Coperta colecţiei de *Constantin Niţulescu*

James Joyce

Corespondentă

Prefaţă, antologie, traducere, tabel cronologic şi note de RADU LUPAN

Bucureşti, 1983

UNIVERS

PREFAŢĂ

„Orice viaţă înseamnă multe zile, o zi după alta. Mergem prin noi înşine, în-tîlnind tîlhari, fantome, uriaşi, bătrîni, tineri, soţii, văduve, fraţi îndrăgostiţi. Dar întotdeauna întîlnindu-ne pe noi înşine."
ULYSSES

La o sută de ani de la naşterea marelui scriitor, biografia Iu; James Joyce pare să nu mai ascundă nici un mister care să nu t'i fost lămurit de nenumăraţii si diligenţii cercetători ai vieţii şi peregrinărilor sale prin Dublin, Pola, Roma, Triest, Zurich şi Paris. (După o recentă statistică, vasta bibliografie joyceană se îmbogăţeşte anual cu cea. 30 de volume şi 500 de articole...)

Primelor cărţi publicate de Stuart Gilbert, Frank Budgen si Herbert Corman [i] în timpul vieţii şi cu colaborarea insistentă şi vindicativă a scriitorului, Ic-au urmat jurnalele, amintirile, memoriile, mereu mai numeroase, culminînd cu apariţia în 19159 a masivei biografii, devenită clasică, a lui Richard Ellmann. Neîntrecută în depistarea si identificarea în operă a oricăror alu/ii sau referiri la incidente, personaje sau nume care ar fi avut vreun ecou, fie si fugar, în existenţa genialului irlandez, această lucrare tinde să se transforme într-un stăruitor comentariu analogic la *Ulysses (Ulise)* sau la *Finnegans Wake (Priveghiul Finneganilor).*

Copieşiţi de indicaţiile oferite cu excesivă minuţie de solidul tom al lui Ellmann, ar fi extrem de dificil să ne imaginăm o altă operă mai împotmolită în detalii decît aceea a lui Joyce. Cititorul află, cu emoţii de iniţiat, sursele presupuse, probabil de multe ori chiar adevărate, ale satisfacţiilor sau insatisfacţiilor scriitorului, din copilărie şi pînă la moarte, si unde,

[1] Stuart Gilbert — *James Joyce's Ulysses,* Londra 1930 ; Frank Budgen — *James Joyce and ihe Making of Ulysses,* New York, 1934 ; Herbert Corman — *James Joyce,* New York, 1940. Acestora trebuie să li se adauge şi volumul de eseuri : *Our Exagmination Round his Factijication* for *Incamination* of Worfc in *Progress,* Paris, 1929.

- -lamaţio fraxă sau episod s-au repercutat, (în anexi
^*descoperi* chiar şi cît de slab era elevul Joyce la engleză
v01" ^atematică.. Şi cît de nebănuite consecinţele...) Ni se
"lu'e cine se ascunde, de fapt, dincolo de personajele bote-
u alte nume dccît acelea ale, stării civile, iar în cazul
, .tl.-jrji numelor reale, în ce relaţii, fie si virtuale, vor fi fost
scriitorul şi asupra cărora îşi va fi exercitat vindicta sau îşi va fi revărsat bcnedicţia auctorială. Mai mult, chiar si în ce măsură circumstanţele au fost corect relatate şi clacă nu cumva au f> st transformate spre a se mulţumi orgolii personale sau familiale.

Trebuie admirată ingeniozitatea dovedită de biograf în stabilirea unor relaţii între fapte şi date, altfel greu de asociat, si nu se poate subestima efectul de adevărata, surpriză al unor subtile conjecturi, posibile ca urmare a unor neaşteptate revelaţii documentare dobîndite cu pasiune şi trudă. Şi într-adevăr, nu a fost lăsată necercetată nici o arhivă personală sau oficială existentă, nu a fost omisă nici o persoană care a avut sau ar fi putut avea legături cu scriitorul, au fost studiate cu meticulozitate manuscrisele existente, memoriile sau mărturiile, mer-gîndu-se pe firul lor pînă la explieitarea celor mai multe din punctele obscure. Dacă aceste descoperiri au valoarea unor sugestii mai mult sau mai puţin relevante, ele nu pot fi totuşi considerate a constitui o demonstraţie convingătoare, chiar clacă nu explicită, a „bazei directe aproape a tuturor preocupărilor literare ale lui Joyce". Faptele chiar relaţionale într-o consecutivă suită cronologică nu realizează neapărat un portret în mişcare, posibil evolutiv, al autorului studiat sau al dezvoltării sale spirituale şi nici o suficientă raţiune a unei viziuni integratoare, după cum simpla contaminare stilistică nu devine revelatorie în absenţa unei structurări organice cerute de subiect sau de o concepţie estetică.

Cercetările întreprinse sub semnul „psihologie; literare" nu s-au dovedit nici ele mai fertile. Cunoscutul biograf al lui Henry James, Leon Edel. a publicat recent un volum de eseuri intitulat shakespearian *Substanţă de somn ?: de vis*', care cuprinde o serie de „experimente în psihologia literară". Izolînd texte si elemente cu caracter biografic din scrierile lui Joyce,

[1] Leon Edel : *Stuff of Sleep and Drearn — Experiments in Literary Psychology,* London, 1982.

Jiot si Virginia Woolf, autorul încearcă să le relaţioneze pentru a\ studia „metamorfozarea materialelor subconstiente ale artei literare în imagini si- simboluri conştiente" si a contura astfel mai deplin personalitatea

artistului. Concluziile acestor investigaţii, mai cu seamă în ceea ce-l priveşte pe Joyce, sînt însă dezamăgitoare. O interpretare frcudiană puţin nuanţată şi ten-
den
plis
ios argumentată transformă o operă de geniu într-un sim-
joc catarlic, datorită căruia ar fi fost dominare şi exorcizate experienţe de viaţă traumatice. Şi astfel, în opinia lui Leon Edel, scrierile lui Joyce devin o expresie psiho-pato-logiea a unui temperament erotic maladiv care caută să se răzbtne pe indiferenţa manifestată de cei din jur şi de lume faţă ido sine. (Ceea ce ne reaminteşte de o epigramatică remarcii din *Finnegans Wake :* .,when they were yung and easily freudened...").
Este adevărat ia sint puţini scriitori la care absorbţia propriei biografii în operă să fie atît de puternic marcată, Joyce însă transcende faptele priiitr-o \ i/iune transformatoare, de detaşare ironică. Ea este mai puţin evidentă, într-o lectură consecutiv cronologică a scrierilor. Citite însă în ordine inversă, de la *Finnegana Wake* înspre *Dubliners (Oameni din Dublin '),* distanţarea critică şi răsturnarea sensurilor printr-o perspectivă ironic-relativizantă apar mai clar şi fac mai inoperante interpretările grăbite. Ni se pare, de aceea, deosebit de semnificativ, un episod esenţial din *Ulysscs* acel al discuţiei din biblioteca publică din Dublin despre Shakespeare — prezenţă, dealtfel, obsesivă în întreaga carte. Cu ironică vervă, Stephen Dedalus le propune colegilor săi să le dezvăluie, printr-o originală şi speculativă interpretare, liniile ascunse ale vieţii dramaturgului. Potrivit argumentării sale, actiile si reacţiile lui Shakespeare în faţa complicatelor meandre si capcane ale existenţei se exprimă revelator în *Hamlet* mai cu seamă, în Kichard al *III-lea,* în *Regele Lear,* ca şi în celelalte piese, întrebat însă în final : „Crezi în propria ta teorie ?", Stephen se dezice prompt : „Nu". Dincolo de evidenta desfăşurare a discuţiei, de o nouă si subtilă variantă a motivului paternităţii, şi poate si în relaţie cu el, episodul tinde să sugereze prin indirecţie şi ironie o in-
[1] *Oameni din Dublin,* trad. de Frida Papadache, ELU, Bucureşti, 1966.
vitaţie la rezervă faţă de stabilirea unor corespondenţe nemijlocite între viaţă şi operă.
Aşa cum s-a mai subliniat, „Joyce a plecat din Irlan/la pentru a scrie despre Irlanda" si „întreaga sa carieră literara a fost o continuă încercare de a se izola de viaţa, care a IOST subiectul său ca artist".[1] Această tensiune între atracţia! şi respingerea faţă de ceea ce însemna existenţa în mentalitatea locurilor natale a marcat demersul creator al scriitorului. Consecvenţa şi logica acestei atitudini s-a concreti/at în contfnua dezvoltare a unei poetici proprii. Intr-un penetrant eseu/ din volumul său intitulat *După Joyce* -, criticul american Rcjibert Martin Adams circumstanţiază astfel sensul evoluţiei : „Miasmele acre si orizonturile joase clin *Oamenii din Dublin* cpreau o conştiinţă perceptivă şi complexă care să poată folosi artistic un asemenea mediu ; analiza acestei conştiinţe în, creşterea sa înceată şi dificilă (în opoziţie cu mediul, dar şi prin folosirea lui) există în *Portret.* Exercitarea acestui talent deplin format, mai întîi în lumea socială, exterioară şi apoi în crescîndă măsură în lumea ce se întunecă a nopţii si a introspecţiei--* tema din *Vlysscs.* Totala scufundare în sublumea universală a serni-conştiinţei colective rămîne pentru *[Finnegans] Wake.* Ultima carte - - desigur nu din întîmplare — repetă cu amplitudine simfonică situaţia şi temele de bază ale chiar primei povestiri".[3] E înceată progresie care duce la eliminarea treptată a semnificaţiei imediate a circumstanţei pentru a o integra în sensul mai Iar" al universalităţii condiţiei umane, a acelei conştiinţe colective care-i situează pe oamenii într-un spaţiu si timp etern. Natura realităţii nu va mai putea fi astfel tradusă în termeni vizuali sau descriptivi, ci în termeni verbali şi intelectuali. Joyce porneşte de la Dublinul natal, încremenit în „paralizia" Ivii spirituală, evocată ca o obsesie a copilăriei şi tinereţii, pentru a ajunge în final la o *summa* a universului, reconstituit în istoria sa verbală.
Ideile scolasticii din anii de colegiu si universitate, influenţaţi de principiile de estetică aristotelică redefinite de Toma d'Aquino şi de orientarea lor către o frumuseţe ordonată, sta-
[1] David Daiches — *The Novei and the Modern* World, Chicago, 1960.
-_ Robert Martin Adams — *After Joyce,* New York, 1977.
" Criticul se referă la naraţiunea *Surorile* cu care se deschide volumul *Oameni din Dublin.*
tică a lumii, vor fi serios zdruncinate de reflecţiile pricinuite de lectura operei lui Giordano Bruno *De l'infinito universo e mondi* şi de meditaţia asupra acceptării sale a opiniilor lui Nicolaus Cusanus privind unitatea ca un rezultat al dialecticii contrariilor *(coincidentia oppositorum).* Acestor lecturi li se a-daugă cunoaşterea operelor unor scriitori care merg de la Ibsen şi D'Annunzio la Huysmans, Flaubert şi Verlaine. Aici putem situa momentul de începere al romanului *The Portrait of the Artist as a Young Mân (Portretul artistului in tinereţe* 'j, citit greşit ca un manifest estetic al lui Joyce din perioada în care se decide să plece din Dublin. Aşa cum se şi poate constata din deosebirile faţă de forma iniţială intituiată *Stephen Hero, Portretul* e, de fapt. încheierea dintr-o perspectivă ironică a bio-srafiei scolastic-romantioase a unei lumi „gindite după divinul Toma d[1] Aquino *(ad mentem diri Thomae)* si prefigurarea opoziţiei dintre această lume si exigenţele unei sensibilităţi si gîn-diri contemporane, într-o profundă interpretare a relaţiilor dintre formaţia spirituală a scriitorului si stadiile vieţii sale, Umberto Eco insistă cu deosebită subtilitate asupra acestui moment al despărţirii de „ii primo Joyce", *ca* asupra unei etape definitorii. Aşa cum scrie Eco : „Dincolo de jocul de opoziţii şi de hotărîri în care se înfruntă diferite influenţe culturale exercitate asupra sa, în profunzime se desfăşoară o opoziţie mai vastă şi mai radicală între omul medieval, nostalgic după o lume definită în care putea trăi avînld indicaţii limpezi ce cale să urmeze şi omul contemporan, conştient de necesitatea făuririi unui nou habitat dar care nu-şi găseşte încă regulile sta-tutorii şi e mistuit continuu de nostalgia copilăriei pierdute...". Şi mai departe : „Artă si viaţă, simbolism şi realism, lume clasică şi lume contemporană, viaţă estetică şi viaţă cotidiană, Stephen Dedalus şi Leopold Bloom, Shem si Shaun, ordinea si posibilitatea sînt termenii permanenţi ai acestei tensiuni... In

opera lui Joyce se consumă în fond criza întîrziat-medievală a scolasticii şi capătă formă un nou univers". -
în încercarea de a da o formă haosului în care se mişcă omul modern după prăbuşirea lumii şi a valorilor sale tradiţionale, Joyce va folosi mitul homeric în *Iflysses.* Procedeul, în suie, nu e singurul în acei ani douăzeci, dacă vom aminti

[1] *Portretul artistului în tinereţe,* trad. de Frida Papadache, E.P.L., Bucureşti, 1969.

[2] Umberto Eco — *Le poetichc (U Joyce,* Milano, 19GG.

doar de *Tezeu* al lui Gide, de *Sonetele către Orţeu* de Rilke, *Tinăra Parcă* de Valery, *Târimul* pustiu al lui Eliot si de trilogia lui O' Neill *Din jale se-ntrupează Electra.* O trăsătură, poate, o comună acestor scrieri : tentativa de a referi prezentul la un sens şi la o eternitate pe care mitul le presupune. Dincolo de aceasta vom întilni, desigur, cea mai mare diversitate de stiluri si finalităţi.

Comprimind anii de rătăciri circummediteraneene aie lui Ulise într-un spaţiu-timp care are drept cadru Dublinul zilei de 16 iunie 1904, al celor douăzeci si patru ele ore din v iată lui Leopold Bloom, Stephen Dedalus si Molly, scriitorul va dilata graniţele acestui cadru prin monologul interior [1] pină la a-] face să cuprindă, printr-o posesiune dinăuntru a timpului, imaginea totală, istorica şi fantastică, intelectuală si sentimentală, practică şi imaginară, viscerală şi mentală, onirică si terestră a existenţei umane.

Aşa cum va explica el însuşi şi cum se poate observa, de altfel, din diferitele versiuni ale episoadelor lui *Ulysses,* Joyce va folosi *Odiseea* pentru a structura din afară conglomeratul de fapte, idei şi oameni al microcosmosului provincial de care se desprindea şi va crea cu o virtuozitate tehnică, stilistica si lingvistică inegalabilă, variante proprii, parodice de multe ori, ale lumii homerice. De fapt. el se şi **îndepărtează** de substanţa celor optsprezece secţiuni ale epopeii, fiecare din temele îor râ-

[1] După cum se ştie, Joyce considera romanul Leş *Iau* ***iers*** *soni coupes (Laurii sint tăiaţi)* ca un model al monologului interior, pe care ii va amplifica şi des>a\irsi. Reproducem de aceea aici titeva ira/e definitorii din studiul lui Edouard Dujardin : *Le monologue interieur, son apparition,* şes *origines, sa place dans l'oeuvre de James Joyce et dans le roman conternporain.* Paris, 1931 : ^Monologul interior, ca orice monolog, e discursul unui personaj dat, folosit pentru a ne introduce in viaţa sa interioară, fără ca autorul să intervină, să explice sau sa comenteze, si ca orice monolog, e un discurs fără ascultător şi un discurs nerostit ; el se deosebeşte de monologul tradiţional prin aceasta •. deoarece, în ceea ce priveşte substanţa, reflectă sjindurile cele mai intime si cele mai apropiate de subconştient ; in ceea ce pri-\este spiritul, e un discurs lipsit de organizare logică sj care reproduce gindurile în starea lor originara aşa cum ne vin in minte ; in ceea ce priveşte forma, se exprimă prin miilocirea afirmaţiilor directe reduse la un minimum sintactic".

minind un principiu de orchestraţie al unor foarte complexe \nriatiuni. care-şi au sursa intr-o vi/iune, practic, autonomă.[1]

Fără a încerca aici o c'rcumstanţiere, măcar sumară, a lui *Ulysses.* fără a stărui asupra modificării fundamentale pe care romanul o aduce, alături de scrierile lui Proust si Kafka. în evoluţia artei scrisului, a limbajului si a vi/iunii literaturii moderne — intenţia acestor rînduri fiind de a schiţa doar citeva din momentele mai importante ale evoluţiei spirituale ale lui Joyce, pentru a le rclaţiona apoi cu propriile sale opinii exprimate în scrisori, vom cita doar doua somnUicative păreri despre aceasta operă de geniu.

Prima, a criticului american Edmund Wilson : „E cea mai fidelă radiografie reali/aţă vreodată a conştiinţei umane, la o scară uriaşă si cu o fidelitate microscopică, e o lume infinit popuiată de viaţa în mişcare a experienţei". Criticul va relua şi va preci/a mai tirziu această opinie spunind : „Joyce e în-tr-adevăr marele poet al unei faze noi a conştiinţei umane. Ca si lumea lui Proust, a lui Whitehead sau a lui Einstein, aceea a lui Joyce se schimbă mereu dacă e percepută de observatori diferiţi in momente diferita. E un organism făcut din evenimente, din care fiecaile poate fi infinit de mare sau infinit de mic si le presupune pe toate celelalte râmind totuşi unic' '

A doua, a lui T. S. Eliot, Se referă, în studiul publicat în „The Dial", în anul 1923, la nivelul simbolic al operei : „A folosi mitul, manipulind o continuă paralelă între contemporaneitate şi antichitate... e de fapt un mijloc de a controla, de a

[1] ..Intenţia mea e să transpun mitul sub *specie tempori noştri.* Fiecare aventura (adică fiecare ceas. fiecare organ, fiecare arta fiind interconectate, interrelaţionate, in schema structurală a întregului) trebuie nu numai să determine, dar chiar să creeze propria sa tehnică." (J. Joyce către Caiio Linati, 21 septembrie 1920.) Consecvent cu principiul acesta, intr-unul din episoadele în care e vorba de o naştere *(Boii soarelui),* scriitorul parcurge într-o ameţitoare şi parodică trecere în revistă întreaga evoluţie a limbii engleze, stilurile diferite ale lui Mandeville. Ma-lory. Bunyan, Defoe, Swift, Steme. Adclison. Goldsmith, Walpole. Lamb, De Quincey, Landor. Macaulay, Dickens, Thackeray, Car-lyle, vorbirea curentă, cockney ui. slamţul american, găsindu si fiecare ecoul si replica inventivă şi ades burlescă.

- Edmund Wilson — *Axei's Castle,* New York, 1931.

ordona, de a da o formă şi o semnificaţie imensei panorame a futilităţii si anarhiei, care e istoria contemporană". *l*

Dacă în *Vlysses* autorul caută să dea o imagine a noilor relaţii dintre om şi lume, a multiplicităţii perspectivelor culturale care fac ca această imagine să fie raţională şi iraţională totodată, înlăturînd ideile convenţionale ale raporturilor dintre interioritate si exterioritate, dintre spirit şi materie, dintre bine şi rău, dintre idee şi natură si

odată cu aceasta minînd valorile romanului tradiţional : pozitivismul mimetic, transparenţa stilistică, naraţiunea consecventă şi analiza psihologică, în *Finne-gans Wake* el va încerca să domesticească haosul prin reinter-pretarea arhetipală a istoriei umanităţii. Constituit după o logică a somnului în care identităţile se confundă si se schimbă, iar spaţiul si timpul nu mai au hotare precise, *Finnegans Wake e o* lungă noapte a tuturor posibilităţilor semanticei, chemată să dezvăluie straturile succesive ale evoluţiei umanităţii prin cu-vînt. După ziua citadină din *Ulysses,* consumată într-o irnaui-nativ-uluitoare petrecere a cuvîntului şi care se sfîrşeşte cu un monolog desfăşurat într-o semiconstientă veghe, noaptea universală a „priveghiului" Finneganilor duce limbajul dincolo de orice limite ale fluidităţii si comunicabilităţii.

Comentatorii si — nu puţini — au subliniat importanţa pe care a avut-o pentru structurarea cărţii teoria ciclică a istoriei a lui Gimbattista Vico, expusă în *Scienza Nuo-c'i.* E adevărat că eroul cărţii — dacă putem spune că există cumva un erou — care se transformă pe rînd din. Finn *Mac* Cool în Earwicker, în Finnegan, si apoi în Omul universal, parcurge cele patru faze, din concepţia lui Vico. ale evoluţiei umanităţii : mitica preistoriei cînd Finn Mac Cool e zeu, apoi perioada patriarhală cînd devine birtasul din suburbia dublineză, Chape-lizod, Humphrey Chimpden Earwicker, apoi fa/a democraţiei -cînd e Finnegan şi faza anarhiei cînd fiii săi vor fi figurile dominante, şi cînd totul, într-o mişcare de *corni e ricorsi,* va reîncepe. Niciunul din personaje nu rămîne el însuşi, se transformă devenind altcineva sau altceva, întreaga desfăşurare ur-mînd meandrele rîului Liffey, care e de fapt Anna Livia Plu-rabelle, soţia lui Earwicker.

[1] T. S. Eliot : *Ulysses, Order and Myth* „The Dial", LXXV. nov., 1923.

Deasupra acestor proiecţii individuale, se înalţă însă în ample sfere concentrice memoria preistoriei si a istoriei, întreaga moştenire culturală a lumii, sugerată printr-o continuă cascadă de cuvinte compuse din mai multe limbi[l] cu polisemii multiple, cu conotaţii nu întotdeauna descifrabile. Joyce se va folosi de teoria ciclică a istoriei enunţată de Vico, în acelaşi mod în care s-a folosit de epopeea homerică în *Ulysses,* integrînd esenţa ei în desfăşurarea cărţii, dar ferindu-se de o riguroasă aplicare a utiiji grile care l-ar fi stînjenit în realizarea acestei vaste comedii umane si cosmice, a acestei „limbi mentale comune tuturor naţiunilor", a acestei opere care e întreagă în fiecare cuvînt al ei şi care este, de fapt, propriul si neîncetatul ei comentariu[2]. Chiar titlul — o referire la o celebră baladă irlande/3, relatînd moartea aparentă şi trezirea la viaţă chiar la propriul său priveghi, a zidarului Tim Finnegan — neagă si amplifică în acelaşi timp semnificaţia baladei, căci nu e *Finnegan's Wake — Priveghiul lui Finnegan,* ci *Finnegans Wake — Priveghiul Finneganilor,* al tuturor acestor personaje care se transformă unele în celelalte, schimbîndu-şi numele şi revenind mereu sub alte înfăţişări. Titlul mai poate fi citit însă şi *Fin negann Wake —• Sfîrşitul neagă priveghiul,* marcînd un moment de impas al istoriei cînd finalul nu mai înseamnă şi o întoarcere, şi de asemeni ca *Fin again* — sfirşit şi revenire — două noţiuni opuse care-şi găsesc împăcarea în *Wake* ceremonial funebru dar şi o reînviere în acelaşi timp. Interpretări care sînt tot atîtea direcţii ale acestei cărţi, o *summa* nu a unui *theatrum mundi* ci al unui *theatrum iinguae.* Fiecare cuvînt se poate transforma în opusul lui, oricare din ele se poate amplifica sau divide, aşa că oricare parte a lor se poate permuta pentru a alcătui noi sensuri pe tulpina celor vechi, tot astfel ca şi evenimentele istoriei care pot fi noi dar şi vecM în acelaşi timp, într-un etern corst *e ricorsi.* Sfîrşitul, cărţii care se încheie cu cea mai deschisă oricăror posibilităţi de asociere vocabulă a limbii engleze, articolul *„the"* marchează de fapt reve-

[1] Se pot semnala şi o serie de cuvinte româneşti, cum ar fi „Pămîntul", „Redu Negru" care „may be black" (poat fi negru) etc., iar într-o enumerare a numelor care se pot da lui „ordi-nary mân" (omul obişnuit) e menţionat şi numele *Duzinascu* (duzină + eseu)... si într-alt loc chiar sintagma „limba romena" !

[2] O traducere recentă în limba franceză a lui *Finnegans Wake* apărută în editura Gallimard din Paris, se subintitulează roman !

nirea la începutul cărţii, totul rcluîndu-se într-un cerc iară început şi fără sfîrşit.

Anna Livia, care este deopotrivă si rîul Liffey, se îndreaptă spre mare, mistuindu-se în ea : „End here. Us then. Finn ayain ! A way a lone a last a loved a long the" („Aici sfîrsitul. Noi aşadar. Revino Finn ! Drum singuratic de pe urmă drag de-a lungul") pentru a se reîntoarce ca nor si ploaie în „riverrun past Eve's and Adam's... brings us by a eommodius vicus of recirculation back to Howth Castle and Environ" („acel curs al apei trecînd de biserica lui Adam si Eva... ne aduce printr-un potrivit vicus de revenire spre Howth Castle şi împrejurimi"). Intre acest *„the"* final, neurmat de nici un determinativ si fra/.a începută la mijlocul primei pagini : „riverrun..." se anunţă in *nuce* întreaga carte, începutul lumii : *Adam* şi *Eva,* curgerea timpului şi eterna reîntoarcere : *recirculation,* aluzia ia *Vico,* aici ficus (în engleză *wick)* care se găseşte si în Earmic/cer...

Şi aşa cum Leopold Bloom e întruparea acelui mitic vi real Everyman, l'homme moyen sensuel, care explorează întreg potenţialul comportamentului uman, al ordinii si aventurii cunoaşterii, Earwicker e acel Everyman care, aşa cum s-a spus, explorînd infinitele posibilităţi ale universului şi ale indeter-minării, a fost pretutindeni, a văzut totul şi nu a uitat nimic („Everyman who nas been Everywhere, seen Everything and forgotten nothing").

Se discută mult în ultima vreme despre revenirea autorului ca personaj. Biografia însă, aparent paradoxal, devine concludentă doar în măsura în care e ordonată de operă. Am încercat să schiţăm cîteva momente ale acestei extraordinare aventuri intelectuale care este opera lui Joyoe pentru a oferi un ecran în faţa căruia să se proiecteze

condiţiile — aşa cum le-a apreciat însuşi autorul în scrisorile sale — ce au favorizat uneori, şi nu de puţine ori au stînjenit desăvîrşirea ei. Desigur, supra-impresia va face uneori liniile mai confuze, alteori, cine ştie, poate mai clare, în orice caz ne va îngădui să avem o imagine mai personală a acestui personaj. Căci, împărtăşind diiidenţa pe care o avea scriitorul faţă de biografi (în *Finnegans Wake* el îi numeşte *biograjiends,* cuvînt compus din *biographer* — biograf si fiends, spirite malefice, diavoli), considerăm că scrisorile, ea si jurnalele, sînt în grade diferite, fireşte, mult mai revelatorii
14
decît „vieţile" povestite de alţii... E posibil să ne izbim de exagerări, de deformări, să fim martori la ignorări ale obiectivitătii spontaneitatea presupusă nefiind chiar atît de frecventă. In ciuda acestor impedimente, perifrazele, omisiunile sau tăcerile pot fi tot atît de grăitoare ca si sinceritatea. Şi apoi să nu uităm că într-un sens, toate acestea constituie de multe ori o primă versiune a unui personaj şi cîteodată si a unei opere.
Aşadar, cam cum arăta acest personaj ale cărui scrisori vădesc o pronunţată pasiune epistolară ?
Intr-un început tînărul student va considera eroică străduinţa iui Ibsen „de a smulge secretul vieţii" si de a fi pentru aceasta „total indiferent faţă de canoanele publice ale artei". Prefigurînd două din cele mai profunde preocupări artistice ale lui Joyce, ele vor căpăta, în timp, alte înfăţişări. Dealtfel el însuşi va observa mai tîrziu : iMViaţa nu e atît de simplă precum o reprezintă Ibsen... Bătrînul Ibsen scria întotdeauna ca un gentleman... Dar asta nu mai are importanţă în această epocă a lumii". Şi altădată : „întreaga structură a eroismului este, şi a fost întotdeauna, o minciună blestemată".
Odată trecută inevitabila atitudine romantică a tinereţii, el îşi va enunţa, cu o totală luciditate a scopului urmărit, un program de lucru pe care si-l va respecta în ciuda dificultăţilor, deloc puţine. Proiectul său existenţial va fi urmărit cu o tenacitate si o consecvenţă neabătută. Cu preţul unor suferinţe reale, sărăcie, indiferenţă, orbire, războaie, Joyce îşi va impune o condiţie de totală aservire —• fizică si spirituală — scrisului, subordonîndu-şi întru totul, ca nici un alt artist, viaţa operei. CI,iar în momentele de depresiune, el îşi continuă truda, e\-clamînd totuşi, cu exasperată îndoială : „Dacă-mi pot desprinde cumva mintea aiurită de blestemata asta de carte a mea". Şi întotdeauna era o carte...
Dar poate cel mai mare inamic cu care se luptă neîncetat Joyce e timpul. Obsedat de structuri şi corespondenţe, el caută să domine prin ele entropia timpului, construind „zăgazuri de ordine ,şi eleganţă împotriva valurilor sordide ale vieţii". Lipsurile materiale, bolile, vederea care-l părăseşte treptat, încurcatele probleme familiale devorează prin solicitările lor un timp pe care-l vrea integrat în operă, în formele ei opuse haosului, în felul acesta, în ciuda umorului rabelaisian, al vervei satirice sau parodice sterniene sau swiftiene, dramele personajelor din
15
lucrările sale devin, de fapt, drama alcătuirii acestor cărţi de către Joyce.
Căci mai există şi îndoieli care nu-l părăsesc, deşi e pe deplin convins de propriul său geniu. El scrie astfel despre „paşaportul pentru eternitate al lui Bloom", sau despre cele optsprezece puncte de vedere diferite si tot atîtea stiluri din *Ulysses,* „aparent necunoscute sau nedescoperite de colegii mei". Iar într-un moment de exaltare, după terminarea unui nou episod din *Finnegans Wake,* îi comunică lui H. S. Weaver : „Sint într-adevăr unul din cei mai mari ingineri, dacă nu cel mai mare din lume, pe lîngă faptul că sînt muzician, filosof si o mulţime de alte lucruri". Ca tot lui Harriet Weaver să-i mărturisească apoi, copieşit : „Poate că voi supravieţui şi poate că nebunia delirantă pe care o scriu va supravieţui şi poate că e foarte amuzantă. Un lucru e sigur, totuşi. *Je suia bien triste* (subliniat de Joyce).
în primii ani discută cu fratele său, Stanislaus, despre problemele scrisului, pe lîngă cele personale, ca treptat să nu mai ţină seama de opinia lui, întotdeauna rezervată, întotdeauna critică. Confesiunile despre complicaţiile si dificultăţile (perei le re/.crvu apoi pentru eîţiva, puţini, prieteni apropiaţi, deşi, în general este mai reticent, vorbind mai degrabă despre *condiţiile adverse* în care trebuie să scrie. Zece operaţii la ochi, unele mai izbutite, altele fără rezultate, în circa opt ani, constituie într-adevăr o grea lovitură pentru cel care, dincolo de orice, nu vrea să-si piardă timpul fără a-şi realiza intenţiile artistice. Scrisorile cuprind ades referiri care sună ca o neîntreruptă litanie : „scriu pe jumătate în întuneric", „nu pot dicta unui stenograf si nici nu pot scrie la maşină", „ochii mei mi-au dat o admirabilă vacanţă de cinci săptămîni", „scriu lingă fereastră cu jumătate de ochi", „nu ,pot citi deloc teste tipărite fără ajutorul unei lentile", „în ultimii cinci ani, trei eri/e violente de ochi — şapte operaţii", „pot scrie, dar nu pot vedea bine ce scriu sau citesc", „nu pot vedea nici măcar un cuvînt tipărit", „azi dimineaţă, pe stradă, m-am pomenit că vederea îmi este foarte înceţoşată"...
Joyce însă nu se compătimeşte pe sine, el este îngrijorat de eventuala posibilitate de a nu duce la bun sfîrsit ce şi-a propus. Va exista o clipă de ezitare, repede trecută, în a continua în condiţii extrem de grele, cînd se va gîndi să abandoneze
16
Finnegans Wakc, si să încredinţeze altcuiva terminarea cărţii. E-\ i'îr-nt nu o va i'ace.
Preocupat ca imensa strădanie, căreia îi sacrifică totul şi a cărei durată în zile, în ore chiar, luni sau ani o socoteşte mereu, cu un acut sentiment al presiunii timpului asupra sa : „lucrez toată ziua si toată noaptea", „ani cheltuit circa 20.000 de ore cu *lilysses,* 1200 de ore cu revizia episodului *Anna Livia Plurabelle",* „am scris acest

capitol *(Sirenele,* n.n.) în cinci luni", „lucrez de şapte ani la această carte *(Ulysses,* n.n.)", să nu se fi irosit, Joyce e profund dezamăgit de primele reacţii ale criticii sau ale criticilor faţă de scrierile sale.
Romanul tradiţional presupunea un cititor fictiv, căruia naratorul îi descria o acţiune în desfăşurarea ei, fără să-l implice în ea. Invocaţiile romanelor clasice, adresate cîteodată cititorului imaginar, erau simple convenţii, cînd nu exprimau, în foarte rare cazuri, o conştiinţă a acestei distanţe de netrecut. Cărţile lui Joyce nu au fost scrise, aşa cum se menţionează ades, pentru un specialist în literatură, si nici pentru acel „cititor ideal suferind de o insomnie ideală" („an ideal reader suffering from an ideal insomnia"), cum avea el să spună cui profundă ironie în *Finnegans Wake,* si nici ca să dea comentatorilor o preocupare pentru „următorii trei sute de ani".
Imaginea complexă a relaţiei om-lume, a constelaţiilor infinite ale evenimentelor care ne definesc pe noi si natura noastră, legate printr-un nesfîrsit lanţ de simultane legături şi opoziţii, şi apoi călătoria fantastică în oricare din direcţiile posibile ale istoriei revelate printr-o uluitoare amalgamare a tuturor straturilor culturale ale evoluţiei umane, ceruseră pentru a i'i realizate o imensă — era să spun *junnominal (fenomenală* = haz şi simbol) — energie şi tensiune intelectuală care avea în vedere tocmai revelaţia lecturii. Este explicabil atunci de ce Joyce desfăşoară o întreagă strategie literară pentru a face înţelese şi cunoscute scrierile sale, de ce este atît de preocupat d r- apariţia unor recenzii în oricare din publicaţiile europene sau americane, de ce spune despre unele articole apărute în reviste de prestigiu şi semnate de critici sau scriitori cunoscuţi că erau „proiectate (de el) de trei ani", sau că „se gîndeşte să aranjeze un articol critic de nivel mai scăzut", sau că „a stat în spatele celor doisprezece maeştri de ceremonie (e vorba de cultgerea de eseuri din *Our Exagmination Round his Factiji-cation...)* îndrumîndu-i mai mult sau mai puţin".

Henri Michaux spunea despre Joyce că este „le plus enferme des hommes", dar acest „c[x]el mai închis dintre oameni" a încercat să-l facă pe cititor bă intre în conştiinţa sa cu o violenţă atît de peremptorie, încît aproape că nu are egal. Şi e într-adevăr un paradox că această operă care aşteaptă atît de mult de la cititor rămîno atît de greu accesibilă cititorului.
Cu convingerea că selecţia de scrisori prezentată aici — socotite drept cele mai semnificative dintr-un număr care e cu adevărat imens[1] — ar putea constitui o cale de acces către înţelegerea personajului, ne-am îngăduit această intruziune în derularea confesiunii cîteodată candidă, altădată reticentă şi sinuoasă, uneori impregnată de afecţiune şi dragoste reală — mai cu seamă în scrisorile adresate soţiei sau copiilor sau în cele despre ei — altădată rece şi ceremonioasă a scriitorului.
A duce mai departe consideraţiile noastre pe marginea a-cestor scrisori ar însemna să repetăm ceea ce le obiectam la început biografilor şi „psihologilor literari"...
Martie, 1983
RADU LUPAN
[1] Sint demne de relevat priceperea şi tactul cu care [au] fost editate aceste scrisori de către Stuart Gilbert *(Letters of James Joyce,* 1957, Londra), ca şi acurateţea şi acribia ştiinţifică a excelentelor volume îngrijite, de Richard Ellman *(Letters of James Joyce,* voi. II şi III, 1966, Londra», care, împreună cu lucrările : *The Letters* of W. B. *Yeats,* 1955, Londra ; *The Letters of Ezra Pound,* 1950, New York şi *Italo Svevo-Epistolario,* 1966, Milano, au fost utilizate în antologarea şi aîcăluirea prezentului volum de corespondenţă.
în dorinţa de a înlesni cititorului o apreciere cît mai a'dec-vată a circumstanţelor în care a evoluat personalitatea şi opera marelui scriitor, am selectat în prezenta culegere scrisori adresate de Joyce familiei, prietenilor, scriitori sau colaboratori, editorilor etc. ; scrisori adresate lui de aceştia, precum şi scrisori ale unor sprijinitori sau apropiaţi ai lui Joyce care se referă la diferite împrejurări ale activităţii sale.
Scrisorile respectă consecvenţele şi inconsecveţele semnatarilor (datare, prescurtări, semnături etc.).

TABEL CRONOLOGIC

4 iulie 1849 Se naşte în oraşul Cork, John Stanislaus Joyce, fiul lui James Augustin Joyce, inspector al trăsurilor de piaţă (Hackney Coaches) si al lui Ellen, născută O'Connel.
1866 Moare James Augustin Joyce.
18G7—1875 După moartea tatălui său, John Stanislaus face studii de medicină dar nu le termină, îşi încearcă talentul în sport! si canto, în actorie amatoare şi în cele din urmă, la dorinţa mamei sale, se mută la Dublin (1874—1875).
1877 John Joyce intră în afaceri, investind o sumă importantă de bani în distileria Dublin and Chape-lizod Distilling Company, situată pe malul stîng al rîului Liffey. înşelat de partenerii de afaceri, pierde banii şi se lansează în politică.
1880 Graţie relaţiilor politice, John Joyce este numit perceptor la o circumscripţie financiară din Dublin, în acelaşi an se căsătoreşte cu May Jane Murray (născută în 1859), fiica muziciană a unui negustor de vinuri.
2 februarie 1882 Se naşte primul fiu al noilor căsătoriţi, James Augusta (înscriere greşită în registrul stării civile) Aloysius, urmat pînă în 1893 de aiţi nouă copii, printre care Stanislaus (născut în 1885), singurul dintre fraţi cu care James va avea relaţii strînse.
1888 Părinţii îl înscriu pe James la Conglowes Wood College, un colegiu iezuit. După un început dificil, James

se va distinge la studii, chiar si la sport, dar mai cu seamă la instrucţia religioasă.
19
1891 Moartea lui Parnell, erou popular al Irlandei, a-prinde imaginaţia micului James, care scrie un poem *El tu Healy.* înfierînd adversarul politic principal al eroului. Mindru, tatăl lui James îl dă la tipar. Nu s-a păstrat nici un exemplar.
1891—1898 Situaţia financiară a familiei Joyce se înrăutăţeşte. James este retras de la scoală si după o scurtă perioadă este acceptat la o altă scoală ie-zuită, Belvedere College, de către fostul director al lui Conglowes College, părintele John Conmee. James se distinge la studii, face ample si variate lecturi, capătă burse la diferite concursuri si examene intermediare.
1899—1902 James Joyce intră la University Coliere din Dublin, după ce ultimii ani la Belvedere College marchează distanţa la început, apoi ruptura faţă de religia catolică. La universitate face studii de literatură engleză, italiană şi franceză. Citeşte mult si în diverse direcţii : Verlaino, Ibsen, Tolstoi, Fiaubert, Hauptmann, Sudermann, Bjornson, Fo-gazzaro, D'Annunzio, s. a.
In 1900 publică în revista „Fortnightly Review" clin Londra o recenzie a piesei lui Ibsen *Cînd ne vom trezi din morţi,* după ce cu cîteva luni mai înainte Joyce rostise o conferinţă despre *Teatrul şi viaţa,* în cadrul Societăţii de literatură si istorie. In 1901 Joyce publică un pamflet *The Day of thc Rabblement (Ziua tărăboiului)* îndreptat împotriva provincialismului Teatrului Irlandez. Tot în această perioadă scrie piesa *A Brilliant Career (O carieră strălucită)* si traduce două piese de Hauptmann.
1902—1903 După terminarea universităţii, Joyce pleacă la Paris pentru a urma medicina. Curînd va abandona aceste studii si este colaborator al ziarului „Daily Express" din Dublin, unde publică o serie de recenzii si articole despre autori englezi si străini. La moartea mamei sal$_e$ (august 1903) revine la Dublin.
1904 începe a scrie *The Portrait* o.f *the Artist (Portretul artistului),* care amplificat va deveni *Stephen*
20
Hero şi apoi *A Portrait of the Artist as a Young Mân (Portretul artistului în tinereţe).* Publică poeme şi scurte povestiri care ulterior vor fi reunite în *Dubliners (Oameni din Dublin).*
O întîlneşte pe Nora Barnacle (iunie) de care se va îndrăgosti şi amîndoi decid să plece din Dublin, unde nu puteau trăi împreună, aşa cum voia Joyce, fără a fi căsătoriţi. Un post de profesor de engleză promis la Zurich se dovedeşte a nu fi liber si de aici amîndoi pleacă la Pola, unde lui Joyce i se oferă un post de profesor la Şcoala Berlitz. Apare poemul lui Joyce îndreptat împotriva moravurilor literare irlandeze, *The Holy Office (Sfîntul Oficiu),* tipărit la Pola.
1905 Joyce se mută de la Pola la Triest, tot ca profesor la Şcoala Berlitz.
iulie S$_e$ naşte fiul lui Joyce, Giorgio.
Joyce termină volumul de povestiri *Oameni din Dublin* ca şi culegerea de poeme *Chamber* Mîisic *(Muzică de cameră).* Continuă lucrul la *Stephen Hero.*
Duce tratative cu Grant Richards din Londra, pentru publicarea *Oamenilor din Dublin.*
1906 împreună cu soţia şi fiul, Joyce pleacă la Roma pentru a lucra ca funcţionar la o bancă. Pentru prima dată menţionează fratelui său Sianislaus intenţia de a scrie o povestire intitulata *Ulysses (Ulise).*
Grant Richards îl anunţă că nu poate publica *Oameni din Dublin.* Demersuri fără re/ultat pe lîngă alţi editori.
1907—1908 Apare la Elkin Mathews, Londra, volumul de versuri *Chamber Music.*
Joyce se reîntoarce la Triest şi după un scurt interval la Şcoala Berlitz părăseşte postul pentru a da lecţii particulare, avînd astfel mai mult timp dedicat scrisului, iulie Se naşte fiica lui Joyce, Anna Lucia.
începe a rescrie *Stophen Hero* şi revine la ideea scrierii unui scurt roman intitulat *Ulysses.* . Editorii Elkin Mathews şi J. Hutehinson resping
21
volumul *Oameni din Dublin.* Joyee îl trimite editurii Maunsel and Co. din Dublin.
1009 Pleacă împreună cu Giorgio în Irlanda. Semnează contractul de publicare al *Oamenilor din Dublin* cu Maunsel and Co. întors la Triest, Joyce propune unor oameni de afaceri italieni participarea la deschiderea unui cinematograf la Dublin.
1910 Cinematograful Volta, deschis la Dublin, nu are succes şi după două luni este vîndut, în pierdere, societăţii Provincial Theatre Company. Amînări repetate ale editurii Maunsel and Co. în publicarea Oamenilor *din Dublin.*
1912 Joyce se reîntoarce, împreună cu Nora, în Irlanda pentru o ultimă vi/ită. încercările de a-l convinge pe editor să publice *Oamenii din Dublin* dau greş .şi în cele din uniiă /aiul este distrus, iar întreaga ediţie tipărită e aruncată pe foc. Reacţia lui Joyce îşi va găsit expresia într-un poem satiric Gas .(rom a *Bum e r (Gaz de la un arzător)* îndreptat împotriva editorului.
1913 Prin intermediul lui Exra Pound. revista „Egoist" acceptă să publice in foileton *Portretul artistului în tinereţe.* Grant Hichards solicită o relectură a Oa-*menilor din DubHn.*
1914 Revista „Egoist" începe publicarea Portretului în capitole redactate şi trimise succesiv de Joyce (pină în 1915). *Oameni din* Dubli?? apare la Grant Richards. Joyce începe a scrie piesa de teatru *Exiles (Exilaţii).*
1915 Joyce continuă a scrie şi revi/.ui primele episoade din *Ulysses* şi termină *Exiles.*
în luna iunie, din cauza ostilităţilor dintre Austria şi Italia, pleacă la Zurich.
Primeşte, în urma unor demersuri ale lui Yeats, Pound si ale altora, un important ajutor bănesc din partea lui „Royal Literary Fund" de la Londra.
1916 Apare la New York Portretul artistului *In tinereţe* — la B. W. Huebsch.
22
1917 Interesul arătat de Harriet Shaw Weaver, redactorul şef al revistei „Egoist", operei lui Joyce, se va manifesta do aci înainte si pini Ia sfîrşitul vieţii scriitorului, si printr-un ajutor material substanţial.

Tulburările de vedere ale lui Joyce încep a se accentua, impunînd o primă operaţie la cehi.
1918 încep a fi publicate în „Littlc Review", din New York — continuînd pînă în 1920 — douăzeci si trei de episoade din *Ulysses.*
Joyce înfiinţea/ă la Zurich, împreună cu Claud Sykes o companie teatrală, English Players, a cărei activitate va înceta în anul următor. Piesa *Kxlles* este publicată Ia Londra de Grant Richards.
1919 Revista „Egoist" publică succesiv cinci episoade din *Vlysfses.*
Joyce se întoarce cu familia la Triest, unde predă lecţii de limbă emţleyă si continuă lucrul la U-*lysses.*
Piesa *Exiles* este jucată la Munchen.
1920 Joyce, împreună cu familia, pleacă la Paris, unde va rămîne vreme de aproape 20 de ani. Societatea pentru suprimarea viciului din Statele Unite dă în judecată revista „Little Review" pentru publicarea unui fragment din episodul *Nausicaa* din *Ulysses.* Redactorii revistei sînt amendaţi.
1921 Editions de la Sirene din Paris încheie un contract pentru publicarea *Portretului* în franceză. Joyce termină ultimele trei episoade din *Ulysses.* Face cunoştinţă cu Adrienne Monnior, proprietara librăriei Maison des Amis des Livres si cu Sylvia Beach, proprietara librăriei Shakespeare and Com-pany, prin intermediul căi-ora intră în legătură cu Valery Larbaud.
Entuziasmat de *Ulysses* („Je suiş fou d'Uiysse"), Valery Larbaud ţine o amplă conferinţă despre autor şi carte la librăria lui Adrienne Monnier, conferinţă al cărui text e publicat ulterior în „Nou-velle Revue Francaise". Conferinţa si articolul au
23
un deosebit ecou în rîndurile criticii si intelectualităţii vremii.
1922 Sylvia Beach publică sub egida librăriei Shake-speare and Coinpany, la o imprimerie din Dijon, *Ulysses,* primul exemplar fiind trimis lui Joyce în 2 februarie, ziua sa de naştere. Joyce călătoreşte la Londra si la Nisa.
192IÎ l>eşi tulburările de vedere continuă, Joyce decide să plece la Londra, unde se întîlneşte pentru prima dată cu Harriet Shaw Weaver.
Un atac sever de glaucom îl determină să se întoarcă la Paris si de aici pleacă la Nisa unde starea ochilor se ameliorează, începe să scrie primele pagini din *Finnegans Wake (Priveghiul Finncgani-**lor.***
Sejur prelungit, împreună cu familia, în Anglia, la Londra şi Bognor.
1924 Primul fragment din *Finncgans Wake,* intitulat deocamdată *Work in, Progresa,* apare în „Transatlantic Review" din Paris, revistă al cărei director e Ford Madox Ford.
Apare la New York studiul lui Herbert Corman : *James Joyce, ihc First Forty Years (James Joyce, primii patruzeci de ani).*
Tulburările de vedere persistă si se agravează. Apare traducerea franceză a *Portretului,* sub titlul *Dedalus, autoportretul artistului tînăr.* Primele fragmente din *IHysses,* traduse în franceză, apar în revista „Commerce", sul) semnătura lui Valery Larbaud şi Auguste Moroi. Joyce pleacă împreună cu familia în Bretania si apoi la Londra.
Operaţie la ochi pentru înlăturarea unei cataracte secundare.
1925 Piesa *Exiles* este jucată la New York de către compania Neighbourhood Playhouse.
în revista „Navire d'Argent", d'n Paris, apare capitolul *Anna Livia Plurabelle* din *Finnegans Wake.* Două operaţii la ochiul sting, vederea redusă a-proape total la ochiul drept.
24
1926 Joyce continuă să lucreze intens la *Finnegans Wake,* în ciuda dificultăţilor de vedere care ajung uneori pînă la cecitate intermitentă.
Piesa *E.viles* este jucată la Londra de către *Stage Society.*
1927 Joyce reuşeşte să ralie/e opinia publică intelectuală din Europa şi America întru sprijinirea unui protest împotriva unei versiuni pirat din *Ulysses* în revista „Two Worlds" din Statele Unite. Protestul este semnat de 167 dintre cele mai strălucite personalităţi ale epocii din domeniul literaturii, artei şi ştiinţei.
Eugene Jolas, redactorul şef al revistei „transi-tion" din Pai-is, începe a publica în foileton o serie de episoade din *Work in Progress* (pînă in a-nul 1938).
Apare la Shakespeare and Company volumul de versuri al lui Joyce, *Pomes Pennyeach (Poeme de un penny).*
Joyce călătoreşte în Olanda, vizitînd Haga şi Amsterdam.
l'lysfses apare în traducere germană la **Rheinverlag** din Basel-Zurich.
1928 Episodul *Anna Livia PlurabeUc* apare în volum la Crosby Gaige, New York.
Joyce călătoreşte la Dieppe. Rouen, Toulon. întors la Paris are grave tulburări de vedere care-l împiedică să lucreze.
Soţia sa, Nora, este internată în spital si este o perată.
1929 Traducerea franceză, „realizată de Auguste Morel, asistat de Stuart Gilbert, revăzută de Valery Lar-baud cu colaborarea autorului" a lui *Ulysses* apare la Paris, editată de Adrienne Monnier.
Lucia, fiica lui Joyce, dă primele semne de tulburări psihice.
Apare prima lucrare critică plină de elogii despre *Finnegans Wake,* intituiată : *Our Exagminalion rotind his Factification for Incamination of Work in Progress,* cuprin/înd articole a 12 scriitori,
25
printre care Samuel Beckett, William Carlos Williams, Eugene Jolas, Stuart Gilbert s. a. împreună cu soţia, Joyce petrece două luni la Tor-quay (Anglia) si apoi la Bristol si Londra.
1930 Joyce pleacă la- Ziirich, unde e consultat de dr. Vogt, chirurg oftalmolog, care-l operează la ochi, obţinînd o temporară ameliorare a vederii. Apare în volum la New York, în editura Foun-tain Press, un episod din *Finnegans Wake, Haveth Childers Everywhere (Are pretutindeni copii).*
La Londra apare, în editura Faber and Faber, studiul : *James Joyce'a Vlyssas* de Stuart Gilbert.
1931 Episodul *Anna Livia Plurabelle* e publicat în traducere franceză în „Nouvelle Revue Francaise". Lectură publică, în

librăria lui Adrienne Monnier, a episodului *Anna Livia Plurabelle,* în traducere franceză.
Joyce pleacă, însoţit de Nora, la Londra unde ră-
mîn timp de cinci luni.
John Stanislaus, tatăl lui Joyce, moare la Dublin.
1932 Se naşte nepotul lui Joyce, Stephen Jamec, fiul lui Giorgio.
Lucia are o criză gravă de nervi. Situaţia ei înrău-tăţindu-se, e internată într-o casă de sănătate, cu diagnosticul : schizofrenie.
Joyce, însoţit de Nora, pleacă la Ziirich şi apoi la Nisa.
Lucia e scoasă din spital si stă o vreme cu familia Eugene Jolas.
1933 împreună cu Nora si Lucia, Joyce pleacă din nou la Ziirich pentru a fi consultat de dr. Vogt, care constată o gravă înrăutăţire a situaţiei ochiului drept.
Spre sfîrşitul anului, Joyce revine la Paris pentru a revedea corecturile cărţii lui Frank Budgen : *James Joyce and the Making* of *Ulysses (James Joyce şi realizarea lui Ulysses),* care va apare la New York în 1934.
Judecătorul John M. Woolsey din New York, prin-tr-o hotărîre a tribunalului districtual, decide că

26

Ulysses nu este o operă pornografică şi poate fi publicată în Statele Unite.
19,>4—1935 *Uiysses* apare la New York, la editura lîandom House.
Giorgio pleacă împreună cu soţia în Statele Unite. Joyce, însoţit de Nora, călătoreşte în Belgia şi Franţa şi apoi la Zurich şi Geneva. Lucia e cu ei. Reîntors la Paris, Joyce o trimite pe Lucia la Londra şi apoi la Dublin. Intrucît tulburările psihice se accentuează iar, Lucia e internată într-o casă de sănătate la Fingles şi apoi, restabilită, petrece un timp împreună cu Harriet Shaw Weaver, într-o localitate lîngă Londra.
1936 Lucia se întoarce la Paris. Starea ei se agravează şi e internată într-o casă de sănătate la Ivry.
Apare, pentru prima dată în Anglia, *Vlysses,* la editura Bodley Head, Londra. Giorgio şi soţia sa revin din S.U. A. Apare *ABC* de Chaucer cu *lettrine-le* Luciei, la Obelisk Press din Londra.
Joyce călătoreşte în Danemarca. Lucrează la *Fin-negans Wake.*
1937—1938 Joyce pleacă la Ziirich, Dieppe, Lausanne.
LTn ultim episod din *Finnegcms Wake : StorieUa as*
Shc is Syung apare în volum, la o mică editură
din Londra, Corvinus Press.
în 13 noiembrie (1938) Joyce termini *Finnegans*
Wake.
1939 Apare concomitent la Faber and Faber, Londra şi Viking Press, New York, *Finnegans Wake.* Surprinşi de izbucnirea războiului la Ziirich, Joyce cu Nora se întorc la Paris, de unde pleacă la La Baule, apoi la St. Gerand pentru a fi aproape de Lucia.
1940 Apare biografia lui Herbcrt Corman : *James Joyce,* la editura Farrar and Rinehart, New York. După laborioase şi penibile intervenţii si demersuri, Joyce, împreună cu familia, reuşeşte să plece din Franţa ocupată si să obţină permisiunea de a se stabili la Ziirich.

27

13 ianuarie 1941 In urma unei operaţii de ulcer perforat, efectuată,
la spitalul Schwesterhaus von Roten Kreuz din Zii-
rich, Joyce moare la orele 2,15 dimineaţa. 1944 Apare versiunea *Stephen Hero* la Londra si New
York. 1959 Apare volumul *Criticai Writings of James Joyce*
(Scrieri critice ale lui James Joi/ce) la New York
si Londra. 1956 Apare volumul ***Epiphanies*** de James Joyce, Buf-
falo, S.U.A. 19G8 Apare povestirea *Giacoino Joyce* de James Joyce
la Londra.
R. L.

1900

De ia WILLIAM ARCHER ' *23* aprilie 1900
2 Vcrnon Chambers, Southampton Row, W. C.

Stimate domn,

Cred că v-ar interesa să ştiţi că Henrik Ibsen îmi spune într-o scrisoare primită acum o zi sau două : „Am citii, -.su mai degrabă am descifrat o cronică foarte binevoitoare („velvillig") a d-lui James Joyce, publicată în «The Fortnightly Review» -, şi pentru care aş dori foarte mult să-i mulţumesc autorului, dacă aş cunoaşte limba îndeajuns de bine".

Al. dvs. sincer, WILLIAM ARCHER

Către WILLIAM ARCHER
28 aprilie 1900 13 Richmond Avenue, Fairview, Dublin

Stimate domn,

Aş vrea să vă mulţumesc pentru amabilitatea cu care mi-aţi scris. Sînt un tînăr irlandez de optsprezece ani şi cuvintele lui Ibsen le voi păstra în suflet toată viaţa mea.

Al dvs. sincer, JAS. A. JOYCE

1901

Către HENRIK IBSEN Martie 1901
8 Royal Terrace, Fairfield, Dublin

Onorate domn,

Vă scriu pentru a vă saluta cu prilejul împlinirii vîrs-tei de şaptezeci şi trei de ani şi pentru a-mi uni glasul

[11] William Archer (1856-l924) a fost traducătorul şi popularizatorul pieselor lui Ibsen în Anglia.

[2] *Noul teatru al lui Ibsen (Ibsen's New Drama)* este primul articol publicat de Joyce în „The Fortnightly Review" (l aprilie 1900).

cu al acelora care, de pretutindeni, vă doresc binele. Vă amintiţi poate că la puţin timp după publicarea ultimei dvs. piese, *Cină ne vom,* trezi *din morţi,* a apărut într-una din revistele engleze, „The Fortnightly Review", un comentariu asupra piesei, semnat de mine. Ştiu că l-aţi văzut deoarece, la puţin timp după aceea, d-l William Archer mi-a scris si mi-a spus că i-aţi scris înainte cu cîteva zile : „Am citit, sau mai degrabă am descifrat o cronică foarte binevoitoare a d-lui James Joyce publicată în «The Fortnightly Review» si pentru care aş dori foarte mult să-i mulţumesc autorului, dacă aş cunoaşte limba îndeajuns de bine". Cunoaşterea de către mine a limbii dvs. nu este, după cum vedeţi, prea mare, dar sînt convins că veţi putea înţelege ceea ce spun. Abia găsesc cuvinte pentru a vă arăta cît de mişcat am fost de mesajul dvs. Sînt tînăr, un/ om foarte tînăr, şi poate faptul că vă spun a-semenea lucruri o să vă facă să zîmbiţi. Dar sînt sigur că întorcîndu-vă în timp înspre vremea cînd eraţi student la universitate, aşa cum sînt eu, şi vă gîndiţi ce-ar fi însemnat pentru dvs. să primiţi un cuvînt din partea cuiva care ar fi avut un asemenea loc în stima mea aşa cum îl aveţi dvs., veţi înţelege simţămintele mele. Un singur lucru regret, şi anume că v-au căzut ochii pe un articol nematur şi grăbit în loc de ceva mai bun şi mai demn de lauda dvs. Poate că în articol nu a fost nici o prostie intenţionată, dar n-aş putea spune altceva. S-ar putea să vă supere faptul că operele dvs. sînt la discreţia unor băieţanda'i dar sînt sigur că preferaţi înfierbîntarea Jipsei de nerv şi paradoxurilor „cultivate".

Ce-aş putea să vă mai spun ? V-am rostit sfidător numele în colegiu [1] unde era fie necunoscut, fie vag «i abia ştiut. Am reclamat pentru dvs. locul care vi se cuvine în istoria dramaturgiei. Am scos în evidenţă, aşa cum am crezut, calitatea dvs. cea mai de seamă •— impersonalitatea mîndrei dvs. puteri. Şi calităţile dvs. mai mărunte : satira, tehnica, armonia orchestrală - - si pe acestea le-am proclamat. Nu mă consideraţi doar un admirator zelcs -ceea ce nu sînt, deoarece cînd am luat cuvîntul în cercurile

Este vorba de o conferinţă, *Teatru, şi viaţa,* rostită de Joyce în cadrul Societăţii literare şi istorice a Colegiului Universităţii din Dublin (1900).

de dezbateri şi în alte locuri, am cîştigat atenţia nu prin vorbe goale. Dar cele mai dragi lucruri le păstrăm întotdeauna pentru noi. Nu le-am spus ce mă leagă cel mai mult de dvs. Nu le-am spus că am fost mîndru de ce am putut desprinde din viaţa dvs., că bătăliile date de dvs. m-au inspirat, nu bătăliile materiale şi vizibile, ci acelea care au fost date şi cîştigate îndărătul frunţii dvs., că hotărîrea dvs. fermă de a smulge secretul vieţii mi-a dat curaj şi că indiferenţa dvs. totală faţă de canoanele publice ale artei, faţă de prieteni şi de lozinci a pus în lumină eroismul dvs. lăuntric. Şi despre aceasta vă scriu acum. Opera dvs. pe pămînt se apropie de sfîrşit si dvs. vă apropiaţi de marea linişte. Pentru dv.s. lumea se întunecă. Mulţi scriu despre aceste lucruri fără să ştie ceva. Dvs. aţi deschis doar calea — deşi aţi mers pe acest drum cit de departe v-a fost cu putinţă - -- pînă la capătul lui *John Gabriel Borkman* şi al adevărului său spiritual — dar ultima dvs. piesă cred că e deosebită. Sînt sigur că o mai înaltă şi mai sfîntă iluminare aşteaptă... mai departe. Ca unul din tînăra generaţie în numele căreia aţi vorbit, vă salut -- nu cu umilinţă, fiindcă sînt un necunoscut şi dvs. în strălucirea gloriei, nu cu tristeţe, fiindcă sînteţi un om bătrîn iar eu sînt tînăr, nu cu suficienţă sau cu sentimentalism, ci cu bucuria, cu speranţă şi dragoste, vă adresez urările mele.

1902

De la GEORGE RUSSEL [4]
către W. B. YEATS [2]
Luni, 11 august? 1902 22 Lincoln Place

Dragă W. B. Y.,

Am fost atît de ocupat pe aici încît nici nu ştiu ce altceva mai fac fraţii Fay în afară de repetiţii foarte

[1] George William Russel (1867-l935), poet irlandez.

[2] William Butler Yeats (1865-l939), poet şi dramaturg irlandez. A creat cu ajutorul lui Lady Gregory Societatea Teatrul National Irlandez, devenită ulterior Abbey Theatre. Laureat al premiului Nobel pentru literatură, 1923.

31

susţinute. Sper să-l văd pe W. Fay într-o zi, două, si să-i vorbesc despre chestiunile la care te referi în scrisoarea ta şi cu care sînt de acord...

As dori foarte mult să cunoşti un tînăr pe numele de Joyce despre care i-am scris lui Lady Gregory mai mult în glumă. E un băiat extrem de inteligent care e mai degrabă unul de-al tău decît de-al meu şi mult mai mult al lui însuşi. Are însă înzestrarea intelectuală, cultura si educaţia care le lipsesc tuturor celorlalţi prieteni inteligenţi de-ai noştri. Şi cred că serie uluitor de bine în proză, deşi bănuiesc că scrie şi versuri şi s-a apucat să scrie o comedie care-l va ocupa după părerea îui cinci ani, sau cam aşa ceva, dteoarece scrie încet. Moore *, care a văzut un articol al băiatului ăsta, spune că e ridicol de inteligent, în orice caz, cred că acest tînăr de 21 de ani, sigur si plin de încredere în el, ţi se va părea interesant. Cred că e cu certitudine mai promiţător decît Magee 'J.

Al tău întotdeauna, GEO W. RUSSEL

De la W. B. YEATS
(Fragment dintr-o scrisoare dictată)
octombrie ? 1902

...dar nu pot spune mai mult decît atît. Adu-ţi a-minte ce spunea Dr. Johnson despre cineva : „să aşteptăm pînă vom vedea dacă e o fîntînă sau o cisternă". Lucrarea pe care ai realizat-o este deosebit de remarcabilă pentru un om de vîrsta d-tale care a trăit departe de centrele intelectuale vitale. Tehnica versurilor d-tale este mult mai bună decît tehnica oricărui tînăr din Dublin pe care să-l fi cunoscut la vremea mea. Versurile ar putea fi considerate opera unui tînăr care a trăit într-un mediu literar de la Oxford. Totuşi, au fost oameni care au pornit cu promisiuni tot atît de bune ca ale d-tale şi au eşuat şi oameni care au pornit cu mai puţin şi au reuşit.

[1] George Moore (1852-l933), romancier irlande/.

[2] William Kirkpatrick Magee (1868-l961), eseist, a publicat sub pseudonimul de John Eglinton.

32

Calităţile care-l fac pe un om să reuşească nu se arată în munca lui, adeseori, vreme îndelungată. Ele sînt mult mai puţin trăsături ale talentului cît trăsături de caracter -- credinţă (probabil că asta ai de-ajuns), răbdare, a-daptabilitate (fără aceasta nu înveţi nimic) si darul de a creste ca rezultat al experienţei - - şi aceasta e probabil cea mai rară.

Voi face orice pentru d-ta. dar mi-e teamă că nu va fi prea mult. Lucrul cel mai important în care-ţi pot fi de folos, deşi probabil nu vei crede asta, va fi să te prezint altor cîtorva scriitori care sînt la început ca si cl-ta ; întotdeauna înveţi meserie de la colegii tăi scriitori, mai cu scamă de la cei care sînt îndeajuns de apropiaţi ca vîrstă ca să-ţi înţeleagă greutăţile.

Al d-tale sincer, W. B. YEATS

Către Lady GREGORY Noiembrie 1902
7 St. Peter's Terrare, Cabra, Dublin

Stimată Lady Gregory,

Am întrerupt aici studiile mele medicale si vă deranjez cu o problemă. Am diploma de absolvent al lui Royal University şi plănuisem să studiez medicina aici. Dar autorităţile colegiului sînt hotărîte să nu mă lase s-o fac, voind, îndrăznesc a spune, să mă împiedice de a cîstiga o situaţie mai bună care să-mi permită să vorbesc aşa cum doresc. Ca să fiu foarte sincer, nu am mijloace să-mi plătesc taxele la medicină si ei refuză să-mi acorde ore de studiu sau de pregătire pentru examene - - pre-tinzînd că nu e cazul -- deşi au făcut si fac asta pentru studenţii care sînt înglodaţi în examene pe care eu le-am trecut. Vreau să-mi fac studiile la medicină deoarece în acest fel voi

putea să-mi văd de lucru în linişte. Vreau să mă împlinesc - - mic sau mare cum oi fi - - fiindcă ştiu că nu există nici o erezie sau filozofie care să fie atît de detestabilă pentru credinţa bisericii din care fac parte ca fiinţa umană, aşadar mă voi duce la Paris. Intenţionez să studiez medicina la Universitatea din. Paris şi mă voi întreţine acolo dînd lecţii de limba engleză.

Plec singur şi fără prieteni - - cunosc pe cineva care locuia undeva Ungă Montmartre dar nu l-am întîlnit ni-cicdată -- într-o altă ţară şi vă scriu ca să ştiu dacă mă puteţi ajuta în vreun fel. Nu ştiu ce mi se va întîmpla la Paris, dar situaţia mea nu cred că poate fi mai rea decît e aici. Piec din Dublin,]uni, l decembrie, cu vaporul de noapte, şi de la Victoria Station cu trenul, în aceeaşi noapte, la Newhaven. Totuşi, nu sînt descurajat, deoarece sînt convins că dacă 1l-0 să izbutesc să-mi fac un drum, un asemenea eşec înseamnă foarte puţin. Voi încerca să înfrunt puterile acestei lumi. Toate lucrurile sînt trecătoare în afară de credinţa din sufletul meu care schimbă toate lucrurile şi dăruie lumină trecerii lor. Şi deşi s-ar părea că am fost izgonit de aici, din ţara mea, ca un necredincios, nu am întîlnit pînă acum vreun om care să dovedească o credinţă asemănătoare cu a mea.

Către FAMILIA din Dublin 6 decembrie 1902
Grand Hotel Corneille, Paris

Dragii mei,

D-l Yeats a fost la Londra ca să-l întîlnească pe redactorul şef al lui „The Spe,ak>ar" care era bolnav, şi aştept dintr-un moment într-altul o scrisoare din partea lui. D-l Yeats se va duce şi la redactorul şef al revistei „A-cademy". El a scris d-rei Gonne o scrisoare pe care o trimit alăturat si m-a prezentat lui Arthur Symons [1] si vrea să scriu o recenzie a unei cărţi a lui Symons pentru „The Speaker", o traducere din *Francesca da Rimini* -. Am luat micul dejun, prînzul şi cina cu d-l Yeats care a plătit toate drumurile cu birja şi cu autobuzul. Am trimis recenziile mele ziarului „Express" [a] acum o zi sau două, aşa că să le căutaţi în ziar la începutul săptămînii. Am căpătat o seamă de informaţii mai precise cu privire la stu-

1 Poet şi critic englez, care i-a promis lui Joyce cu acest prilej să-l ajute să-şi găsească un editor.
2 E vorba de traducerea cărţii lui Gabriele D'Annunzio Francesca da *Rimini* (1901).
3 „Daily Express", ziar din Dublin, la care Joyce a colaborat frecvent pînă la sfîrsitul anului 1903.

diile medicale, în primul rînd trebuie să ai bacalaureatul francez, dar cei care şi-au făcut studiile în străinătate pot fi scutiţi de către Ministrul învăţămîntului Public. Am scris Ministrului şi azi-dimineaţă m-am dus la minister şi mi s-a spus că scutirea îmi va fi acordată, probabil, în cîteva zile. După care m-am dus la Secretarul Facultăţii de Ştiinţe de la Sorbona, care mi-a dat un permis provizoriu de admitere la cursurile pentru obţinerea certificatului de studii în fizică, biologie şi chimie (un an întreg). Nu se plătesc taxe pentru audierea cursurilor, care încep la ora 9 dimineaţa şi durează o oră-două ; lucrările practice încep după-amiază la 1,30 si ţin două-trei ore. Examenele nu se dau în scris : toate examenele sînt orale şi durează cam un sfert de ceas. în iulie viitor urmează să dau examenul de obţinere a certificatului. Am venit oarecum mai tîrziu, întrucît ultimul termen pentru trimiterea cererilor către Ministru era l decembrie, dar fiind străin voi fi scuzat. Voi avea aşadar vreo două săptă-mîni de studiu pînă la Crăciun. Mi-am cumpărat un ceas deşteptător (4 franci) ca să mă trezească dimineaţa la vreme, deoarece facultatea e la o oarecare depărtare. Mi-am făcut o baie (7I:'2) caldă. Pot lua micul dejun pentru 3 penny, dejeuner (supă, carne, desert, cafea) pentru 8 sau 9 penny şi cina (supă, peşte, carne cu legume, desert, cafea) pentru l şiling. Dar trebuie să beau cafea mereu, toată ziua. Cafeaua se bea aici în timpul zilei fără lapte, clar cu zahăr. E pe placul meu, fiindcă vremea e foarte aspră, temperatura coborînd uneori pînă la 7—9 grade sub zero. Vîntul e tăios dar nu e nici ceaţă şi nici nu plouă. Spuneţi-i lui Stannie [1] să se ducă la Eason's din Abbey Str. cărora le-am comandat o cantitate de hîr-tie şi să le spună să mi-o expedieze. O vor face dacă li se plăteşte expediţia. Am uitat s-o fac în graba plecării. N-am avut nici vreme să obţin scrisori de recomandare - doar cîteva - - dar o să încerc să le capăt în timpul săptămînii. Trebuie să-mi iau neapărat un şorţ şi mîneci şi o trusă de disecţie dacă voi începe studiile luni şi banii nu-mi vor ajunge la Paris prin Lloyd decît joi. To-

1 Stanislaus Joyce, fratele lui James. Singurul membru din familie cu care autorul lui *Ulysses a* avut cele mai strînse legături.

'

tuşi cred că o să o scot la capăt. Săptămîna viitoare vreau să-mi caut o cameră cu vreo 7—8 lire pe an -- 35 şilingi pe trei luni — şi să o închiriez de la l ianuarie, luna mea aici la hotel ,sfîrşindu-se la 3 ianuarie, iar cursurile cred că se vor relua pe 4 ianuarie. Am văzut aici într-un magazin o splendidă mobilă normandă -- dulapuri grele din lemn, cu uşi în panel - - 5 lire unul, cam de vreo două ori mai mare ca garderobul nostru, şi deşi nu le pot cumpăra încă pentru camera mea, cînd mă voi stabili definitiv la Paris pentru studiile mele medicale, cu siguranţă că o să le iau. Nu daţi nici o informaţie despre mine nimănui, în afară de : „O, foarte frumos, vă mulţumesc". Spuneţi-i lui Stannie să-mi trimită numărul pe decembrie al lui „St. Stephen's" [1] si să scrie la Unicorn Press si să aibă grijă de cărţile din camera mea.

JIM

1903

Către d-na JOHN STANISLAUS JOYCE 20 martie 1903

Grand Hotel Corneille, Paris

Dragă mamă,

N-am nici o ştire de la ziarul căruia îi spui „Men and Women", doar o să le scriu la începutul lunii viitoare poate săptămîna viitoare. Voi continua cu M. Douce şi M. Auvergniat dar nu văd nici o posibilitate de a mai căpăta vreo meditaţie. Am cheltuit din banii de meditaţie şi M. Douce mi-a plătit pînă la 27 martie iar M. Auvergniat pînă la 16 martie. Aşa că, atunci cînd va fi scadenţa plăţii pentru hotel, 11-0 să o pot respecta aşa cum am crezut. Totuşi, noaptea trecută mi-am făcut socotelile celei de a doua luni şi mi-am redus cheltuielile de la 161 de franci la 106 franci (inclusiv nota de hotel) — o re-

[1] Revista studenţeabcă a lui University College di» Dublin.

ducere de 56 franci -- cam 2 lire si 3 şilingi. Chiar şi în acest fel, datoria mea de aici va fi de 19 franci, la sfîrsi-tul lunii trecute era de 18 franci. Din asta am plătit 7 franci, aşa cum ţi-am spus, şi am împrumutat iar tot atît. Reducerea cheltuielilor, totuşi, e însoţită de lipsa rufelor curate •— am folosit o singură batistă vreme de trei săp-tămîni — dar am o cravată gri, lungă de aproape o milă -care flutură în jurul meu, şi aşa le e greu oamenilor să vadă în ce hal mi-e cămaşa. O gheată a început să mă cam lase, eram sigur că n-o să le facă din piele cizmarul. Am luat la purtare costumul negru „cel bun" întrucît ^celălalt" nu mai poate fi purtat. Nasturii de la pantalonii costumului „bun" au căzut unul după celălalt - - totuşi i-am prins cu două ace de siguranţă şi voi coase nasturii, acum că am bani ca să-i cumpăr. Cît despre mîncare - nu prea mănînc întotdeauna ci numai cinci se poate. Uneori mănînc o dată pe zi si cumpăr pe stradă cartofi prăjiţi si pîine. Nu ştiu dacă am slăbit sau nu. Dar pot să te asigur că mi-e o foame îngrozitoare. Azi am mers pe Boulevard Saint Michel rîzînd singur şi cîntînd fără de griji, fiindcă am ştiut că voi lua cina -- prima mea cină (cu adevărat cină) din ultimele trei zile. Asta arată cît de proşti sîntem cu toţii. Am trimis recenzia la cartea lui Lady Gregory acum o săptămînă. Nu ştiu dacă Long-worth [1] a tipărit-o aşa cum i-am trimis-o - - recenzia era foarte severă, îi voi scrie lui Lady Gregory zilele astea. Celelalte două recenzii le trimit odată cu scrisoarea asta. Nu m-am bărbierit şi nici n-am intenţia s-o fac. Cinci mă va plăti „Speaker", am să fac o baie... în fiecare duminică încerc să mă duc la ţară. Duminica trecută m-am dus la Clamart în pădure şi am mers pînă la Sevres -- m-am întors cu vaporaşul, în fiecare zi citesc la Bibliotheque Naţionale si în fiecare seară la Bibliotheque Sainte Genevieve. Adesea mă duc la vecernie la Notre Dame sau la Saint Germain d'Auxerrois. Nu merg niciodată la teatru — neavînd bani. N-am bani nici să-mi cumpăr cărţi. Synge - a fost pe aici si mi-a dat să-i

[1] E. V. Longworth, redactorul şef al ziarului „Daily Express".

[2] John Millington Syn^e (187l-l909), dramaturg irlandez, din l'W4 directorul lui Abbey Theatre

citesc piesa - - o piesă ce urmează să fie jucată de Irish Literary Theatre. Ain criticat-o. Synge spune că am o minte ca a lui Spinoza ! (Spinoza a fost un mare filozof evreu). Sînt cufundat pînă peste cap în *Metafizica* lui Aristotel şi-l citesc numai pe el şi pe Ben Jonson[1] (autor de piese şi cîntece). Gogarty mi-a scris acum o zi sau două si mi-a spus că Eglinton i-a zis mai ieri (Stannie o

să-ţi spună cine e) : „E ceva sublim în felul în care Joyce trăieşte singur". Cartea mea de poeme va fi publicată în primăvara lui 1907. Prima mea comedie cam la vreo cinci ani după aceea. *Estetica* mea iar la vreo cinci ani după aceea. (Asta trebuie să te intereseze !). Yeats (care e impresionabil) spunea că mă cunoaşte de puţină vreme şi că şi atunci am izbucnit în rîs cînd a pomenit de Balzac, Swinburne etc. Am scos din sărite de multe ori o întreagă cafenea franceză rîzînd. O bătrînă m-a ameninţat cu umbrela o dată în Dublin - - pentru că rîdeam aşa de tare. Fie ce-o fi, o să mănînc mîine la prînz. O să-mi facă o mare plăcere dacă-mi vei scrie şi-mi vei spune ce crezi despre mine. Voi citi scrisoarea ta cu multă încordare.

JIM

Către d-na JOHN STANISLAUS JOYCE 8 Martie ? 1903 Duminică 2.30 d. a.

Paris

Nu pot încasa astăzi mandatul tău. Nu înţeleg deloc ce-mi scrii despre Gaze. Dacă-ţi pierzi doar trei minute cu scrisoarea, ce să-nţelegi din ea. în orice caz, Gaze era închis. Aşa că o să iau masa abia mîine dimineaţă la 11 (luni) : ultima mea masă a fost aseară la 7 (sîmbătă). Deci o să postesc din nou 40 de ore. Nu, nu chiar post, fiindcă am mîncat de un penny pîine uscată. Cealaltă masă a fost cu 20 de ore înaintea ultimei. 20+40=60. Două mese în

[1] Ben Jonson (1572-l631), dramaturg si poet, „Poet al regelui" („King's Poet"), contemporan cu Shakespeare.

60 de ore, cred că nu e rău. întrucît posturile astea m-au cam slăbit, o să mă duc în camera mea si o să stau acolo pînă la culcare. Mandatul tău o să mă ţină pînă marţi dimineaţă, fiindcă mîine voi fi foarte flămînd. Douce mi-q şi plătit -- altfel cum crezi că aş fi dus-o -- aşa că singurii bani care-i voi avea aici sînt 5 franci de]a noul meu elev, Auvergniat.

JIM

1904

De la ARTHUR SYMONS 4 mai 1904

134 Lauderdale Mansions, Maida Vale, W.

Stimate d-le Joyce,

Poemele mi se par remarcabile [i]. Fără îndoială, trebuie publicate. Nu ştiu dacă pot face ceva, dar voi încerca. Vă voi scrie de îndată ce voi afla ceva. Al. clvs. sincer,

ARTHUR SYMONS

Către CONSTANTINE P. CURRAN [2]

Ploaia, vineri

Stimate Curran,

De nepreţuit ! O mie de mulţumiri feudale. Am terminat capitolul acela groaznic - • 102 pagini - - şi Russel (A. E.) are volumul acuma, îţi trimit capitolul într-o săp-tămînă. Scriu o serie de *epiclete* [3] - - zece - - pentru un ziar. Am scris unul. Seriei o să-i spun *Oameni din Dublin*

[1] Poezii reunite ulterior în *Chamber Music (Muzică de cameră).*

[2] Redactor al revistei studenţilor de la University College din Dublin „St. Stephen's".

[3] De la grecescul „epiclesis" — invocaţie liturgică a Sfîntu-lui Duh.

pentru a dezvălui spiritul acelei hemiplegii sau paralizii pe care mulţi o consideră a fi un oraş. Aşteaptă-te la o foarte apropiată ediţie de lux a tuturor ***limericks-wci\QT**** mele.

Alte lucruri pe curînd.

S. D.

Către NORA BARNACLE [2] 15 iunie 1904

60 Shelbourne Road

Probabil că sînt orb. M-am uitat îndelung la un cap cu părul castaniu-roşcat dar mi-am spus că nu e al d-tale. M-am întors acasă foarte abătut. As dori să ne vedem, dar nu ştiu cînd ţi-ar conveni. Sper că vei binevoi să accepţi să te întîlneşti cu mine — dacă nu m-ai uitat!

JAMES A. JOYCE

Către NORA BARNACLE 15 august 1904

60 Shelbourne Road

Draga mea Nora,
A bătut ora unu. Am venit acasă la unsprezece jumătate. De atunci stau ca un nebun într-un fotoliu. N-am putut face nimic. Nu aud altceva decît glasul tău. Stau ca un nebun ascultîndu-te spunîndu-mi „dragă". Azi am ofensat doi oameni lăsîndu-i să vorbească în vînt. Voiam să aud glasul tău, nu al lor.
Cînd sînt cu tine nu mai sînt neîncrezător, aşa cum îmi este firea. Aş dori acum să simt capul tău pe umărul meu. Cred că o să mă cluc la culcare.
De o jumătate de ceas scriu lucrurile astea. Tu ai să-mi scrii ? Cum să mă semnez ? N-o să semnez deloc, fiindcă nu ştiu cum să mă semnez.

[1] Mici pocvii cu caracter comic si absurd, în cinci versuri.
- Nora Barnacle, viitoarea soţie a lui Joyce, era în această perioadă cameristă la Finn's Hotel din Dublin. Joyce, care o cunoscuse cu puţin timp înainte, convenise să se vadă cu ea în ziua de 15 iunie, dar Nora n-a putut veni la întîlnire. Ei se vor vedea a doua zi, în 16 iunie, care va deveni ulterior data zilei întregii acţiuni din *Ulysses*.

40

Către NORA BARNACLE 29 august 1904
60 Shelbourne Road

Draga mea Nora,
Chiar acum am terminat cu masa de la miezul nopţii de care n-am avut nici o poftă. Pe la jumătatea ei mi-am dat seama că abia atingeam mîncarea. Nu m-am simţit bine, ca si aseară. Sînt foarte abătut. lartă-mi condeiul acesta groaznic şi hîrtia asta oribilă.
Poate că te-am necăjit în seara asta prin ce ţi-am spus, dar, e bine, desigur, să ştii care sînt gîndurile mele despre mai toate. Gîndurile mele resping ordinea socială actuală şi creştinismul —• căminul, virtuţile recunoscute, clasele din viaţă şi doctrinele religioase. Cum ar putea să-mi placă ideea unui cămin ? Căminul meu a fost o simplă afacere mic burgheză ruinată de risipitoarele deprinderi pe care le-am moştenit. Maică-mea a fost omo-rîtă cu încetul, cred, de purtarea mizerabilă a tatălui meu faţă de ea, de ani de necazuri şi de sinceritatea cinică a purtării mele. Cînd m-am uitat la obrazul ei pe cînd zăcea în cosciug - - un obraz cenuşiu şi vlăguit de cancer - - am înţeles că priveam obrazul unei victime şi am blestemat sistemul care a făcut din ea o victimă. In familia mea eram şaptesprezece persoane. Surorile şi fraţii mei nu înseamnă nimic pentru mine. Doar unul din fraţii mei e în stare să mă înţeleagă. Acum şase ani am părăsit biserica catolică, urînd-o din toate puterile. Mi-a fost imposibil să rămîn la această credinţă ţinînd seama de înclinaţiile firii mele. Cînd am fost student am dus un război secret împotriva ei şi, am refuzat să primesc situaţia pe care mi-a oferit-o. Făcînd acest lucru am devenit un cerşetor dar mi-am păstrat demnitatea. Acum duc un război deschis împotriva ei prin ceea ce scriu, spun si fac. Nu pot face parte din această orînduire socială decît ca vagabond. De trei ori am început să studiez medicina, apoi dreptul şi apoi muzica. Acum o săp-tămînă mă pregăteam să plec ca actor ambulant. N-am apucat să-mi realizez această intenţie fiindcă mă trăgeai de braţ. Greutăţile actuale ale vieţii mele sînt de necrezut dar le dispreţuiesc.

41

în seara asta cînd te-ai dus acasă, am hoinărit înspre Grafton Street unde am stat multă vreme sprijinit de un felinar, fumînd. Strada palpita de o viaţă asupra căreia s-a revărsat o parte a tinereţii mele. Cît am stat acolo m-am gîndit la cîteva fraze pe care le-am scris acum cîţiva ani cînd am fost la Paris - - frazele sînt acestea : „Trec cîte două şi cîte trei printre cei de pe bulevard, păşind ca nişte fiinţe ce merg în voie printr-un loc luminat anume pentru ele. Stau în cofetărie, flecăriad, ron-ţăind mărunte cofeturi sau tac, aşezate la mesele de lingă uşa cafenelei, sau coboară din trăsuri într-un foşnet vioi de veşminte mătăsoase ca şi glasul adulterului. Trec într-un nour de miresme. Şi sub parfumuri trupurile lor au o mireasmă umedă, călduţă". [1]
Şi în timp ce îmi repetam toate acestea mi-am dat seama că viaţa mă mai aştepta încă dacă aş fi vrut să fac parte din ea. Poate că nu mi-ar fi dăruit beţia de altădată dar era totuşi acolo şi acum, fiind mai înţelept si mai stă-pînit, aş fi fost mai ferit. Nu mi-ar fi pus probleme, nu mi-ar fi cerut nimic altceva decît cîteva clipe din viaţă, în rest lăsîndu-mă liber şi mi-ar fi făgăduit în schimb doar plăcerea. M-am gîndit la toate aceste lucruri şi fără nici un regret le-am dat deoparte. Nu-mi erau de nici un folos ; nu puteau să-mi dea ceea ce doream.

Cred că ai înţeles greşit unele pasaje dintr-o scrisoare pe care ţi-am trimis-o şi am observat o anumită sfială în purtarea ta ca şi cum amintirea acelei seri te-ar tulbura. Eu dimpotrivă, o socotesc ca un fel de legămînt şi amintirea ei mă umple de o uimitoare bucurie. Poate că nu vei înţelege imediat de ce te cinstesc atît de mult din acest motiv, întrucît nu cunoşti prea multe din gîndurile mele. Dar a fost un legămînt care mi-a pricinuit un simţămînt final de tristeţe si de degradare - - tristeţe deoarece am descoperit la tine o extraordinară şi melancolică afecţiune care a preferat acest legămînt ca pe un compromis, şi degradare deoarece am înţeles că în ochii tăi eu eram inferior faţă de o convenţie a societăţii noastre de azi.

Ţi-am vorbit în acea seară pe un ton satiric, dar vorbeam despre lume, nu despre tine. Sînt un duşman al jos-

Pasajul va fi reluat şi adaptat în *Ulysses.*

niciei şi al slugărniciei oamenilor, dar nu al tău. Nu poţi să-ţi dai seama de simplitatea care se ascunde dincolo de toate măştile mele ? Toţi purtăm mască. Unii oameni care ştiu că ne vedem ades mă insultă de multe ori din cauza ta. îi ascult cu calm şi dispreţuindu-i nu le răspund, dar cel mai mărunt cuvînt al lor îmi tulbură inima ca pe o pasăre în furtună.

Nu-mi face plăcere că trebuie să mă duc la culcare a-cum, amintindu-mi ultima ta privire -- o privire obosită, indiferentă -- amintindu-mi de chinul din glasul tău din seara trecută. Nici o fiinţă umană nu a fost vreodată mai aproape de sufletul meu cum eşti tu, după cît se pare, şi totuşi poţi aprecia cuvintele mele cu o dureroasă asprime („Ştiu ce se vorbeşte acuma", îmi spuneai). Cînd am fost ceva mai tînăr am avut un prieten, căruia m-am dăruit fără nici o reţinere - - într-un fel mai mult decît ţie şi intr-un fel mai puţin. Era irlandez, ceea ce vrea să spună că nu s-a purtat cinstit cu mine.

N-am spus nici un sfert din ce voiam să spun, dar e o trudă imensă să scrii cu blestematul acesta de condei. Nu ştiu ce vei crede despre scrisoarea asta. Te rog să-mi scrii, ai să-mi scrii ? Crede-mă, draga mea Nora, *te* respect foarte mult dar doresc ceva mai mult decît mîngîie-rile tale. M-ai lăsat ieri în prada neliniştii şi îndoielii.

JAJ

Către NORA BARNACLE 10 septembrie 1904

Turnul, Sandycove [1]

Draga, draga mea Nora,

Presupun că ai fost foarte supărată din seara trecută. Nu vorbesc despre mine deoarece îmi dau seama că m-am purtat cu o mare cruzime, într-un fel nu am dreptul să aştept să mă consideri altcum decît ca pe ceilalţi bărbaţi - - de fapt ţinînd seama de viaţa pe care am dus-o n-am nici un drept să m-aştept la aşa ceva. Totuşi s-ar

[1] Joyce s-a mutat, pentru scurtă vreme, în turnul Martello la începutul lunii septembrie, la invitaţia prietenului său Oliver St. John Gogarty, ulterior prezentat ca Buck Mulligan în primul capitol al lui *Ulysses,* avînd drept cadru acest turn.

părea că m-am aşteptat la aşa ceva doar pentru că eu însumi nu am considerat pe nimeni aşa cum te consider pe tine. E în acelaşi timp şi ceva oarecum drăcesc în firea mea care face să mă bucur cînd izbutesc să schimb părerea altora despre mine si cînd le arăt că sînt cu adevărat un egoist, mîndru, viclean si nepăsător faţă de ceilalţi, îmi pare rău că încercarea mea de aseară de a acţiona potrivit cu ceea ce cred eu că e drept, te-a îndurerat atît de mult, dar nu văd cum aş fi putut acţiona într-altfel. Ţi-am scris o scrisoare lungă explicîndu-ţi cît am putut mai bine ce am simţit în seara aceea şi mi s-a părut că nu ai ţinut seama de ce ţi-am spus şi mă tratezi ca si cum aş fi pur şi simplu un partener întîmplător de plăceri. Poate că-mi vei reproşa brutalitatea cuvintelor mele dar, crede-mă, dacă mă tratezi aşa, înseamnă, în măsura în care e vorba de atitudinea mea faţă de tine, că mă dezonorezi. Pe dumnezeu, eşti o femeie şi poţi înţelege ce spun ! Ştiu că te-ai purtat cu multă nobleţe şi cu multă generozitate faţă de mine, dar încearcă să răspunzi sincerităţii mele cu o sinceritate asemănătoare. Şi mai presus de orice nu mai fi atît de gînditoare si tristă fiindcă ai să te îmbolnăveşti şi doar ştii că ai o sănătate delicată. Poate că vei reuşi să-mi trimiţi un cuvînt în seara asta ca să-mi spui că mă ierţi pentru suferinţele pe care ţi le-am pricinuit.

JIM

Către GRANT RICHARDS 26 septembrie 1904
7 S. Peter's Terrace, Cabra, Dublin
Stimate domn,
D-l Arthur Symons mi-a scris spunîndu-mi că volumul meu de versuri *Chamber Music* se află la dvs., pentru a fi citit. Intrucît o editură de aici (în asociaţie cu Mac-millan) mi-a propus să-l publice şi întrucît în două săp-tămîni voi pleca probabil din Irlanda, ducîndu-mă în O-landa, as fi bucuros dacă aţi binevoi să-mi comunicaţi ce hotărîre aţi luat.
44

Către STANISLAUS JOYCE 31 octombrie 1904
Via Giulia 2, 5 piano, Pola, Austria
Dragă Stannie,
Şcoala din Triest si şcoala de aici din, Pola sînt proprietatea particulară a lui Signor Artifoni, care conduce şcoala din Triest prin Signor Bertelli. Cînd mi s-a spus să pier, am căutat zile întregi un post de corespondent de engleză la vreo firmă comercială. Cîteva zile am dus-o groaznic, împrumutînd în Triest în dreapta şi-n stînga. Am reuşit totuşi să găsesc o meditaţie şi aş fi putut să o duc bine dînd lecţii particulare dacă aş fi avut bani ca s-o scot la capăt. S-a întâmplat însă ca proprietarul celor două scoli să vină la Triest cu treburi şi m-am dus să-! văd. Din fericire e socialist ca şi mine şi mi-a explicat că ar fi nevoie să semnez toate hîrtiile cum se obişnuieşte de către cei căsătoriţi. Apoi mi-a oferit un post la Pola si am primit. Am plecat din Triest cu primul vapor sîmbătă dimineaţa, şi, aşa cum vei vedea, sosirea mea la Pola a fost semnaiată prin magnifica notă alăturată [1]. Vei găsi oraşul Pola pe coasta adriatică, jos, înspre Turcia. E o mare bază navală austriacă şi ieri era *en fete,* în timpul dezvelirii unui monument al împărătesei Elisabeta [2].
Cum am avut cel puţin patru adrese în Triest, corespondenţa mea e foarte încurcată, încă n-am primit certificatele pe care le-ai trimis în Elveţia, dar un prieten de-al meu din Zurich îmi trimite tot ce va sosi pentru mine. Te rog să-mi expediezi imediat numărul din „Irish Homestead", unde a apărut povestirea mea *După cursă* [3]. Cufăiul pe care l-am lăsat în Zurich va sosi aici mîine sau poimîine. Trimite-mi cheile imediat.
[1] în ziarul „Giornaletto di Pola", Şcoala Berlitz anunţa sosirea lui James A. Joyce, „B. A. Mod. Lit.", şi informa pe amatori despre posibilitatea înscrierii la noi cursuri de engleză conduse de acesta.
[2] Soţia împăratului Franz Joseph.
[1] Inclusă în volumul *Oameni din Dublin,* ca si povestirile *Surorile* şi *Eveline,* apărute anterior (1904) în aceeaşi publicaţie.
45
M-am stabilit aici, avînd o cameră mobiiată şi o bucătărie si fiind înconjurat de tigăi, cratiţe si ibrice. Şcoala e chiar peste drum. Trimite-mi, te rog, imediat o scrisoare lungă şi cu toate noutăţile deoarece am plecat din Irlanda de o lună şi n-am primit încă nici o scrisoare. Am terminat (în Zurich) capitolul XII şi am scris o parte dintr-o nouă povestire *Ajun de Crăciun.*
JIM

1905

Către STANISLAUS JOYCE 7 februarie 1905
7 Via Medolino, Pola, Austria
Dragă Stannie,
Cartea poştală prin care îmi confirmi primirea povestirii mele [1] m-a liniştit mult. Aştept un lung comentariu al ei. Am primit de asemenea urările de ziua mea din partea ta, a lui Charlie şi a mătuşii J —–vă mulţumesc, în ziua de 2, Nora, Eyers, Frăulein Globochik şi cu mine ne-am dus cu vaporaşul în insula Brioni (renumită pentru brînză). Orice măruntă sărbătoare e respectată în ţara asta. Mi se pare că am fost la Paris acum mai mult de doi ani.
Părerile tale despre romanul meu[2] sînt întotdeauna interesante. Fraza „şi să susţină în persoană etc." nu se justifică dacă fraza „şi să protejeze prin urmare" e între virgule, dar se justifică dacă fraza e între paranteze. Ori-
[1] Povestirea *Ajun de Crăciun (Hallow Eve)* fusese trimisă pentru „Irish Homestead". Ea nu a fost

acceptată si a fost inclusă ulterior în volumul *Oameni din Dublin* sub titlul *Ţarină (Clay).*

[2] Joyce se referă la *Stephen Hero,* început în 1904 ca un eseu *Portretul artistului (A Portrait* of *the Artist),* apoi extins ca un roman autobiografic, în cele din urmă cartea se va numi *Portretul artistului în tinereţe (The Portrait of the Artist as a Young Mân).*

46

cum, am să schimb verbul. D-na Riordan care a plecat din Bray se întoarce, ai uitat tu, la masa de Crăciun din Dublin. Lipsa de importanţă a Isabelei e intenţionată. Scopul bucăţii de proză *Farmecul armelor (The Speli of Arms)* e de a marca punctul precis dintre copilărie *(pue-ritia)* şi adolescenţă *(odolescentia)* - - 17 ani. Se poate să nu fi remarcat nici o schimbare ? Şi iar, nici un irlandez ştirb n-ar spune : „Să-i ia dracu' de elefanţi" ci : „Dă-i dracului de elefanţi". Nora spune : „O să fac pe dracu' pînă te-ntorci".
Critica ta la cele două aposopeie este exactă dar cred că haina de seară nu e întotdeauna neagră. Schimbarea opiniei lui Stephen nu este pricinuită de acest aspect, cum ţi se pare ţie, ci modul în care este privit acest mărunt eveniment sugerează schimbarea. El îşi leapădă primul văl. Fulham nu e bătrînul Sheehy •— el vine mai tîrziu. Documentele mele sînt pe drum ?
Ascunsele intenţii ale recilor tale antepenultime şi penultime remarci sînt un compliment. Dar nu eşti nici a-tent nici drept. Curran, după părerea mea, a fost generos cu mine, Cosgrave, pe care, odată pentru totdeauna trebuie să-l ştii că e un animal indolent, n-a fost, după cît îmi amintesc, vinovat de nici o duplicitate faţă de mine. Nu crezi că e adevărat ceea ce spun ? Eşti aspru cu Nora fiindcă are o minte neformată. In prezent învaţă franceza - - foarte încet. Firea ei, aşa cum o văd eu, e mult mai nobilă decît a mea, dragostea ei e de asemeni mai mare decît a mea pentru ea. O admir şi o iubesc şi am încredere în ea — nu-ţi pot spune cît de mult. Aşa că ajunge...
Ai putea amplifica aluzia pe care o faci la Finn's Hotel deoarece ar vrea să ştie ce s-a întîmplat acolo. Am trimis poezia *Bid adieu* la „Harper", dar mi-a fost înapoiată. I-am scris lui Bailie de la „Venture" de două ori dar n-am primit nici un răspuns. I-am scris lui Grant Richards (care, îmi spune Symons, a dat faliment) şi el îmi răspunde : „Vă rog să mă scuzaţi că n-am răspuns mai curînd scrisorii privitoare la mss. versurilor dvs. Regret, dar trebuie să vă spun că îmi este cu neputinţă în prezent să public cartea, dar vă pot spune că am o deosebită admiraţie pentru lucrarea dvs. şi dacă

47

aţi accepta să mă amînaţi încă vreo cîteva săptămîni s-ar putea să vă fac o ofertă. Manuscrisul, îmi pare rău, dar din cine ştie ce greşeală a fost împachetat cu nişte mobilă de-a mea care a fost trimisă la depozit şi pentru moment mi-e greu să dau de el, aşa că aş fi bucuros dacă aţi amîna această problemă pentru cîtva timp". Ai putea să vezi dacă mai e în afaceri si să-mi dai de asemeni a-dresa lui „English Illustrated Magazine".
Skeffington mai e notar ? Maggie Sheehy s-a măritat ? I-am trimis o carte poştală lui May - - de ce nu mi-a răspuns ? Mai fac „mutre" fetele pe chestia Norei ? Ui-tă-te prin reviste şi vezi dacă *La jiglia di Jorio* [1] a fost recenzată. Vreau să scriu un articol ca să fac rost de ceva bani. Aş vrea să fiu pregătit materialmente pentru un gînd care mă preocupă. Tare as mai dori ca vreun afurisit de nebun să-mi publice versurile. Intenţionez să-ţi dedic *Oameni din Dublin* — ai ceva împotrivă ? — fiindcă după cît se pare povestirile sînt pe gustul tău. Crezi că sînt bune ? Sau sînt bune numai aşa cum sînt povestirile din ziarele franţuzeşti ? Trebuie să ştii că eu nu pot răspunde la asemenea întrebări dat fiind mai mult decît nenorocita singurătate intelectuală în care mă aflu. E o primăvară frumoasă pe aici. Aş vrea să mă pot duce în Italia vara asta... în camera de alături locuieşte un ofiţer austriac cu iubita lui. Fata e drăguţă si veselă ; noaptea rîd şi se fugăresc prin cameră. Acum „îl prezint" pe Hairy Jeysus - în roman. Nu crezi că a căuta să săvîrşesti fapte eroice e un lucru afurisit de vulgar •— şi totuşi cum îl poţi defini pe Ibsen ? Am scris în vremea din urmă cîteva observaţii critice remarcabile. S-a descoperit un roman de Disraeli [3].
Scrisorile tale sînt plictisitoare cînd vorbeşti de Nora sau de Henry James, dar fără îndoială că amîndouă su-

[1] Cartea lui Gabriele D'Annunzio, publicată în 1904.

[2] Este vorba de un personaj inspirat de F. Sheehy Skeffington, ardent feminist si propagator al unor idei convenţional „virtuoase".

•* Disraeli, Earl of Beaconsfield (1804-81), romancier si om de stat englez.

biectele nu te interesează, fiindcă nu ai nici o deosebită afinitate cu niciunul din ele. Şi pe viitor, fără tîmpe-niile acelea blestemate despre scrisorile scurte. Trimit scrisori scurte fiindcă am foarte multe de făcut. Trebuie să dau lecţii de engleză, să învăţ germana (am învăţat o mulţime), să traduc un roman, să scriu un roman, în afară de scrisori şi povestiri, şi să mă ocup de plasarea lor. Isuse ! Cred că în vremea din urmă sînt un individ al dracului de sîrguincios. Şi apoi Nora ! Aşa că nu mai face zîmbre, Frate John * şi zîmbeste, te rog, cu zîm-betul tău acru.
Am terminat capitolul XV si capitolul XVI şi lucrez a-cum la capitolul XVII[2].
Săptămîna trecută m-a examinat un doctor de la Spitalul naval de aici şi acum port la citit un *pince-ne*~ cu şnur. Numărul lentilelor e foarte mare - - n-ai putea să afli cît are Tăticu ? De îndată ce voi avea bani, o să-mi aranjez dantura la un dentist foarte bun de aici. Şi a-tunci o să mă simt mai bine pregătit pentru aventurile mele. Sînt foarte curios să aflu dacă ţi se pare că în scrisul meu a intervenit vreo schimbare. Viaţa mea e cu mult mai puţin lină decît în trecut în ciuda regularităţii ei. Ajung la profunzimi năucitoare de impersonalitate (înmulţeşte 9 cu 17 - numărul săptămînilor), dar pe de altă parte ating şi momente de mare satisfacţie. Sînt totuşi convins că întreaga structură a eroismului este si a fost întotdeauna o minciună afurisită şi că pasiunea individuală nu poate fi înlocuită cu nimic altceva ca motiv determinant a orice - - artă şi filosofie inclusiv. Din a-ceastă pricină Hairy Jaysus mi se pare a fi cel mai păcătos impostor din cîţi am cunoscut. Spune-i, dacă-l vezi, că sînt pe cale de a zămisli un pui de maimuţă stîncl şase ore pe un ulcior plin cu sifon şi întreabă-l dacă nu vrea să-i fie naş.
JIM

[1] Poreclă dată lui Stanislaus de un alt frate, George.
[2] Vezi nota 2, pg. 46.

49

Către STANISLAUS JOYCE 12 iulie 1903
Via S. Nicolo 30, 11° Triest, Austria

Dragă Stannie,

îţi trimit mîine a cincea povestire din *Oameni din Dublin* şi anume *Pensiunea (The Boardinc/ House).* Tri-mite-o, dacă poţi, vreunui ziar englez sau american. Eu am o copie. Am scris şi a şasea povestire. *Corespondenţe (Connterparts)* şi-o voi trimite sîmbătă, dacă o voi copia plnă atunci. Mă gîndesc să termin *Oameni din Dublin* pînă la sfîrşitul anului şi să continui cu o altă carte, *Provincialii (Provinciala).* Sînt neobişnuit de satisfăcut de povestirea aceasta, în *Pensiunea* e o frază perfectă de cinci cuvinte, găseşte-o. John Lane mi-a refuzat versurile şi le-am oferit Iui Elkin Mathews. Cam pe săptămîna viitoare vei primi o salvă de scrisori de la mine din care asta e prima. Cred că ai primit cartea poştală pe care ţi-am trimis-o sîmbătă trecută, rugîndu-te să vii aici la Triest, deoarece vreau să discut cu tine o problemă serioasă. De atunci m-am gîndit că s-ar putea să-ţi fie greu să o faci, aşa că am să discut problemele prin scris. Să ştii că tot ce-ţi scriu e destinat numai ţie şi mătuşei Josephine şi că voi aştepta cu nerăbdare răspunsul vostru.

îţi aminteşti împrejurările în care am plecat din Irlanda acum nouă luni. Ca tot ce-am făcut în viaţă, si asta a fost o încercare. Nu aş putea să spun că a fost o încercare ce a dat greş, ţinînd seama că în aceste nouă luni am dat viaţă unui copil, am/ scris 500 de pagini din romanul meu, am scris 3 povestiri, am învăţat germana şi daneza îndeajuns de bine, în afară de îndeplinirea intolerabilelor (mie) îndatoriri ce le am aici şi de înşelarea a doi croitori. Pe lingă asta, cred că acum scriu mult mai bine decît atunci cînd eram la Dublin, iar incidentul din cap. XXIII în care Stephen o „curtează" pe Emma Clery îl consider o remarcabilă realizare scriitoricească. Mai a-daugă la asta că am mâncat şi băut de ajuns ca să trăiesc, că mi-am cumpărat ochelari şi un ceas şi că, în sfîrşit, îmi îngrijesc dantura. Nu cred că mi-am pierdut vremea şi chiar dacă am făcut-o, nu are nici o importanţă pentru ceea ce vreau să-ţi explic.

50

Trebuie să-ţi spun, în primul rînd, că Triestul e unul din cele mai dezagreabile locuri în care am trăit. Nu prea e cu putinţă să exagerezi grosolănia oamenilor. Fetele şi femeile sînt atît de grosolane cu Nora, că-i este teamă să iasă pe stradă. Nora ştie să spună vreo treizeci de cuvinte în dialect triestin (am încercat şi n-am reuşit s-o învăţ franceza) si ori de cîte ori iese din casă sînt nevoit să o întovărăşesc şi adesea mi-am petrecut o după-amiază cău-tînd un lucru foarte simplu la un preţ rezonabil. Trebuie să-ţi spun că de îndată ce starea ei a început să fie vizibilă, am fost daţi afară din casă. Lucrul acesta s-a în-tîmplat de trei. ori pînă ce am avut temerara idee de a locui în

casa de lîngă scoală [1] şi a o zăpăci pe proprietă-reasă cu prestigiul acestei minunate instituţii. Şmecheria asta a dat rezultate pînă acum, dar sîntem încă ameninţaţi în mod iminent de a fi daţi afară. Directorul şcolii şi subdirectorul (un vegetarian care e si german) sînt căsătoriţi dar n-au copii. Oînd a văzut-o pe Nora, directorul mi-a zis că trebuie să fiu nebun de legat. Subdirectorul e şi el îngrozit. A scris şi a publicat în germană, pe socoteala lui, o cărţulie cu flori de primăvară, în care e un poem ce începe aşa : „Cu băutul n-am rămas niciodată în urmă" şi un altul (o adevărată ispravă plină de imaginaţie în împrejurările date) care începe cu: „O, poate fi pentru o inimă de mamă / Un poem mai frumos / Decît acela cînd copilul ei după multe eforturi / Sîsîie primul cuvînt". îţi dai seama din toate astea în ce atmosferă vieţuiesc dar... să merg mai departe. Nora se plînge aproape fără încetare. Ea nu poate mînca decît vreo cîteva din mîncărurile astea pline de sos... italieneşti, şi tot ce mă-nîncă îi produce dureri în piept. Bea bere, dar cel mai mic lucru îi face rău. La Pola, în timpul iernii, a suferit groaznic din cauza frigului si acum (cînd termometrul a-rată cam 100° F), zace aproape toată ziua în pat, obosită şi istovită. Oamenii din Triest sînt mari „artişti" în îmbrăcăminte şi ades se lasă să moară de foame numai ca să poată să se arate pe chei în veşminte frumoase şi Nora cu trupul deformat *(Eheu l peccatum ?)* si cu fusta ei de Patru coroane şi cu părul dat după urechi e mereu îm-

[1] E vorba de şcoala Berlitz, unde Joyce preda engleza.

pinsă şi luată în batjocură, în ultima vreme mă gîndeam să închiriez o locuinţă (adică două, trei camere şi o bucătărie), dar un misit de case mi-a spus că e foarte greu să găseşti o locuinţă în Triest, dacă ai copii. Lucrurile de bucătărie le ţinem în dormitor, dar nu le folosim niciodată, deoarece Norei nu-i place să gătească în bucătăria altora. Aşa că luăm. masa în oraş, drept care împrumut mereu bani de la director si de la celălalt „profesor" de engleză şi-i dau înapoi a doua zi. Viaţa la Triest nu e prea ieftină *şi* greutăţile unui profesor de engleză care trăieşte cu o femeie, are un salariu potrivit pentru un muncitor sau fochist şi căruia i se cere să arate ca un „domn" şi să-şi satisfacă înclinaţiile intelectuale prin vizite ocazionale făcute la teatru sau la librărie sînt foarte mari. Cunoscînd prima parte a acestei istorii, îţi poţi da seama că regimul acestor scoli e de fapt o domnie a terorii şi că aş fi într-o situaţie şi mai terorizantă dacă mulţi dintre elevii mei (nobili şi signori şi redactori de ziare şi oameni bogaţi) nu m-ar fi lăudat foarte mult directorului care, fiind socialist, e foarte sensibil în consecinţă, la meritele mele. Aceasta fiind situaţia, nu pot căuta un post într-o altă scoală sau, de fapt, orice altă slujbă, într-o zi, directorul mi-a dat a înţelege pe un ton foarte tăios că ori de cîte ori a descoperit că vreun profesor încearcă să găsească un post altundeva, l-a dat afară. Mi-a încuiat diploma în safe-ul lui, unde mi-a spus că ţine şi diplomele celorlalţi „profesori" (o minciună, desigur !), fiindcă eu sînt singurul profesor calificat de aici după legea austriacă, fiind doctor, si m-a informat că în timp ce copia contractului meu — care e la el — e ştampiiată, copia contractului lui care e la mine. e nestampiiată. Cea mai mică nemulţumire din partea amabililor mei elevi ar fi suficientă ca să determine concedierea mea şi cu „imoralitatea" mea de pomină în tot oraşul mi-ar fi aproape imposibil să găsesc aici ceva de lucru. Nu am nici o speranţă să fiu avansat şi mi-e o teamă permanentă de dezastru. Asta e situaţia economică.

Situaţia morală nu e foarte îmbucurătoare. Lăsînd deocamdată deoparte persoana mea, trebuie să-ţi spun ceva mai multe lucruri despre Nora. Mi-e teamă că nu are o constituţie foarte robustă. De fapt, ea o duce prost cu

sănătatea. Dar mai mult decît atît, mi-e teamă că e una din acele plante care nu pot fi transplantate fără riscuri. Plînge mereu. Nu cred că ar dori să spună familiei sale altceva dar sînt foarte sigur (e propria ei afirmaţie) că nu poate să mai ducă multă vreme viaţa asta cu mine. Nu are cu cine să stea de vorbă în afară de mine, şi lăsînd la o parte cazurile de eroism, ăsta nu e un lucru bun pentru o femeie. Uneori, cînd ieşim împreună în oraş (cu celălalt „profesor" de engleză), o seară întreagă nu scoate nici un cuvînt. Mi se pare că o pîndeste primejdia de a cădea într-o stare de melancolie care, în chip sigur, ar dăuna foarte mult sănătăţii ei. Nu ştiu ce făptură morocănoasă va aduce pe lume după atîtea lacrimi şi chiar am început să reconsider dacă sînt cumva potrivite numele pe care le-am ales (George şi Lucy). E foarte sensibilă şi o dată, la Pola, a trebuit să-l dau

afară din cameră (oricît mi-ar displace un asemenea gest) pe profesorul de engleză, un tînăr fără minte, pe numele lui Eyers, fiindcă o făcuse să plîngă. Astăzi am întrebat-o dacă ar vrea să crească un copil de-al meu şi foarte convinsă mi-a spus că da, dar, în situaţia mea de acum, n-aş vrea să o împovărez cu grija unei familii. Are o foarte vagă idee de treburile chiar obişnuite şi plînge că nu poate face hăinuţe pentru copil, deşi mătuşa Josephine i-a trimis patroanele şi eu i-am cumpărat pînza. Nu am nici timp şi nici răbdare acum pentru teorii privind ce-ar trebui să facă statul în asemenea cazuri şi pur şi simplu încerc să mă gîndesc cum e mai bine.

Cred că e foarte bine ca oamenii să fie fericiţi si cinstit vorbind nu văd nici o perspectivă ca Nora să fie fericită dacă va continua să ducă viaţa asta de aici. Ştii, desigur, cît de mult o preţuiesc si ştii cît de liniştit i-a minţit pe prietenii noştri în seara cînd a venit cu noi la North Wall. Cred că fericirea şi sănătatea ei ar fi mult mai bune dacă ar duce o viaţă mai potrivită cu temperamentul ei şi nu cred că e drept măcar să mă plîng cînd nefericitul fenomen al „dragostei" pricinuieşte necazuri, chiar şi într-o viaţă atît de egoist rînduită ca a mea. Copilul este un aspect al întregii probleme, care nu trebuie omis. Presupun că ştii că Nora nu este capabilă de niciuna din înşelăciunile care trec drept imoralitate curentă şi fap-

tul că este nefericită aici se explică, dacă ţii seama că este într-adevăr foarte neajutorată şi că nu-i în stare să facă faţă niciunui fel de dificultăţi. Nu ştiu exact ce gîndeşti tu despre ea sau despre copilul care va fi al ei şi al meu, dar cred că eşti de aceeaşi părere cu mine în lucrurile cele mai esenţiale. La drept vorbind, ştiu foarte puţine despre femei, si tu, probabil, ştii şi mai puţin şi cred că ar trebui să prezinţi acest aspect al problemei mătusii Josephine care ştie mai multe decît oricare din noi doi. Unul din profesorii de engleză spunea că nu e demnă de mine şi sînt sigur că acesta va fi verdictul multor oameni, dar e nevoie de afurisit de multă autotîmpire ca să ajungi în halul care determină emiterea unui asemenea verdict, încît mi-e teamă că nu sînt în stare de aşa ceva. La urma urmei, numai Skeffington si alţii ca el sînt de părere că femeia este egală cu bărbatul. Şi Cosgrave spunea că n-o să fac ceva din ea, dar mi se pare că în multe privinţe, în care şi Cosgrave şi eu sîntem deficitari, ea nu are nevoie de nici un ajutor. Fără îndoială că m-am lăsat subjugat de ea, mai mult decît de oricine altcineva vreodată şi nu cred că aş fi început scrisoarea asta dacă ea nu m-ar fi încurajat. Influenţa ei a-supra mea a avut drept rezultat pînă acum că a distrus (sau mai degrabă a diminuat) o mare parte a veseliei şi iresponsabilităţii mele fireşti, dar nu cred că în alte împrejurări acest rezultat ar fi durabil. Nora nu are şi nu va avea niciodată vreo simpatie faţă de o întreagă latură a firii mele şi totuşi, o dată, cînd amîndoi ne aflam într-o seară de groaznică melancolie, ea mi-a citat, de fapt ci-tînd greşit, un poem de-al meu care începe: ,,O, iubito, ascultă povestea iubitului tău" [1]. Asta m-a făcut să mă gîndesc pentru prima dată după nouă luni că sînt cu a-**devărat** poet. Uneori e foarte fericită şi veselă, iar eu, care am devenit din ce în ce mai puţin romantic, nu doresc dragostei noastre să se termine cu un duş în Serpentine '-'. în acelaşi timp vreau să evit pe cît de omeneşte posibil apariţia în viaţa noastră a acelui spectru abo-

Din *Chamber Music,* XVIII.

[2] Serpentine — lacul din Hyde Park. Aluzie la sinuciderea lui Harriet Shelley care în 1816 s-a aruncat în Serpentine.

minabil pe care mătuşa Josephine îl numeşte „toleranţă reciprocă". De fapt, acum că am ajuns departe cu scrisoarea asta, mă simt din nou plin de speranţă şi mi se pare că dacă ne vom suporta reciproc firea, am putea trăi fericiţi. Dar viaţa asta absurdă de acum nu mai e posibilă pentru nici unul din noi. *(Aici lipseşte o filă).*

...nu-l scuză, după părerea mea, că s-a purtat ca un prefăcut faţă de mine. Mă gîndesc ades că în ciuda aparentei ascuţimi a scrisului meu, pot da greş în viaţă fiind prea naiv, si desigur că am greşit crezînd că, fiind ajutat de un prieten irlandez, as putea duce cu succes la capăt condamnarea sau consideraţiile mele generale asupra insulei. Natura deosebit de degradantă şi nesatisfăcătoare a exilului meu mă umple de mînie şi nu văd de ce ar trebui să o tîrîi aşa în speranţa că mă voi întoarce „într-o zi" cu bani în buzunar şi voi convinge oamenii de litere că, mai la urma urmei, am fost un om de talent. După multe căutări şi alergături m-am gîndit la un plan care poate fi adoptat ca o soluţie provizorie a situaţiei şi pe care vreau să ţi-l expun.

Sîntem acum în luna iulie şi luna viitoare se va produce interesantul eveniment. De azi şi pînă la Pastele

viitor aş putea pune deoparte, să zicem, douăzeci de livre, în cel mai rău caz douăsprezece. Pot să dispun de cele treizeci şi trei de poeme şi de cele nouă povestiri. Versurile pot fi acceptate de vreo editură şi cînd voi termina *Oameni din Dublin* intenţiorw să-l ofer lui Hei-nemann, care sînt sigur că o să-l Accepte, în afară de asta aş putea să-ţi trimit acasă în ^^are lună o mică parte din salariu şi la anu', de Paşti,^lnt convins că voi avea douăzeci de livre în Irlanda, în aAiră de posibilitatea de a plasa versurile, povestirile şi romanul meu. Ai putea şi tu pune deoparte, cel puţin, aceeaşi sumă în aceeaşi perioadă si cu amîndouă am putea să închiriem uii mic *cottage* în ap-opiere de Dublin, în suburbii, să-l mobilăm şi să plătim chiria înainte, pe jumătate de an. Sugerez toate astea doar ca o experienţă care n-ar trebui să ţină mai mult de douăsprezece luni, dacă se va dovedi că nu are şanse de succes.
Şi totuşi, îţi fac această sugestie fără nici o tragere de inimă din mai multe motive, în primul rînd pentru

că presupune o serioasă încălcare a libertăţii tale, pe de altă parte însă, nu cred că vei avea prea mult de suferit din punct de vedere economic, deoarece totul poate ră-mîne al tău. N-ai cum să ştii cînd s-ar putea să fii silit să-ţi „pierzi" libertatea cum am fost silit eu şi, desigur, dacă *ni avut* intenţia să pleci din Irlanda şi să trăieşti la o Şcoală Berlitz de pe continent, te poţi gîndi la aşa ceva. Dacă ai avea un post plătit cu treizeci de şilingi pe săptămînă si am pune împreună banii economisiţi, cred că am putea experimenta propunerea mea vreme de un an. Al doilea motiv pentru care nu am nici o tragere de inimă să-ţi fac această propunere, e că nu ştiu dacă ţi-ar plăcea sau nu. Nu pentru că îmi închipui că atmosfera presupusului nostru *cottage* s-ar putea, prin cine ştie ce capricii ale celor doi sosiţi din Triest, să-ţi devină mai neplăcută decît atmosfera în care trăieşti în prezent, dar pentru că sînt în totală necunostinţă în ceea ce priveşte atitudinea ta faţă de mine si de „însoţitoarea mea". A propos, nu există nici o metodă pe care mi-ai sugera-o ca să-l anihilez pe Hairy Jesus ? Ce tip insuportabil ! Al treilea motiv pentru care nu am nici o tragere de inimă să-ţi propun toate astea e faptul că am propus atît de multe lucruri care sînt considerate acum ca fiind nişte nebunii de-ale mele şi am făcut atît de puţin, încît încep să mă gîndesc că n-am nici un drept să aştept ca oamenii să mă ajute în intenţiile mele deoarece am devenit o persoană aşezată. Totuşi în ciuda ezitărilor mele, ţi-am făcut această propunere si am si sfîrşit cu asta. Aştept răspunsul tău si dacă ai o părere bună despre ea, îţi pot trimite prima mea rată la începutul lui august. Sper să nu întîrzii cu scrisoarea ta.
Te rog să crezi că dacă-ţi este ceva neobişnuit de neplăcut în această confesiune şi scrisoare, ea îşi are sursa în nebunia mea care trebuie considerată acum ca una din trăsăturile mele permanente. Se poate ca icleea mea să fie într-adevăr imposibilă, dar mintea mea e atît de rătăcită după nouă luni de viaţă aşa cum o duc acum, încît nu mai sînt în stare să văd lucrurile cu precizia mea de altădată. De un lucru din întunecatele adîncuri ale gîndurilor mele sînt conştient totuşi, şi anume, clacă viaţa mea de acum

e să se sfîrsească în acest sau în alt fel, ea se va sfîrsi curînd şi asta va fi o mare uşurare pentru toţi cei în cauză.
JIM

Către STANISLAUS JOYCE
18 (Septembrie) 1905 Duminică seara
Via Nicolo, 30, 11°, Triest

Dragă Stannie,
Sînt surprins că nu mi-ai scris aşa cum mi-ai spus şi nu mi-ai trimis înapoi manuscrisul. Ar trebui să-ţi mai exersezi imaginaţia în ceea ce mă priveşte. Numărul mediu al lecţiilor (şi ce lecţii !) mele pe zi se va ridica acum de la 8 la 10 şi încerc să termin *Oameni din Dublin.* Aşa că dacă tu si mătuşa Josephine sînteţi supăraţi că nu vă scriu, nu trebuie să uitaţi aceste lucruri. Aş vrea, zău, să-mi răspunzi prompt, indiferent dacă-mi trimiţi sau nu bani. îţi sînt foarte îndatorat pentru atenta critică făcută povestirilor mele. Compararea lor cu altele mi se pare uneori uimitoare. Autorii pe care-i pomeneşti au un renume atît de mare încît mi-e teamă că ai putea greşi. Lermontov spune despre *Confesiunile* lui Rousseau că au fost viciate de faptul că Rousseau le citea prietenilor săi. Nu prea cred, ţinînd seama de condiţiile în care sînt scrise, că aceste povestiri pot fi superlativ de bune. Aş vrea să-ţi pot vorbi pe larg despre asta

si despre multe alte lucruri. Părerea ta, că povestirea *Corespondenţe* dovedeşte o pricepere rusească în a-l determina pe cititor să întreprindă o călătorie intracranială, m-a făcut să mă gîndesc ce-or fi vrînd să spună oamenii prin cuvîntul ăsta „rusesc". Probabil că înţelegi prin asta o anumită forţă elementară si nebătută a scrisului si din puţinii ruşi pe care i-am citit, asta nu pare a fi o calitate eminamente rusească. ^M^^^^I principală pe care o găsesc aproape la toţi scruror^^Rşi e un instinct neabătut de castă. Desigur, nu sînt de acord cu tine în ceea ce-î priveşte pe Turgheniev. Nu-mi pare a fi mult superior lui Korolenko (ai citit ceva din el ?) sau Lermontov. E puţin cam plicticos (nu e prea inteligent) si cîteodată teatral. Cred că mulţi îi admiră pentru că e „gentleman", tot aşa cum îl admiră pe Gorki pentru că nu e „gentleman".

Fiindcă veni vorba de Gorki, ce crezi despre el ? Italienii îl preţuiesc mult. în ce-l priveşte pe Tolstoi nu sînt deloc de acord cu tine. Tolstoi e un scriitor magnific. Nu e niciodată plicticos, niciodată stupid, niciodată obosit, niciodată pedant şi niciodată teatral ! E cu mult deasupra celorlalţi. Nu-l iau prea în serios cînd o face pe sfîntul creştin. Cred că firea lui e într-adevăr spiritualizată, dar îl bănuiesc că vorbeşte cea mai bună limbă rusă cu accent de St. Pctersburg si că-şi aminteşte de numele stră-stră-bunicului său (asta, sînt de părere, e la rădăcina artei esenţial feudale a Rusiei). Văd că a scris o scrisoare de 13 coloane. ziarului „The Times" din Londra atacînd guvernele. Pînă şi ziarele englezeşti „liberale" sînt indignate. Nu atacă numai înarmările, dar face aluzie chiar si la Ţar ca fiind „un ofiţer husar, slab de minte, mai prejos de nivelul intelectual al celor mai mulţi dintre supuşii lui, foarte superstiţios şi avînd gusturi grosolane". Liberalii englezi sînt şocaţi : ar zice că e vulgar clar ştiu că e prinţ. Un gazetar îşi bate joc de Tolstoi în „Illustrated London News" că nu înţelege ce-i aia RĂZBOIUL. „Sărmanul om !"_ zice el. Acum, fir-ar să fie, eu sînt un om cumpănit, clar asta e puţin cam mult. Ai mai văzut vreodată o asemenea neruşinare ? Cred ei cumva că autorul *învierii* şi al *Anei Karentna e* un prost ? Crede oare acest ziarist neruşinat si necinstit că e egalul lui Tolstoi, din punct de vedere fizic, intelectual, artistic sau moral ? Lucrul e cu totul absurd. Dar dacă te gîndeşti mai bine, e şi afurisit de supărător. Poate că ziaristul ăsta o să se-a-puce să-l si revizuiască pe Tolstoi întru totul - - romanele, povestirile, piesele şi restul. Sînt totuşi de acord cu tine în ce-l priveşte pe **Maupassant.** E un scriitor excelent. Povestirile lui sînt uneori cam neglijent Acrise dar asta era greu de evitat, ţinînd seama de împrejurările în care a trăit.

Ca să revenim la mine. Crezi că ar fi posibil ca Oa-*meni din Dublin* să fie publicat de un editor englez ? D-l T. Fisher Unwin, care „cu regret etc. ...„îmi respingea versuriJe, are azi o reclamă în „Daily Mail" pentru noua şi captivanta povestire Casa *de pe rlu* de Florence Warden. Reclama începe cu un citat dintr-un cronicar foarte sensibil : „Te trec fiorii", cu majuscule nu prea

mari. Sînt sigur că, în „viaţa particulară", cum se spune despre chiloţii de damă, d-l T. Fisher Unwin e o persoană foarte „cultă". Cîteodată mă întreb, cînd enormităţi asemănătoare îmi ajung la ureche, dacă merită să te lupţi cu ele. Pe de altă parte, aşa cum probabil d-l Magee şi d-l Gogarty au început să bănuiască, eu sînt o fire artistică si nu pot fi fericit atîta vreme cît caut să-mi înăbuş firea. Tu nu prea pari să iei această afirmaţie — şi anume că nu mai pot duce viaţa asta absurdă de acum •— în serios. Aşadar repet această afirmaţie şi aş vrea să-ţi mai amintesc că am un obicei (nefavorabil mie, după cît •se pare), acela de a-m'i întări convingerile prin fapte. Dacă mă voi convinge că acest fel de viaţă îmi pustieşte •sufletul, o să dau deoparte tot si toate, aşa cum am mai făcut-o. Totuşi fac ce pot ca să trăiesc fără să-i fac nefericiţi pe puţinii oameni la care ţin.

Nu i-am dat copilului încă nici un nume deşi va avea două luni joia viitoare. E foarte gras şi foarte liniştit. TSIu ştiu cu cine seamănă. Seamănă mai degrabă cu fiinţa aceea dolofană de doi ani care se încruntă la aparatul de fotografiat în prima mea fotografie, dar are ochii „însoţitoarei". A propos, ce mai face idiotul acela vioi ? Pare a fi foarte sănătos în ciuda moştenirii lui paterne. Sînt de părere că ar trebui să li se permită copiilor să adopte numele tatălui sau al mamei, după cum vor, cînd ajung la majorat. Paternitatea e o ficţiune legală. N-ar fi groaznic dacă as trebui să-l car pe fiul meu dintr-o locuinţă sărăcăcioasă în alta, dintr-o ţară într-alta ? Mă gindesc, des˙gi\r, la el. Sper că n-o să trebuiască să fie îngăduitor cu mine cînd va începe să gîndească.

Ţi-am trimis o nouă povestire din *Oameni din Dublin : O întîlnire (An Encounter),* care ar putea purta o dedicaţie pentru autorul lui *The Voyage of Ophir*[l]. (Să mi-L. trimiţi imediat înas^^^ppd că-l supraestimezi pe ace^[J]. scriitor. Iţi aduci anun ce uimit ai fost cînd ţi-am '•pus că se trage din Lytton - şi Disraeli. Aş fi trebuit să fiu trimis la o scoală în Franţa. Nu-mi place să mă gîn-

Aluzie la poemul scris de George Meredith. [2] Lytton Strachey (1880-l932), critic şi biograf englez.

dese Ia unele proze pe care le-am scris, în schimb am fost dăscălit de Părintele Tommy Meagher si de Puşkin. Ai auzit de cutremurul din Calabria ? Am contribuit la fondul destinat celor în suferinţă cu o coroană. Unele fenomene ale naturii mă îngrozesc. E ciudat ca o persoană să poată fi curajoasă din punct de vedere moral, aşa cum desigur că sînt, şi josnic de laş din punct de vedere fizic. Uneori seara mă uit cu milă la braţele dragei mele si mă gîndesc că politeţea mea e şi ea o formă de laşitate fizică. Cît aş vrea, dacă aş putea numai să-mi asigur o situaţie, să cufund pe toţii tinerii pe care'-i cunosc într-o baie de fericire spontană. Aş vrea să văd o mulţime de tineri de firi diferite zburdîncl. Dorinţa aceasta poate avea totuşi un caracter egoist. E foarte sigur, de pildă, că în trecut m-am purtat cu „însoţitoarea", şi cu Gogarty şi Byrne cum m-am purtat (spre uimirea lui G. si a lui B., dezinteresat), fiindcă propria mea fire ar fi fost rănită dacă as fi procedat altfel. A propos, ce face May?

JIM P. S. Nici o scrisoare astăzi. Ce se mai întîmplă ?

Către GRANT RICHARDS 15 octombrie 3905

Via S. Nicolo 30, 11° Triest, Austria

Stimate d-le Grant Richards,

D-l Symons mi-a scris spunîndu-mi că directorii editurii Constable & Co., cărora le-a vorbit de mine, m-au invitat să le trimit manuscrisele celor două cărţi ale mele. In consecinţă am făcut o copie după *Chamber Mu-slc* şi le^-am trimis-o azi. Nu sînt sigur dacă veţi considera acest lucru ca o impoliteţe din partea mea, dar nu ştiu ce să fac. Cred că ar fi mai bine să reţineţi versurile mele deoarece, foarte probabil, Constable & Co. va refuza cartea. A doua carte pe care o am gata se numeşte *Oameni din Dublin.* E o culegere de douăsprezece povestiri. S-ar putea să le consideraţi ca avînd o valoare comercială. As fi bucuros să v-o trimit dvs. înainte de a o expedia la Constable şi, dacă mi-aţi promite că o publicaţi curînd. aş fi de acord bucuros. Din păcate mă aflu într-o

asemenea situaţie încît este necesar să public oricare din aceste două cărţi cît mai curînd posibil. Nu cred că vreun scriitor a mai prezentat pînă acuro Jumii oraşul Dublin. De mii de ani a fost una din capitalele Europei şi e considerat a fi cel de al doilea oraş al Imperiului britanic si e de trei ori mai mare decît Veneţia. Mai mult, datorită multor împrejurări, pe care nu le pot aminti aici, expresia „dubliner" („dublinez") cred că are un înţeles deosebit si mă îndoiesc dacă se poate spune acelaşi lucru despre cuvinte ca : „londonez" sau ,,parizian", care au fost folosite de scriitori, amîndouă ca titluri. Din cînd in cînd văd anunţate în listele editorilor cărţi cu subiect irlandez, aşa că sînt de părere că oamenii ar fi gata să dea bani pentru a cunoaşte atmosfera specială de de decrepitudine care, sper, învăluie povestirile mele.

Cu stimă, J AS A. JOYCE

1906

Către GRANT RICHARDS 9 iulie 1906

Via Giovanni Boccaccio l, II, Triest, Austria

Stimate d-le Grant Richards,

Vă retrimit azi manuscrisul *Oamenilor din Dublin,* pe care îmi sugeraţi, prin scrisoarea dvs. din 19 iunie, că ar trebui să-l schimb în unele locuri. L-am citit cu atenţie de la început pînă la sfîrşit si am făcut următoarele schimbări :

Am rescris prima povestire din carte *Surorile* si am adăugat ultima povestire *Un norişor (A Little Cloud)* pe care m-aţi rugat să o trimit cu celelalte.

Am corectat cîteva greşeli mărunte si am rearanjat si renumerotat povestirile din mijlocul cărţii, în aşa fel încît volumul cuprinde acum patrusprezece povestiri în ordinea în care le-am pus.

Am scos cuvîntul *bloody* (afurisit) din sase locuri, adică la pag. 4 a povestirii *Doi cavaleri, (Two*

Gallants), la pagina 7 şi de două ori la pagina 16 din povestirea *Ziua iederii... (Ivy Day...)* si de două ori la pagina 16 a povestirii *Graţia divină* (Grace).
Am scos pasajele la care aveţi obiecţii din povestirea *Corespondenţe* şi am rescris incidentul în felul în care m-am angajat s-o fac.
Nu vă voi ascunde că sînt de părere că am dăunat calităţii acestor povestiri prin aceste omisiuni, dar sper că veţi recunoaşte că am încercat în mod cinstit să satisfac dorinţele şi ezitările dvs. Vă rog să-mi scrieţi cît mai curînd posibil după primirea manuscrisului ca să ştiu precis ce aveţi de gînd să faceţi. Voi fi la această adresă pînă la 28 iulie. Cu stimă,
JAS. A. JOYCE
Către STANISLAUS JOYCE 18 [20] septembrie 1906
Via Frattina 52 11° Roma
Dragă Stannie,
Marţi. La prînz ţi-am telegrafia! şi aştept răspunsul tău. Fondurile mele se cifrează acum la 8 penny. Dacă nu soseşte nimic, o să trebuiască să-i cer elevului meu să-mi împrumute o liră fiindcă mi-e foame. N-am luat micul dejun si n-am citit nici un ziar de cinci zile, clar nu mai pot să o scot la capăt cu banii.
Am primit o carte poştală de la Grant Richards : „Cer scuze pentru întîrzierea unui răspuns categoric cu privire la *Oameni din Dublin.* Sper să o fac în cîteva zile". Oricum, e un afurisit plin de speranţe, îţi aduci aminte de cartea lui poştală de acum doi ani cu privire la *Chamber Music ?* Spunea : „Sper să vă scriu în privinţa asta foarte curînd". Aşteaptă murgule...
Nu pot să mai scriu fiindcă sînt prea preocupat gîn-dindu-mă la telegramă şi la posibilitatea de a căpăta ceva de mîncare.
Miercuri. Am primit telegrama ta aseară şi banii astăzi. îţi mulţumesc. Aseară a trebuit să împrumut 5 lire de la elevul meu pe baza telegramei tale. Finanţele mele con-

stă din exact 20 de lire din care trebuie să-i dau elevului meu în seara asta cinci. Nu pot să o duc mai departe de duminică dimineaţa cu banii ăştia. Dacă mi-ai putea trimite ceva telegrafic, eu ţi-aş trimite chiar 100 de lire la întîi octombrie. Aşa aş rămîne cu 150 de lire ; 40 pentru proprietăreasă, 10 pentru pantaloni. Totuşi, spune cum e mai bine. Ţi-as trimite cel puţin 50 de lire şi ce-ar rămîne după ce-ţi iei costumul, poţi să pui în bancă. De ce nu eşti de acord să mai iau încă un elev - - dacă pot găsi unul ? Timpul meu liber îmi e de puţin folos şi am nevoie de bani. Nu-ţi închipui că vreau să mai continui acum să scriu. Am scris prea de-ajuns şi înainte de a mai face ceva în această direcţie trebuie să ştiu de ce — nu sînt un Isus Cristos literar. Sper totuşi că d-l Grant Richards să spere, poate, ca în vreo cîţiva ani să fie în stare să-şi găsească vreme să-mi facă vreo comunicare cu privire la manuscrisul atît de regretabil de întîrziat pe pe care-l admiră atît de mult. Ce naiba crezi că i-aş putea scrie lui G rugat să-mi explici ce înseamnă : „Trebuie oarracumpăr o vilă pentru băştinaşi ?" Ştii că m-am cam prostit : nu înţeleg. Dacă aş fi sigur că Grant Richards speră într-adevăr că va putea să tipărească *Oameni din Dublin* aş putea să am un motiv ca să-l folosesc pe Gogarty ca un agent care să pregătească terenul. Dar, drept să-ţi spun, cred că *Oameni din Dublin* va vedea lumina tiparului prea tîrziu ca să-i facă vreo plăcere autorului său.
Joi. îmi dau seama că în loc să continui scrisoarea asta trebuie s-o termin aşa cum am început-o. E joi la prînz - aici e sărbătoare. Pot să o duc azi, mîine şi cea mai mare parte a zilei de sîmbătă, dar nu pot merge mai departe. Am primit cele 20 de coroane trimise de tine ieri dimineaţă şi aveam în buzunar 3 rămase din seara anterioară = 23. Din banii ăştia am plătit 5 pe care le împrumutasem de la elevul meu şi 2 pe care le împrumutasem de la proprietăreasă pentru a expedia telegrama 23 — 7 = 16. Ieri $5V_2$: 16 —$5V_2$ —' $10V_2$. Astăzi $5^{1}/_{2}$ = $10V_2$—$5^{1}/_{2}$=5_ Mîine trebuie să o scot la capăt cu 4, ceea ce îmi va lăsa o liră pentru un prînz fugar pe sîmbătă dimineaţa. E clar acum ? Aşadar, dacă nu poţi tri-

mite bani telegrafic sîmbătă dimineaţa, nu am cu ce trăi. M-ai întrebat cum o duc. Aşa o duc. Cît despre băut, am prea multe de făcut. Aseară, cînd Nora s-a dus să schimbe moneda de aur, proprietăreasa i-a spus că e falsă. Cum eram atunci cu elevul meu, am trimis-o din nou la P. O. S-a dovedit că era o monedă bună franţuzească, dar din cauza aşteptării şi a chinului discuţiei mi s-a

făcut atît de rău încît nici n-am putut mînca la cină. Asta-i, aşa o duc. Te rog, dacă-ţi este posibil, trimite-mi telegrafic bani sîmbătă dimineaţa. Poţi să te bizui pe mine pentru întîi octombrie. Ţi-am telegrafiat fiindcă nu ştiam că banii sînt pe drum si nu vedeam cum o să fac rost de vreun ban.

Către GRANT RICHARDS 13 octombrie 1906

Via Frattina 52, II, Roma

Stimate domnule Grant Richards,

întrucît publicarea versurilor al căror manuscris l-aţi avut vreme de peste doi ani este în mod practic, după cum spuneţi în ultimele dvs. propuneri, amînată indefinit, am hotărît să accept propunerea făcută de d-l Arthur Symons privind publicarea lor, şi în consecinţă vă rog să binevoiţi a-mi trimite manuscrisul versurilor cu întoarcerea curierului.

Acum, în ce priveşte *Oameni din Dublin,* referitor la care, în scrisoarea dvs. din 24 septembrie, spuneţi că aşteptaţi veşti de la mine. La prima lectură a acestei scrisori, am privit-o ca un refuz de a mai lua în consideraţie publicarea volumului meu de povestiri, deşi am făcut atîtea si m-am străduit mult să înlătur toate obiecţiile făcute de dvs., cu toate că nu eram de acord cu ele. Nu am putut crede, totuşi, că aşa stau lucrurile, ţinînd seama de înţelegerea noastră şi de scrisorile dvs. pe această temă, aşa că mi-am făcut timp şi le-am recitit din nou cu toată atenţia, hotărîndu-mă să-mi schimb fundamental atitudinea în sensul de a vă determina, dacă e posibil, să vă îndepliniţi cinstit, fără alte întîrzieri sau ezitări, angajamentul de a aduce, în sfîrşit, la lumina zilei povestirile

despre care aţi avut amabilitatea de a exprima nu o dată, înalte aprecieri.

Fără a prejudicia, aşadar, vreunul din drepturile mele indiscutabile, sînt încă de părere că acest sfîrşit mult aşteptat poate fi realizat pe linia celor spuse de dvs. în scrisorile din 16 mai si 14 iunie, după cum urmează :

1. Omiterea cuvîntului „afurisit" (bloody) în povestirile :

a) *Graţia divină*

b) *Doi cavaleri*

c) Ziua iederii la sediul Comitetului

2. Păstrarea cuvîntului „afurisit" (bloody) în : *Pensiunea.*

3. înlăturarea unui paragraf şi înlocuirea cu un alt pasaj în : *Corespondenţe.*

4. Includerea, desigur, a ultimei povestiri, despre care nu a fost nici o discuţie : *Un norişor,*

Pînă aici, cu foarte mare strîngere de inimă, sînt «aţa să merg, dar nu mai departe.

în sfîrşit, un cuvînt despre romanul meu. Nu sînt în-tr-o asemenea stare încît să-l pot termina. De doi ani trăiesc sperînd şi acum văd că aceşti doi ani de aşteptare şi speranţă n-au dus la nimic şi e într-adevăr cam-prea mult să cred că aş putea lăsa deoparte cele două cărţi terminate ale mele şi să continui să scriu a treia si apoi să aştept şi să sper iar. Fiindcă sînt sigur că vor fi aceleaşi obiecţii si aceleaşi scrisori. Este adevărat că am nevoie de un editor, dar editorul de care am nevoie trebuie să fie cel puţin gata să rişte ceva pentru ceea ce socoteşte că e de preţ şi între timp sînt bucuros că situaţia mea, modestă chiar, îmi îngăduie să-mi salvez opera de mutilări si talentul de corupţie.

Sînt încredinţat, totuşi, că vă este încă posibil să publicaţi volumul de povestiri ţinînd seama de cele afirmate în această scrisoare si, în orice caz, vă rog să-mi trimiteţi manuscrisul versurilor.

Cu stimă, JAS A. JOYCE

1907

Către STANISLAUS JOYCE [? l martie, 1907]

Via Monte Brianzo 51. IV, Roma

Dragă Stannie,

Voi întrerupe probabil scrisoarea aceasta, o dată sau de două ori, ca să-ţi trimit nişte cărţi poştale. O să las deoparte orice detalii financiare, măcar pînă n-o să-mi iau de pe suflet cealaltă chestiune. Totuşi pot să spun că n-aş fi întreprins ce-am întreprins dacă nu m-aş fi bizuit pe promisiunea lui A. ca pe un lucru sigur, de asemeni înţeleg din scrisorile tale că ai avut mult mai multe de făcut decît ai avut timp să faci. Dar să „ne îndepărtăm mai repede" de acest aspect deplorabil al problemei.

Am ajuns la concluzia că a venit vremea să mă hotărăsc dacă voi deveni scriitor sau un răbdător Cousins. Prevăd că va trebui să lucrez şi altceva, dar a continua la fel ca acum înseamnă în chip sigur să pier din punct de vedere cerebral. Sînt luni de cînd n-am mai scris un rînd şi chiar si

cititul mă oboseşte. Interesul pe care-l aveam faţă de socialism şi de rest s-a dus. încetul cu încetul am declinat pînă am încetat să mă mai interesez de ceva. Mă uit la Dumnezeu şi la teatrul său prin ochii colegilor mei de la birou, aşa că nimic nu mă mai surprinde, mă mişcă sau mă dezgustă. S-ar părea că n-a rămas nimic din gîndurile mele de altădată în afară de o emotivitate exacerbată care se satisface cu patosul de şaizeci de mile pe oră al vreunui cinematograf sau privind vreo fotografie grosolană dintr-o gazetă italienească. Totuşi mai am unele idei cărora as vrea să le dau o formă : nu ca o doctrină dar ca o continuare a exprimării de sine, aşa cum consider acum că am început-o cu *Chamber Music.* Aceste idei sau instincte sau intenţii sau impulsuri pot fi pur personale. Nu am nici o dorinţă să mă consider drept moralist sau socialist sau reacţionar. Spectacolul procesiunii în onoarea lui Noian [1] m-a lăsat cu totul rece.

[1] E vorba de Giordano Bruno care s-a născut la NoLa.

îmi dau seama că istoria anticlericală cuprinde probabil un mare procentaj de minciuni dar asta nu-i deajuns ca să mă împingă înapoi urlînd la dumnezeii mei. A-ceastă stare de indiferenţă ar trebui să indice o înclinaţie artistică, dar nu-i aşa. Fiindcă îmi trebuie aproape două săptămîni ca să citesc o cărţulie. Vreme de două zile am tot cumpănit dacă să mă duc să văd *Amurgul zeilor.* Am pus la socoteală frigul, distanţa, îmbulzeala, neplăcerea etc. în cele din urmă m-am dus şi am încercat să par interesat, dar m-am plictisit enorm. Greşeala e, cred, mai degrabă a mea decît a lui Wagner, dar în acelaşi timp nu pot să nu mă întreb ce legătură poate să aibă o asemenea muzică cu domnul cu care eram la balcon, în. treacăt fie spus, atît bancherul cît şi fratele lui par a fi oameni cultivaţi, totuşi nu i-am auzit niciodată discutînd altceva decît ce se întîmplă cu „blaues Heft" (registrul în care se trece ieşirea acţiunilor) şi cu „rotes Heft" (registrul în care sînt trecute intrările aceloraşi acţiuni). Am încercat să citesc versurile lui Carducci ', stimulat de faptul că a murit fără a fi izbăvit prin ritualurile B.R.C. [2]. Dar nu numai că nu mă interesează, mi se par a fi chiar false si exagerate, îmi displace versul italian. Italienii, după părerea mea, nu sînt delicaţi şi nu sînt virili, în general sînt inteligenţi şi abili, dar copilăroşi. Nici bărbaţii şi nici femeile nu au nici un pic de delicateţe. Chiar atît de împotriva 'lipsei de delicateţe la acestea din urmă nu sînt. în ziua procesiunii cdmemorative a lui Bruno stăteam în mulţime aşteptînd să apară cortegiul. Era o zi întunecată şi, fiind duminică, nu mă spălasem. Purtam o pălărie albă de fetru, decolorată de ploi torenţiale. Pelerina de cinci coroane a lui Schulz atîrna pe mina. Ghetele, fiind duminică, erau pline de noroi de o săp-tămînă şi eram şi nebărbierit. De fapt eram un exemplu oribil al gîndirii libere. Lîngă mine erau două femei tinere şi frumoase, femei din popor. Aveau grijă de o femeie mai bătrână si de un bărbat între două vîrste. Erau mărunţele, cu obrazul de culoarea gutuii şi aveau nişte ochi blînzi de cîine. Una din ele avea o

[1] Giosue Carducci (1830-l907) poet şi critic italian. Premiul Nobcl, 1906.
[1] Biserica Romano-ca'tolică.

amuletă prinsă de un lănţişor lung şi o duce-x uşurel la gură mereu şi o ţinea acolo, desfăcîndu-şi buxoie încetişor, şi în tot acest timp privind calmă în jur. Am privit-o îndelung făcînd treaba asta pînă am văzut că amuleta era un mic revolver ! Am încercat să explic senzaţia pe care am încercat-o la unul sau doi italieni, povestindu-le faptul cît am putut mai bine. N-au văzut nimic ciudat sau tipic în istoria asta. Unul clin ei mi-a spus că multe italience poartă un cazzo ca amuletă şi după aceea am vorbit cît am putut de mult despre *cazzo* si Co., un subiect care, după părerea mea cere un mare talent sau un mare curaj ca să-l faci într-un fel sau altul interesant. Cînd mă duc dimineaţa la bancă, abia aştept să-nceapă cineva să vorbească despre cazzo, cttlo sau *coglioni* săi. Asta se întîmplă de obicei înainte de nouă fără un sfert.
Ieri am primit o scrisoare de la John Long în care-mi scrie că lectorul său l-a sfătuit să nu tipărească volumul etc., etc. Aşa că *Oameni din Dublin* zace iar în raft. In acelaşi tirnp am primit de la Elkin Matthews corecturile la *Chamber Music.* E un volumaş subţirel şi ara ca frontispiciu un pian deschis ! Să-ţi trimit ţie corecturile să le citeşti ? Nu ştiu dacă ordinea poeziilor e cea corectă. Nu-mi place volumul, dar vreau să fie publicat odată şi dracu' să-l ia. Totuşi e cartea unui tînăr. Aşa simt. Nu e deloc o carte cu versuri de dragoste, văd. Dar unele sînt dea j uns de frumoase ca să fie adaptate pentru muzică. Sper să facă treaba asta cineva, cineva care să

cunoască vechea muzică englezească aşa cum îmi place mie. în afară de asta, versurile nu sînt pretenţioase şi au o anumită graţie. Am să păstrez un exemplar şi (în măsura în care îmi voi aduce aminte) voi scrie în capul fiecărei pagini o adresă sau o stradă aşa încît atunci cînd voi deschide cartea să pot vizita din nou locurile în care am scris diferitele cîntece.
îmi pare rău că nu mi-ai scris despre scandalul din Abbey Street.
O să plec de aici către o destinaţie necunoscută fie în 15, fie în 30 ale lunii[1] viitoare. Am scris mai multor agenţii şi am răspuns la anunţuri din diferite părţi ale Italiei şi Franţei. Dar aş vrea, dacă va fi posibil, să

plec din Italia. Am rîs de Eglinton şi de cozonacul lui, dar mi-e teamă că aproape mi l-am mîncat pe-al meu : totuşi cred că al lui trebuie să fie cam vechi. Aş vrea să locuiesc într-un oraş cu climă caldă, la malul mării, unde-aş putea să scriu şi să gîndesc în voie. Marsilia nu e un oraş turistic ci un port ca si Triest si l-am ales fiindcă drumul pînă acolo e ieftin, e un oraş viu, are o climă bună şi viaţa trebuie să fie mai ieftină decît la Roma. în afară de asta colonia italiană de acolo numără 100.000 de locuitori. Detest munca de birou. Aş prefera să lucrez chiar într-o agenţie navală, în port, unde as putea veni si pleca. La urma urmei, sînt si eu bun la ceva, chiar din punct de vedere comercial. Ştiu foarte bine trei limbi [1], si alte două îndeajuns de bine si la Greenham şi Sanguinetti si aici la Roma am câştigat o oarecare .,experienţă" şi am scris în „Fortnightly Review", „Saturday Review", „Speaker" etc.
Ţi-am trimis azi un set din corecturile poeziilor să vezi clacă ordinea lor e bună. Celelalte corecturi le-am citit si le-am trimis înapoi. Am răspuns la mai multe anunţuri şi sper să capăt o slujbă în care să am şi poftă să continui cu scrisul. Mi se pare că e mai bine să merg pe linia asta care mi-ar putea aduce şi bani. Cît despre Nora şi Georgie, mi se pare că nu-i greu să exagerezi. Nu prea cred că se va ajunge chiar pînă la a muri de foame. S-ar părea că-ţi poţi imagina că as fi în stare ea mă stabilesc aici pentru a face o *carriera,* începînd cu 250 franci pe lună şi sfîrşind, după 20 de ani, cu 450 franci pe lună şi cu toate lucrurile care însoţesc o asemenea *carriera,* locuinţă, servitoare, copii la scoală, un mic cont în bancă şi o mare teamă de tot ce e înlăuntrul meu. Asta e ceea ce *ar trebui* să fac, dar mă îndoie^p foarte mult dacă o voi face vreodată. O să vedem. Orice s-ar întimpla, n-o să mă prea surprindă. Am schimbat cîteva versuri în *Chamber Music,* adică am îngăduit eului meu de rnai tîrziu să întrerupă muzica, îmbunătăţind poate poemul ca în cazul aceluia cu Mithridate. Dar nu merită să vorbim de poezii si încep să cred că nici de povestiri.
[1] Engleza, fireşte, franceza şi italiana.

1909

De la ETTORE SCHMITZ [1] 8 februarie, 1909
Triest
Stimate d-le Joyce,
Nu cred într-adevăr că sînt autorizat să-ţi spun d-tale, autorul, o opinie fermă despre romanul pe care l-am putut cunoaşte doar parţial -. Nu mă refer numai la lipsa de competenţă ci mai ales la faptul că atunci cîncl te-ai oprit din scris, erai înaintea unui moment deosebit de important în evoluţia gîndurilor lui Stephen. Am oricum un exemplu de ce poate fi o asemenea schimbare descrisă de pana dumitale. într-adevăr, schimbarea credinţei religioase copilăreşti a lui Stephen într-o credinţă religioasă trăită cu toată puterea sau mai bine-zis explorată în toate amănuntele sale (după comiterea păcatului) este atît de importantă încît altceva nu mai poate fi la fel. îmi plac foarte mult capitolele doi şi trei şi cred că faci o mare greşeală îndoindu-te dacă vei găsi vreun cititor care să parcurgă cu plăcere predicile din capitolul trei. Le-am citit cu o deosebită emoţie si cunosc multă lume din micul meu oraş care ar încerca cu siguranţă aceleaşi simţăminte. Fiecare cuvînt al acestor predici capătă semnificaţia lui artistică prin efectul pe care-l are asupra gîndurilor sărmanului Stephen. Pînă la urmă cititorul capătă o deplină cunoaştere a educaţiei pe care a primit-o Stephen ; n-ar putea fi mai deplină chiar dacă primele două capitole s-ar fi ocupat în mod special de acest lucru. Am obiecţii în ceea ce priveşte primul capitol. Aveam această părere cînd am citit numai acest capitol dar mi-am întărit şi mai mult părerea după
[1] EUore Schmitz, romancier italian cunoscut sub pseudonimul Italo Svevo (186l-l928), căruia Joyce i-a dat lecţii de engleză în timpul cît a fost la Triest.

[1] E \orba de primele trei capitole din *Portretul artistului in tinereţe,* date lui Ettore Schmitz ca exerciţiu de lectură în engleză.

ce-am cunoscut celelalte două. Cred că am descoperit, în sfîrşit, motivul pentru care aceste două capitole îmi par atît de frumoase, în timp ce primul, care, fără îndoială, e construit în acelaşi fel, de acelaşi scriitor care desigur nu si-a schimbat felul de a scrie, compus în chip evident cu aceleaşi intenţii artistice, nu reuşeşte să mă impresioneze tot atît de profund. Cred că se ocupă cu fapte lipsite de importanţă şi metoda d-tale rigidă de observaţie şi descriere nu-ţi permite să îmbogăţeşti cu semnificaţii un fapt care nu e bogat în semnificaţii prin el însuşi. ' Ar trebui să scrii numai despre lucruri impresionante. Sub pana d-tale măiastră ele ar deveni şi mai impresionante. Nu cred că poţi da o aparenţă impresionantă unor Jucruri care sînt în ele însele banale, neimportante. Cred că dacă ar trebui să scrii un întreg roman cu singura intenţie de a descrie viaţa de fiecare zi, fără nici o problemă care să te preocupe intens (nu te-ai apuca să scrii un asemenea roman), ar trebui să renunţi la metoda d-tale pentru a găsi culori artificiale care să dea lucrurilor o viaţă ce le-ar lipsi.

Te rog să^mi ierţi, stimate d-le Joyce, aceste păreri care dovedesc poate doar o prea bună părere despre mine însumi şi crede-mă că sînt al d-tale sincer,

ETTORE SCHMITZ

Către NORA BARNACLE JOYCE 6 august 1909

44 Fontenoy Street, Dublin

Nora, nu mă duc si nici Georgie nu merge la Galway -. O să abandonez treaba pentru care am venit şi care speram că-mi va îmbunătăţi situaţia.

Am fost sincer în ce ţi-am spus despre mine. Tu n-ai fost Ia fel cu mine.

Pe vremea cînd te întîlneam la colţul lui Merrion Square şi plecam cu tine şi-ţi simţeam mîna atingîndu-mă în întuneric si auzeam glasul tău (O, Nora ! Nu voi mai auzi niciodată acea muzică fiindcă nu mai pot crede iar),

[1] întreaga scrisoare are evidente stîngăcii de limbă şi de frazare, fiind şi un exerciţiu de compunere în limba engleză dat de Joyce elevului său.

[2] Mama Norei locuia în acest oraş.

pe vremea cînd te întîlneam, *în fiecare a doua seară,* tu te întîlneai cu un prieten de-al meu în faţa Muzeului, mergeai cu el pe aceleaşi străzi, de-a lungul canalului dincolo de „casa cu scări", spre malul rîului Dodder. Ai fost cu el, te-a îmbrăţişat şi ţi-ai înălţat faţa şi l-ai sărutat. Ce-aţi mai făcut împreună ? Şi în seara următoare te-ai întîlnit cu mine ! [i]

Am auzit aceste lucruri doar acum o oră din gura lui. Ochii îmi sînt plini de lacrimi, lacrimi de durere şi de umilinţă. Inima îmi este plină de amărăciune şi de disperare. Nu văd nimic altceva decît obrazul tău ridici n -du-se ca să se apropie de un altul. O, Nora, fie-ţi milă do mine pentru cît sufăr. Voi plînge zile întregi. Credinţa mea în faţa pe care am iubit-o este distrusă. O, Nora, Nora, fie-ţi milă de sărmana, nefericita mea dragoste. Nu-ţi mai pot spune cuvinte dragi fiindcă am aflat în seara asta că singura fiinţă în care am crezut nu mi-a fost credincioasă.

O, Nora, oare totul s-a terminat între noi ?

Scrie-mi, Nora, de dragul iubirii mele moarte. Sînt torturat de amintiri.

Scrie-mi, Nora, eu te-am iubit doar şi tu mi-ai distrus credinţa în tine.

O, Nora, sînt nefericit. Plîng pentru sărmana si nefericita mea dragoste.

Scrie-mi, Nora.

JIM

Către NORA BARNACLE JOYCE 19 august 1909

44 Fontenoy Street, Dublin

Draga mea, sînt teribil de necăjit că nu mi-ai scris. Eşti bolnavă ?

Am vorbit despre povestea asta cu un vechi prieten al meu, Byrne, şi el ţi-a luat apărarea în mod admirabil si a spus că totul e „minciună afurisită".

Ce om de nimic sînt ! Dar după asta voi fi demn de dragostea ta, draga mea dragă.

[1] Aceste reiatări, făcute de unul din foştii colegi al lui Joyce, W. Cosgrave, se vor dovedi ulterior false.

Ţi-am trimis azi trei pachete enorme de boabe de cacao. Spune-mi dacă le-ai primit cu bine.

Sora mea Poppie pleacă mîine.

Azi am semnat un contract pentru publicarea *Oamenilor din Dublin.*
Scuză-mă faţă de Stannie că nu-i scriu.
Nobila şi dulcea mea Nora, te rog să mă ierţi pentru purtarea mea demnă de dispreţ, dar cei doi m-au îne-bunit, draga mea. O să le zădărnicim noi complotul lor laş, dragostea mea. lartă-mă, iubito, mă vei ierta ?
Spune-mi numai un cuvînt, draga mea, un cuvînt ele tăgadă şi o, voi fi atît de entuziasmat şi fericit !
Eşti bine, draga mea ? Nu eşti tulburată, nu-i aşa ? Nu mai citi scrisorile acelea oribile pe care le-am scris. Atunci furia mă făcuse să-mi ies din minţi.
Acum trebuie să mă duc tocmai la poşta centrală ca să expediez scrisoarea asta. deoarece posta de-aici s-a închis, e după ora unu noaptea.
Noapte bună, „comoara mea" !
Nici un bărbat, cred, nu poate fi demn vreodată de dragostea unei femei.
Draga mea, iartă-mă. Te iubesc si de aceea am fost atît de înebunit numai gîndindu-mă la tine si la acea mizerabilă otreapă vulgară.
Dragă Nora, te rog umil să mă ierţi. la-mă din nou în braţele tale. Fă-mă să fiu demn de tine.
Voi învinge totuşi si atunci vei fi alături de mine.
Noapte bună, „draga mea dragă", „comoara mea". Viaţa întreagă e acum înaintea noastră. A fost o experienţă amară şi acum dragostea noastră va fi mai dulce.
Tu inimă nu tresări. Sărutul meu te linişteşte Şi inima ţi-o potoli. Iubirea somnul ţi-l păzeşte [1]
JIM
Din *Chamber Music,* XXXIV.

Către NORA BARNACLE JOYCE 22 august 1909
44 Fontenoy Street, Dublin
Dragostea mea,
Cît de sătul, de sătul sînt de Dublin ! E oraşul prăbuşirii, al pizmei şi al nefericirii. Tînjesc să plec de aici.
Mă gîndesc mereu la tine. Să stau noaptea în pat e un chin pentru mine. Nu voi scrie aici ce mă preocupă, nebunia goală a dorinţei. Te văd în o sută de atitudini, grotescă, virginală, ruşinată, languroasă. Cînd ne vom vedea, mi te dă cu totul mie, draga mea dragă. Trebuie să-mi dăruieşti mie, fără nici o reţinere, tot ce e sfînt, ascuns de alţii. Aş vrea să fiu stăpînul trupului şi sufletului tău.
E o scrisoare pe care nu îndrăznesc să o scriu primul şi pe care sper în fiecare zi că ai putea să mi-o scrii. O scrisoare doar pentru ochii mei. Poate că mi-o vei scrie şi poate că va potoli neliniştea dorinţelor mele.
Ce mai poate interveni acum între noi ? Am suferit şi am fost încercaţi. Orice văl al ruşinii şi al neîncrederii pare să fi alunecat de pe noi. Nu vom vedea oare an ochii fiecăruia orele nesfîrsite de fericire care ne aşteaptă ?
împodobeşte-ţi trupul, iubita mea. Cînd ne vom vedea să fii frumoasă şi fericită, iubitoare şi ispititoare, plină de amintiri, plină de dorinţe aprinse. Iţi aduci aminte cele trei adjective pe care le'-am folosit în *Cei morţi,* cînd am vorbit ele trupul tău ? Sînt acestea : „muzical, ciudat si parfumat".
Gelozia mocneşte încă în inima mea. Dragostea ta pentru mine trebuie să fie aprigă şi violentă si să mă facă să uit *totul !*
Să nu mă laşi niciodată să uit dragostea pe care o am pentru tine acum, Nora. Dacă am putea să mergem împreună prin viaţă aşa, cît de fericiţi am fi. Lasă-mă să te iubesc, Nora. Nu-mi ucide dragostea.
Iţi aduc un mic dar. E conceput numai de mine si a fost foarte greu să fie realizat aşa cum am vrut. Dar îţi va aminti întotdeauna de această vreme.

Scrie-mi, iubito, şi gîndeşte-te la mine. *Ce* înseamnă o săptămînă sau zece zile faţă de întreaga viaţă de bucurii care ne aşteaptă !

JIM

Către NORA BARNACLE JOYCE 18 noiembrie 1909

44 Fontenoy Street, Dublin

Nu îndrăznesc să mă adresez ţie în seara asta cu niciunul din numele obişnuite.

întreaga zi, de cind ţi-am citit scrisoarea în această dimineaţă, m-am simţit ca o potaie care a fost bătută peste bot. Sînt treaz de două zile si am rătăcit pe străzi ca un cîine răpănos pe care stăpîna l-a biciuit şi l-a alungat din prag.

Tu scrii ca o regină. Cit voi trăi îmi voi aminti mereu demnitatea calmă a scrisorii tale, durerea si dispreţul ei, şi profunda umilinţă pe care mi-a provocat-o.

Am pierdut stima ta. Am irosit dragostea ta. Pără-seşte-mă dar. Ia copiii de la mine ca să-i fereşti de blestemul prezenţei mele. Lasă-mă să mă cufund în. noroiul din care am venit. Uită-mă si uită cuvintele mele goale, întoarce-te la viaţa ta si lasă-mă să mă duc spre pierzanie. E o greşeală să trăieşti cu un animal josnic ca mine şi să îngădui copiilor tăi să-i ating cu mîinile mele.

Acţionează cu curaj, aşa cum ai făcut-o întotdeauna. Dacă te hotărăşti să mă părăseşti dezgustată, voi suporta totul ca un bărbat, ştiind că o merit de o mie de ori şi-ţi voi da două treimi din veniturile mele.

Acum încep să văd. Am ucis dragostea ta. Te-am făcut să fii dezgustată de mine si să mă dispreţuieşti. Lasă-mă acum în tovărăşia lucrurilor şi oamenilor pe care i-am îndrăgit atît de mult. Nu mă voi plînge. N-am nici un drept să mă plîng sau să-mi ridic vreodată ochii spre tine. în ochii tăi m-am înjosit cu totul.

Părăseste-mă. E o înjosire şi o ruşine pentru tine să trăieşti cu o josnică epavă cum sînt eu. Acţionează curajos şi]asă-mă. Mi-ai dat cele mai frumoase lucruri din lume dar nu făceai altceva decît să arunci perle înaintea unui porc.

Dacă mă vei părăsi, voi trăi mereu cu amintirea ta, mai sfîntă pentru mine decît Dumnezeu. Mă voi ruga invocîndu-ţi numele.

Nora, aminteste-ţi si ceva bun din ce-a fost sărmana epavă care te-a dezonorat cu dragostea sa. Gîndeste-te că buzele tale l-au sărutat şi părul tău l-a învăluit şi că l-ai ţinut în braţele tale.

Nu voi semna cu numele meu pentru că acesta e numele pe care mi-l dădeai cînd mă iubeai şi mă cinsteai si-mi dăruiai sufletul tău tînăr si afectuos ca sâ-l rănesc şi să-l înşel.

Către NORA BARNACLE JOYCE [? 13 decembrie 1909]

[Dublin]

Acum crezi în dragostea mea, iubito ? Ah, crede, Nora ! Oricine m-a văzut vreodată a putut citi asta în ochii mei, cînd vorbeam de tine. Cum spunea mama ta : „Mi se aprind în obraz ca nişte luminări."

Timpul va zbura acum, draga mea, pînă ce braţele tale iubitoare si afectuoase mă vor cuprinde. Nu te voi mai părăsi *niciodată.* Nu-ţi doresc numai trupul (precum ştii), ci vreau şi tovărăşia ta. Draga mea, mă gîn-desc că în comparaţie cu splendida şi generoasa ta iubire pentru mine, dragostea mea pentru tine e foarte săracă şi puţină. Dar este tot ce-ţi pot dărui, draga mea iubită. la-o, dragostea mea, salvează-mă şi apără-mă. Sînt copilul tău şi trebuie să fii severă cu mine, micuţa mea mamă. Pedepseşte-mă cît de tare vrei. Voi fi încîntat să simt trupul meu palpitînd sub mîna ta. înţelegi ce vreau, dragă Nora ? Aş vrea să mă pălmuieşti sau chiar să mă biciuieşti. Nu în joacă, dragă, ci în serios si pe pielea goală. Aş vrea să fii puternică, *puternică,* dragă, si să ai sîni mari, plin şi mîndri şi coapse mari şi puternice. Aş dori să mă biciuieşti, Nora, iubirea mea !... lartă-mă, dragă, dacă e o prostie. Am început scrisoarea aceasta atît de liniştit totuşi *trebuie* să o termin în felul meu nebunesc.

Către STANISLAUS JOYCE 22 decembrie 1909

[Dublin]

Dragă Stannie,

Am deschis luni. *i* Cu jumătate de oră înainte un electrician, un membru Sinn Fein'-', recomandat de O'L.C. ne-a lăsat baltă şi a trebuit să cutreier tot Du-blin-ul ca să găsesc pe cineva să-l

înlocuiască, îţi trimit cîteva exemplare ale ziarelor. Du-te imediat la Prezioso, arată-i-le şi inserează un paragraf : / *noştri Triestini in Irlanda* :\ O mică aluzie la mine şi o mică aluzie la întreprinderile proprietarilor lui Edison si Americano (fără să le dai numele) care au deschis aici [un cinema]. De asemeni exemplarele lui P. si P.d.S[ft] la care Rebez e abonat trebuie trimise după duminică 26.XII.09 pe adresa Giovanni Rebez, Cinematograful Volta, Bucureşti, România. Săli proaste totuşi ; vremea îngrozitoare.
JIM

1910

Către STANISLAUS JOYCE 13 iunie 1910
Via Soussa 8, I

Dragă Stannie,
Volta va fi vîndută mîine lui Provincial Theatre Co. Ltd. pentru 1000 de lire sterline. Aceasta este societatea căreia i-am spus lui Tăticu să-l ofere. Dacă ar fi făcut-o,

[1] Joyce a avut ideea de a deschide împreună cu patru parteneri de afaceri din Triest — proprietari prosperi a două cinematografe din acest oraş, Antonio Machnich, Giovanni Rebez, Giuseppe Carib si Francesco Novak, un cinematograf în Dublin. Afacerea a eşuat pînă la urmă. Trebuie menţionat însă că partenerii lui erau proprietari si ai cinematografului Volta din Bucureşti.
- Mişcare naţionalistă irlandeză.
[3] Triestenii noştri în Irlanda, it.
^„Piccolo" şi „Piccolo della Sera".

aş fi căpătat 4000 de coroane, iar el ar fi luat de la mine un comision de 20 lire sterline. Novak, un străin, a reuşit să o facă. Ei vor depune la Vidacovich 1000 de coroane pentru mine şi mîiiie trebuie să mă duc la Consulatul britanic să trimit o procură avocaţială pentru încheierea vînzării. Cred că Novak a pierdut toţi banii în afacerea asta. Ei pierd 40% din capital. Te rog să vii aici mîine (marţi) dimineaţă cît de devreme posibil deoarece vreau să închei povestea asta cum trebuie. Ei au pierdut bani si nu văd nici un motiv să-i fac să piardă mai mult, aşa că am acceptat condiţiile.
"JIM

1913

Către ELKIN MATHEWS 26 februarie 1913
Via Donato Bramantc, 4, II, Triest

Stimate d-le Mathews,
Vă mulţumesc pentru nota şi decontul primite şi mă bucur să aflu de publicarea în antologie[J]. Am vîndut 12 exemplare din cele 24 primite.
Vă scriu ca să vă întreb dacă veţi prelua imediat publicarea faimoasei mele cărţi *Oameni din Dublin,* în oricare din următoarele eventualităţi :
1. întreaga carte să fie tipărită aici în Triest, corecturi, etc. pe cheltuiala mea.
2. Să fie tipărită la Londra pe cheltuiala mea sau pe cheltuiala noastră comună, drepturile mele de autor desigur fiind calculate proporţional cu riscurile dvs.

[1] In *The Wild Harp, A Selection of Irish Poetry* fuseseră incluse 3 poeme din *Chamber Music.*

Singura mea condiţie (în afară de aceea financiară) este ca volumul să fie publicat imediat.
Intenţionez să scriu o prefaţă la volum, relatînd despre cei opt ani de aventuri si arderea finală --o poveste unică pe care un editor ar putea s-o folosească ca o excelentă reclamă.
Adaug că sînt gata să preiau în orice caz 110 exemplare pentru a le vinde la preţul de cost.
Vă voi fi îndatorat dacă îmi veţi răspunde cu întoarcerea curierului deoarece doresc să duc mai departe
această problemă [L]
JAMES JOYCE

Către ELKIN MATHEWS Prima zi de Paşti, 1913
Via Donato Bramante 4, Triest

Stimate d-le Mathews,
Vă mulţumesc pentru amabilul şi promptul dvs. răspuns. Totuşi, din scrisoarea dvs. nu înţeleg

dacă refuzaţi, categoric sau nu propunerea mea. Propunerea mea (întemeiată pe faptul că ştiu, aşa cum spuneţi, că „volumul nu corespunde cu cărţile pe care le publicaţi în mod curent") prevedea ca tipăritul să fie făcut pe socoteala mea (dacă e nevoie, cu plata înainte), să cumpăr 100 de exemplare la preţul de vînzare şi prefaţa mea (ea însăşi fiind cu prisosinţă o reclamă elocventă) să fie publicată. Sînt gata să mai adaug şi o altă condiţie : să vă dau dreptul de a refuza romanul la care lucrez si pe care-l voi termina anul acesta : *Portretul artistului în tinereţe,* o carte despre care se poate să fi auzit cîte ceva de la cunoştinţele dvs. irlandeze. Vă rog să-mi scrieţi în legătură cu aceasta.

Dacă refuzaţi totuşi în mod categoric propunerea mea, şi credeţi că d-l Long ar prelua volumul, puteţi să i-l predaţi (cu prefaţă) şi dacă doriţi să vă scriu separat în acest sens, vă voi scrie.

[1] Elkin Mathews a refuzat să publice cartea.

Aş dori să rezolv această problemă cît mai curînd posibil. Din acest motiv sînt gata să vă ofer condiţiile de mai sus. Ceea *ce* se întîmplă în ultimul timp cu cartea pare să permită o singură interpretare şi anume că a existat o intenţionată conspiraţie a unor forţe din Irlanda menită să mă reducă la tăcere. Nu aş putea fi acuzat cumva de egoism pentru că am ajuns la această concluzie ţinînd seama de fapte.

l)c la EZRA POUND 15 decembrie 1913

10 Church Walk, Kensington W

Stimate domn,

D-l Yeats mi-a vorbit de scrierile d-tale. Am unele legături cu două reviste noi, cam sărace („Tine Egoist" care a apărut sub nepotrivitul nume de „Noua Femeie liberă", *guer_e que d'hommes y collaborent* ', după cum a observat „Mercure"[2], şi „Cerebralist", care înseamnă D-zeu ştie ce) - - oricum sînt singurele publicaţii care sînt si sînt pentru libertatea cuvîntului şi au nevoie (nu spun că şi primesc) de literatură. Cea de a doua poate plăti cîte ceva, prima practic vorbind nu poate plăti defel, o facem de plăcere şi. pentru a avea un loc un-de să se publice lucruri pronunţat moderne.

Strîng de asemeni materiale pentru două reviste a-mericane care plătesc foarte bine, totuşi nu pot promite publicarea deoarece nu am putere absolută în ceea ce priveşte acceptarea manuscriselor. E pentru prima oară că scriu cuiva din afara cercului cunoştinţelor mele (cu excepţia autorilor francezi). A-ceste chestiuni se pot trata mai bine discutînd, dar cum lucrul e imposibil, vă scriu. „The Smart Set" solicită povestiri de prima mină. ..Poetry" solicită poezie de prima mînă, eu nu sînt răspunzător de concepţia pe care o are redacţia despre ce e „prima mînă", dar plăteşte doi şilingi pe vers şi are foarte mulţi colaboratori din cei mai buni (dar primeşte şi o mulţime de gunoi). Cum nu ştiu deloc ce fel de

[1] ..deşi colabora/ă la ea numai bărbaţi".

[2] Revista „Mercure de France".

lucruri ai acum, pot doar să-ţi promit să citesc ce trimiţi. Eseuri etc. pot merge numai la „C" sau la „E*, oricare din ele e o tribună foarte potrivită pentru a-ţi spune părerea într-o chestiune la care ..The Spectator" s-ar opune. Apariţia în „Egoist" poate avea o oarecare valoare publicitară dacă vrei ca numele să-ţi fie cunoscut.

Oricum, astea sînt si aşa arată faptele. Dacă trimiţi ceva, te rog să specifici foarte clar ce vrei să fac, tariful maxim precum şi tariful dorit etc.

Eu sînt *bonae voluntatis* — nu ştiu deloc dacă îţi pot fi de vreun folos şi nici dacă d-ta îmi poţi fi mie de folos. Din ce spune W.B.Y îmi închipui că avem în comun una sau două aversiuni, dar aceasta e o garanţie sau o recomandare foarte îndoielnică.

Al cl-tale sincer, EZRA POUND

1914

De la EZRA POUND

17—19 ianuarie 1914, sîmbătă

10 Church Walk, Kensington, Londra \V

Stimate Joyce,

Eu nu prea mă pricep la proză dar sînt de părere că romanul d-tale e al dracului de bun — desigur că o ştii la fel de bine ca si mine — limpede şi direct ca Merimee.
îl trimit imediat lui „The Egoist, [1] ar fi o crimă să nu fii plătit pentru el, clar recunoşti dificultăţile si tărăboiul pe care l-ar face orice editor.
Sper Domnului că cei de la ..The Egoist" nu vor strîmba clin nas la vreuna sau două fraze, dar am să încerc să iau povara argumentării de pe umerii d-tale.
Fir-ar să fie. De obicei nu citesc în engleză proza oricui ar fi, cu excepţia celei a lui James Hudson şi ceva din Conrad.

[1] „The Egoist" a publicat declaraţia lui Joyce despre avatarurile publicării *Oamenilor din Dublin* (1914) şi apoi în continuare, pînă la l sept. 1915, în episoade, *Portretul artistului în tinereţe.*

Am scris rîndurile astea de îndată ce am terminat de citit.
Luni.
Am fost hărţuit de tot felul de întreruperi.
Sînt de părere că povestirile sînt bune - - posibil prea finisate, prea psihologice sau subiective în tratare ca să se potrivească pentru bruta aceea din New York. Cred că *O întîlnire* nu merge (pentru o revistă) totuşi o să le trimit pe toate trei cu recomandarea mea, pe care o merită. Wright ' mă socoteşte puţin cam trăz-nit, şi se consideră pe sine un mascul sănătos, normal si practic. Are exact de două ori mai multă minte decît obişnuitul redactor şef american, un fel de dublu zero tinzînd spre infinit. Oricum, o să încercăm cu el şi o să vedem ce se poate face.
Ce facem cu versurile ? Mai ai ceva care să aibă un caracter mai obiectiv, cum e / *hear an Army 7*
Revista aceea meschină clin Chicago plăteşte bine, şi cum am demisionat făcînd scandal, o vreme vor fi docili si doritori să-mi fie pe plac ascultîndu-mi părerile.
Sper să am corecturile la *Portret* într-o săptămînă, dar ştii ce infern sînt tipografii şi ziarele, nu ştii *niciodată* pînă nu vezi materialul plecat de la ei.
lartă-mi lipsa de ceremonie din această noită, dar abia ne-am aranjat din nou aici la Londra, şi totul trebuie făcut în acelaşi timp. Al d-tale sincer,
EZRA POUND

1915

Către H. L. MENCKEN 23 martie 1915
c/o Gioacchino Veneziani, Murano, Veneţia
Stimate d-le Mencken,
Am primit amabila dvs. scrisoare din 3 martie. Deşi mai stau la adresa la care aţi trimis scrisoarea dvs. şi

[1] Rcdactoul şef al lui „The Srflart Set" care va; publica ulterior, sub conducerea lui H. L. Mencken, *Pensiunea* şi *Un norişor.*

deşi mi-a parvenit fără nici o complicaţie, cred că e mai bine să vă răspund de la adresa de mai sus si să vă rog să trimiteţi răspunsul dvs. tot aici. Veţi înţelege fără îndoială motivele acestui aranjament oarecum complicat.
Mă bucur să aflu că două din povestirile mele au apărut în revista dvs. [l]. Aţi putea să-mi trimiteţi cumva un exemplar al numărului în care au apărut ? Vă mulţumesc pentru buna părere pe care o aveţi despre cartea mea. înţeleg din scrisoarea dvs. că a fost publicată o ediţie americană a *Oamenilor din Dublin.* V-aş ruga să-mi scrieţi numele editorului american. De la izbucnirea războiului nu mai am posibilitatea să comunic cu editorul meu englez si nu ştiu nimic despre această nouă ediţie.
Romanul meu *Portretul artistului în tinereţe* a fost publicat în foileton în „The Egoist" (Londra). Ultimul episod va fi publicat, cred, luna viitoare. Dacă doriţi să vă faceţi o' părere despre roman, d-l. Pound sau redactorul şef al lui „The Egoist" vă pot da orice informaţie aveţi nevoie. Sper să fie publicat în volum înainte de sfîrşitul acestui an, dar ar fi posibil ca publicarea lui în foileton, aşa cum sugeraţi, să fie realizată în aşa fel încît să se termine înainte de clata apariţiei volumului în Anglia.
Vă mulţumesc de asemeni pentru amabila dvs. propunere de a mă ajuta să fiu cunoscut de

publicul a-msrican şi sper că mă veţi ierta că vă rog să-mi trimiteţi informaţia cerută, deoarece pentru moment îmi este mai greu să o obţin pe o cale obişnuită.

De la W. B. YEATS către EDMOND GOSSE [2]

G iulie 1915 — Marţi 18 Woburn Buildin?s

Dragul meu Gosse,

îţi scriu de la ţară, aşa că te rog să scuzi hîrtia. Nu am alta. Tocmai am auzit că James Joyce, un poet şi

[1] „The Sinart Set".

- **Edmund** Gosse (1849-l928), critic şi poet englez, membru al lui Royal Literary Fund, care acorda ajutoare şi pensii scriitorilor englezi.

romancier irlandez de al cărui frumos talent pot să te a«igur. e într-o mare lipsă din cauza .războiului. Stătea la Triest unde preda engleza şi acum *a* sosit la Ziirich. Are copii şi nevastă. Dacă lucrurile stau aşa cum cred, ar fi posibil să i se acorde o bursă din partea lui Royal Literary Fund ? Ce formă să aibă cererea ? îmi pare rău că te deranjez, dar ştiu că, în caz de nevoie, orice-ar fi nu înseamnă pentru d-ta un deranj.

Al d-tale sincer, W. B. YEATS Aş dori să-ţi arăt unele din lucrările lui Joyce.

Care EZRA POUND [i] cea. 15 iulie 1915

Reinhardstrasse 7, Ziirich VIII, Elveţia

Stau aici cu soţia si copii (doi, în vîrstă ele zece şi opt ani). In ultimele şase luni am avut mari greutăţi ca s-o scot la capăt. Pentru a putea pleca din Triest a trebuit să împrumut bani pe garanţia mobilei. Cu drumul şi cu alte cheltuieli am terminat şi suma asta. N-am nici un mijloc de trai, fireşte, deşi caut lecţii în fiecare zi. Am primit o mică sumă de bani de la o rudă de-a mea prin căsătorie şi cu asta ne întreţinem în prezent eu şi familia. Nu pot să mă bizui pe orice alt ajutor sigur din această sursă, întrucît are si el propria sa familie şi nu e un om bogat...

Bănuiesc că n-o să primesc nici un fel de drepturi de autor...

Poate că atunci cînd o să înceapă iar anul şcolar, în octombrie, o să pot găsi ceva de predat aici în Elveţia, fie la Ziirich, fie în Elveţia franceză. Asta-i speranţa mea, şi mi-e teamă că n-o să mă pot întoarce la Triest încă o bună bucată de vreme...

Ultimul raid al aeroplanelor italiene, după cum am citit, a fost îndreptat împotriva şantierului naval din Triest, cam la cinci minute de casa mea.

[1] Fragmente dintr-o scrisoare mai amplă.

De la W. B. YEATS către ED.MUND GOSSE 24 **iulie** 1915, sîmbătă

18 Woburn Buildin,'s Dragul meu Gosse,

îţi trimit alăturat scrisorile şi declaraţiile cu privire la James Joyce despre ale cărui nevoi ţi-am vorbit. Sînt de părere că merită să fie ajutat de Royal Literary Fund. Cred că e un om de geniu. Dacă nu mi-ai fi atras atenţia, ceea ce vag am şi bănuit, că nu putem acorda tocmai acum premiul nostru anual unui alt irlandez, l-aş fi propus pe el pentru acest an. A scris *Oameni din Dublin, o* carte de povestiri satirice de mare subtilitate, puţin cam în genul rusesc, si *Chaniber Music,* un volum de versuri, o parte din ele foarte frumoase si cu totul perfecte din punct ele vedere tehnic. O să încerc să găse^: aceste volume si o să ţi le trimit. Aş socoti ca oi deosebită bunăvoinţă din partea d-tale dacă ai face ceva pentru acest om a cărui viaţă a fost grea, dar care începuse să întrevadă vremuri mai bune cînd războiul a începu'-.

Al d-tale, W. B. YEATS

Către A. LLEWELYN ROBERTS Secretar, Royal Literary Fund 30 iulie, 1915

Reinhardstrasse 7, Ziirich VIII (Elveţia)

Stimate Domn,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea dvs. din 26 curent **ţi** vă înapoiez completate, printr-o altă scrisoare recomandată, formularele tipărite pe care mi le-aţi trimis.

La izbucnirea războiului eram la Triest, unde am locuit în ultimii unsprezece ani. Veniturile mele proveneau acolo din două surse : I postul meu de la Şcoala superioară comercială, II lecţii particulare. După izbucnirea războiului am fost confirmat în post de către Ministerul Austriac al Instrucţiunii Publice, de la Viena, datorită căruia l-am obţinut şi îl deţin. Şcoala s-a închis totuşi în primăvară, mai toţi profesorii fiind mobilizaţi ca ofiţeri de rezervă. A doua sursă de venit în vre-

muri normale, *şi* anume lecţiile particulare, mi-a adus foarte puţin în primele luni, iar în următoarele luni nimic, ţinînd seama de condiţiile critice din oraş. In a-cesfe împrejurări am trăit avînd mari greutăţi si am fost obligat să recurg la ajutorul prietenilor, cum se arată mai jos.
Cînd, la o lună după declaraţia de război a Italiei, autorităţile militare au hotărît evacuarea parţială a oraşului, am solicitat şi am obţinut un permis pentru mine, soţia şi copiii mei, ca să trec frontiera elveţiană. Sin t aici de o lună. Am primit de la o rudă a soţiei mele o mică sumă de bani, 15 lire, din care mi-a rămas ceva. Pentru a putea pleca din Triest, am făcut un împrumut garantînd cu mobila mea si banii aceştia au fost folosiţi pentru călătoria cu trenul (datorită faptului că liniile ferate din Trentino şi Tirolul de sud sînt în zona de război, am fost obligaţi să mergem pe o rută ocolită) si pentru îmbrăcăminte.
Nu primesc nici un fel de drepturi de autor. Colaborările mele la reviste etc. datează de acum doisprezece ani. De la primul şi de la cel de al doilea editor al meu nu am primit nici un ban ca drepturi de autor, vînză-rile fiind în ambele cazuri sub numărul de exemplare cerut. De la cel ele al doilea editor am cumpărat şi am plătit la preţ redus 120 de exemplare din cartea mea, a-ceas'ta fiind condiţia publicării. Pentru colaborările mele din acest an la revistele „The Smart Set" şi „The Egoist[1'], nu am primit nici un onorariu.
Vă trimit alăturat un certificat medical care atestă starea sănătăţii melc si v-aş fi recunoscător dacă aţi a-vea amabilitatea să mi-l înapoiaţi, printr-o scrisoare recomandată, clupă ce îl veţi fi examinat, în împrejurările actuale, în această ţară unde s-ar putea să fiu obligat să rămîn o vreme, se pare că e foarte greu să obţin ceva de lucru în domeniul meu. Lucrările mele literare din ultimii unsprezece ani nu mi-au adus nici un venit. Dimpotrivă, cea de a cloua carte a mea *Oameni din Dublin* m-a costat o sumă considerabilă de bani din cauza celor opt ani de litigii care au precedat publicarea ei. Am încercat să obţin, un angajament la mai multe şcoli de aici, dar n-am reuşit.

Cred că v-am oferit o descriere limpede a situaţiei a-cestui caz. Voi scrie prietenilor mei, d-lui W. B. Yeats şi d-lui Ezra Pound, care, sînt convins, vor corobora declaraţiile mele.
Sînt, stimate domn, al dvs. sincer
JAMES JOYCE
Datorii contractate în cursul războiului.
1) Baronul Ambrogio Ralli, Palazzo Ralli, Triest,
Austria Coroane austriace 300.
2) Gioacchino Veneziani, Murano, Veneţia, Italia
Coroane austriace 250. C. A. 500. Anexă : l Certificat medical.
De la EZRA POUND
către A. LLEWELYN ROBERTS
3 august ÎS 15
5 Holland Place Chambers, Kensington W.
Stimate Domn,
Ref. cererea de informaţii privind pe dl. James Joyce (B. A. Universitatea din Dublin).
E refugiat din Triest. A continuat să predea în acest oraş pînă în ultimul moment posibil. Caută acum de lucru în Elveţia. Are nevastă şi copii. Doi — un băiat si o fată, 10 şi 8 ani. Are, de asemeni, şi o boală de ochi care-l poate face incapabil de muncă pentru perioade de citeva săptămîni.
Are diplomă universitară de la Dublin şi cred că de la Padua, şi diferite certificate de la şcoli comerciale, aşa că speră să poată găsi de lucru mai tîrziu. Fiind vară, cred că şcolile sînt închise acum.
înţeleg că a sosit la Zurich cu îmbrăcăminte potrivită pentru Triest, dar nu şi pentru vremea din Elveţia. O rudă a soţiei lui le-a avansat ceva bani, acum aproape sau total cheltuiţi. Această rudă nu-i un om bogat si nu prea se poate aştepta să le mai avanseze sau să le mai dea alţi bani. Totalul încasărilor mele pe luna iulie a fost de 2 lire si 17 şilingi, aşa că nu sînt în situaţia de a-l ajuta direct pe d-l Joyce, deşi aş fi bucuros s-o

fac. (Nu cred că ar accepta vreun ajutor decît în cazul cîrtd ar fi constrîns de nevoi). Nu-mi imaginez că părerea mea despre scrisul d-lui Joyce poate avea vreo greutate în faţa Comitetului dvs., totuşi mă bucur să spun că îl socotesc pe d-l Joyce un bun poet, si *fără îndoială,* cel mai bun dintre tinerii prozatori. (Opinia a-ceasta nu este influenţată de prietenia personală, deoarece am fost atras către acest om datorită operei sale.)
Volumul *Oameni din Dublin e* inegal. A fost bine primit clar cred că nu a căpătat încă nici un ban de la editor.
Romanul lui. *Portretul artistului în tinereţe,* n-a a-părut încă în volum. E o lucrare de o valoare indiscutabilă. Apare în foileton în publicaţia „The Egoist". Revista e condusă de un grup de entuziaşti care nu-şi pot permite să-şi plătească colaboratorii.
Vechile dvs. reviste sînt atît de înecate în indolenţă si prostie încît e imposibil pentru oricine e sub nouăzeci de ani şi nu e înrudit cu detestabilii dvs. retori victorieni să fie publicat în ele. Joyce a fost în Triest si n-a avut prieteni cu influenţă, aşa că l-am îndemnat să-şi tipărească acest roman mai degrabă într-un loc atît de îndepărtat decît să-l mai ţină ascuns si să aştepte capriciul cererii. Această decizie a fost justificată întrucît a determinat interesul mai multor scriitori cunoscuţi pentru opera d-lui Joyce.
Aş vrea să subliniez că opera d-lui Joyce n-a fost viciată în nici un fel. A trăit zece ani în obscuritate şi sărăcie ca să-şi poată perfecţiona scrisul fără să fie influenţat de cererea şi de modelele comerciale. „Ho sof-ferto tre anni a Lipsia, come magister, io non m'ar-rencli" '.
Stilul său are limpezimea netă a lui Stendhal sau a lui Flaubert. (Nu folosesc aceste comparaţii într-un acces de elan emoţional. Am spus acelaşi lucru şi în articole şi această părere o am de peste un an şi ea nu s-a schimbat). Joyce e un om de o bogată erudiţie care-l deosebeşte de unii scriitori impresionişti, capabil si viguroşi, dar

[1] Am suferit de foame trei ani în Leipzis: nu m-am dat bătut (it.).
ca profesor, dar

mai curînd supraîncărcaţi. El poate, în desfăşurarea acţiunii unui roman, să introducă o conversaţie serioasă sau o conversaţie întîmplătoare despre stil sau filosofie fără să devină ridicol. La ceilalţi, sau la cei mai mulţi dintre romancierii dvs.. în afară de Henry James şi Thomas Hardy, oricare ar lăsa să se strecoare printre crăpăturile povestirii o izbucnire a propriei sale personalităţi ar fi pierdut, fără speranţe şi definitiv pierdut, şi noi ştim că nu dăm un ban pe ceea ce spune sau născoceşte un asemenea scriitor despre personajele sale. Dacă mi s-ar permite să depăşesc întrucîtva cererea dvs. de a vă informa, şi dacă în calitate de străin, privind ca spectator lucrurile cu care ţara dvs. se mîndreşte sau de care se ruşinează, as spune că mi se pare ridicol ca pensiile guvernului dvs. să fie acordate în cea mai mare măsură pentru a salva nişte epave în loc să încurajeze literatura. Dvs. aţi dat astfel o pensie lui De la Mare (Dumnezeu ştie că sînt bucuros pentru orice noroc s-ar abate asupra lui Walter de la Mare, e un om care a scris cîteva poeme fermecătoare, care a fost chinuit de moarte, care în mod practic e la capătul puterilor sale şi care nu crecl că va mai scrie ceva de vreo oarecare valoare). Pensionat si trecut]a odihnă.
Pe de altă parte aveţi un adevărat mare scriitor cum e Joyce, capabil să producă opere care să dureze, dacă ar avea posibilitatea unui răgaz, posibilitate de răgaz pe care i-ar da-o o mică pensie. Ştiu că nu e cazul să fac vreo sugestie augustului dvs. comitet, dar cu stăruinţă vă fac această sugestie. Vă asigur că înţelepciunea Angliei care, în mijlocul războiului, a oprit pensionarea lui De la Mare. a avut un ecou favorabil în ţara mea. America va acorda Angliei mai multă încredere pentru acest act mărunt decît va acorda Germaniei pentru propaganda *Kultur-n.* Efectul pe care-l are asupra unei naţiuni străine e poate neînsemnat, dar poate fi luat în consideraţie.
Nu ştiu cum se aranjează aceste lucruri, si sînt, cred, *pc-rsonu nan grăia* pentru cei mai mulţi din cei mai în vîrstă ca mine. dar acest lucru poate fi trecut cu vederea pentru moment într-o problemă care priveşte atît de intim binele literelor engleze, cum cred că este bună-

starea d-lui Joyce. Sînt convins că v-am dat informaţiile dorite. Voi fi bucuros să vă dau şi mai multe date decît ştiu. Joyce are doi copii în vîrstă de 5 si de 8 ani. Boala de ochi este efectul unei malarii. Cursurile şcolare încep în octombrie, dar nu e nici o certitudine reală că va putea găsi vreun post.

Cu respect, al dvs., EZRA POUND
Către W. B. YEATS l septembrie 1915
Reinhardstrasse 7, Ziirieh VIII (Elveţia)
Dragă Yeats,
In ultima sa şedinţă, comitetul lui Royal Literary Fund mi-a acordat o bursă de 75 de lire sterline, plăti-bilă în trei rate a cîte 25 lire sterline o dată la trei luni. îţi sînt foarte îndatorat pentru strădania d-tale în a-ceastă problemă. Sper să încep a primi curînd cîte ceva pentru cărţile pe care le-am scris sau cel puţin să fiu în stare să trăiesc din propriile mele mijloace aşa cum am făcut-o pînă acum cîteva luni. Dar, pentru moment, aceste posibilităţi par îndepărtate.
Sper că eşti sănătos si că o duci pe cit de bine se poate în aceste „vremuri păcătoase".
Sincer, al d-tale, JAMES JOYCE
De la EZRA POUND [Probabil, 7 septembrie, 1915]
5 Holland Place Chambers, Kensington
Dragă Joyce,
Am terminat acum de citit superbul sfîrşit al *Portretului artistului* si dacă aş încerca să-ţi spun cît e de frumos, aş izbucni într-o hiperbolă stupidă.
Cred că al cincilea capitol a fost expediat direct lui „The Egoist" sau a venit cînd eram plecat şi a trebuit

să fie trimis revistei imediat, oricum eu l-am citit în revistă. N-am făcut nimic altceva decît să scriu scrisori de 15 pagini pentru New York despre noua revistă şi capul mi-e făcut calendar, aşa că nu aştepta să-ţi scriu în scrisoarea asta *le moţ juste.*
Oricum, am citit ultimul episod ,aseară cînd am fost deajuns de liniştit ca să ştiu ce fac şi atunci aş fi putut să-ţi scriu cu mai multă luciditate. Oricum socotesc cartea un lucru solid, perfect. Mă îndoiesc că ai fi putut-o scrie în „lux" sau în vîrtejul unei metropole cu uzura nesfîrsitelor mici amuzamente sau cu nesfîrsitele vizite care-ţi mănîncă timpul şi cu nesfîrsitele mărunţişuri ale plăcerii (sau dimpotrivă).
Cred că romanul e o carte care va dura ca Flaubert şi Stendhal. Nu atît de precis ca Stendhal, şi, desigur, nu atît de lustruit ca Flaubert. în engleză cred că eşti alături de Hardy şi de Henry James (nu e vorba de asemănare, ci de faptul că n-a existat între timp în proză nimic de valoare durabilă). Dar cred că vei avea curînd, sau cel puţin mai curînd sau mai tîrxiu, recunoaşterea meritată.
La dracu', nu avem cărţi de proză pe care să poţi să le *reciteşti! Nu* avem proză care să-ţi facă plăcere, paragraf după paragraf. Cunosc pe cineva care cîteodată îngroapă un scurt capitol fermecător într-un roman lung si fără rost... clar asta-i altă poveste.
Cei zece ani petrecuţi scriind volumul. Dublin 1904— Triest 1914, asta contează. Nici un om nu poate dicta un roman, deşi sînt o mulţime care încearcă.
Cît despre cealaltă scoală, sînt al dracului ele plictisit de stupiditatea energică. O operă „tare"... prostii ! Şi e p asemenea încurajare să dai peste un autor care a citit ceva si ştie ceva. Acest diluviu de lucrări de tejghetari suburbani pe de o parte şi de absolvenţi fără vlagă de la Oxford sau de chiulangii ps de altă parte... dă-le încolo ! Şi n-au un pic de intensitate nici una.
Am primit piesa şi o voi citi de îndată ce voi fi sigur că nu voi fi întrerupt...

Către MICHAEL HEALY 2 noiembrie 1915
Kreu/strasse 19, Zurich
Dragă domnule Healy,
Am primit alaltăieri amabila d-tale scrisoare şi azi-dimineată mandatul (9 lire) pentru care îţi mulţumesc cu toată sinceritatea. E foarte binevenit si folositor. NOIM a cumpărat o mulţime de flanele şi alte lucruri de îmbrăcat de care copiii au nevoie în acest climat şi o pălărie pe care a ales-o, în sfîrsit. dintre cele cîteva sute care i-au fost arătate. Acum sîntem deajuns de bine apăraţi împotriva frigului. Cît despre mine, pot fi văzut într-un pardesiu maro pe care u n. neamţ distrat l-a uitat aici şi pe care l-am cumpărat cu unsprezece franci. Nu ştiu nimic despre caracterul lui moral clar sînt sigur că are (sau avea) braţele neobişnuit de scurte. Presupun că pardesiul e-al meu acum că l-am plătit fostei lui gazde, *dur* mă simt, aşa cum cînta R. G. Knowles :
ti scot doar la aer în locul lui Dar al meu nu este.

Am fost prezentat milionarului despre care ţi-am scris acum cîteva zile. Mi-a spus că fiica lui e cam bolnavă şi m-a rugat .să-i las adresa, deoarece doreşte ^ă discute cu mine despre piesa mea, de care a auzit. Am fost prezentat de asemeni preşedintelui Clubului rusesc de aici care mi-a vorbit ele traducerea şi reprezentarea ei în rusă. Am scris şi la Geneva pentru a vedea clacă nu poate fi jucată acolo într-o versiune franceză. L-am cunoscut şi pe actorul principal care m-a prezentat directorului lui Stadttheater din Ziirich şi printr-un alt prieten am căpătat o scrisoare de recomandare către un a-vocat de aici, al cărui tată este directorul lui Stadttheater din Berna. Bietele mele ghete sînt aproape rupte dup ă toate astea, cum îţi poţi închipui, dar sper să iasă cevu. De îndată ce voi avea vreo ştire favorabilă o să-ţi scriu. Sper că ai putut căpăta exemplarul acela clin „The New

[1] Unchiul Norei.

Age" [1]. Am auzit că într-o revistă din Chicago, „Drama" a apărut un lung articol despre mine şi despre piesă, al cărui titlu e *Exiles (Exilaţii),* dar încă nu l-am văzut.

Am uitat dacă ţi-am mulţumit pentru că ai verificat citatul despre excelentul nostru prieten Bombados. Dacă n-am făcut-o, o fac acum. O să-l cercetez în pagini -dacă voi vedea vreodată vreuna, îmi pare rău să aflu că ai atît ele multe de făcut. Totuşi, aşa cum spui, e bine să fii activ în vremuri ca astea. Sîmbătă am primit scrisori din Triest. în ceea ce priveşte apartamentul meu, se pare că a rămas aşa cum l-am lăsat, dar viaţa aici, este acum fără îndoială mai plăcută. Astăzi e sărbătoarea Sfîntului Justin, martirul, patronul oraşului Triest si poate că o să mănînc, undeva, o budincă ieftină în cinstea lui pentru numeroşii ani în care am locuit în oraşul său. Cît despre viitor nu are rost să ne gîndim ce va fi. Dacă aş putea descoperi între timp cine este patronul oamenilor de litere, as încerca să-i reamintesc că exist ; dar înţeleg că ultimul sfînt care a deţinut acest post a demisionat în disperare şi că nici un altul nu-i va prelua funcţia aceasta...

1916

De la EZRA POUND
Cdtre HARRIET SHAW WEAVER
17 martie 1916
Londra

Stimată d-ră Weaver,

Personal prefer ca romanul lui Joyce să apară fără nici o introducere, de oricine ar fi. Totuşi aceasta este o problemă de ordin practic, aşa că nu intră în competenta mea.

[1] In „The New Age" din februarie, 1915, apăruse o recenzie a volumului *Oameni din Dublin.*

Qt despre faptul că se va publica mai devreme sau mai iîrxiu în acest sezon, cred că n-are rost să discutăm în legătură cu o carte de felul acesta. Dacă va fi difuzată de Smith şi de ceilalţi potlogari, sau pe obişnuitele canale de corupţie, aceasta ar fi un motiv ca să fie consultaţi în ceea ce priveşte timpul şi sezonul mai potrivit. Dar o asemenea carte, pe care publicul vulgar, bolnav şi suferind nu o va cumpăra, poate să-şi urmeze propriul ei drum.

Dacă toţi tipografii refuză (i-am scris asta si lui Joyce), propun să fie lăsate mari spaţii albe acolo unde au fost scoase pasaje. Apoi omisiunile pot fi multiplicate (nu cu copii la carbon ci prin alt procedeu) la maşină, pe hîrlie bună, si dacă va fi nevoie, o să le lipesc eu îrv-urni. Publicul poate fi invitat să cumpere cartea cu s-iu fără adăugiri, jar copyright-ul poate fi asigurat pe cartea *tipărită.* Asta înseamnă că adăugirile vor fi tipărite în particular, iar cartea fără ele „publicată". Şi să-i ia naiba pe cenzori.

Joyce e bolnav în pat, are o criză de reumatism si e foarte îngrijorat si sper, de dragul lui, ca şi al celor cîţiva oameni inteligenţi care vor cartea, că această carte o să izbutească să apară. Profesioniştii n-au avut niciodată o idee exactă de ceea ce poate face o carte neobişnuită si cînd n-au încotro, de obicei o recunosc, aşa că nu cred că sfatul lor cu privire la timp şi sezon valorează mult. Şi iată, „practicul" Pinker [1] n-a fost în stare să facă ceea ce am făcut *eu* şi a fost foarte mulţumit că l-am ajutat ca manuscrisul să fie măcar citit.

Te rog să m-anunţi cînd e nevoie de materiale pentru numărul din mai s.v.p.

P. S. lartă-mi graba acestei note dar sînt *într-adeuăr* grăbit.

N-ai vrea să vii cîndva la noi la ceai, cînd as avea şi eu o oră liberă ? O să scriu.

[1] J. B. Pinker, agentul literar al lui Joyce din 1915.

94

Către HARRIET SHAW WEAVER 8 noiembrie 19iG

Secfeldstrasse 51, parterre rechts Zurich VIII

Stimată d-ră Weaver,

Vă mulţumesc pentru cele două scrisori. V-as fi îndatorat dacă aţi expedia un exemplar din *Chamber Mu-sic* d-lui Huebsch ', precum si tăieturile de presă pe care le alăturez. Sînt de acord cu propunerea dvs. de a publica un articol şi un desen, clar mă tem că cititorii dvs. sînt sătui de mine. în orice caz, mîine vă voi trimite fotografiile - una pentru „Egoist" si una pentru d-l Huebsch . în ceea ce priveşte „notele biografice" pe care le cere, vă rog să-l îndrumaţi să caute în „Who's Who" (1916) şi să-i trimiteţi de asemeni un exemplar din „The Egoist" (15 ianuarie 1914*'!).* Vă trimit totodată cîteva note despre cărţile mele pe o foaie separată, presupu-nînd că asta e ceea ce vrea el.

Chamber Music

— Unele din aceste versuri au fost publicate în „Saturday Review" şi „Spea-ker" (Londra) şi în „Dana" (Dublin). D-l Symons a intervenit să fie publicat de către d-l Matthews.

Oameni din Dublin

Portretul artistului

în tinereţe

D-l Norman, redactor al lui „Irish Homestead" (Dublin) a fost de acord să publice povestiri scrise de mine, dar după a doua povestire mi-a spus că a primit reclamaţii de la cititorii săi. Celelalte povestiri le-am scris în Austria.

- Am început acest roman în note înainte de a pleca din Irlanda si l-am

[1] B. W. Huebsch (1876-l964), editor american care se interesa de cărţile lui Joyce.

95

Exiles (piesă de

teatru)

Ulysses

Adresa

Irish Literary Theatre (Teatrul literar irlandez)

terminat la Triest, în 1914. înainte de a pleca am oferit un capitol introductiv d-lui Magee (John Eglinton) şi d-lui Ryan, redactorul lui „Dana"'. A fost respins.

Am scris-o la Triest în 1914-l915.

L-am început la Roma acum şa^e (şapte) ani [1] şi acum îl scriu. Sper să-l termin în 1918.

Am locuit în Triest din 1904 - - cu excepţia şederii de un an la Roma. Am plecat în 1915 cînd autorităţile austriece mi-au acordat, la solicitarea mea, permisiunea de a trece graniţa austro-elveţiană. De atunci am locuit la Zurich.

Am refuzat să semnez scrisoarea de protest împotriva piesei *Countess Cathleen (Contesa Cătălin)* cînd eram student. Am fost singurul student care a refuzat să semneze. Cîţiva ani mai tîrziu am făcut cunoştinţă cu d-l Yeats. M-a invitat să scriu o piesă pentru teatrul său şi i-am promis s-o scriu pînă în zece ani. L-am cunoscut pe d-l Synge la Paris în 1902 (unde am plecat să studiez medicina). Mi-a dat să citesc *Riders to the Şea (Călă-*

[1] într-o carte poştală din Roma, din 1906, adresată lui Sta-nislaus, Joyce scria într-un post scriptum următoarele : „Am in cap o nouă povestire pentru *Oameni din Dublin.* E o povestire despre d-l Hunter". Joyce nu a scris această povestire, dar se pare că ideea lui *Ulysses* a încolţit atunci în Roma. Despre A. H. Hunter se povestea că avea o soţie infidelă.

96

Ezra Pound

Lucrări de tinereţe

reţi spre mare) şi după moartea lui am tradus-o în italiană. Am tradus de asemeni *Countess Cathleen* de d-l Yeats, dar a fost în zadar, deoarece am tălmăcit o primă versiune, iar d-l Yeats nu a dorit ca această versiune să fie prezentată publicului italian.

•D-l Pound mi-a scris în 1913 la Triest, oferindu-mi ajutorul său. El a predat mss. romanului revistei „The Egoist", care l-a publicat în foileton (din februarie 1914 pînă în septembrie 1915). El a aranjat de asemeni

publicarea romanului în America si Anglia. A scris mai multe articole (toate foarte amicale si elogioase) despre mine în- ziarele engleze şi americane. Fără ajutorul lui prietenesc si al acceptării de către d-ra Weaver, redactorul şef al lui „The Egoist, a *Portretului artistului în tinereţe* după ce fusese refuzat de toţi editorii, romanul ar fi rămas nepublicat şi acum.
1) *Parnell,* un pamflet scris, la moartea lui Parnell, cînd aveam nouă ani (în 1891). A fost publicat si difuzat la Dublin. Nu ştiu dacă azi s-ar putea găsi vreun exemplar.
2) Un articol despre Ibsen publicat în „Fortnightly Review", scris cînd a-veam şaptesprezece ani. Ibsen a fost amabil si mi-a trimis u n. mesaj de mulţumire pentru el.
3) *The Day of the Rabblement* (un pamflet despre Teatrul literar Irlandez). A fost scris pentru „Revista U-niversităţii" dar nu a fost acceptat de

către cenzură, ca si un eseu despre în-văţămîntul mixt scris de colegul meu, răposatul cl-l Skeffington. Am publicat eseurile împreună în broşură.

1917

Către H. G. WELLS .'! martie 1917
Seefeldstrasse 73, Zurich VIII

Stimate d-le Wells,

Boala m-a împiedicat să vă scriu pînă azi. Artico Iul dvs. despre romanul meu * a fost expediat şi sper ră-mi veţi îngădui să vă mulţumesc. Aţi fost extrem de amabil scriind o apreciere critică atît de amplă si de minuţioasă si sînt sigur că în cazul în care cartea va avea vreun succes aceasta se va datora în mare măsură prietenoasei dvs. recomandări.

Către JOHN QUINN -*l*3 mai 1917
Seefeldstrasse 73, III, Zurich VIII

Stimate d-le Quinn,

Sper că-mi veţi ierta scurtimea acestei scrisori. Aşa cum v-a scris soţia mea, am fost bolnav în ultimele două săptămîni, avîncl glaucom. Acum sînt mai bine şi pot scrie clin nou. A fost foarte sîcîitor si durerea a fost destul de puternică, încerc să evit operaţia deoarece nu-mi place ideea de a mi se tăia din cînd în cînd bucăţi din iris.

[1] E vorba de *Portretul artistului în tinereţe („The Nation",* 24 febr. 1917).

- Avocat şi mecena din New York. A publicat o recenzie elogioasă a romanului *Portretul artistului în tinereţe* si a cumpărat corecturile romanului.

Nu pot dicta unui stenograf şi nici nu pot scrie la maşină. Scriu totul de mînă. Cînd copia curată e gata, o trimit la dactilograf. Am la mine numai manuscrisul piesei *Exiles.* Manuscrisul *Oamenilor din Dublin* (si singurul exemplar existent, după cîte ştiu, din prima ediţie care a fost arsă) si al *Portretului artistului în tinereţe* sînt în biroul meu şi pentru moment nu le pot obţine atît de uşor. Totuşi, v-am trimis manuscrisul piesei *Exiles* (prin cl-l Pound Ja Londra). Mi se pare că e calea cea mai rapidă şi mai sigură. Sînt foarte onorat de propunerea dvs. de a-l cumpăra şi. sînt bucuros să vă las să hotărîţi ce credeţi în această privinţă.

Vă sînt recunoscător pentru interesul pe care mi-l arătaţi şi sper să-l pot merita în întregime sau măcar în-tr-o oarecare măsură.

Al dvs. sincer, JAMES JOYCE

Către JOHN QUINN 10 iulie 1917
Seefeldstrasso 73, Zurich VIII

Stimate d-le Quinn,

Cîteva rînduri drept răspuns la foarte amabilele dvs. scrisori adresate soţiei mele. Vă mulţumesc sincer pentru interesul pe care-l arătaţi pentru sîcîitoarea mea boală. La primirea primei scrisori am scris agentului meu despre corecturi, dar văd că au sosit la dvs. în bună stare. Aştept următoarea dvs. scrisoare cu părerea specialistului de ochi la care faceţi aluzie.

în ce priveşte *Exiles,* văd că aţi primit manuscrisul primului act.

Am început să scriu *Exiles* în primăvara lui 1914 în formă de notiţe, şi am început să-l redactez în august 1914. Plecînd din Austria în iulie 1915, am luat mss. cu mine aici si am terminat piesa în septembrie 1915. Am trimis-o la Turin. A fost refuzată ca „fiind de interes lo-

cal" şi din pricina „discuţiei despre ceai din cuprinsul ei". Am trimis-o la Londra unei companii americane ; a fost respinsă ca fiind nepotrivită pentru repertoriul ei. Am oferit-o aici ; directorul teatrului mi-a spus că e *zu ge^oagt*[1] pentru el, deşi joacă în mod regulat piese de dramaturgi în viaţă, cum ar fi d-l Wcdekind, d-l Egge, d-l Shaw, cl-l Porto Riche - - ca să nu-i mai pomenesc pe Ibsen, Strindiberg, Hauptmann şi alţii. Atunci am trimis-o la Berna, la recomandarea fiicei administratorului acestui teatru. Acesta a ţinut-o timp de cinci luni şi mi-a trimis-o înapoi într-un plic fără nici o scrisoare.
A fost trimisă apoi la Chicago, revistei „Drama", a rămas acolo patru luni, şi a fost respinsă. Am trimis-o apoi agentului meu, care mi-a scris că e cu totul inutil să o ofer la Londra. Apoi a fost trimisă la Stage Society, din Londra, ţinută de ei trei luni şi respinsă. Apoi a fost trimisă lui Âbbey Theatre, la cererea d-lui Yeats. A foit ţinută acolo cîteva luni şi a fost înapoiată fără nici o scrisoare. Şi atunci Stage Society a scris din nou ce-rînd-o. Le-am trimis-o iar, au ţinut-o cîteva luni, şi recent am scris agentului meu spunîndu-i să telefoneze ca să o retragă.
Menţionez aceste fapte gîndindu-mă că vă pot interesa deoarece aveţi manuscrisul. Doresc însă să precize?, că piesa nu poate fi oferită spre apreciere nimănui decît în cazul că se angajează să-şi spună limpede opinia în termen de trei săptămîni. Zece ani din viaţa mea au fost irosiţi cu corespondenţa si litigiile privind cartea mea *Oameni din Dublin,* A fost respinsă de 40 de editori ; H fost culeasă de trei ori şi o dată aruncată în foc. Poşta, cheltuielile, biletele de tren şi vapor m-au costat 3.000 de franci, deoarece am fost în corespondenţă cu 110 ziare, 7 avocaţi, 3 societăţi, 40 de editori si mai mulţi oameni de litere, privind cartea. Toţi au refuzat să mă ajute, cu excepţia d-lui Ezra Pound. în cele din urmă a fost publicată în 1914, cuvînt cu cuvînt, aşa cum am scris-o în 1905. Romanul meu a fost refuzat de toţi editorii din Londra cărora le-a fost oferit - - refuzat (aşa cum mă

[1] Prea îndrăzneaţă (germ.).

informează d-l Pound) cu comentarii ofensatoare. Cînd o revistă a hotărît să-l publice, a fost imposibil să găsesc în Regatul Unit un tipograf care să-l tipărească. Scriu despre aceste lucruri acum ca să termin odată cu ele, fiindcă nu mai vreau să port vreo corespondenţă de acelaşi fel în legătură cu piesa mea -- cu editori sau impresari. Vreau un angajament categoric de publicare sau montare la o anumită dată sau un refuz.
Romanul meu a fost recenzat în unele ziare europene din Paris, Amsterdam şi Rusia. Din punct ele vedere financiar este un fiasco, ca şi alte cărţi ale mele — 450 de exemplare vîndute pînă azi în Regatul Unit, şi o vîn-zare de circa 28 de exemplare în întreaga Elveţie.

Către GRANT RICHARDS
8 august 1917
Seefeldstrassc 73, Zurich VIII

Stimate d-le Richards,
îmi datoraţi un mic solei de 37 şilingi şi 6 penny şi v-aş fi recunoscător să-mi telegrafiaţi la primirea acestei scrisori dacă sînteţi de acord cu 15 noiembrie ca dată a publicării piesei *Exiles.* Acceptarea de către dvs. a cererii mele va servi atît intereselor dvs. cît şi alor mele. Va permite lansarea unor copii bătute la maşină, dacă piesa este culeasă şi va îngădui agentului meu să o ofere unor teatre, îmi va permite să aduc cît mai curînd posibil piesa la cunoştinţa editorilor şi directorilor de teatre de pe continent în vederea publicării şi reprezentării ei ; şi, eliberîndu-mă de griji, îmi va permite să continui cu mai multă grabă lucrul la romanul meu *Ulysses,* care, dacă totul merge bine, sper să fie gata de tipar anul viitor.
D-l Archer îmi scrie că nu a primit exemplarul Oa-*menilor din Dublin* pe care v-am cerut să i-l trimiteţi în iunie 1914 şi din nou în august sau noiembrie 1915.
Al dvS. sincer, JAMES JOYCE

Către JAMES B. PINKER 20 august 1917
Seefeldstrasse 73, III, Ziirich VIII, Elveţia

Stimate d-le Pinker,
Vă mulţumesc pentru scrisoarea dvs. din 15. Sper că veţi încheia curîncl înţelegerea cu d-l

Richards. Urmînd sfatul doctorilor mai încerc să plec din Ziirich şi să-mi petrec iarna în Elveţia italiană, în ultimele zile, starea .sănătăţii mele s-a înrăutăţit - - datorită, cred, climatului acesta afurisit. Aş putea, aşadar, să vă rog să scrieţi urgent d-lui Huebsch şi să-i cereţi, ţinînd seama de actualele circumstanţe excepţionale, să-mi trimită prin dvs. o cotă din drepturile mele de autor sau un avans asupra lor, în aşteptarea încheierii conturilor, îi voi scrie si eu că problema e urgentă si că aş vrea să plec, dacă voi putea, pe 15 septembrie sau l octombrie.

Al dvs. sincer, JAMES JOYCE

De la W. B. YEATS 26 august [1917]

c/o Madame Gonne, 17 rue de l'Annonciation,

Passy, Paris

Dragă Joyce,

N-am recomandat piesa cl-tale Teatrului irlandez deoarece e un tip tle piesă pe care nu l-am jucat bine niciodată. E prea departe de drama populară... Am citit piesa d-tale acum cîtva timp aşa că *nu* mi-o amintesc prea limpede •— am socotit-o scrisă cu sinceritate şi interesantă, dar nu-ţi pot face acum singura critică care ar merita vreo atenţie, o critică detaliată a construcţiei ei. Puteam atunci cînd am citit-o, nu am nici o îndoială. Nu cred deloc că e la fel de bună ca *Portretul artistului,* pe care l-am citit cu mare încîntare şi l-am recomandat multor oameni. Cred că *Portretul e* un lucru foarte nou şi foarte puternic. Ezra îmi spune că lucrezi la ceva nou de acelaşi gen si aştept cu nerăbdare această lucrare. Un

poem de-al d-tale despre mare, citat de K. Tynan într-o antologie, e o permanentă încîntare pentru mine datorită substanţei si măiestriei lui tehnice.

Al d-tale sincer, W. B. YEATS

De la NORA BARNACLE JOYCE

către EZRA POUND

Data poştei — 28 auţust 1917

Seefeldstrasse 73, III, Ziirich

Stimate d-le Pound,

Am fost prea necăjită ca să vă scriu pînă acum. Jim a fost operat joi. Prof. Sidler mi-a spus că operaţia a fost complicată si grea '. Din nefericire, după operaţie. Jim a făcut o depresiune nervoasă care a ţinut trei zile. Mi s-a permis ieri să-l văd şi îşi revine cu greu. Vă roagă să-i comunicaţi dacă n-aţi primit nici un răspuns la noua telegramă trimisă d-lui Quinn şi vă va trimite banii cinci va ieşi iar din spital.

în grabă şi cu salutări cordiale,

NORA JOYCE

De la NORA BARNACLK JOYCE către HARRIET SHAW WEAVER 8 septembrie 1917

Seefeldstrasse 73, III, Ztirich

Stimată d-ră Weaver,

Soţul meu e mai bine. Ochiul aproape că a încetat să mai sîngereze si doctorii sînt de părere că perioada critică a trecut, clar că vindecarea va fi înceată. I-am spus de articolul d-lui Symons din revista dvs. şi ar dori să aflaţi dacă d-l Symons a căpătat cartea şi scrisorile trimise pe adresa lui din Kent, deoarece nu a primit niciodată nici un răspuns.

A dvs. sinceră, NORA JOYCE

[1] Din cauza unui atac sever de glaucom, James Joyce a trebuit să suporte o iridectomie la ochiul stîng.

De la HARRIET SHAW WEAVER către EDWARD MARSH 11 septembrie 1917

„The Egoist", Oaklay House Bloomsbury Street, London, W. C.

Stimate domn,

Cunoscînd interesul dvs. pentru scrierile d-lui James Joyce şi marele ajutor pe care l-aţi dat într-o trecută împrejurare pentru a-i obţine o bursă din partea Societăţii literare regale, îndrăznesc să vă scriu şi să vă cer a-jutorul şi mai departe. V-ar fi posibil să faceţi ceva în vederea obţinerii de către el a unei pensii permanente deoarece acum se pare că e limpede că nu se va putea întoarce la lecţiile lui, dacă e să aibă şansa de a continua să scrie ?

Nu ştiu dacă aţi auzit de foarte serioasa şi primejdioasa boală de ochi (irită reumatică, urmată de

synechie şi glaucom) de care a suferit în ultimele şapte luni. După cît se pare, starea lui s-a îmbunătăţit într-o oarecare măsură, dar a avut o reşută şi acum e în spital (la Ziirich) după o. operaţie complicată şi grea la ochi. Boala permanentă cere, evident, o mare cheltuială şi d-l Joyce se află în chinuitoare greutăţi financiare.
Noi am făcut ce-am putut pentru el, determinînd editorii să tipărească romanul său *(Portretul artistului în tinereţe)* de care nu s-ar atinge nici un editor obişnuit. La început ne-am izbit de opoziţia unor tipografi englezi, iar acum dispoziţiile privind importul ne împiedică să căpătăm noi exemplare din America, ceea ce face necesar să culegem cartea din nou. (Din fericire a fost găsită o tipografie care vrea să o tipărească după ce au fost văzute excelentele recenzii ale romanului).
Aţi fi atît de amabil ca să-mi permiteţi să vă văd şi să discut această problemă cu dvs. ?
Consider că e o situaţie lamentabilă ca un scriitor de asemenea forţă si talent să fie atît de hărţuit de griji financiare permanente — la care se adaugă şi povara proastei sănătăţi.
A dvs. devotată,
HARRIET WEAVER
(Redactor şef, „The Egoist")

Către EDOUARD DUJARDIN 10 noiembrie 1917
Pension Daheim, Locarno
Monsieur,
Votre fils au Consulat francais de Zurich m'a donne votre adresse. J'ecris pour vous prier de vouloir bien me dire ou je pourrais obtenir un exemplaire de votre roman *Leş Lauriers Sont Coupes.* J'avais l'cdition originale mais elle se trouve maintenant en Autriche d'ou, etant sujet britannique, ii ne m'est pas tres facile de Ia ravoir. J'ai demande chez Ies libraires de Zurich et d'ici mais inutilement. J'espere que vous me pardonnerez la liberte que je prends mais j'ai, je crois, deux excuses va-lides etant un sincere admirateur de votre oeuvre si per-soneile et si indcpendante et etant en meme temps un humble vigneron dans la vigne du seigneur.
Agreez, Monsieur, l'assurance de mă haute consi-deration,
JAMES JOYCE' Către CLAUD W. SYKES noiembrie 1917
Locarno
Dragă d-le Sykes,
Primul episod din *Telemachia* trebuie bătut la maşină cit mai repede posibil ca tipografii să se poată apuca de lucru. Vi-l trimit acum si-l veţi primi marţi dimineaţă. Vă rog să-mi daţi de ştire cînd îl primiţi. Luni vă rog să aranjaţi cu d-l Ruclolph Goldschmidt să înceapă bătu-
[1] Domnule, Fiul dvs. mi-a dat la consulatul francez din Zurich adresa dvs. Vă scriu pentru a vă ruga să binevoiţi a-mi spune unde aş putea obţine un exemplar al romanului dvs. *Leş laurlers sont coupes.* Aveam ediţia originală dar ea se găseşte a-cum în Austria, de unde, fiind supus britanic, nu-mi este uşor să o recapăt. Am căutat-o la librarii din Zurich si de aici dar în zadar. Sper că mă veţi ierta că-mi iau această libertate, dar am, cred, două scuze valabile, deoarece sînt un admirator sincer al operei dvs. atît de personală şi atît de independentă, fiind în. acelaşi timp un umil truditor în via stăpînului.
Primiţi, domnule, asigurarea înaltei mele consideraţii, J. J. (fr.)

tul la maşină marţi... Vă trimit prin mandat poştal un a-vans de 20 de franci aşa cum ne-am înţeles. Cred că v-arn spus că în împrejurările actuale as vrea să-l am în dublu exemplar, în mare grabă, salutări cordiale d-nei Sykes si dvs.
De la EZRA POUNI) 19 decembrie 1917
[Londra]
Dragă Joyce,
Primit paginile l—17 în dublu exemplar. Ţinînd seama că vei fi recenzat în greaca modernă, sugerez o nouă ortografie a numelui Daedalus. Tot ce pot spune e „Echt U/oice" sau „Echt Joice" ' sau oricum vrei altfel.
începutul e *echt Joice.* La pagina trei era un pasaj care m-a făcut să mă îndoiesc o clipă, dar reoitindu-l nu-i pot găsi nimic rău.
Apoi lucrul devine prea serios ca să încep a pălăvrăgi şi critica. Cred că este singurul tînăr care să fi fost realizat vreodată prin scris. Sau cel puţin, dacă acest lucru a fost făcut în limba franoexă,

naţionalitatea e prea deosebită pentru mine ca să pot simţi acest lucru în a-celaşi fel.
într-un loc sau două scrisul d-talc îmi sugerează pe De Gourmont -.
Mă întreb ce e cu adjectivul „merry" (vesel) în „merry over the şea" (vesel deasupra mării) de la pag. 8. Şi mişcarea cuvintelor „another vet the same" (un altul totuşi acelaşi).
De asemeni „fro" şi „glow", în paragraful 4 al aceleiaşi pagini, par a fi o rimă accidentală.
Presupun că vom fi suprimaţi dracului dacă tipărim textul aşa cum este. DAR face al dracului să-l tipărim. Nu văd motivul pentru care popoarele ar rămîne în întuneric pur şi simplu pentru că Anthony Comstock a fost şocat la vederea bunicilor lui copulînd...

[1] Pur Joyce, (joc de cuvinte în germ.).

[2] Remy de Gourmont (1858-l915), scriitor şi critic francez al simbolismului, spirit original si erudit.

Ei, dom'le Joyce, zic că eşti un scriitor al dracului de bun, asta zic. Şi *zic* că lucrarea asta a d-tale e o probă de literatură serioasă. Poţi să mă *crezi* că şi eu sînt un om care se pricepe.
EZRA POUND

1918

Către HARRIET SHAW WEAVER 18 mai, 1918
Universitiitstrasse 38, Zurich
Stimată d^ră Weaver,
Vă mulţumesc mult pentru scrisoarea dvs. în ceea ce priveşte planul publicării romanului meu *Ulysses* la o e-ditură particulară şi al înserării lui ca un supliment, aş fi bucuros dacă ar fi realizat. Am primit o carte poştală de la d-l Courtney spunînd că dacă i se va trimite un e-xemplar al romanului meu pe adresa lui „Daily Tele-graph", îl va semnala dar, adăuga el, rubrica literară a ziarului a fost mult restrînsă. îmi pare rău că nu socotiţi posibil să acceptaţi oferta d-lor Cres şi să publicaţi revista dvs. la Paris. Mi-e teamă că aţi pierdut mulţi bani cu nenorocita mea de carte, aşa că vă propun să vă cedez dvs.. luîndu-le de la d-I Richards, drepturile de autor şi să consideraţi sumele avansate pînă acum de dvs. pentru dreptul de publicare în foileton ca un avans asupra drepturilor de autor la roman care să fie scăzute, dacă veţi fi de acord, în două sau trei rate din sumele care-mi vor reveni eventual]a jumătate de an din vîn-zarea cărţii. Probabilitatea ca d-l Richards să publice cartea a fost foarte mică. Vă mulţumesc pentru că mi-aţi transmis amabila propunere a editorului meu din New York. Vă rog să binevoiţi să-i scrieţi şi să-i spuneţi că nu as putea, din mai multe motive, să-mi iau angajamen-

tul de a preda întreaga dactilogramă a lui *Ulysses* în cursul toamnei viitoare. Dacă „Little Review" va continua să-l publice în mod regulat, el ar putea tipări ca un volum broşat, ieftin, *Telemachia,* adică, primele trei episoade, sub titlul *Ulysses I.* Vă sugerez aceasta în caz că ideea lui este de a opri puţinele persoane care citesc ceea ce scriu să uite că mai trăiesc. A doua parte, *Odiseea,* are unsprezece episoade. A treia parte, *Nostos,* are trei episoade, în total şaptesprezece episoade, din care am predat şase, socotind şi pe acela care este bătut acum la maşină, *Hades,* şi pe care-l voi trimite într-o zi, două. îmi este imposibil să spun cît de mult am scris cu adevărat din această carte. Alte cîteva episoade au fost schiţate pentru a doua oară, dar asta nu înseamnă nimic, deoarece, deşi al treilea episod clin *Telemachia* se afla de multă vreme într-o a doua versiune, am lucrat aproape 200 de ore pînă l-am redactat în formă finală. Mi-e teamă că am o imaginaţie redusă. Sînt sigur că acest subiect trebuie să vă cam plictisească. Totuşi, dacă totul merge bine, cartea va fi terminată în vara anului 1919. Dacă va fi terminată mai devreme, va putea fi publicată imediat, Din ultima scrisoare a d-lui Pound nu reiese limpede dacă va transmite sau nu dactilograma mea la New York. Totuşi voi trimite episodul următor tot prin ci. Mă bucur să văd că veţi continua să publicaţi cărţi. Vă trimit alăturat cîteva extrase din recenziile de pe continent[1] şi sper să vă mai trimit încă vreo cîteva, din Italia şi O-landa.
Starea sănătăţii mele e mai bună şi sper ca vederea să-mi rămînă în bună stare.
Cred că ar trebui să vă spun în încheiere că dacă doriţi să tipăriţi orice altă carte în foileton în locul lui *Ulysses,* vă rog să nu luaţi în considerare orice posibilă pretenţie de-a mea. V-am făcut propunerea din această scrisoare în aşa fel încît să vă îngădui să procedaţi cum credeţi de cuviinţă.
Sper că vînzările ediţiei a doua a celeilalte cărţi ale mele sînt satisfăcătoare.

[1] Ale romanului *Portretul artistului în tinereţe.*

Către JAMES B. PINKER 29 iulie 1918
Universitätstrasse 38, Zurich
Stimate d-le Pinker,
Vă mulţumesc pentru scrisoarea dvs. N-am putut răspunde pînă acum deoarece am fost foarte bolnav. Sînt întru totul de acord cu propunerea d-rei Weaver. Aţi primit ceva drepturi de autor de la editorul meu din New York pentru vînzările de pînă acum ale romanului meu ?...
Aş fi bucuros dacă aţi putea trimite o notă Reverendului Stephen Browne, S. J. Clongowes Wood College, Sallins, Kildare, Irlanda, mulţumindu-i în numele meu pentru că m-a inclus în *Irlanda în roman* şi, deoarece solicită corecturi pentru a doua ediţie, sub presă, să-l informaţi că m-am născut în 1882 (2 februarie), că familia tatălui meu se trage din Cork, nu din vestul Irlandei. Tatăl meu e din oraşul Cork, tatăl lui din Fermoy, comitatul Cork. Familia se trage, desigur, din vestul Irlandei (ţinutul lui Joyce), dar a mea e o mlădiţă sudică a tribului. Soţia mea e din oraşul Galway.
Celelalte .scrieri în proză ale mele nemenţionate în cartea lui sînt : *Portretul artistului în tinereţe* (tăieturi de presă anexate) şi ***Ulysses.***
Aş prefera ca această scrisoare să vină din partea dvs. şi cred că vă datorez scuze anticipate pentru că v-am dat atît de multă bătaie de cap.
Către HAHRIET SHAW WEAVER 29 iulie 1918
Universitätstrasse 38, Zurich
Stimată cl-ră Weaver,
După nouă săptămîni de boală sînt în cele din urmă în stare să citesc şi să scriu din nou. îmi pare rău că celelalte episoade din *Ulysses* au fost întîrziate. Acum cîteva zile am trimis cel de al şaselea episod, *Hades,* d-lui Pou-nd cu o copie pentru dvs. şi foarte curînd voi trimite cel de al şaptelea *Eol.* Am primit romanul *The Voyage*

Out de V. WooJf [L] şi voi începe imediat să-l citesc. Vă rog să-i transmiteţi mulţumirile mele pentru interesul a-rătat publicării cărţii mele. Dacă sînteţi în corespondenţă cu editorul meu american, v-aş fi îndatorat dacă aţi binevoi să-i spuneţi că sînt de acord să publice *Chamber Mu-aic,* fără să ţină seama de ediţia apărută la Boston, cu o notă care să arate că autorizez această ediţie... Aş dori să ştie că al patrulea capitol din *Ulysses,* publicat în numărul din iunie al lui „Little Review", nu cuprinde textul meu integral si că paragrafele scoase trebuiesc reintroduse iar cuvintele schimbate trebuiesc puse la loc în cazul cînd l-ar tipări.
O d-ră Maja Maag, Ahlman'sallee 15, Hellerup, Danemarca, intenţionează să traducă cartea - în daneză. Nu sînt sigur clacă a citit-o sau nu. A văzut vreo recenzie, cred. Ar merita să i se trimită un volum întrucît am auzit că scrie pentru un ziar. Un prieten de-al meu de aici mi-a promis să semnaleze cartea d-lui Brandes. Dacă veţi decide să-i trimiteţi un exemplar, iată adresa lui : Prof. George Brandes, Strandboulevard 27, Copenhaga. O să trimit şi eu după aceea o scrisoare. Nu trebuie să mai adaug că aş socoti o mare cinste dacă d-l Brandes ar arăta vreun interes fată de roman...
De la ŞTEFAN ZWEIG 12 septembrie 1918
Ruschlikon bei Zurich, Hotel Belvoir
Stimate domn,
Cartea dvs. a sosit într-un moment potrivit : terminasem tocmai în aceste zile o nouă carte şi mintea mi-era liberă pentru noi impresii, iar scrierea dvs. (pe care arn citit-o în două nopţi succesive) a fost pentru mine o mare revelaţie artistică. Vă rog să mă scuzaţi dacă nu vă explic în chip amănunţit natura gratitudinii mele : sînt aproape în aceeaşi situaţie faţă de limba engleză ca şi dvs. faţă de limba germană. Pot citi foarte bine, am chiar un simţ dezvoltat, al rafinamentelor de limbaj, dar fiind lip-
[1] Primu] roman al Virginiei Woolf, apărut în 1915. [2] *Portretul artistului în tinereţe.*

sit de orice fel de exerciţiu de mai mulţi ani, sini puţin cam ruşinat să-mi explic ideile şi sentimentele în chip şcolăresc, ca unul care a învăţat limba, dar nu o stăpî-neşte. Aşa că aş fi foarte bucuros să vă cunosc personal si dacă e posibil, să vă cunosc şi celelalte cărţi : din păcate nu pot să vă răspund la fel în acest moment, căci singurele două cărţi ale mele traduse în engleză

(cartea mea despre Verhaeren, publicată la Constable Comp., Londra. 1914 şi cartea mea despre VerJaine, New York, 1912) nu le am acuma şi nici nu ştiu clacă e vreo posibilitate să le capăt în timpul războiului.
Intenţionez să stau aici, la Ruschlikon, toată iarna, dar joi plec pentru două săptămîni la Geneva şi înainte de asta nu prea am mult timp liber. As fi încîntat să vă văd cît de curînd posibil, dar nu credeţi că ar fi mai bine să ne- vedem, dar nu în graba plecării ? Lucrarea dvs. mi-a făcut o puternică impresie şi tot ce voi putea face pentru ea în teatrul german va fi făcut. Sînt sigur că după război o traducere ar putea fi jucată *jără intîrziere* la un teatru de prima mînă. După călătoria mea vom sta de vorbă despre toate acestea ; acum vă înapoiez (nu bucuros ci cu deosebit regret) exemplarul clvs. si sper să am curînd şansa să vă cunosc. Dacă preferaţi, aş veni]a Zurich sau, dacă vreţi, veniţi dvs. aici, într-un loc mai îndepărtat şi mai liniştit. Multe mulţumiri şi bune urări de la al clvs. sincer,
ŞTEFAN ZWEIG
Dr> la B. W. HUEBSCH
cuti-e HARKIET SHAW WEAVER 31 octombrie 1918
Stimată d-ră Weaver,
V-am expediat prin poştă două exemplare din ediţia mea a volumului *Chambcr Mţisic* şi am trimis în a-celaşi timp cinci exemplare d-lui Joyce. I-am scris că d-ra Anderson ' a spus că tăieturile din *Ulysses* au fost făcute cu creionul pe exemplarul pe care l-a primit si are impresia că ele se datoresc ideilor d-lui Pound. D-ra An-
[1] Redactor al lui „Little Review", din New York.

derson spune că n-a făcut absolut nici o schimbare. Se pare că acest manuscris s-a rătăcit şi-l va căuta, dar ştiţi că manuscrisele care lipsesc nu se găsesc niciodată, aşa că ar fi mai bine să aveţi grijă să primesc un al doilea exemplar în forma în care ar trebui să apară în volum. Recenzenţii americani ai piesei *Exiles* au fost şi ei nedumeriţi, deşi cîţiva dintre ei au înţeles semnificaţia piesei care a devenit subiectul unor cronici interesante. Am trimis cîteva tăieturi d-lui Joyce.
Ue la EZRA POUND 22 noiembrie, 1918
5 Holland Place Chambers, Kensington W.
Dragă Joyce,
Bloom e un om mare şi ai si răspuns cu toată puterea criticilor care mă întrebau dacă făcîndu-l pe Ste-phen mai mult sau mai puţin autobiografic ai să poţi vreodată să mergi mai departe şi să creezi un al doilea personaj. „Un al doilea personaj e încercarea" etc., etc., si dă-i şi dă-i...
Cred că o să-ţi placă Wells. Am luat masa cu el acum o lună, cînd l-am văzut pentru prima dată după şase ani. Observaţiile lui despre monumentul Reginei Victoria din faţa palatului Buckingham le păstrez pentru o viitoare scriere în proză de-a mea.
M-am uitat din nou săptămîna trecută prin *Bouvard şi Pecuchet.* Bloom desigur că face tot ce şi-a propus să facă Flaubert şi o face într-o zecime a spaţiului şi mai ales că ai tot timpul sentimentul că trebuie să se întîmple ceva, de fapt că s-ar putea întîmpla orice, oricînd, în timp ce în Bouvard totul rămîne în noroi şi chiar cînd ceva se întîmpla ai sentimentul că nimic nu se poate întîmpla.
Rodker [i] a scris o cronică la *Exiles,* care va apare în „Little Review", cred că în ianuarie.
Trebuie să imaginez un mecanism care să producă bani fiindcă L.R. nu va magnetiza multă vreme buzunarele
[1] John Rodker (1894-l955), poet, romancier şi editor englez, care în 1922 si 1923 a tipărit *Ulysses* pentru editura The Egoist.

americane. Soldul tău e în siguranţă, dar după aprilie nu prea văd că ar mai fi ceva de încasat. De ce dracu' nu sîntem milionari, nu ştiu. E o sîcîială afurisită şi
neagra.
Ulysses are 24 de cărţi odiseene ? Nu vreau să pun întrebări prosteşti, şi sper să continue veşnic, dar oamenii mă tot întreabă acest lucru pe MINE. Din fericire, neştiinţa mea cu privire la viitorul lui Bloom e totală.
Totuşi, te rog să-mi spui, dacă ştii şi tu. O să trimit cele 20 de lire restante din cele 50 promise, de îndată ce le voi primi din America.

Dacă vor mai fi capitole după aprilie, voi încerca să fac rost de ceva bani de la cineva. DARRR, Domnul ştie cum şi de unde.
E. P'.

1919

Către HARRIET SHAW WEAVER 25 februarie 1919
Universitätstrasse 29, III, Zurich, (Elveţia)
Stimată d-ră Weaver,
Ar trebui să vă cer scuze din cauza bolii mele imposibile care mă sileşte atît de des să par nepoliticos. Vă trimit alăturat cîteva însemnări despre piesa mea *Exiles* despre care aţi avut amabilitatea să scrieţi în mod favorabil. Vă mulţumesc foarte mult pentru cuvintele prieteneşti privitoare la episodul *Scyla-Charybda* din cartea mea *Ulysses,* dar îmi pare rău că v-a împiedicat să dormiţi. Asupra celor mai mulţi dintre ceilalţi cititori aş îndrăzni să spun că va avea efectul opus. Acum cîteva zile am trimis episodul *Stîncile rătăcitoare* d-lui Pound care şi el e bolnav. Dacă nu vi l-a trimis,

aţi putea să-i scrieţi. Ue îndată ce voi fi în stare să lucrez clin nou, voi termina *Sirenele* şi-l voi trimite, în seara asta mă simt mult mai bine dar ochii mei sînt atît de capricioşi incit mîine s-ar putea să fiu bolnav. De această dată, mi-a fost rău la ochiul cel „bun", aşa că simptomele categorice ale iritei nu s-au manifestat pe deplin. Durerea a fost mai uşoară dar intermitentă, aşa că timp de cinci săptămîni n-am putut face decît cîte ceva sau nimic în afară de a sta întins lingă sobă ca un cimpanzeu cu care semăn în multe privinţe. Am primit un exemplar al lui „The Egoist" în care a apărut cel de al doilea episod. Sper să termin cartea anul acesta sau pe la începutul anului viitor, îmi este tot atît de greu să o scriu pe cît e pentru cititorii mei să o citească.
Nu trebuie să uit să vă mulţumesc pentru expedierea promptă în decembrie a drepturilor mele de autor. Mi-au fost foarte folositori. Sper ca într-o bună zi cartea asta nefericită să vă răsplătească măcar în parte pentru toate neca/urile pe care vi le-a produs. Cu reînoite mulţumiri si bune urări, al clvs,
JAMES JOYCE
Către HENRY DAVRAY ' 17 iunie]!)lf>
rniversitălstrasse 21), III, Zurich (Elveţia)
Monsieur,
J'aurai du vous ecrire ii y a longtemps pour vous remercier de l'article tres bienveillant et flatteur que vous avez cu la bonte de publier dans le „Mercure de France" â l'egarcl de mes livres. Ci-inclus je vous envoie quelques extraits des critiques de la presse entre les-quelles j e suiş tres fier de pouvoir citer un jugement favorable d'une revue qu;i j oui t d'un cachet si special dans le monde des lettres.
[1] Articolul lui Henry Davray, critic si traducător francez, *Lcttrex anglaises,* a apărut în „Mercure de France", în februarie *VJW.*
Agreez, Monsieur. l'assurance de mă parfaite consi-deration,
JAMES JOYCE >
De la D-na EDIŢII HOCKEFELLER McCORMICK [2] 10 octombrie 1919
(Ziii ich)
Stimate domnule Joyce,
Sînt bucuroasă să aflu că s-a ivit UIT editor englez. E foarte bine. Sîmbătă nu sînt liberă, aşa că vă spun la revedere în această scrisoare. Sînt convinsă că veţi a-junge cu bine la Triest şi că veţi continua lucrul cu entuziasm şi cu convingere interioară.
Cu urări de bună călătorie,
EDITIÎ **McCORMICK**
De la B. W. HUEBSCH 10 iunie 1919
Stimate d-le Joyce,
Aveţi simpatia mea în situaţia pe care scrisoarea dvs. din 30 aprilie şi declaraţia anexată au descris-o. Am trimis copii ale declaraţiei[:] persoanelor pe care le-aţi
[1] Domnule. Ar fi trebuit să vă scriu da mai multă vreme pentru a vă mulţumi pentru articolul foarte binevoitor si măgulitor despre cărţile mele, pe care aţi avut amabilitatea să-I publicaţi în „Mercure de France". Alăturat vă trimit

cîteva extrase din articolele critice apărute în presă printre care sînt foarte mîndru să pot cita o apreciere favorabilă a unei "ovistc care se bucură de un renume atît de deosebit în lumea literelor.
Vă rog, domnule, să primiţi asigurarea deplinei mele consideraţii, J. J. (fr.).
[2] E. R. McCormick, o bogătaşă americană caro a locuit la Zii-rich în timpul războiului. Auzind de la Pound de situaţia iii care se găsea Joyce, i-a asigurat un ajutor lunar de 1000 de frânţi elveţieni, de la 1 martie 1918 pînă la 1 octombrie 1919, prin intermediul unei bănci. Odată cu plecarea ei, din Elveţia, acest ajutor a încetat.
:< Joyce a redactat o declaraţie privitoare la conflictul pe care l-a avut cu un funcţionar al Consulatului britanic general din Ziirich folosit temporar ca actor în compania The English Players fondată de scriitor. După o acţiune în justiţie rezolvată în favoarea sa, Joyce a fost ameninţat cu o altă acţiune a jurisconsultului Consulatului care cerea daune şi cheltuieli de cea. 10.000 franci elveţieni.

menţionat, cu excepţia d-lui Hecht, care este în Europa...
Acei pe care i-am consultat au fost de acord cu mine că ar fi greu să se obţină o publicitate cu caracter general pentru declaraţia dvs.
N-am nici o ştire de la d-l Quinn dar, clacă va întreprinde ceva, veţi afla dvs. mai curînd direct de la el, deoarece nu mă va considera necesar ca intermediar.
Cu frumosul său entuziasm, Colum [1] a hotărît să prezinte problema unui tînăr bogat, al cărui suflet n-a fost înăbuşit de banii săi, cu rezultatul reprezentat ele cecul alăturat în valoare de 700 de dolari, pe care-i dăruie pentru a fi utilizaţi cum credeţi clvs. de cuviinţă, fie pentru plata deficitului dvs., fie în cazul în care această datorie nu este de natură a vă obliga să o achitaţi, pentru propria dvs. folosinţă. Scopul este de a vă elibera de dificultăţile care afectează şi sănătatea şi lucrul dvs. Numele acestui tînăr este Scofield Thayer, 80 Washington Square East, N.Y.C. Presupun că veţi dori să-i scrieţi. D-l Thayer mi-a spus că un prieten de-al lui va contribui probabil si el cu 300 de dolari, dar m-am hotărît să nu aştept şi să vi-i trimit cînd vor fi. (Vă rog să nu vă închipuiţi că America este plină de tineri bogaţi de acest fel !)
Sper că veţi putea să vă întremaţi din punct de vedere fizic şi că liniştea dvs. spirituală va fi restabilită. E un mare păcat că se permite ca tirania oamenilor mărunţi să apese asupra vieţilor noastre, dar ştiu cit de greu e să ai o atitudine filosofică faţă de asemenea probleme atunci cînd ele se ivesc. Vă rog să-mi daţi de veste cum mai merg lucrurile.
[1] Padraic Colum, scriitor irlandez, l-a ajutat pe Joyce în diverse împrejurări.

Către B. W HUEBSCH 19 iunie 1919
Universitätstrassc 29, Zurich
Stimate d-le Huebsch,
Am primit recent o scrisoare de la cl-l Colum prin care mă informează că a colectat printre simpatizanţii de acolo o sumă de 2000 de dolari pentru sprijinirea cazului meu. Scria că e pe cale de a pleca în Europa dar că pot apela la dvs. pentru orice sumă din totalul banilor subscrisi. Mi-ar fi de mare ajutor dacă aţi putea trimite telegrafic banii, deoarece am ajuns acum la un moment de criză, îi voi scrie cl-lui Colum în acelaşi timp pentru a-i mulţumi pentru prieteneasca lui energie. Cazul este într-adevăr îndeajuns de scandalos.
Vă trimit totodată cîteva extrase din presă despre *Exiles.*
Către HARRIET SHAW WEAVER 2 iulie 1919
Universitiitstrasse 29, Zurich
Stimată d-ră Weaver,
Vă trimit alăturat o scrisoare din partea d-lui Ri-chards care se explică prin ea însăşi. Relaţiile mele cu firma lui nu au fost folositoare nici pentru el, nici pentru mine şi contractul meu cu el a expirat. In ceea ce priveşte cartea mea *Ulysses,* ea nu va fi terminată, pre-supuri, într-un an sau cam aşa ceva şi cînd va fi terminată (dacă va fi terminată) nu cred că d-l Richards-sau vreunul din colegii săi din Regatul Unit va găsi măcar vreun tipograf s-o tipărească. Unele necazuri personale au întîrziat de asemeni progresul lucrării. •— spre uşurarea puţinilor cititori care o onorează cu atenţia lor. Editorul meu clin New York, care a făcut dovada unei naturi foarte prieteneşti si energice, pleacă cu vaporul în Anglia, aşa-mi scrie. Poate că a si ajuns acolo. Doreşte să vă viziteze în legătură cu eventuala publicare a cărţii — ca să fie tipărită, posibil, în Africa.
Am trimis acum cîtva timp capitolul *Stlncile rătăcitoare* d-lui Pound care nu mi-a confirmat primirea lui. Dar copia dactilogramei v-a fost înmînată ? I-am trimis, de

asemeni, în. Franţa episodul *Sirenele.* Acest episod, cel puţin, a ajuns la el şi mi-a spus că vi l-a

trimis dvs. şi cl-rei Anderson. Mi-e teamă că lui Pound nu-i place cartea. După aceea vă trimite episodul *Ciclopul* - - dar cînd, n-aş putea spune. Dacă vor mai apărea fragmente din carte în „The Egoist", as vrea să le văd.
Dacă se va hotărî ca *Ulysses* să fie publicat într-un viitor îndepărtat, aş voi să propun (cum am propus în repetate rînduri d-lui Richards) să fie publicat în volum broşat la un preţ egal cu acel practicat în mod curent în Franţa. Am văzut romane englezeşti în vitrine care costă 11 şi 12 franci, pe lîngă romane franţuzeşti care au un preţ de 3,80 sau 4 franci.
S-ar putea să plec curînd de aici, aşa că aş fi bucuros dacă mi-aţi scrie ce credeţi. Dacă anticipaţi numai dificultăţi în ceea ce priveşte publicarea, vă rog să nu lăsaţi ca alte considerente să prevaleze asupra intereselor dvs. care au fost si aşa nesocotite prea fără de rost de către mine.
Către HARRIET SHAW WEAVEH 20 iulie ISll'l
Universttfitstrasse 2!*, Zurrch
Stimată cl-ră Weaver,
...îmi scrieţi că ultimul episod [1] vi se pare că arată o slăbire sau un fel de diluare. De cînd am primit scrisoarea dvs. arn recitit acest capitol de mai multe ori. L-am scris în cinci luni si de fiecare ciată cînd termin un episod mintea mi se cufundă într-o stare de totală apatie din care s-ar părea că nici eu, nici cartea asta nenorocită n-o să mai ieşim niciodată. D-l Pound mi-a scris cam în grabă că nu-i place, dar cred că părerea lui se bizuie pe raţiuni care nu sînt justificate şi se datoreşte în principal variatelor interese ale admirabilei şi activei sale vieţi artistice. D-l Brock mi-a scris şi el rugîndu-mă să-i explic felul sau felurile în care se manifestă nebunia, dar aceste manifestări sînt atît de multiforme, schimbîndu-se, după cum se întîmplă, de la o oră a zilei la alta, de la un organ al trupului la altul, de la

[1] *Sirenele.*

un episod la alt episod, *incit,* oricît aş aprecia răbdarea lui critică, n-aş putea încerca să-i răspund...
Dacă episodul *Sirenele a* fost găsit atît de nesatisfăcător, am puţine speranţe ca episodul *Ciclopul* sau mai tîrziu *Cir ce* să găsească aprobarea şi, pe deasupra, îmi este imposibil să scriu repede aceste episoade. Elementele necesare se vor contopi numai după o existenţă comună prelungită. Mărturisesc că e o carte extrem de epuizantă, clar e singura carte pe care pot să o scriu în prezent...
Cuvîntul *pustiitor* („scorching") are o semnificaţie specială pentru gîndurile mele superstiţioase, nu atît de mult din pricina vreunei calităţi sau a vreunui merit în el însuşi, cit pentru faptul că progresul cărţii este de fapt asemeni înaintării unei furtuni de nisip. De îndată ce pomenesc sau includ vreo persoană în carte, aflu de moartea, de plecarea sau de nenorocul lui sau al ei ; si fiecare episod succesiv, care tratează o arie anume a culturii artistice (retorică, muzică sau dialectică), lasă în urmă un cîmp pustiit. De cînd am scris *Sirenele* îmi este imposibil să ascult muzică de orice fel...
Deoarece sînteţi persoana care aţi adus cartea mea *Portretul artistului In tinereţe* la „cunoştinţa" publicului, v-aş fi recunoscător dacă aţi accepta din partea mea mss-ul acestei cărţi. E] se află la Triest si de îndată ce împrejurările de acolo vor fi mai favorabile, îl voi căpăta şi vi-l voi trimite...
Către 1IARR1ET SHAW WEAVER (i august 1!»19
Universitătstrasse 29, Ziirich
Stimată d-ră Weaver,
...Poate că n-ar mai trebui să revin asupra episodului *Sirenele,* dar pasajele la care vă referiţi nu au fost intenţionate de mine ca un recitativ. In episod există numai un exemplu de recitativ. Ia pag. 12, în prefaţa cîn-tecului. Există toate cele opt părţi obişnuite ale unei *fuga per canonem* şi nu am ştiut în ce alt mod să descriu seducţiile muzicii dincolo de care călătoreşte Ulise. înţeleg că aţi putea începe să consideraţi variatele stiluri ale episoadelor cu nelinişte şi să preferaţi stilul iniţial

tot atît de mult pe cît dorea rătăcitorul să ajungă la ţărmul Ithacăi. Dar ca să comprim în cuprinsul unei zile toate aceste rătăciri şi să le îmbrac în forma acestei zile, îmi este posibil numai prin această variaţie care, vă rog să credeţi, nu este un capriciu.
Pentru a vă confirma ceea ce spuneam în ultima mea scrisoare, vă trimit alăturat o tăietură dintr-

un ziar din Dublin, recent primit, care anunţă moartea unei figuri din episod.
Poate că vă va interesa să aflaţi că piesa mea *Exiles* va fi jucată pentru prima ciată mîine seară la Munchen, la Muenchner Schauspielhaus. Am primit mai mu'te telegrame invitîndu-mă să fiu prezent dar nu voi fi acolu să c văd. Pomenesc de acest lucru fiindcă îmi amintesc că după publicarea piesei am primit de la dvs.. spre surpriza mea, un mesaj de preţuire deosebită. Vă trimit o copie a traducerii publicate aici la Ziirich acum cîteva luni, deoarece cred că aţi putea dori să o aveţi si dvs.
Problemele ridicate în scrisoarea anterioară nu sînt presante, dar, mulţumindu-i d-rei Marsden pentru laudele sale, aş prefera să văd cartea mea *(Ulysses)* cu preţul de 3 şilingi, care reprezintă, cred, valoarea ei.
Cu multe mulţumiri pentru generozitatea dvs. şi pentru marele interes pe care-l arătaţi scrisului meu şi cu bune urări.

1920

Către FRANK BUDGEN (Carte poştală) [? Februarie 1920]
(Triest)
Gloria in excelsis Deo l Episodul *Nausicaa* terminat. Se bate la maşină si ţi-l voi trimite imediat.
Cordiale-rnent vetre [j],
J. J.
[1] Cordial, al d-tale (fr.).

Cătn? FRANK BUDGEN {februarie 1920]
"v ia della Sanitâ 2. Triest, Italia
Dragă Budgen,
Sper că ai primit *Nausicca.* îţi place ? Ţi-am scris două cărţi poştale la un număr greşit în Forchstrasse. Le-ai primit ?
Ivii se scrie că guvernul S.U.A. a pus pe foc întregul număr pe mai şi ameninţă să suprime revista din cauza mea. I-am scris d-nei M. [1] să aflu dacă doreşte manuscrisul lui *Ulysses.* Nici un răspuns ! Cum dracu' o să-l capăt înapoi ?... Acum *Boii soarelui.* Ohoo !... Scrie-mi, te rog. Afurisita de scoală îmi datorează leafa pe 4 luni. Dacă îmi vor plăti la 4 martie, îţi voi trimite ceva. Rata de schimb e îngrozitoare. Condiţiile de aici sînt lamentabile. Scrie ! Scrie ! Scrie !!!
J. J.
Către HARRIET SHAW WEAVER 25 februarie 1920
Via Sanitâ *2,* Triest
.Stimată d-ră Weaver,
Vă trimit scrisoarea aceasta recomandată deoarece mai multe scrisori pe care le-am trimis (inclusiv două către dvs.)' s-au rătăcit, după cit se pare, ceea ce s-a întîmplat si cu cîteva cărţi trimise mie aici... Acum trei săptămîni am trimis în dublu exemplar episodul *Nausicaa* d-lui Pound. Dacă nu vi l-a trimis, vă rog să-i scrieţi să vi-l trimită. Mi-a scris în dimineaţa asta, spre marea mea uşurare, deoarece m-am temut că şi manuscrisul S-a rătăcit şi perspectiva de a-l reface iar nu era plăcută. Un domn Heaf sau Heap de la „Little Review" mi-a trimis o scrisoare foarte prietenoasă şi elogioasă în care-mi spunea că tot numărul pe mai a fost ars de către cenzorul Statelor Unite care i-a ameninţat că le adulează autorizaţia dacă vor continua să publice *Ulysses.*
Aceasta
[1] Edith Rockefeller McCormick.

e a doua oară că am avut plăcerea de a fi ars pe acest pămînt, aşa că sper să trec prin focurile purgatoriului la fel de repede ca şi patronul meu Sf. Aloysius. Lucrez în prezent la *Boii soarelui,* cel mai greu episod din odisee_ cred, atît în interpretare cît şi în realizare...
Un pictor din Ziirich are un portret de-al meu pe jumătate terminat pe care prietenii lui l-au botezat *Herr Satan.*
Exiles va fi publicată în versiune italiană luna viitoare la Milan, traducător fiind d-l Linati care crede că volumul e mai potrivit pentru prezentarea scrierilor mele decît romanul sau povestirile...
M-a interesat ceea ce mi-aţi spus în ultima dvs. scrisoare întrucît şi eu am început să studiez

medicina de trei ori, în Dublin, la Paris şi din nou în Dublin. As fi fost si mai dăunător societăţii decît sînt în prezent dacă as fi continuat. Poate că aş fi continuat totuşi, în ciuda unor foarte potrivnice împrejurări, dar n-am făcut-o din *cauză* că atît în Irlanda cît şi în Franţa chimia se studiază în primul an. N-am putut niciodată nici să învăţ nici să înţeleg cîtuşi de puţin despre ce e vorba în chimie.
D-l Huebsch îmi scrie cu oarecare urgenţă despre *Ulysses.* îl voi informa că s-ar putea să fie gata de publicare în toamnă tîrziu dar fără să mă angajez în mod categoric. Dacă s-ar face culegerea primei părţi Ia începutul verii, aş putea eventual atunci să revăd textul. Nu ştiu dacă au dactilograma completă la New York. Ar fi complicat dacă s-ar culege textul după „Little Re-view", deoarece multe pasaje au fost omise si altele au fost teribil de încurcate.
Către JOHN QUINN 11 martie 1920
Via Sanitâ 2, III, Triest, italia
Stimate d-le Quinn,
Am primit în timp util suma trimisă telegrafic de dvs. ca avans pentru achiziţionarea manuscrisului cărţii mele *Ulysses* şi azi scrisoarea dvs. confirmînd trimiterea. Vă mulţumesc pentru răspunsul dvs. prompt]a telegrama mea. Episodul *Nausiccia* a fost expediat acum cîtva timp

si lucrez la Bou *soarelui.* Rămîne să scriu *Circe.* încheierea cărţii sau *Nostos* este ca şi *Telemachia* în trei părţi, dar mai simplă, şi e parţial scrisă. Sper ca, în condiţii favorabile, cartea să fie gata de tipar toamna tîrziu, adică, dacă agentul meu face contractul acum, dacă termenii sînt satisfăcători şi dacă d-l Huebsch va căpăta prima jumătate în iunie. Nu trebuie să fie nici o schimbare, oricare ar fi ea, a textului meu, fie cel din dactilogramă (versiunea din „The Little Review" e, desigur, mutiiată), fie cel cu adăugiri din corectură ; şi ţinând seama de cei şase ani de muncă neîntreruptă pe care cartea mi i-a cerut, trebuie să am o primă corectură şi o revizie a întregii cărţi. „The Egoist" o va publica la Londra şi am aflat că s-a găsit un tipograf.
Portretul artistului în tinereţe a fost tradus în suedeză si drepturile suedeze ale lui *Ulysses* au fost cedate. *Exiles* (tradus în germană şi publicat) va apărea într-o traducere italiană săptămîna viitoare la Milano, traducător fiind d-l Carlo Linati, care l-a tradus pe Synge şi pe Yeats.
Am aflat cu părere de rău că aţi fost grav bolnav şi sper că acum sînteti definitiv restabilit.
în prezent nu am o foarte plăcută existenţă, deoarece acest oraş este supra-aglomerat şi sîntem înghesuiţi în acelaşi apartament cu alte şapte persoane. Dacă îl veţi vedea pe Colum, vă rog să-i transmiteţi salutările mele. El a acţionat în modul cel mai prietenesc în timpul scandalului din Zurich şi-i sînt recunoscător, ca şi prietenilor săi, d-l Watson şi d-l Thayer.
Nu sînt surprins să aud că n-a ieşit nimic din proiectul reprezentării piesei *Exiles* în America. The Stage Society clin Londra a ţinvit dactilograma trei ani, a in-clus-o în programul ei, a retras-o (datorită veto-ului d-lui Shaw, după cum sînt informat), apoi a revenit şi a repetat procedeul. Negocieri prelungi si zadarnice au avut Ioc de asemeni între agentul meu si Abbey Theatre. Lucrări aruncate în foc, întîrzieri, omisiuni, traduceri care nu apar niciodată (patru persoane au început, la perioade diferite, să traducă romanul meu în franceză, dar dacă au mers mai departe sau nu decît titlul de pe

prima pagină n-am aflat niciodată) şi reprezentaţii eşuate fac ca aspectele materiale ale vieţii mele literare să fie extrem de obositoare. Cînd voi termina *Ulysses,* dacă o voi face vreodată, mă voi odihni cu totul, probabil pentru un an sau doi, deoarece am nevoie, fără îndoială, de o lungă perioadă de odihnă.
îi voi seine mîine d-lui Huebsch. li datorez vin răspuns de cîtăva vreme.
Reînoindu-mi mulţumirile, vă urez sincer o definitivă însănătoşire,
JAMES JOYCE
Către JAMES B. P1NKER 13 martie 1920
Via Sanitâ 2, III, Triest
Stimate d-le Pinker,
Vă trimit alăturat două deconturi, pe care ar fi trebuit să vi le fi trimis mai demult.
Adresa : Vă rog să notaţi că e vorba de *Sanită* şi nu **Vani ta.**
Exiles: O traducere germană a piesei : *Verbajinte,* realizată si publicată pe contul meu (1900 franci elveţieni

pentru ultima operaţie) a apărut la Zurich, editura fiind o veche firmă elveţiană. Nu mi-a fost înaintat încă nici un decont.
Oameni din Dublin : D-l Richards are intenţia de a reedita această carte sau renunţă la drepturile sale ?
Chamber Music : După cum am aflat în mod îrjtîm-plător, a apărut o a doua ediţie acum doi ani. N-am primit de la cl-l Mathews nici un decont.
Traducerea suedeză : Aş dori să am un exemplar.
Traducerea italiană : O traducere italiană a piesei *Exiles* (aranjată de mine) va apărea în aprilie într-o revistă italiană, succesiv ; traducătorul e d-l Carlo Linati, traducător al lui Synge.
Ulysses: Cartea e aproape de sfîrşit. Vă sugerez să redactaţi contractul acum, una din clauze fiind acordarea unui avans asupra drepturilor de autor la semnarea contractului. Trebuie să capăt o revizie după prima corectură, aşa că ar fi bine să am o parte a cărţii eu-

leasă după redactarea contractului. Să nu se umble la textul meu din dactilogramă. V-aş fi obligat dacă veţi aven grijă imediat de acest lucru.
Drepturile de autor : Deoarece intenţionez să plec din Italia în vacanţă la începutul verii, aş fi bucuros să primesc o situaţie a drepturilor de autor asupra cărţilor cît mai curînd posibil, să zicem pînă în ultima săptă-mînâ din iunie sau iulie.
Exiles, reprezentare : A fost oferită lui Pioneer Players, Abbey Theatre sau altei companii ?
Al dvs. sincer, JAMES JOYCE

Către FRANK BUDGEN 13 martie 1920
2 Via Sanitâ, Tricst

Am primit chiar acum scrisoarea ta din 2'3 dar sper că hotărîrea ta nu este definitivă... înţeleg că Elveţia e acum un loc imposibil şi poate că vrei să te stabileşti în Anglia, dar înainte de a părăsi Europa n-ar fi rău să vezi această parte a ei...
Lucrez din greu la *Boii soarelui,* ideea fiind crima săvîrsită împotriva fecundităţii prin sterilizarea actului acuplării. Scena : un spital. Tehnica : un episod în nouă părţi, fără despărţiri, introdus printr-un preludiu în stilul lui Salustius-Tacit (ovulul nefertilizat), apoi prin aliteraţii din engleza veche si cuvinte monosilabice, anglo-saxone („înainte de a se fi ivit pe lume pruncul era încălţat, în uter era ursit. Visul vînăt al lui Bloom văzut : în pălăria păstrată în palmă o privire împietrită"), apoi în stilul lui Mandeville (..şi iată că veni un învăţat în ale medicinii pe care oamenii îl chemară") apoi Ma-lory cu *Morte d'Arthur* („dar răzeşul acela Lenehan era mereu grăbit să le toarne, aşa ca veselia să nu se stingă deloc") apoi un pasaj solemn ca din Milton, Taylor, Hooker, urmat de un crîmpei într-o pălăvrăgeală latinizantă, în stilul lui Burton'Browne, apoi un pasaj â la Bunyan („temeiul stătea în chipul cum îi căzu cu tronc o oarecare tîrfă pre nume, spune ea, Păsărea-în-laţ"). După un pasaj în stil de jurnal â la Pepys/Evelyn („Bloom

se simţea bine într-o adunare de isteţi, printre care Dixon jun., Lynch, Doc. Madden şi Stephen D. într-o Hncezeală care-l încercase mai înainte şi acum i se năzărise o ciudată închipuire şi jupîneasa Purefoy era acolo gata să nască, biata, la două zile după soroc şi moaşele din greu încercau, Domnul să o uşureze cît mai grabnic"} şi tot aşa prin Defoe —• Swift şi Steele - - Addison -Steme şi Landor - - Pater - - Newman, totul terminîn-du-se într-un îngrozitor talmes-balmeş de engleză în jargonul vorbit în orient, engleza vorbită de negri, de cockney, de irlandeză, de *slang-ul* din Bowery şi frîn-turi ele versuri comice. Această procesiune este legată pe dedesubt, la fiecare parte, în mod subtil cu unele episoade anterioare ale zilei, şi, în afară de asta, cu stadiile naturale ale dezvoltării embrionului şi perioadele evoluţiei facerii în general. Motivul anglo-saxon dublu su-nînd din greu revine din cînd în cînd („Silă mi-e să plec din casa lui Horne") pentru a sugera zgomotul copitelor boilor. Bloom este spermatozoidul, spitalul uterul, infirmiera ovulul, Stephen embrionul.

Către EZRA POUND 5 iunie 1920
Dragă Pound,
Via Sanitâ 2, **III,** Triest

Motivele pentru a călători în nord sînt următoarele. Am nevoie de o lungă vacanţă (prin aceasta nu înţeleg abandonarea lui *Ulysses,* ci liniştea în care să-l termin), departe de aici. Fără să spun nimic despre acest oraş *(de murtuls nil nisi bonum),* situaţia mea din ultimele şapte luni a fost foarte

neplăcută. Trăiesc într-un apartament împreună cu alte unsprezece persoane si mi-a fost foarte greu să-mi asigur timpul şi liniştea necesară ca să scriu aceste două capitole. Al doilea motiv e : hainele. N-am deloc si nici nu-mi pot cumpăra. Ceilalţi membri ai familiei mai au încă vestminte acceptabile cumpărate în Elveţia. Port ghetele fiului meu (cu două numere mai mari) şi costumul lui scos din uz care mi-e

126

prea strimt în umeri, celelalte lucruri sînt sau au fost ale fratelui şi ale cumnatului meu. N-o să fiu în stare să cumpăr ceva aici. Un costum de haine, mi se spune, costă 600—800 ele franci. O cămaşă, 35 de franci. Ce am, îmi ajunge s-o scot la capăt clar nimic în plus. De cînd am venit aici cred că n-am schimbat 100 de cuvinte cu cineva. Cea mai mare parte a timpului mi-o petrec întins peste două paturi şi înconjurat de un munte de note. Plec din casă la 12.22 si parcurg aceeaşi distanţă pe aceleaşi străzi ca să cumpăr „Daily Mail". pe care-l citesc fratele şi soţia mea, şi mă întorc. Idem seara. Odată am fost tîrît într-un teatru. Odată am fost invitat la un banchet public, ca profesor la Scuola Superiore de aici şi a doua zi mi s-a cerut din acelaşi loc să subscriu 20 000 sau 10 000 sau chiar 5 000 ele lire la împrumutul italian de război. Trebuie să-mi cumpăr haine, aşa că mă gîndesc că trebuie să mă duc la Dublin ca să le cumpăr. Al treilea motiv - - cei doi copii ai mei n~au dormit într-un pat de cînd am venit. Se odihnesc pe nişte sofale tari si clima de aici e foarte chinuitoare din iulie pînâ în septembrie.

As putea da lecţii aici (mulţi s-au aşteptat să o fac) dar nu vreau. Am un post]a şcoala pe care guvernul a ridical-o la rang de universitate. Salariul meu e de 3 şilingi pe oră, pentru 6 ore pe săptămînă. O să-mi dau demisia deoarece îmi consumă timpul si nervii.

Nu pot găsi un apartament aici. Ca să găseşti unul trebuie să ai în rnînă un cec de 20 000 sau 30 000 de lire ca avans.

Aşa că-mi propun să petrec trei luni în Irlanda ca să scriu *Circe* si încheierea cărţii. M-aş întoarce aici cu familia în octombrie (dacă-mi va găsi cineva între timp un apartament) sau dacă nu, fără ei, ca să scriu sfîrşitul cărţii.

D-in punct de vedere financiar situaţia mea e următoarea : voi primi în 25 iunie 62 de lire sterline şi 10 şilingi şi dacă editorul meu din New York îmi dă un avans, 25 de lire sterline. Presupun că atunci cînd a-ceste 87 de lire sterline se vor termina, voi fi la o distanţă în timp nu prea departe de 25 septembrie cînd voi

127

primi alte 62 de lire sterline şi 10 şilingi. Soţia şi copiii ar putea sta în Galway. Iar eu acolo sau la Dublin.

Trebuie să termin cartea în linişte chiar dacă o să vîncl mobila pe care o am aici.

Sper că ai primit în bună stare *Boii soarelui* si i-ai trimis la Londra şi New York. Am mai căpătat încă o copie azi-dimineaţă.

înştiinţează-mă cît mai curînd posibil de sosirea capitolului.

JAMES JOYCE

P.S. Epistola asta e foarte poetică. Nu-ţi închipui că e o cerere de haine uzate subtil ticluită. Trebuie citită pe înserat cînd apa lacului se izbeşte foarte ritmic de maluri.

Către JAMES B. PINKER 15 iulie 1920

Rue de l'Assomption 5, Passy, Paris

Stimate d-le Pinker,

Am primit scrisoarea d-tale de răspuns la telegrama mea urgentă de marţi. Nu înţeleg care e cauza întîrzierii în remiterea drepturilor de autor ca şi a avansului asupra contractului din New York, aşa cum am scris din Triest d-lui Huebsch, cam acum o lună. I-am telegrafiat azi din nou. Rezultatul pentru mine este dezastruos deoarece mă aflu aici cu familia mea fără nici un mijloc de trai. Am fost total încredinţat că voi găsi la sosirea mea aici una sau alta din aceste sume şi, aşa cum se prezintă situaţia acum, dacă nu le voi primi pînă marţi, nu văd cum aş putea trăi. Posibilitatea de a exista pînă atunci se datoreşte bunăvoinţei d-lui Pound.

Către STANISLAUS JOYCE 25 iulie 1920

Rue de l'Assomption 5, I, Passy, Paris

Dragă Stannie,

Manuscrisul lui *Ulysses* a sosit cu bine şi l-am trimis mai departe. Odiseea e pretutindeni aici. Anatole France
 *
scrie *Le Cyclope, (Ciclopul)* G. Faure, muzicianul, o operă *Penelope, (Penelopa),* Giraudoux a scris *Elpenor,* Guil-laume Apollinaire *Leş* Maraelles de Tiresias *(Sinii lui Tiresias).* Sper ca în cursul acestei săptămîni să am ştiri precise privind traducerile romanului şi piesei. Primul capitol al traducerii romanului e aproape terminat. Traducătoare, o anume Madame Bloch, a pus la dispoziţia mea acest apartament gratis, pe timp de trei luni. Are două. Pound a vrut s-o facă pe Ducesa de Marlbo-rough să ia locul lăsat liber de d-na M., dar blestematul si bătrînul ei tată W. K. Vanderbilt a murit aici pe o stradă vecină cu noi, acum două zile, după părerea mea într-un moment foarte nepotrivit........

Lugne Poe îmi va comunica hotărîrea lui vinerea viitoare privind reprezentarea (piesei) la L'Oeuvre . .

Madame *Circe* progresează misterios către sfîrsitul ei, după care sper să mă însciu la un club de tenis.

JIM

Către EZRA POUND 31 iulie 1920
Rue de l'Assomption 5, I, Passy, Paris

Dragă Pound,

Domnii Box and Cox [1], cu care ai discutat, mi-au trimis acum trei zile cu o mult-zgomot-pentru-nimic scrisoare un cec barat (£ 10) emis de Box în contul lui Cox, pe care nici o bancă din Paris nu l-ar atinge nici cu o prăjină de 40 de picioare. Pînă la urmă d-ra Beach[2] l-a trecut asupra contului ei şi mi l-a plătit — 470 de franci. O serie de articole vor apărea în presă, prin cablu, posibil si în S.U.A., de pildă : *Joyce a dat lovitura, Pinker U salvează cu grăbire pe disperatul Dedalus. O grămadă de dolari pentru poetul la ananghie.* Scrisoarea alăturată db la Huebsch e, aşa cred, incertă şi cele 25 de lire

[1] Denumire ironică dată agentului său, J. B. Pinker. Aluzie la o farsă cu acelaşi nume.

[2] Sylvia Beach — proprietara binecunoscutei librării Shake-spcare and Co din Paris, locul de întîlnire al scriitorilor americani expatriaţi si ulterior editoarea lui *Ulysses.*

sterline ale lui asupra drepturilor de autor la *Ulysses* mi se par o foarte îndepărtată posibilitate. Probabil că îmi va trimite 9 lire sterline şi 19 şilingi, drepturile de autor de pînă acum, iar Pinker o să-mi scrie cerîndu-mi să-i trimit un mandat poştal de un şiling pe care i-l datorez deoarece mi l-a dat în plus la avans.

în 20 a fost ziua Luciei, în 27 a lui Giorgio. Neprimind nici un ban, şedeam mohorît în această din urmă zi, cînd a venit d-l Rodker. Auzind ce se întîmplă. d-na Rodker [1] şi cu soţul ei au invitat, cu multă amabilitate, întreaga familie rătăcitoare la masă în oraş, ceea ce a fost un lucru providenţial.

JAMES JOYCE

Către JOHN QUINN 3 septembrie 1920
Rue de l'Assomption 5, I, Passy, Paris

Stimate d-le Quinn,

Vă mulţumesc pentru transa a doua a sumei pe care am primit-o. Sper că acum aţi primit şi celălalt pachet cu manuscrise. *Ulysses* are trei părţi *(Telemachia, Odiseea, Nostos).* Schema e următoarea :

TELEMACHIA
I
ODISEEA II
1. *Telemach*
2. *Nestor*
3. *Proteu*
1. *Calypso*
2. *Lotofagii*
3. Hades

4. *Eol*
5. *Lestrygonii*
6. Scyla şi Charybda

[1] Fiica traducătoarei *Portretul* artistului în *tinereţe* în franceză, Ludmila Bloch Savitsky.

7. *Stîndle rătăcitoare*
8. Sirenele
9. Ciclopul
10. *Nausicaa* T
11. *Boii soarelui*
*12. Circe**

j 1. *Eumeu l 2. Ithaca } 3. Penelopa*

Linia punctată marchează prima jumătate, dar nu o parte sau o diviziune, ci 9 episoade din cele 18. Vă voi scrie mai pe larg într-o zi sau două şi-l voi înştiinţa pe Huebsch despre dactilogramă şi corecturi. Crucea marchează episodul pe care-l publică în prezent „The Little Review", iar asteriscul marchează capitolul sau episodul la care lucrez.

Vă mulţumesc pentru amabilele cuvinte cu privire la *Ulysses* şi de asemeni pentru ajutorul dvs. material, de care am nevoie. Cartea m-a redus la o stare de neputinţă faţă de numeroasele dificultăţi de ordin material. Acum scriu episodul *Circe,* cred, pentru a şasea oară - - dar sînt mulţumit că am făcut ce mi-am propus să fac.

Către STANISLAUS JOYCE 14 septembrie 1920
Rue de l'Assomption 5, Passy, Paris

Dragă Stannie,

Mi-ai scris ? N-am primit nimic. Nu scrie 5. I în adresă, deoarece cîteva scrisori s-au rătăcit. Pur şi simplu 5. La Paris, portarii distribuie toate scrisorile din acelaşi imobil.

Ce dracu' trebuie să fac în privinţa lăzii mele cu cărţi ? S-a dus sau a telefonat cineva acolo ? Te rog să-rni comunici ce ştii cu prima ocazie. Blestemate fie sufletele lor moşmondite gălăgioase bune de nimic nenorocite plicticoase ! Mă aştept să facă tot ce pot ca să mă încurce pe mine şi orice intenţii as avea. Am scris

Circe de vreo cinci ori. Nu pot să dorm din cauza asta mai mult de patru sau cinci ore pe noapte. Lada cu cărţi a fost adusă în 30 iunie. Pe ea scria : J.J. 38, şi cîn-tărea 40—50 de kilograme. Expeditor : Bruna, Adriatica, Piazza della Piave.

D-ra Weaver îmi scrie că ar prefera, în loc să-mi transfere 2000 de lire sterline sub formă de bonuri de împrumut de război, să-mi transmită banii direct, aşa ca să-i pot folosi dacă şi cînd socotesc potrivit (capitalul sau o parte a lui), în timpul „celor mai buni, celor mai creatori ani ai mei". Aşa că mă aştept să-mi deschidă un cont pe numele meu, pentru această sumă, la vreo bancă. Mai multe altădată.

Manuscrisul pe care i l-am trimis lui Quinn în 10 iunie nu i-a ajuns (potrivit scrisorii lui din 17 august), în timp ce acela trimis din Paris, 6 săptămîni mai tîrziu, a ajuns. Să înnebuneşti, nu alta ! Mi-a trimis totuşi 3500 de franci pentru a doua tranşă şi-mi va mai trimite dacă va sosi şi celălalt colet Cred că o să trebuiască să scriu totul din nou ! Blestemaţi fie încă o dată ! îmi va da 20 000 de lire pe întregul manuscris al lui *Ulysses,* dar vrea sfîrşitul şi corecturile.

S-a propus realizarea unei ediţii speciale separate a lui *U.,* tipărite (1000 exemplare) aici pentru Regatul Unit şi S.U.A., la 200 de lire exemplarul ceea ce îmi va aduce cea. 80000 lire, independent de cealaltă ediţie toată. Prevăd că prietenii mei din Triest vor cumpăra ediţia asta.

îţi trimit cîteva tăieturi din presa irlandeză. Cu cele mai multe din observaţiile tale sînt de acord. Te rog să contrazici următoarele zvonuri despre mine oricând vei auzi de ele :

- că am fost trimis în Irlanda acum 8 ani de către M. E. austriac (zvonul lansat de Maunsel & Co.) ;
- că am făcut bani în timpul războiului ca spion al guv. brit. (zvonul lansat de prieteni şi rude din Dublin) ;

- că *Ulysses a* fost prearanjat ca un cod progerman (zvon lansat de cenzorul de război brit. şi apoi luat în

consideraţie de experţii literari ! Asta a ieşit la lumină săptămîna trecută) ;
- că am fost un emisar Sinii Fein în Elveţia şi compania English Players un paravan (zvon lansat de unul din actorii englezi din trupă, plătit din banii mei) ;
- că sînt un cocainoman, morfinoman etc. (zvon lansat de cei din Triest) ;
— că am fondat la Zurich mişcarea dadaistă care stîrneşte acum un mare interes la Paris (zvon al presei irlandeze de săptămîna trecută) ;
- că sînt un violent propagandist bolşevic (zvon de-al tău în scopul stimulării discuţiei) ;
- că sînt un cavaler servant al Duce... de M.,., al lui M-me M... R... M..., al unui prinţ de X..., al d-nei T-n-t A... şi al împărătesei văduve a Ch...nei.
Te rog scrie-mi ce-i cu cărţile acelea.
JIM

Către CARLO LINATI 21 septembrie 1920
Rue de l'Assomption 5, Paris XVI

Stimate d-le Linati [1]

în ceea ce priveşte sugestia d-lui Dessy cred că, ţinînd seama de enormul volum şi de mai mult decît enorma complexitate a de trei ori blestematului meu roman, ar fi mai bine să vă trimit un fel de sumar-cheie-schelet-schemă (numai pentru folosinţa dvs. personală). Poate că ideea mea vă va apărea mai clară cînd veţi avea textul. Or, scrieţi-i lui Rodker si cereti-i să vă dea celelalte e-xemplare. în schema mea sînt numai titluri, dar cred că o veţi înţelege. E un poem epic a două rase (Israelită-Irlandeză) şi în acelaşi timp un ciclu al trupului omenesc si totodată Q mică Istorie *(storiella) a* unei zile (vieţi). Personajul Ulise m-a fascinat întotdeauna — chiar cînd eram copil. Imaginaţi-vă. că acum cincisprezece ani am început să-l scriu ca o povestire din *Oamenii din*

[1] Carlo Linati (1878-l949), scriitor si traducător italian de literatură engleză, a tradus piesa *Exiles,* iar mai tîrziu un episod din *Vlysses.*

Dublin ! De şapte ani lucrez la această carte — naiba s-o ia ! E de asemeni un fel de enciclopedie. Intenţia mea este să transpun mitul *sub specie tempori noştri.* Fiecare aventură (adică, fiecare ceas, fiecare organ, fiecare artă fiind interconectate, interrelaţionate în schema structurală a întregului) trebuie nu numai să determine dar chiar să creeze propria sa tehnică. Fiecare aventură este, ca să spunem aşa, o persoană, deşi e compusă din mai multe persoane, aşa cum D'Aquino vorbeşte despre oştirile îngereşti. Nici un tipograf englez nu a vrut să publice vreun cuvînt din roman, în America revista a fost interzisă de patru ori. Acum, după cum am auzit, se pregăteşte o mare mişcare împotriva publicării, iniţiată de Puritani, de Imperialiştii englezi, de Republicanii Irlandezi, de Catolici - - ce alianţă ! Doamne, ar trebui să mi se dea premiul Nobel pentru pace !
Aşadar, dacă veţi fi de acord, scrieţi mai întîi articolul sugerat, apoi va trebui să alegeţi un capitol care să nu fie prea plin de dificultăţi şi o parte a lui ar putea să apară în numărul următor.
După cît se pare, ghinionul a întîrziat-o pe Madame *Circe.* în 29 iunie am trimis din Triest o ladă cu cărţi etc. pentru lucrul meu de aici, la Paris. N-a sosit nici pînă acum ! Am telegrafiat, am scris iar şi iar. Cu toate astea merg înainte.

Către FRANK BUDGEN 29 septembrie 1920
Rue de l'Assomption 5, Passy, Paris

Dragă Budgen,

L-am văzut pe Sargent[1] de cîteva ori şi am mîncat împreună. Stă pe aici încă o săptămînă. Istoriile pe care mi]e povesteşte despre cum se poartă mulţimea sînt a-proape incredibile. Cîte ceva din ele le-am scris în *Circe,* care. dealtfel, e o încercare teribilă. Devine mereu tot mai nestăpînită şi mai complicată dar presupun că totul se va rezolva, îţi mulţumesc pentru lucrările trimise,

[1] Louis Sargent (188l-l965), pictor britanic.

care, deşi unilaterale, sînt foarte folositoare. Mîine îţi voi\ trimite alţi 10 franci. Văd că există sau

că a existat o lucrare de lordul Alfred Douglas : *Plain English (Engleza obişnuită).* Poţi pune mîna pe vreun exemplar ? De fapt, orice pe linia aceasta ar fi folositor, îmi pare rău că nu crezi că merită să-mi comunici ideile tale despre *Circe.* Aşa cum ţi-am spus, un cuvînt e suficient ca să-mi stîrnească imaginaţia. *Moly* [l] *e o* astfel de problemă. Ultima mea idee e asta : Moly e darul lui Hermes, zeul drumurilor publice si este influenţa invizibilă (rugăciune, şansă, agilitate, prezenţă de spirit, putere de recuperare) care intervine în caz de accident. Asta ar însemna şi imunitate faţă de sifilis (crv^iXn;) = dragoste porcească ?). Hermes este zeul indicatoarelor, adică el este, în special pentru un călător ca Ulise, punctul în care drumurile paralele ca şi drumurile opuse converg. El este un accident al Providenţei, în acest caz, copacul lui se poate spune că are multe frunze, indiferenţă ca rezultat al masturbării, pesimism congenital, un sens al ridicolului, o subită meticulozitate în unele detalii, experienţă. E singura împrejurare în care Ulise nu e ajutat de Minerva, ci de omologul ei bărbătesc sau de un inferior.

E ciudat că Sargent e o autoritate în ceea ce priveşte animalele. Şi caracterul lui, mi se pare mie, poate să fi fost ca al omonimului său din episodul Nestor - - şcolarul — scris înainte de a fi auzit de el.

Huebsch, editorul meu din New York e aici. îmi spune că *Ulysses* o să apară întîi într-o ediţie particulară de 100 de exemplare, preţul unui exemplar fiind de 150 de franci.

Te pricepi la costume ? Vreau să fac din *Circe* un episod plin şi de costume. Bloom, de pildă, apare în cinci sau şase costume de haine diferite. Ce mai carte !

Sper că poţi lucra în voie. Am primit înştiinţarea că trebuie să plec din cutia asta de chibrituri şi alerg peste tot căutînd un apartament. Drace ! Trebuie să termin *Circe* şi să încep *Eumeu* înainte de a mă muta oriunde.

Fii atent la Yahooi !

[1] Mai tîrziu, Molly, soţia lui Bloom, în *Ulysses.*

Către ANDRE SUARES [l] 20 octombrie 1920

Rue de l'Assomption 5, Passy, Paris

Mr. James Joyce presente şes civilites â M. Suares en le priant de vouloir bien excuser le [sic] facon de Ies presenter. Se trouvant dans une position tres critique (ii lui faut demenager entre trois ou quatre jourg avec sa familie - • 4 personnes en tous), ii se perrnet de de-mander â un collegue d'art dont ii admire l'oeuvre litte-raire s'il connaît par hasard quelqu'un, artiste ou autre, qui doit s'absenter temporairement de Paris ou quelque autre occasion pour trouver un appartement quelconque. Dans le caş contraire ii se voit deja oblige â quitter Paris pour une autre - - recherche de l'absolu. II demande infiniment pardon de [sic] M. Suares de cette maniere de le remercier de l'interet bienveillant montre â şes ecrits dont M. Suares lui a parle - - ii tempo non e piu ga-lantuomo. [2]

Către FRANK BUDGEN 24 octombrie 1920

Rue de l'Assomption 5, Paris XVI

Dragă Budgen,

lartă-mi întîrzierea în a-ţi scrie ca şi mîzgăleala asta. Alerg după o locuinţă în fiecare binecuvîntată zi fără rezultat. Trebuie să plec de aici vineri sau sîmbătă. O treabă îngrozitoare, desigur, *Circe* lăsată total deoparte...

[1] Andre Suares, (1866-l948), scriitor si eseist francez.

[2] D-l James Joyce prezintă complimentele sale d-lu,i Suares rugîndu-l să binevoiască a-i scuza modul în care i le prezintă. Găsindu-se într-o situaţie deosebit de critică (în trei patru zile trebuie să se mute cu familia — 4 persoane cu toţii) îşi permite să ceară unui coleg de artă a cărui operă, literară o admiră, dacă nu cunoaşte din întîmplare pe cineva, artist sau nu, care trebuie să lipsească temporar din Paris, sau vreo altă ocazie de a găsi un apartament oarecare, în caz contrar, se vede obligat de pe acum să plece din Paris într-o altă — căutare a absolutului. Cere infinite scuze d-lui Suares pentru acest mod de a-i mulţumi pentru interesul binevoitor arătat faţă de scrierile sale despre care d-l Suares i-a vorbit (Sr.) — timpul nu mai binevoieşte să fie îngăduitor (it.).

Exiles e acceptată de Lugne Poe şi e şi tradusă, gata să fie jucată în decembrie. Romanul e cam în aceeaşi situaţie şi să plec acum ar însemna să ratez orice şansă aş avea aici... Nu vreau să mă mut

pînă nu termin *Circe. Dacă* vezi revista „Dial" din octombrie în vreo sală de lectură, vei găsi în ea o lungă istorie despre mine. Am observat o încercare furişă de a opune un anume domn Marcel Proust de aici semnatarului acestei scrisori. Am citit cîteva pagini de-ale lui. Nu-i pot remarca nici un talent deosebit dar eu sînt un prost critic. Cred totuşi că eşecul meu n-ar dezamăgi foarte tare pe unii admiratori. Sînt prea preocupat (un cuvînt de-al lui Bloom) ca să le schimb această idee. Problemele ridicate de *Circe* (de bun gust, tact, tehnică, etc.) îmi iau tot timpul de care dispun. Pentru a le soluţiona trebuie să fiu scutit de alte griji.

P. S. Noaptea trecută m-am gîndit la un *Entr'acte* la *Ulysses* în mijlocul cărţii după cel de al 9-lea episod *Scyla şi Charybda.* Scurt, fără absolut nici o legătură cu ceea ce precede sau urmează ca o pauză în acţiunea unei piese. Ar trebui să fie echilibrat de o *matutine* (foarte scurtă) înainte de început şi de o *nocturne* (de asemeni scurtă) după sfîrsit. Ce ? Sînt de acord cu explicaţia sifilisului, întotdeauna am crezut că etimologia lui e syn philais (împreună cu dragostea, legat de ea) dar un domn Bradley spune altfel, Moly ar putea fi absint, băutura castităţii cerebral impotentizatoare (!!). Dracu' să-l ia pe Hermes, Ulise, Bloom şi pe toţi ceilalţi.

Către CARLO LINATI
3 noiembrie 1920
Rue de l'Universite 9, Paris VII

Caro Signor Linati, Grazie della cartolina. Sono tor-nato qui di nuovo non avendo trovato un appartamento. *Gli Esuli* sono giâ tradotti in francese ed acettati dai Theâtre de l'Oeuvre. Lugne Poe e Suzanne Despree li in-terpreteranno in dicembre. Adesso scrivo la versione finale di *Circe.* Ho dovuto aspettare l'arrivo della mia cassa di libri che mise la bellezza di 4 mesi fra qui e Trieste.

Causa l'ultimo episodic *(Nausikaa)* la polizia americana mossa dalia figlia del procuratore di stato a Nuova York, ha sequestrato la rivista. La prima udienza ebbe luogo al 22 u. d. Si prepara un putiferio appena finito ii ma-ledetto libro sară pubblicato prima in un'edizione speciale di 1000 esemplari a 250 lire l'uno, 500 per l'America e 500 per l'Europa. Saluţi cordiali,

JAMES JOYCE*

Către JOHN QUINN 24 noiembrie, 1920
Rue de l'Universite 9, Paris VII

Stimate d-le Quinn,

V-am telegrafiat acum cîteva zile precum urmează :

Scotts : Codul lui Scott, ediţia americană.

Tettoja : N-am primit telegrama de care pomeniţi.

Moledura : Veţi primi o scrisoare pe acest subiect în cîteva zile, dîndu-vă informaţiile şi părerile mele pe larg.

Geizhund : Cred că o mică întîrziere nu va fi defavorabilă.

[1] Dragă domnule Linati, Mulţumesc pentru cartea poştală. M-am întors aici din nou, negăsind un alt apartament. *Exilaţii* au fost traduşi în franceză si au fosit acceptaţi de Theâtre de l'Oeuvre. Lugne Poe ş£ Suzanne Despree o vor juca în decembrie. Acum scriu versiunea finală a episodului *Circe.* A trebuit să aştept sosirea lăzii mele cu cărţi care a făcut patru luni bune de la Triest pînă aici. Din cauza ultimului episod *(Nau-sicaa),* poliţia americană, alertată de fiica procurorului general al statului New York, a sechestrat revista *. Prima înfăţişare a avut loc la 22 oct. O să fie un scandal de îndată ce, terminată, blestemata asta de carte va fi publicată, mai întîi într-o ediţie specială de 1000 de exemplare, la preţul de 250 de lire unul, 500 de exemplare pentru America şi 500 pentru Europa. Salutări cordiale, J. J. (it).

* Societatea pentru prevenirea viciului din New York a făcut o reclamaţie oficială împotriva publicării în „The Little Re-view" a celei de-a doua jumătăţi a episodului *Nausicaa.* După o primă audiere, cazul a ajuns în faţa Tribunalului pentru cazuri speciale, terminîndu-se cu amendarea a doi redactori ai revistei, fiecare cu 50 de dolari, şi cu interzicerea publicării ulterioare a continuării romanului.

Presupun că acum aveţi scrisoarea mea. După cîte am aflat de la editorul ei englez, „Little Review" pare să-şi fi întrerupt apariţia. El nu ştie nimic despre vreun număr după iulie-august şi acum sîntem aproape de decembrie.

în afară de ce v-am scris pînă acum privitor la publicarea de către Huebsch, mai am două lucruri de a-dăugat. Primul e : corecturile.

Am început *Ulysses* în 1914 şi-l voi termina, cred, în 1921. Această locuinţă este, cred, a douăsprezecea în

care l-am scris - - şi cea mai friguroasă. Toate notele umplu o mică valiză, dar în cursul neîncetatelor mutări, foarte ades mi-a fost imposibil să le pun în ordine în mod definitiv înainte de publicarea unor episoade. Inserţiile (în principal cuvinte sau expresii, rareori pasaje), trebuie să fie introduse la locul lor în vederea publicării cărţii, înainte de a pleca din Triest, am pus notele în ordine la toate episoadele pînă la *Circe* inclusiv. Episoadele care au cea mai mare cantitate de adăugiri sînt *Lotofagii, Lestrygonii, Nausicaa* si *Ciclopul.* De aceea trebuie să prevăd să am trei rînduri de corecturi (de preferat ca una să aibă margini mai mari) şi anume :

(1) o primă corectură a întregii cărţi pînă la *Circe* inclusiv
(2) o corectură asemănătoare a celor trei capitole ale lui *Nostos*
(3) o corectură completă a cărţii în pagină.

Al doilea lucru : dacă Huebsch se decide să tipărească *Ulysses* şi exemplarele vor fi vîndute prin abonament, trebuie să plătească un avans asupra drepturilor de autor (şi un avans substanţial) imediat. Sper să termin episodul *Circe* înainte de Crăciun. *Eumcu,* fiind oricum schiţat, aş putea să-l trimit în ianuarie. Tipărirea cărţii ar putea fi începută imediat ce contractul este semnat. Am nevoie de cîteva luni de răgaz după ianuarie pentru a scrie episoadele *Ithaca* şi *Pe-nelopa* care au fost, totuşi, schiţate încă din 1916 şi sînt foarte scurte în comparaţie cu episodul *Circe.* Cu bune urări, al dvs. sincer,

JAMES JOYCE

139

Către EZRA POUND 12 decembrie 1920

Boulevard Raspail 5, Paris VII

Dragă Pound,

Sînt bine, sănătos, cu excepţia unor păcătoase crize nevralgice. Apartamentul acesta e îngrozitor de scump dar şi hotelul era la fel de scump şi acolo nu mă simţeam în largul meu stînd şi scriind în frig despre obositorul Bloom, cu şalul d-nei Pound în jurul gîtului şi cu cele două pături ale d-rei Serruys * învelindu-mi restul trupului. Dacă nu ar fi soba cu gaze din acest apartament aş zăcea în pat cu o criză de ochi în toată regula. Trebuie să o scot la capăt iarna asta într-un fel sau altul, aşa că am rugat-o pe d-ra Serruys şi pe Bradley să-mi găsească nişte lecţii — o treabă pe care trebuie s-o fac din nou dacă speranţa din scrisoarea ta nu se materializează. Scrisoarea asta a fost un fel de enigmă pentru mine. Am dreptate presupunînd că-ţi este adresată ţie de către d-ra Anderson ? Nu ştiu nimic despre un domn Wallace din New York, dar am primit o scrisoare din partea unui domn Wallace din Paris (care pare a fi orice dar nu un milionar) care mi-a spus că un anume Dr. Joseph Collins din New York l-a însărcinat să dea cîte 2 lire sterline lui Giorgio şi Luciei de Crăciun — ceea ce a fost foarte drăguţ din partea dr-ului Collins (necunoscut mie), dar cred că e doar o coincidenţă de nume. Cum dracu' pot face ceva în această problemă dacă d-l XYZ care-i scrie d-rei M. C. A. [zice] ca lucrul să rămînă „secret" ? Trebuie s-aştept, nu-i aşa ? Mi-a parvenit o scrisoare din partea redactorului şef al lui „N. Y. Evening Post", trimisă pe data de l septembrie, la o veche adresă din Zii-rich. solicitîndu-mi colaborări. Secretara lui Quinn a răspuns telegramei mele spunîndu-mi că procesul este fixat pentru mîine şi mi-a sugerat să trimit o telegramă soli-citînd retragerea din proces, dar în afară de ceea ce-am mai &pus, episodul restant *Boii soarelui e* oricum complicat, din moment ce d-ra M. C. A. (dacă e vorba de ea)

[1] Jenny Serruys, agent literar în Paris, l-a cunoscut pe Joyce prin Ezra Pound şi a fost de acord să traducă în franceză piesa *Exiles.*

afirmă că un număr special triplu a apărut la 25 noiembrie. Ideea mea că revista si-a încetat existenţa după numărul din iulie pare a fi corectă. Renaşterea ei în 96 de pagini se datorează d-lui Wallace sau d-lui Dorrance ? Ce greu e să fii informat exact ! In orice caz, voi aştepta să văd care e ecoul noului număr şi rezultatul procesului, după care voi trimite episodul *Circe,* acum aproape de sfîrşit, şi aştept să văd ce vor face cu el.

Sper că nu suferi de nevralgii. E un lucru extrem de plicticos. Desigur, pe aici nu-i nici o noutate, înţeleg că Lugne Poe vrea să joace o adaptare după *Exiles. O* d-nă Yasushi Tanaka, pe care mi-ai prezentat-o, scrie un articol despre *Ulysses* pentru „Pacific Review", revistă publicată de Universitatea din Washington. Nici o ştire despre roman sau de la Budry, Fontanas and Co. sau de la d-na Bloch. Nici o ştire unde se află. D-na Pound poate că-şi aminteşte că, odată, într-o convorbire cu ea, mi-am exprimat îndoiala dacă d-na Bloch a citit cumva cartea. Nu am ştiri nici din Triest. Trebuie să recunosc că sînt o şleahtă de buni prieteni.

M-a apucat acum o frumoasă nevralgie incipientă, aşa că termin aici.
Salutări de la noi toţi. Sincer, al d-tale,
JAMES JOYCE
P. S. Aflu că numele ambasadorului american e Wallace.

1921

Către ITALO SVEVO 5 ianuarie 1921
Boulevard Raspail 5, Paris VII
Dragă Signor Schmitz,
Episodul *Circe a* fost terminat acum cîtva timp, dar patru dactilografe au refuzat să aibă de a face cu el. In cele din urmă a apărut o a cincea ; totuşi e foarte în-

ceată, aşa că nu va termina de bătut înainte de sfîrşitul acestei luni. Mi se spune că va avea 160 de file, de format mare. Episodul *Eumeu,* care e aproape gata, va fi şi el terminat cam către sfîrşitul lunii.
Potrivit planului stabilit de avocatul meu din New York, *Uly-sses* va apărea acolo cam prin cincisprezece iunie, D. v. [1], publicat într-o ediţie particulară limitată la 1500 de exemplare, din care 750 sînt pentru Europa. Preţul pe exemplar va fi de $ 12.50 sau 6 lire sterline. Voi primi 1000 de livre din aceşti bani ! In acelaşi timp sînt pregătite, totuşi, multe articole care să ia cu asalt citadela. Nu ştiu care va fi rezultatul si puţin îmi pasă.
Şi acum lucrul important. Nu pot pleca de aici (aşa cum am sperat să o fao înainte de luna mai). De fapt nu m-am culcat înainte de 2 sau 3 dimineaţa de luni de zile' lucrînd fără întrerupere, în curînd voi epuiza notele pe care le-am adus cu mine aici pentru a scrie aceste două episoade. Există în Triest, în cartierul cumnatului meu, o clădire care are numărul 2, Via Sanitâ ; situată exact la al patrulea etaj în dormitorul ocupat acum de fratele meu, către spatele clădirii în chestiune şi domi-nînd casa de nesiguranţă publică se află o geantă din pînză cerată, legată cu o panglică de gumă. de culoarea pîntecului unei călugăriţe, de aproximativ 95 cm pe 70. în această geantă am depozitat simbolurile scrise ale luminilor lîncede care mi-au trecut întîmplător prin minte. Greutatea totală e cam de 5 kg. Avînd nevoie urgentă de aceste note ca să-mi termin opera mea literară intituiată *Ulysses* sau mama dracului, mă adresez dvs. o-norate coleg, cu rugămintea să mă informaţi dacă vreun membru al familiei dvs. are intenţia de a veni la Paris în viitorul apropiat; în eventualitatea că ar veni cineva, aş fi foarte recunoscător dacă persoana respectivă ar avea bunăvoinţa să-mi aducă teancul de hîrtii menţionate pe spatele acestei scrisori.
Aşadar, stimate Signor Schmitz, dacă e vreun membru al familiei dvs. care călătoreşte încoace, mi-ar face un mare bine aducîndu-mi acest pachet care nu e greu nici pentru un bărbat întrucît, aşa cum vă daţi seama, e făcut
[1] *Deo volente!* cu voia lui Dumnezeu (lat.).

din ziare de pe care am făcut copii fidele cu cerneală şi uneori chiar cu bleistift, cînd n-am avut un condei. Dar fiţi atent să nu rupeţi banda de cauciuc deoarece în cazul acesta hîrtiile au să se împrăştie. Cel mai bun lucru ar fi să luaţi o valiză care poate fi încuiată, ca nimeni să n-o poată deschide. Sînt multe de acest fel de vînzare în prăvălia lui Greinitz Neffen, exact vis-â-vis de Piccolo, pe unde trece fratele meu, profesor la Şcoala Berlitz, în orice caz, vă rog să-mi scrieţi cîteva cuvinte ; ce se întîmplă cu dvs. ? Revoltella [l] mi-a scris spunînd că e o prostie să ţii examene pentru 5 f liche [2] de persoană şi apoi sînt doctorii de la Revoltella. Ar trebui aşadar să mă duc acolo să le dau o aufgabe[3] de engleză pentru 5 fliche, dar n-am răspuns pentru că e o treabă dubioasă şi în afară de asta timbrele şi hîrtia m-ar costa 3 fliche. La cît fac banii astăzi, totul ar fi 10 fliche şi asta ar însemna să-mi rămînă atît cît să iau trenul şi să mănînc şi să beau timp de trei zile. Dar la ce altceva te poţi aştepta ?
Salutări cordiale şi scuze pentru biata-mi minte u-zată ; din cînd în cînd mă mai distrez si eu puţin. Scrieţi-mi curînd.
Către JENNY SERRUYS 6 februarie 1921
Boulevard Raspail 5, Paris VII
Chere Madame,

Monsieur Charpentier m'a recu d'une maniere extre-mement gentille. II m'a avance la troisieme pârtie de ce que j e cherchais et m'a promis de faire de son mieux pour pouvoir me procurer le reste entre un delai de 8—10 jours c.â.d. samedi ou lundi prochain. D'abord ii n'a pas voulu meme accepter un ordre de paiement de mă part mais naturellement j'ai insiste. Avec ce qu'il

[1] Scuola Revoltella di Commercio din Triest, unde Joyce predase engleza, devenise între timp universitate.
[2] Coroane.
[3] Lecţie (germ.).

m-a donne et le [sic] reserve que j'avais j'ai pu avec mon immense soulagement me debarasser des plusieurs soucis. Si le reste arrive de la meme facon alors je pour-rai probablement travailler jusqu'â la fin de mon livre, fini lequel je ne souleverai pas la moindre objection si l'on m'expulse comme „undesirable alien" qui ne fait qu'ennuyer prodigieusement Ies gens qui ont commis l'imprudence de me connaître. Pourtant si vous avez l'oc-casion de rencontrer M. Charpentier ii serait convenable peut-etre de lui dire quelque chose pas trop defavorable de mon etre ou biens afin d'assurer le bon resultat de-finitif.

Avec mes meilleurs remerciements et mes salutations tres respectueuses. Votre bien devoue,

JAMES JOYCE[1]

Către DANIEL HUMMEL 14 februarie 1921

Boulevard Raspail 5, Paris VIII Tel. Saxe 34—33

Sehr geehrter Herr Hummel,

Sowohl Sie als Herr Ublinger miissen mich entuschul-digen wegen meines langes Schweigens. Denken Sie mal der verfluchte Kapitel *Kirke* ist noch nicht zu Ende und im Schonen Mittel der Arbeit der Vater meiner Daktylo

[1] Stimată doamnă, Domnul Charpentier m-a primit cu o extremă amabilitate. Mi-a avansat a treia parte din ceea ce a-veam nevoie şi mi-a promis să facă tot posibilul ca să-mi procure restul în 8-l0 zile, adică sîmbăta sau lunea viitoare. La început nici n-a vrut să primească o chitanţă din partea mea dar, fireşte, eu am insistat. Cu ce mi-a dat şi cu rezerva pe care o a-veam mi-a fost posibil, spre imensa mea uşurare, să scap de multe griji. Dacă restul îmi va parveni în acelaşi mod, voi putea probabil să lucrez atunci ca să-mi termin cartea, care, odată sfîrsită, nu voi face nici cea mai mică obiecţie dacă voi fi expulzat ca „undesirable alien" („străin indezirabil", engl.), care nu face altceva decît să plictisească peste măsură pe acei care au comis imprudenţa de a mă cunoaşte. Totuşi, dacă aveţi prilejul de a-l întîlni pe d-l Charpentier poate că ar fi potrivit să-i spuneţi cîte ceva nu prea defavorabil despre mine şi despre ceea ce fac în vederea asigurării unui bun rezultat final. Vă mulţumesc foarte mult şi vă salut respectuos, J. J. (fr.).

- ein berilhmter Pariser Arzt — hat einen Herzschlag bekommen. Ich schreibe jede Nacht bis 2, 3 sogar 5 Uhr. Hoffentlich werde ich in einer besseren Lage năchste Woche sein.

Către FRANK BUDGEN Sfîrsitul lui februarie 1921

JAMES JOYCE

Boulevard Raspail 5, Paris

Dragă Budgen,

întîi si întîi cele mai bune urări de ziua ta şi în al doilea rînd salutările mele şi scuze d-lui şi d-nei Sargent pentru că nu le-am confirmat primirea cărţii pe care mi-au trimis-o. Ce vreme ! O chirie (£ 300) care mă menţine într-o permanentă febră, alergînd de colo pînă colo, ipotecîndu-mi venitul meu cu anticipaţie. Şi apoi în fiecare noapte pînă la trei şi chiar mai tîrziu scriind. *Circe e* terminat de mult ca şi *Eumeu* şi acum scriu episodul *Ithaca.* Am probleme îngrozitoare cu dactilografele. Patru au refuzat să bată Circe, în cele din urmă s-a oferit o admiratoare. A început, dar după ce-a bătut 100 de pagini, tatăl ei a făcut o criză pe stradă (un episod din *Circe)* şi acum manuscrisul e scris lizibil de mînă de către cineva care îl va da altcuiva care-l trimite la dactilografiat. Am trimis *Eumeu* unei a treia dactilografe. Scrisoare isterică de la traducătoarea *Portretului.* Nici un cuvînt sau vreo silabă de la Pound. Am primit o scrisoare de la d-l Valery Larbaud [2] (traducătorul francez al

[1] Stimate d-le Hummel *, Atît d-ta cît şi d-l Ublinger trebuie să mă scuzaţi pentru tăcerea mea îndelungată, închipuiţi-vă că afurisitul de capitol *Circe* nu e încă terminat şi tocmai în mijlocul lucrului tatăl dactilografei

mele — un renumit doctor din Paris — a avut o criză de inimă. Scriu în fiecare noapte pînă la 2, 3, chiar şi pînă la 5. Sper ca săptămîna viitoare să fiu într-o situaţie mai bună, J. J. (germ.).
* Daniel Hummel, prieten al lui Franck Budgen, ulterior prieten al lui Joyce.
[2] Valery Larbaud (188l-l957), romancier, poet şi critic francez, l-a cunoscut pe Joyce prin Sylvia Beach şi a citit episoadele din *Ulysses* publicate în „Little Review".

lui S. Butler [1] şi romancier), care spune că a citit *Ulysses* si e entuziasmat la culme, că Bloom e la fel de nemuritor ca şi Falstaff (doar că mai are încă vreo cîţiva ani de trăit) şi că romanul e tot atît de mare ca si Rabelais (Merde du bon Dieu et foutre de nom de nom — comentariu al lui Monsieur Francois). Iţi voi trimite cit mai curînd posibil amîndouă capitolele...
Sufăr de înspăimîntătoare crize de nevralgie. Sargent îmi spune că simţi înţepături ale reumatismului. Fii a-tent. Un efort hotărît trebuie făcut ca să pun la punct în general toate treburile dar tot ce pot face e să slugăresc la Bloom, fie el blestemat.
Scriu *Ithaca* în forma unui catehism matematic. Toate evenimentele sînt rezolvate în echivalenţele lor cosmice, fizice, psihice etc. Bloom ţopăie pe acolo, bea apă de la canal, urinatul în grădină, conul de tămîie. luminarea a-prinsă şi statuia, astfel că lectorul va şti totul şi o va şti în modul cel mai net şi rece, dar Blaom şi Stephen vor deveni prin aceasta corpuri cereşti, rătăcitori ca şi stelele la care privesc. Ultimul cuvînt (omenesc, mult prea omenesc) revine Penelopei. Acest lucru este indispensabila contrasemnătură pe paşaportul pentru eternitate al lui Bloom. Mă refer la ultimul episod *Penelopa.*
Şi acum, dragă prietene, fiind cu vreo douăzeci şi opt de zile mai bătrîn ca tine, îmi iau permisiunea de a-ţi sugera că ar trebui să punem într-un fel capăt acestei stupide existenţe pe care o ducem amîndoi. A mea este şi mai absurdă decît a ta.
Către HARRIET SHAW WEAVER 9 aprilie 1921
(Paris)
Stimată d-ră Weaver,
Aseară, la ora 6, d-na Harrison, căreia îi fuseseră trimise scenele finale din *Circe* ca să fie dactilografiate, după accidentul Dr. Livisier, m-a vizitat într-o stare de
[1] Samuel Butler (1835-l902), scriitor satiric şi pictor, autor al celebrelor utopii *Erewhon.*

extremă agitaţie şi mi-a spus că bărbatul ei, funcţionar la ambasada britanică de aici, a găsit manuscrisul, l-a citit şi apoi l-a rupt şi l-a aruncat pe foc. Am încercat să aflu mai exact ce s-a întîmplat dar a fost foarte greu. Dactilografa mi-a spus că soţul a ars numai o parte din manuscris şi restul l-a „ascuns". Am rugat-o să vină să-mi aducă restul. A plecat promiţîndu-mi să revină în-tr-o oră. Am aşteptat pînă la 10,30. dar nu s-a întors şi nici nu mi-a scris sau telefonat astăzi pînă la ora asta (11.30 a. m.). Bănuiesc că mi-a ascuns unele lucruri. Fiind foarte obosit, vă rog să scuzaţi această scurtă notă.
Sincer, al dvs., JAMES JOYCE
Către HARRIET SHAW WEAVER 10 aprilie 1921
Boulevard Raspail o, Paris VII
Stimată d-ră Weaver,
Sîmbătă seara am primit un pachet de la d-na Harri-son cuprinzînd restul manuscrisului episodului *Cir ce.* Povestirea ei pare să fi fost adevărată, din fericire pentru sănătatea mea mintală. Numai cîteva pagini pe care le lăsase pe masă au fost distruse. Va trebui să revăd notele momentului si să-l recreez, ceea ce nu e atît de uşor, deoarece de cînd l-am terminat am scris sfîrsitul si întreg episodul *Eumeu şi o* bună parte din *Ithaca.* E foarte obositor, totuşi sosirea pachetului a fost o uşurare după douăzeci şi patru de ore de suspense.
La primirea scrisorii d-lui Huebsch, expediată de către dvs., am telegrafiat d-lui Quinn să retragă întreaga dactilogramă a lui *Ulysses... A* doua zi am aranjat ca publicarea la Paris să înlocuiască pe cea din America — sau mai degrabă am acceptat propunerea pe care mi-a făcut-o Shakespeare and Co, o librărie de aici, la intervenţia d-lui Larbaud.
Sînt uimit eu însumi că am fost în stare să scriu atît de mult pe cît am scris. Rezultatul, în ceea ce mă priveşte, e că am ajuns în cel mai înalt grad de nervozitate încercînd să rămîn aici. D-l Larbaud pleacă în Anglia vara

asta si mi-a pus la dispoziţie apartamentul lui de aici, dar între timp îmi este necesar un avans

asupra cărţii aşa cum a sugerat d-l Quinn şi sînt într-o asemenea încurcătură încît sînt obligat să scriu această scrisoare şi să o trimit chiar prin avion, deoarece mi-e teamă că greva de la căile ferate ar putea să întîrzie expedierea ei. în cazul în care aţi putea găsi o modalitate prin care un asemenea aranjament să fie făcut imediat, pînă la clarificarea situaţiei prin corespondenţă (mă gîndesc la Shakespeare and Co de aici), aş fi nespus de uşurat. Desigur că as consemna în contract că avansul sau avansurile au fost făcute în contul drepturilor de autor.
Lucrul esenţial pentru mine este să predau odată cartea şi să o scot din preocupările mele si să fiu în stare să termin ultima (şi cea mai agitată) etapă. Nu am de ales, totuşi, între a accepta povara şi necazurile acestui sejur de aici şi a abandona lucrul neterminat. Practic l-am terminat deoarece în lunile de acum si pînă în septembrie pot să scriu în linişte ultimele două episoade.
Vă mulţumesc pentru articolul lui Aldington [1]. Mai e un articol despre *Ulysses*, mi se spune, în „Revue de Geneve" şi altul al lui Larhaud în „Revue de France". Vă voi trimite cele două episoade într-o zi-două cînd sfîr-şitul lui *Circe* va fi dactilografiat.
Către HARRIET SHAW WEAVBR 2 mai 1921
Boulevard Raspail 5, Paris VII
Stimată d-ră Weaver,
Vă mulţumesc mult pentru foarte generosul avans a-supra drepturilor de autor la *Ulysses* (ediţia din Paris) [2], alăturat vă trimit chitanţa de primire. Sînt bucuros că nu aţi observat nici o oboseală în. *Circe.* Ţesătura episo-
[4] Richard Aldington (1892-l962), poet, romancier şi biograf englez. Articolul apărut în „English Review", deşi aprecia *U-lysses* ca fiind „remarcabil", avea multe rezerve.
[2] E vorba de proiectata ediţie care urma să apară după ediţia *Shakespeare and Co,* (2 februarie 1922), şi anume aceea de la Egoist Press — Londra-Paris (octombrie 1922).

dului e atît de vastă şi de o structură atît de complicată zoologic, încît cred că trebuie să fie greu de urmărit într-o dactilogramă cum e asta. Cîteva fire au fost lăsate deoparte, ca să nu mai vorbesc de ruptura care a sfî-şiat acest episod. V-aş fi trimis şi dactilograma *Boilor soarelui* pentru d-l Eliot, dar am dat-o d-nei Harrison împreună cu toate exemplarele din „Little Review", ca să-i fac posibilă, cum spunea ea, urmărirea numelor si aluziilor din *Circe,* atunci cînd bate la maşină. I-am scris de două ori dar nu am putut obţine nici un răspuns. Am încercat să descopăr unde lucrează. Sper că soţul ei nu le-a ars şi pe astea. Aprob întru totul modul în care aţi scris d-lui Pinker şi sînt de acord cu tot ce veţi spune despre acest lucru.
D-l Pound mi-a dat tăieturile de presă pe care vi le-am trimis. Mi-a arătat de asemeni două scrisori de la redactorii lui „Little Review" care urmează să apară a-cum trimestrial, d-l Pound fiind din nou reprezentantul lor în străinătate. M-am uitat prin scrisori şi se pare că vor renunţa la *Ulysses,* aşa că presupun că *Boii soarelui* nu va fi publicat. Acest lucru nu are importanţă întrucît cartea este deajuns de bine cunoscută. D-l Pound are intenţia de a scrie împreună cu cîţiva prieteni un articol sau un manifest despre acest fapt. Oricum o să-i dau dactilograma (un alt exemplar) ca să-l trimită mai departe, aşa cum am făcut şi pînă acum ştiind că nu va apărea niciodată în revistă.
Mîine seară sper să vă trimit o corectură a prospectului. Devizul tipografului privind paginaţia şi costul tipăririi era, aşa cum am descoperit, plin de greşeli si acum, după cîte am aflat, el a redus preţul cu 7000 de franci. Aceasta explică întîrzierea. Fac tot ce se poate ca să lansez pluta pe care acest „erou" va naviga pentru posteritate - - spre profunda uşurare a tuturor contemporanilor săi. Zăresc în jurul meu zîmbetele de satisfacţie ale cititorilor care au fost informaţi în chip oficial că mai sînt numai două episoade, amîndouă rezonabil de scurte, şi nici o urmare.
Vă mulţumesc mult din nou pentru ajutorul dvs. care luminează întunecatul labirint în care se pare că am intrat.

Către VALERY LARBAUD 5 iunie 1921
71 rue du Cardinal Lemoine, Paris V
Cher Larbaud,
Nous voilâ donc installes chez vous depuis deux jours et deja, apres le sacre demenagement, je commence â m'y trouver si bien que l'episode *ă'Ithaque* procede rapide-ment. Un endroit plus favorable on ne pourrait penser pour la fin tranquille d'un livre si tumultueux. J'ai laisse *Circe et Ies* pourceaux, truie, boudins. andouilles, grogne-ments etc. lâ-bas au boulevard Raspail. Mă femme et Lucie sont enchantees. Elles me prient d'ajouter leurs noms en vous disant encore une fois notre gratitude.

Pas de reponse de la part de Gallimard. Et je crois que Poe ne donnera pas la piece. J'attends Ies premieres epreuves *ă'Ulysse* au 10 courant.
Comment allez-vous ? Si la carte poştale que vous m'avez envoye est typique du pays je me promets deja un sejour la quand le livre est fini.
Peut-etre de temps â autre vous trouverez lâ-bas sur la plage ou dans votre demeure ou qui sait oii une trace quelconque de mon heros (dans le 25e livre de l'Odyssee, briile par l'ambassadeur britannique â Athenes on parle de son sejour â Hopa^oţ je vous prie de m'en parler. Bien cordialement votre,
JAMES JOYCE [4]

[1] Dragă Larbaud, iată-ne deci instalaţi de două zile în apartamentul d-tale şi de pe acum, după blestemata de mutare încep să mă simt atît de bine că episodul *Ithaca* progresează rapid. Un loc mai favorabil nici nu se putea imagina pentru finalul liniştit al unei cărţi atît de tumultuoase. Am lăsat-o pe *Circe* si porcii, scroafele, caltaboşii, grohăiturile etc., acolo în bulevard Raspail. Soţia mea si Lucia sînt încîntate. Ele mă roagă sa adaug si numele lor si să vă exprim încă o dată gratitudinea noastră.
Nici un răspuns de la Gallimard. Şi cred că Poe nu va juca piesa. Aştept primele corecturi la *Ulysses* în 10.

150

Către HARRIET SHAW WEAVER 24 iunie 1921
71 rue du Cardinal Lemoine, Paris V

Stimată d-ră Weaver,
... Cu legendele despre mine s-ar putea face o frumoasă culegere. Iată cîteva. Familia mea din Dublin crede că m-am îmbogăţit în Elveţia în timpul războiului făcînd spionaj pentru unul sau pentru amîndoi combatanţii. Cei din Triest, văzîndu-mă că ies în fiecare zi din casa rudelor mele, unde mi-era depozitată mobila, şi în douăzeci de minute mă duc în acelaşi loc, la poşta centrală, şi mă întorc (scriam *Nausicaa* şi *Boii soarelui* într-o atmosferă groaznică), au răspândit zvonul, acum crezut de-a binelea, că sînt o victimă a cocainei. In Dublin circula peste tot zvonul (pînă ce l-a risipit prospectul la *Ulysses)* că nu mai pot scrie, că am fost doborît şi că sînt la New York pe moarte. Cineva din Liverpool mi-a spus că a auzit că sînt proprietar al mai multor săli de cinema de pe întreg cuprinsul Elveţiei, în America, după cît se pare, circulă sau au circulat două versiuni : una că sînt un amestec auster de Dalai Lama şi şir Rabin-dranath Tagore. D-l Pound m-a descris ca un fel de sever pastor din Aberdeen. D-l Lewis mi-a relatat că i s-a spus că sînt un nebun care umblă mereu cu patru ceasuri si vorbeşte rar doar ca să-şi întrebe vecinul cît e ceasul. D-l Yeats se pare că m-a descris d-lui Pound ca un fel de Dick Swiveller. Ce-or fi gîndind numeroşii şi bunii de nimic oameni cărora le-am fost prezentat aici, nu ştiu. Obiceiul meu de a mă adresa celor pe care-i întîlnesc pentru prima dată cu „Monsieur", mi-a adus

Ce mai faceţi ? Dacă ilustrata pe care mi-aţi trimis-o e tipică pentru regiune îmi promit să merg acolo cînd voi termina cartea.
Poate că din cînd în cînd veţi găsi pe plajă sau în locuinţa dvs. sau cine ştie unde, o urmă oarecare a eroului meu (în a 23-a carte a Odiseii, arsă de către ambasadorul britanic la Atena, se vorbeşte de şederea lui la Sopajioţ* ; vă rog să-mi scrieţi despre acest lucru.
Foarte cordial, al dvs., J. J. (fr.).
* Aluzie la Shoreham Beach, Sussex, unde se afla Larbaud, menţionat aici într-o elenizare fantezistă.

151

reputaţia că sînt un *tout petit bourgeois,* în timp ce alţii consideră ceea ce eu zic că-i politeţe ca pe ceva foarte jignitor... O femeie de aici a lansat zvonul că sînt extrem de leneş şi că nu voi face şi nu voi termina nimic. (Am calculat că trebuie să fi cheltuit cu scrisul lui *Ulysses* aproape 20 000 de ore).
Amintesc de toate aceste opinii nu pentru a vorbi despre mine ci pentru a vă arăta cît de contradictorii sînt. Probabil că adevărul e că sînt o persoană cu totul obişnuită care nu merită o descriere atît de plină de imaginaţie. Mai există o altă opinie cum oă sînt un tip simulant si disimulat â la Ulise, un „iezuit plicticos" egoist şi cinic. E ceva adevărat în asta, presupun, dar în nici un caz nu e totul în ceea ce mă priveşte (după cum nu a fost totul nici despre Ulise) şi am obişnuit să mă folosesc de această aşa-zisă trăsătură pentru a-mi apăra bietele mele creaţii...
Nu am citit o carte de literatură de mai mulţi ani. Capul mi-e plin de pietriş şi gunoaie, de chibrite rupte şi o mulţime de ţăndări culese de „mai peste tot". Sarcina pe care mi-am asumat-o din punct de vedere tehnic de a scrie o carte din optsprezece puncte de vedere diferite şi în tot atîtea stiluri,

aparent necunoscute sau nedescoperite de colegii mei de meserie, acest lucru ca şi natura legendei alese ar fi deajuns ca să tulbure echilibrul mental al oricui. Vreau ?ă termin cartea şi încerc să-mi rezolv problemele mele materiale încurcate într-un fel sau altul (cineva de aici zicea despre mine : Se spune că e un poet, dar pe el par să-l intereseze în mod deosebit saltelele). Şi, de fapt, aşa si e. După asta doresc o lungă odihnă în timpul căreia să uit cu totul de *U-lysses.*

Către HARRIET SHAW WEAVER 7 august 1921

71 rue du Cardinal Lemoine, Paris V

Stimată d-ră Weaver,

Ochii mei mi-au dat o admirabilă vacanţă de cinci săptămîni — deoarece cea mai ciudată dar nu şi cea mai rea criză în loc să se termine în trei săptămîni s-a ter-

152

minat în trei ore. Oamenii care stăruiau să mă considere ca un tînăr cu un picior în groapă ar fi fost edificaţi văzîndu-mă cum mă rostogolesc pe covor. Lucrul bun a constat în faptul că această criză a fost mai scurtă în faza însănătoşirii. Sînt sfătuit să mă duc la Aix-les-Bains dar în loc de asta sînt în Ithaca. Scriu si revăd şi corectez cu un ochi sau cu doi, cam douăsprezece ore pe zi as spune, oprindu-mă vreme de vreo cinci minute cînd nu mai pot vedea. Mi se-nvîrte capul după aceea dar asta nu-i nimic pe lîngă cum i se învîrte capul cititorului meu. încă nu mi-am revenit cu totul şi fac cel mai nepotrivit lucru posibil dar n-am încotro. E şi o nebunie deoarece cartea nu-mi va răsplăti nici în parte această muncă. Ritmul înscrierilor a fost lent şi rar si acum se pare că s-au cam sfîrşit...

Voiam să-mi iau o vacanţă de patruzeci si opt de ore undeva dar m-am răzgîndit. Sînt atît de obosit că dacă mă voi întinde undeva într-un colţ îndepărtat de ţară nu voi mai avea energia necesară să mă scol.

Bloom si toată familia Bloom vor muri curînd, slavă Domnului. Toţi spun că ar fi trebuit să moară de multă vreme...

Către VALERY LARBAUD [Vara, 1921]

71 rue du Cardinal Lemoine, Paris V

Cher Larbaud,

J'ai bien recu Ies enveloppes mais j e n'ai jusqu'ici rien â y mettre. M-lle Monnier m'a parle de votre impatience de lire le dernier episode. Mais ii y en a deux. *Ithaque* et *Penelope.* De celui-ci j'avais des le commen-cement esquisse la silhouette et maintenant je l'ai rempli (et comment) au moins Ies trois-quarts. De l'autre j'ai ecrit presque autant mais ii faudra y travailler encore. Je travaille dix jours [sic] par jour en ajoutant aussi beaucoup au texte des epreuves que j e corrige. Outre ca

153

et outre l'incident de la chasse (hue and cry) detruit par M. Harrison de l'ambassade britannique et maintenant remplace, j'ai ajoute â *Circe* une scene messianique avec une litanie chantee en son honneur...

Ithaque est tres etrange. *Penelope* le dernier cri. Vous m-avez demande une fois quelle serait la derniere parole d'Ulysse. La voilâ : *yes.* Autor de cette parole et de trois autres egalement femelles l'episode tourne lour-dement sur son axe. II n'y a que huit phrases dont la premiere contient 2 000 paroles.

J'ai signe le contrat avec „La Sirene" pour le *Por-tro.it* aujourd'hui.

Je vois beaucoup mieux mă non vedo l'ora di terminare con Bloom ora e poi sempre (?) in secula secu-lorum. Amen ! [J]

[1] Dragă Larbaud, Asm primit plicurile dar pmă în prezent nu am ce pune în ele. D-ra Monnier * mi-a vorbit despre nerăbdarea d-tale de a citi ultimul episod. Dar sînt două : *Ithaca* şi *Penelopa.* Am schiţat încă de la început forma acestuia din urmă si acum am umplut-o (şi încă cum) cel puţin pe trei sferturi. Din celălalt am scris tot atît dar va trebui să mai lucrez la el. Lucrez zece zile [desigur, ore] pe zi, făcînd de asemeni adăugiri si la textul corecturilor pe care le citesc. In afară de asta şi de incidentul cu vînătoarea (hăituiala) distrus de d-l Morrison de la ambasada britanică şH acum înlocuit, am adăugat episodului *Circe* o scenă mesianică şi o litanie cîntată în cinstea ei...

Ithaca este foarte ciudată. *Penelopa,* ultimul strigăt. M-ai întrebat odată care va fi ultimul cuvînt al lui *Ulysses.* Iată-l : da. în jurul acestei vorbe si a altor trei tot feminine episodul se roteşte greoi în jurul axei bale. Nu sînt decît opt fraze, din care prima are 2.500 de cuvinte.

Am semnat azi contractul cu „La Sirene" pentru *Portretul...*

Văd mult mai bine (fr.) dar nu văd cînd voi termina cu Bloom acum şi pentru totdeauna (?) (it.) în vecii vecilor. Amin ! (lato.

* Adrienne Monnier, proprietara librăriei Maison des Amis des Livres, împreună cu Sylvia Beach, a dus o campanie de popularizare în cercurile literare pariziene a operei lui Joyce si în special a lui *Ulysses,* ceea ce s-a soldat cu publicarea prin înscriere a cărţii de către Shakespeare and Co.

Către HARRIET SHAW WEAVER 30 august 1921

71 rue du Cardinal Lemoine, Paris V

...Am fost obligat să-mi reduc orele de lucru de la şaisprezece pe zi la şase ca urmare a unei crize, după cit se pare un fel de sincopă. Mi s-a întîmplat într-un music hali unde m-am dus cu fiul meu, nefiind în stare să lucrez. Cu ajutorul lui şi al unui poliţist am fost dus pînă la un taxi şi apoi la o farmacie de noapte unde mi-au dat puţin eter, cred. Criza a durat cam vreo două ore şi, fiind foarte nervos, am fost tare alarmat. De atunci mă antrenez pentru o cursă maraton, mergînd 12—14 kilometri în fiecare zi şi uitîndu-mă atent în Sena să văd dacă nu e vreun loc unde aş putea să-l arunc pe Bloom cu o greutate de 50 de livre legată de picioare.

Am făcut pînă acum o mulţime de adăugiri la corecturi, pînă la sfîrsitul]ui *Scyla şi Charybda.* Poate că doriţi să le vedeţi. Dacă da. vi le voi trimite. Am adăugat de asemeni o scenă mesianică la *Circe,* dar tipograful n-a ajuns pînă acolo.

Vă rog să acceptaţi cele mai bune urări de ziua dvs. şi la mulţi ani fericiţi.

Către ROBERT McALMON * 3 septembrie 1921

71 rue du Cardinal Lemoine, V^e^

Dragă McAlmon,

îţi mulţumesc pentru scrisoarea ta prietenească. Sper că ai primit scrisoarea mea şi chitanţa. De la criza aceea, mă odihnesc cam 10 ore pe zi, lucrez 6 si mă duc să mă plimb. Aşa mă simt mai bine. Iţi trimit corectura ta si scrisoarea.

Am trimis lui Budgen lotul acela cu *Penelopa* dar nu rni-a scris încă despre asta. Dacă-l vezi, fii bun şi roagă-l

[1] Robert McAlmon (1896-l956), scriitor american, care în anii de după primul război a avut o mică editură la Paris, Contact Publishing Co, si care îl ajuta pe Joyce împrumutîndu-i bani.

să mi-l trimită înapoi. Am scris o mulţime de prostii în tot cuprinsul blestematei de cărţi şi prima jumătate e practic aşa cum va apărea, li voi da lui Molly încă o poveste de 2 000 de cuvinte, voi corecta încă vreo cîteva episoade şi le voi rescrie şi apoi voi începe să pun la punct fantomaticul penultim episod, *Ithaca.* între timp, plimbîndu-mă de-a lungul Senei, caut un loc izolat unde aş putea „să pun mîna pe Bloom şi să-l arunc în marea blestemată".

Nici o înscriere pentru *Ulysses.* Luna trecută numai 4 sau 5.

JAMES JOYCE

De]a BERNARD SHAW către SYLVIA BEACH 10 octombrie 1921

10 Adelphi Terrace, London W.C. 2

Stimată doamnă,

Am citit cîteva fragmente din *Ulysses* publicate în foileton. E o revoltătoare dare de seamă a unei faze dezgustătoare a civilizaţiei ; dar e o relatare veridică şi aş voi să înconjur Dublin-ul cu un cordon izolator şi să forţez fiecare persoană de sex masculin din oraş între 15 şi 30 de ani să o citească şi să-i întreb dacă, gîndindu-se bine, pot găsi ceva amuzant în această murdară, vicioasă batjocură şi neruşinare. Dvs. poate să vă pară artă, sîn-teţi probabil (vedeţi că nu vă cunosc) o tînără barbară fermecată de elanurile şi entuziasmele pe care arta le stîrneste în sufletele pasionate, dar pentru mine totul este hidos de real. Eu m-am plimbat pe aceste străzi si am cunoscut aceste prăvălii şi am auzit şi am luat parte la aceste conversaţii. Am fugit de ele în Anglia la douăzeci de ani si patruzeci de ani mai tîrziu am aflat din cărţile d-lui Joyce că Dublin-ul a rămas şi acum ceea ce a fost şi că tinerii mai trăncănesc şi se bălăcesc într-o neruşinată golăneală aşa cum o făceau în 1870. E o oarecare consolare, totuşi, să descoperi că pînă la urmă cineva a meditat profund asupra acestui lucru şi astfel

a putut trece peste repulsia aşternerii pe hîrtie a tuturor acestor fapte şi si-a folosit geniul său literar pentru a obliga oamenii să le privească în faţă. în Irlanda oamenii încearcă să facă pisicile să păstreze curăţenia frecîndu-le nasul în propria lor scîrnă. D-l Joyce a încercat acelaşi tratament cu subiecţi umani. Sper să aibă

succes.
îmi dau seama că sînt şi alte calităţi şi alte lucruri în *Ulysses,* dar ele nu cer un comentariu special din partea mea.
Trebuie să adaug, deoarece prospectul e si o invitaţie la cumpărarea cărţii, că sînt un domn irlandez în vîrstă si dacă vă închipuiţi că vreun irlandez, cu atît mai puţin unul vîrstnic, va plăti 150 de franci pentru o carte, îi cunoaşteţi prea puţin pe compatrioţii mei.
Al dvs. devotat, G. BERNARD SHAW
Către ROBERT McALMON 29 octombrie 1921
Rue de l'Universite 9, Paris VII
Dragă McAlmon,
Cîteva rînduri ca să-ţi spun că am terminat tocmai episodul *Ithaca* aşa că, în cele din urmă, scrierea lui *Ulysses* s-a isprăvit. Mai am de făcut o mulţime de corecturi şi revizuiri dar compunerea cărţii a luat sfîrşit. Iţi voi trimite *Penelopa* cu toate revizuirile şi adăugirile cînd tipografii or să mi-o dea înapoi. *Ithaca e* foarte ciudată. Mă întreb dacă o să-ţi placă.
O, Deo Graţios!
Ţi-aş fi foarte obligat dacă cecul tău lunar va sosi punctual la l noiembrie (adică blestematul de proprietar al acestui bordel îţi va fi). Să sperăm că lucrurile vor începe să fie acum mai încurajatoare, încă vreo 3 săp-tămîni de zbucium cu corecturile şi totul se va termina. Aşa că de trei ori ura pentru Bloom !
(Puternice fluierături.)
Multe scuze pentru partea materială a scrisorii şi cele mai bune urări pentru continua ta stare magnolică şi pe curînd.
157
Către HARRIET SHAW WEAVER 6 noiembrie 1921
9 rue de l'Universite, Paris.
Stimată d-ră Weaver,
De la terminarea lui *Ulysses* mă simt tot mai obosit dar trebuie să rezist pînă ce voi revizui toate corecturile, Sînt extrem de nemulţumit de toate aceste greşeli tipografice. Lucrîncl în mijlocul unor grămezi de note la o masă de hotel nu pot face treaba asta mecanică cu nenorocitul meu de ochi şi jumătate. Oare greşelile astea or să fie perpetuate în ediţiile viitoare ? Sper că nu. Sînt bucuros că primele corecturi pe care le-am trimis nu s-au rătăcit. Mi-era teamă sau că s-au rătăcit sau că, aţi fost bolnavă sau că le-aţi citit şi nu v-au plăcut deoarece nu mi-aţi scris. V-am trimis o nouă transă ieri. Vă rog să le citiţi cît de repede puteţi şi trimiteţi-mi-le înapoi, deoarece am nevoie uneori să mă refer la ele...
...Mi-a fost arătat un articol din „New Republic" scris de d-l Clive Bell. Scriitorul, pe care l-am întîlnit o dată sau de două ori pe aici, *se* scuză, într-un articol despre modernitatea în artă, că nu discută pe larg opera d-lui Joyce, pe motiv că talentul lui (al d-lui J.) e din nefericire prea mediocru ca să justifice o critică detaliată. Aud de asemeni că există multă ostilitate latentă faţă de carte printre oamenii de litere din Anglia şi Irlanda (se spune că d-l George Russel a zis că în carte nu există o singură frază demnă de a fi citită), dar ţinînd seama de modul în care le funcţionează mintea, aşa cum o ştiu, părerea lor se va schimba de cîteva ori înainte de a se stabili în chip definitiv. Aş dori ca laboriosul volum să fie lansat pentru a vedea cum sq comportă el şi celălalt vas. în orice caz eu nu voi fi la bord.
Vă sînt foarte recunoscător pentru neabătuta dVs. loialitate faţă de dificila mea persoană şi faţă de interminabila compoziţie care urmează să fie oferită în cele din urmă unei lumi dezorientate.
158
De la SHERWOOD ANDERSON 3 decembrie 1921
Chicago, Illinois
Stimate d-le Joyce,
Vă scriu această notă ca să vi-l fac cunoscut pe prietenul meu Ernest Hemingway care, cu d-na Hemingway, vine să stea la Paris şi-l voi ruga să vi-o trimită prin poştă cînd soseşte acolo.
D-l Hemingway e un scriitor american în legătură instinctivă cu tot ce se întîmplă interesant pe aici şi sînt convins că veţi fi de părere că d-l şi d-na Hemingway sînt nişte oameni încîntători. [i]
Ei vor sta pe rue du Cardinal Lemoine, 74. Sincer,
SHERWOOD ANDERSON
Către HARRIET SHAW WEAVER 10 decembrie 1921

Rue de l'Universite 9, Paris VII

Stimată d-ră Weaver,

...La seance a mer's foarte bine[2]. în mijlocul episodului *Ciclopul* lumina s-a stins, aşa cum s-a întîmplat şi cu Ciclopul însuşi, dar lumea a fost foarte răbdătoare. Ce e ciudat, prezentarea biografică a d-lui Larbaud a

[1] Intr-o scrisoare adresată lui Sherwood Anderson în 9 martie 1922, Hemingway scria : „Joyce a scris o carte afurisit de minunată... între timp se spune că el si familia lui mor de foame, dar îi poţi vedea, întreaga trupă celtică, în fiecare seară la Mi-chaud, unde Binney [Hadley, soţia sa] şi cu mine ne putem permite să mergem cam o dată pe săptămînă. Gertrude Stein spune că Joyce îi aducea aminte de o bătrînă din Sân. Francisco. Fiul femeii dăduse peste un filon grozav de bogat în Klondyke şi femeia mergea peste tot frîngîndu-şi mîinile şi spunînd : „Vai, sărmanul meu Joey ! Sărmanul meu Joey ! Are atît de mulţi bani !" Afurisiţii ăştia de irlandezi trebuia să se plîngă dintr-un motiv sau altul, dar niciodată n-ai să auzi de vreun irlandez că moare de foame". (Ernest Hemingway — *Se-lected Letters* (1917-l961), N. Y. 1981).

[2] în 7 decembrie 1921, Valery Larbaud a ţinut o conferinţă despre Joyce în faţa unui public alcătuit din cunoscuţi oameni de litere, în librăria lui Adrienne Monnier, Maison des Amis des Livres, conferinţă urmată de lectura unor fragmente din *Ulysses.*

cuprins un număr de afirmaţii inexacte, deşi am răspuns de multe ori întrebărilor pe care mi le-a pus. Nimeni nu pare înclinat să mă prezinte lumii în neînfrumuse-ţatul meu prozaism, în ultimul moment a hotărît să taie o parte din fragmentul din *Penelopa,* dar întrucît mi-a spus acest lucru doar cînd se îndrepta spre masă, am acceptat...

Sînt cîteodată chinuit de teamă că tipografia va lua foc sau că nu se ştie ce întâmplare nefavorabilă va interveni în ultimul moment. Aţi dori să vedeţi coperta lui *Ulysses ?* Cred că sînt cîteva greşeli de dactilografie în planul acela pe care vi l-am trimis. Intr-una din referirile sale, d-l Larbaud a contopit două episoade în-tr-unul singur. După cît se pare, o asemenea atitudine e compatibilă cu o mare înţelegere a cărţii si prietenie faţă de autorul ei. Mai trebuie tipărite încă 180 de pagini, aşa că foarte curînd acestea — şi o mulţime de alte chestiuni - vor putea fi verificate lansînd cartea în lume.

Am auzit că o parodie a cărţii intituiată *Ulysses Junior* a apărut în „New York Herald". Ar fi putut aştepta pînă bietul *Ulysses* senior avea să fie „acasă sosit de pe mare". Am auzit că unul din scriitorii grupului futurist de aici stimulat de *Ulysses* a început o lucrare intituiată *Telemachus.* îi urez multă bucurie.

1922

De la MAURICE DARANTIERE l februarie 1922

Maurice Darantiere, Maistre imprimeur

A Dijon

Trois exemplaires de *Ulysses* sont remis au courier de ce soir comme Lettres Express â l'adresse de Miss Beach.

L'officine toute entiere est heureuse de vous offrir le premier exemplaire â la date du 2 Fevrier.

MAURICE DARANTIERE *

Către HARRIET SHAW WEAVER 8 februarie 1922

Rue de l'Universite 9, Paris VII

Stimată d-ră Weaver,

Vă mulţumesc mult pentru telegrama dvs. Două e-xemplare din *Ulysses* (nr. 901 şi 902) au ajuns la Paris la 2 februarie şi alte două exemplare (nr. 251 şi 252) la 5 februarie. Un exemplar e pus în vitrină, celelalte trei au fost luate de abonaţi care au plecat în diferite colţuri ale lumii. De cînd s-a anunţat că volumul a apărut, librăria e într-o stare de asediu - - cumpărătorii vin de două sau de trei ori pe zi şi n-avem nici un exemplar să le dăm. După multe telefoane si telegrame se pare că azi vor sosi 7 exemplare şi mîine 30. O încheiere mai plină de nervi la istoria cărţii cu greu s-ar fi putut imagina ! Primele 10 exemplare din *edition*

de luxe nu vor fi gata înainte de sîmbătă aşa că exemplarul dvs. (nr. 1) nu-l veţi primi mai înainte de marţea viitoare. Cît despre mine (nu prea şi despre dvs.) sînt bucuros că aţi anunţat o ediţie englezească. Sper că în acest caz va fi posibil să corectez numeroasele greşeli. Pound spune că va fi...
Vă mulţumesc pentru prompta înapoiere a episodului *Penelopa* (al cărui nume printr-o stranie coincidenţă este şi al dvs.). N-a sosit prea tîrziu. Modul în care-l descrieţi coincide cu intenţia mea — dacă s-ar adăuga epitetul „post uman". Am respins obişnuita interpretare a ei ca o apariţie omenească - - acest aspect fiind reprezentat mai bine prin *Calipso, Nausicaa* şi *Circe,* ca să nu mai vorbesc de figurile pseudohomerice. în concepere si

[1] Trei exemplare din *Ulysses* au fost trimise pe adresa d-rei Beach, prin poştă astă-seară, ca scrisori expres, întregul atelier e fericit să vă ofere primul exemplar pe data de 2 februarie *. M. D. (fr.).
* Ziua de naştere a lui Joyce, care împlinea 40 de ani.

tehnică am încercat să descriu pămîntul care este pre-uman şi de presupus post-uman. Cu cele mai bune salutări,
al dvs. foarte sincer şi sîcîitor pînă la capăt.

De la STANISLAUS JOYCE 26 februarie 1922
via Sanilâ 2, Triest

Dragă Jim,
Am primit cu bine *Ulysses.* Acum mai multe luni mi s-a trimis o dactilogramă imperfectă a lui *Circe.* Cînd am primit scrisoarea ta cu copia grozavei păreri a lui Shaw am clus-o lui Benco, pe care am reuşit să-l văd după ce am fost la „Nazione" de cîteva ori. A citit scrisoarea cu multă atenţie si a mormăit că e „foarte interesantă, într-adevăr, foarte interesantă", dar nu a socotit că va fi pe placul cititorilor săi. Cînd am primit *Ulysses,* de asemeni m-am grăbit să mă duc la el si m-am oferit să-i împrumut cartea chiar înainte de a o citi eu însumi. A fost foarte politicos dar era foarte ocupat. Mi-a spus că o să rni-o ceară cînd o să aibă timp să o citească. îmi face impresia că nu-i plac ultimele întîmplări legate de volum. Şi oricum, cine e Silvio ? Cred că *Circe o* să rămînă drept cel mai oribil lucru din literatură, doar dacă nu mai ai ceva pe suflet si mai rău decît această „Agonie într-un bordel". Nu e în primejdie cumva scrisul tău să devină o ştiinţă a ecarisajului ? Aş vrea să scrii din nou versuri. Ultimele cîteva lucruri pe care le-ai scris erau atît de bune faţă de primele versuri, încît nimeni nu se poate îndoi ce-ai putea face dacă ai încerca iar. Cred că ai avea nevoie de ceva ca să-ţi recapeţi respectul faţă de tine însuţi după această recentă inspecţie a oalelor de noapte. Tot ce e scabros pare să aibă pentru tine aceeaşi irezistibilă atracţie pe care o are baliga pentru muşte. Recunosc, desigur, adaptabilitatea, aproape nelimitată, a stilului tău : scrisul vlăguit al ziariştilor din Dublin, cu efortul lui nevolnic de a fi spiritual, sau potrivit cu dimineaţa următoare nopţii anterioare, şi mult prea bine, mîzgăleala ignorantă a „Penelopei", dar în întoarcerea lui *Ulysses* nu înţeleg scopul catehismului.

Francini a ţinut o conferenza-caricatură despre tine în sala Filarmonicei, îţi poţi închipui lesne că neavînd nici o slujbă de cîtva timp a încercat să facă rost de un ban cinstit. Pleacă mîine la Florenţa ca să lucreze la „Nuovo Giornale". Sala era pe jumătate plină. Toţi cei cu care am vorbit despre treaba asta erau nemulţumiţi, dar îţi trimit broşura ca să poţi judeca singur. Mi-a jurat înainte de conferinţă că va fi o caricatură de bun gust si „demnă de subiectul ei", în loc de asta, a fost ceva vulgar si stupid si bun pentru „Coda del Diavolo" [1]. Degli amici mi guardi ii Dio [2]...........
în decembrie trecut mi-ai promis să-mi înapoiezi banii pe care ţi i-am dat de îndată ce vei termina cartea. Pînă acum n-am primit nimic. Am cumpărat acele zece lire sterline acum doi ani, plătind nouăzeci de lire (italiene) lira sterlină, aşa că în orice caz voi pierde. Dacă ai nevoie de bani, păstrează-i ; dar nu cred că e posibil să ai nevoie de ei. Cînd ai sosit la Paris ai primit bani. Ultima ta scrisoare anunţa un nou dar de două mii de lire sterline. Nu se poate să ai nevoie de zece lire sterline vreme de doi ani. Eu da. De fapt, aceasta mi se pare a fi doar numai o parte esenţială a indiferenţei nepăsătoare cu care ai acţionat în treburile care mă priveau. Nu mai sînt un băieţel.

Sper că Nora şi-a revenit cu totul după accidentul ei despre care am auzit diferite reiatări. Transmite-i salutările mele şi lui Georgie şi Luciei.
STANNIE

Către STANISLAUS JOYCE 20 martie 1922
rue de l'Universite 9, Paris VII

Dragă Stannie,

Avocatul meu îţi va trimite în 25 martie un cec pentru cele £ 10. îmi pare rău să aflu că ai nevoie urgentă de bani. Cum o scoţi la capăt locuind într-un apartament mobilat, fără familie, plin de obiceiuri virtuoase şi dînd

[1] Ziar de proastă calitate, publicat la Triest.
[2] De prieteni să mă păzească Dumnezeu (it.).

lecţii la tot felul de elevi ? Cazul meu e deosebit. In afară de cele patru luni cînd am locuit în apartamentul lui Larbaud si de primele şase săptămîni, am plătit o chirie lunară de 2500 pînă la 3000 de lire. Ultimele şase luni de lucru la *Ulysses* le-am petrecut în acest dormitor unde am dormit toţi trei, fără să am un birou, fără cărţi etc.

Nu am primit broşura pe care mi-ai promis-o : *Joyce Spogliato in Casa.* Sînt sigur că era foarte amuzantă şi foarte pe gustul distinsului public.

D-ra Weaver mi-a făcut un nou cadou de £ 1500, pe lîngă cele £ 2000 şi anterioarele £ 5000, în total £ 8500, precum şi un clrept de succesiune la o casă de ţară undeva. Nici unul din admiratorii mei din Triest, în afară de baronul Ralli, nu s-au înscris să cumpere *Ulysses.* Prima notiţă engleză despre carte a apărut săp-tămîna trecută, şi în ziua "următoare au fost comandate 148 de exemplare. Ediţia de 750 de exemplare, la 150 de franci, este epuizată de miercurea trecută. Au rămas doar 50 de exemplare din ediţia de lux şi cam 80 din exemplarele de 250 de franci, aşa că beţivii ar faoe bine să se grăbească.

Acum trebuie să mă ocup de ediţiile particulare engleză şi americană, de la care sper să cîştig tot atît de mult. Ediţia pariziană îmi aduce 82000 de franci net.

Vinerea trecută am fost invitat la masă de ziariştii englezi şi irlandezi din Paris, amiralul Şir Heaten Ellis prezidînd masa. Ministrul Publicităţii din Dail Eirran [J] m-a vizitat si m-a întrebat dacă am intenţia să mă întorc în Irlanda. I-am spus că deocamdată nu... El a propus cabinetului irlandez o rezoluţie prin care să se trimită numele meu la Stockholm drept candidat la premiul Nobel. Probabil că o să-şi piardă portofoliul fără să obţină premiul pentru mine.

Nora s-a restabilit întru totul după şoc chiar un accident...
nu a fost

[1] Dajl Eirran, camera inferioară a parlamentului irlandez

Către HARRIET SHAW WEAVER 10 aprilie 1922
Rue de l'Universite 9, Paris,

Stimată d-ră Weaver,

Sper ca această scrisoare să vă sosească la timp. Speram ca măcar „The Dial" să fi venit astăzi cu articolul lui Eliot, dar nici asta nu s-a întîmplat. Trebuie să fiţi foarte dezamăgită că nici o cronică a cărţii nu a apărut in presa engleză. Nu pun la socoteală „The Ob-server" care pur si simplu pregătea terenul, nici „Spor-ting Times", a cărui reputaţie e, fiindcă veni vorba, mai rea decît a mea. De fapt, pe aici circulă un zvon că unii critici care au cerut exemplare pentru presă şi le-au obţinut, au hotărît să boicoteze cartea. Sînt înclinat să-l cred. Am citit tăieturile de presă pe care mi le-aţi trimis......

Corectorul lui „La Sirene", 29 Boulevard Malesherbes (editorul care a primit versiunea franceză a *Portretului artistului în tinereţe)* mi-a făcut recent o vizită... El a spus că întreaga lucrare trebuie revăzută de un traducător priceput pe care-l vor alege ei şi mi-a cerut textul original. Cartea trebuie trimisă d-lui Paul Lafitte la a-dresa de mai sus. Domnul ştie ce vor face cu ea . .

O persoană care urma să-mi recenzeze cartea (şi a citit-o) şi vrea să fie foarte exactă, mă întreabă dacă prenumele d-nei Bloom e Milly sau Molly. Un alt „critic" american care voia să-mi ia un interview (am refuzat) mi-a spus că a citit cartea cu mare interes dar nu a putut înţelege ce căuta Bloom în ea. I-am explicat şi a fost surprins şi dezamăgit deoarece el credea că Stephen era *Ulysses.* Auzise că se cam vorbea despre Penelopa şi m-a întrebat cine e. I-am explicat şi asta, dar nu l-am convins întru totul deoarece mi-a spus cam ezitant : „Dar Penelopa e într-adevăr un nume irlandez ?" Articolul d-lui Larbaud a pricinuit

multe comentarii pe aici şi un altul scris de d-l Pound va apare în „Mercure" [de France] în 15 aprilie. D-l Pound este angajat într-un lung război verbal cu d-l Shaw pe chestia lui *Ulysses.*
165
Au schimbat cam vreo douăsprezece scrisori în total. D-l Shaw a încheiat acest schimb de scrisori spunînd : „Voi avea grijă de pence deoarece livra nu are grijă de ea însăşi". Probabil că a citit cărţile difuzate de garda personală a lui Bloom, R. 459 *„Calea spre bogăţie prin grija faţă de penny".*
Către [NORA BARNACLE JOYCE] [aprilie 1922] 8,30 a.m. Joi
[Paris]
Draga mea, iubita mea, regina mea,
Am sărit din pat ca să-ţi trimit scrisoarea asta. Telegrama ta a fost datată de poştă mai tîrziu cu 18 ore decît scrisoarea ta pe care abja am primit-o. Cecul pentru blană va fi trimis în cîteva ceasuri ca şi banii pentru tine. Dacă vrei să stai acolo (întrucît mă rogi să-ţi trimit două lire sterline pe săptămînă) îţi voi trimite aceşti bani (£ 8 şi £ 4 pt. chirie) la întîi ale fiecărei luni. Dar mă întrebi şi dacă aş vrea să merg la Londra cu tine. Aş pleca oriunde în această lume dacă aş fi sigur că as putea fi singur cu tine, draga mea, fără familie şi fără prieteni. Sau se întîmplă acest lucru sau va trebui să ne despărţim pentru totdeauna, deşi o să mi se frîngă inima. Fără îndoială e imposibil să-ţi descriu disperarea în care mă aflu de cînd ai plecat. Ieri am ieşinat în magazinul d-rei Beach şi ea a trebuit să fugă să-mi aducă un medicament oarecare. Chipul tău e mereu în inima rnea. Cît de bucuros sînt să aflu că arăţi mai tînără ! O, draga mea, dacă te-ai întoarce la mine chiar acum şi ai citi această carte teribilă care mi-a zdrobit inima din piept si m-ai lua la tine singură să faci cu mine ce vrei ! Am doar 10 minute să-ţi scriu scrisoarea asta, aşa că iartă-mă. O să-ţi scriu din nou înainte de prînz si o să-ţi şi telegrafiez. Aceste puţine cuvinte pentru moment şi nefericita mea dragoste nepieritoare.
JIM
166
Către RICHARD WALLACE * 15 august 1922
[Paris]
îţi mulţumesc pentru amabila dumitale scrisoare. Scriu lingă fereastră cu o jumătate de ochi. Am voie să plec la Londra joi, dar încă nu m-am vindecat. Va mai trece încă o vreme pînă ce albeaţa de pe pupilă va dispărea. Au mai apărut şi alte cronici la *Ulysses,* dar nu le pot trimite deoarece sînt strînse în cutii şi puse deoparte. Mă bucur să ştiu că trăiţi atît de bine şi atît de ieftin acolo. Motto-ul german ar trebui să fie — „e mai bine să lupţi si să pierzi decît să nu fi cîştigat niciodată". Trebuie să stau la Londra o săptămînă sau poate două pentru a trata cu diverşi oameni si apoi mă voi duce undeva dacă voi fi pus într-un tren. 1000 de picături în ochi, transpiraţie abundentă în fiecare noapte si dureri m-au făcut să mă simt pentru moment foarte obosit şi iritabil, aşa că dacă în timpul călătoriei se va produce vreo gălăgie şi încurcătură nedorită, o să mă dau jos din tren şi o să mă aşez sau o să mă întind pe calea ferată. Aş bea cu plăcere o sticlă de Rudesheimer cu d-ta.
Către d-l EDMUND WILSON [2] (?) iulie 1922
JAMES JOYCE
Paris
Stimate domn,
Am citit articolele d-voastră din „New Republic" şi „Evening Sun" despre *Ulysses* şi doresc să vă exprim mulţumirile mele pentru critica dvs. foarte elogioasă şi aplicată. Proasta sănătate şi călătoria m-au împiedicat pînă acum să vă trimit scrisoarea şi sînt încredinţat că-mi veţi ierta această aparentă impoliteţe.
[1] Grafician şi ilustrator american.
[2] Cunoscut critic !?i om de litere american (1895-l972).
167
Către HARRIET SHAW WEAVER 17 octombrie 1922
Hotel Suisse, **Quai des** Etats Unis,
Nisa
Cred că vederea mea merge mai bine aici. Cu o zi înainte de a pleca din Paris, dr. Borsch mi-a spus că albeaţa s-a destrămat la vîrf şi a început să se subţieze uşor în centru. Spunea că o şedere aici îmi va face bine. Am hotărît aşadar să renunţ la apartamentul meu din Paris şi să închiriez unul aici pentru a nu risca să înfrunt o iarnă friguroasă si umedă îa Paris. Aici sînt numeroase

apartamente [libere] şi mult mai ieftine decît la Paris, deşi se spune că lumea o să alerge după ele cînd o să înceapă sezonul, cam în vreo două săptămîni. Traiul e de asemeni mult mai ieftin şi ţinînd seama de climă cred că-mi va face bine să stau peste iarnă aici. Cînd mă voi aranja o să-mi fac operaţiile dentare aici, dacă va fi posibil, sau în Marsilia sau o să mă duc chiar la Paris pentru o săptămînă şi sper că rezultatul va fi prevenirea celeilalte operaţii...
La Dijon am vorbit cu d-l Darantiere care e de părere că toate corecturile pe plăci trebuie să înceapă ne-întîrziat aşa că oricînd se va face o a treia ediţie să apară perfect tipărită...
....
între timp, dacă sînteţi de acord, as putea începe cu lista dvs. şi cu adăugirile mele. Citesc cu atenţie şi pregătesc o listă, deşi nu e o treabă amuzantă şi nu pot face mai mult de 30 pagini pe zi.
Către HARRIET SHAW WEAVER 25 noiembrie 1922
26 Avenue Charles **Floquet,** Paris VII
Stimată d-ră Weaver,
Nu am stat şi nu stau bine cu ochii. Sper să opresc producerea a orice m-ar ameninţa. Sînt foarte obosit. Dr. Borsch spune că ar prefera să opereze în circa 6 săptămîni, dacă ochiul va putea fi menţinut într-o stare normală. Dacă !
Vă trimit o scrisoare din Dijon care înlătură ameninţarea procesului. Nu am mai văzut-o pe d-ra Beach, dar

presupun că lucrurile stau mai bine. Am primit şi eu o scrisoare amicală din partea ei invitîndu-mă să mă întâlnesc cu Larbaud şi cu Fargue dar nu m-am dus. O să-i scriu primului de îndată ce scap de povestea asta. Prospectul e în regulă, numai că „The Quarterly", unde e fraza despre care am vorbit, ar trebui să vină, cred, după d-l Huddleston. Nu pot citi literele la lumina asta. Vă rog să-mi trimiteţi cîteva exemplare. Sînt de acord cu trimiterea unor exemplare pentru presă d-lui Wells, de asemeni d-lui Bennett (care are dreptul la unul).
D-l Hemingway scrie la „Toronto Star". D-l Lewis ar trebui să primească un exemplar pentru presă (nu pentru a face cronică). I-am promis şi am încercat în timpul bolii mele să i se trimită un exemplar. N-a răspuns. Am auzit că a fost la Veneţia.
Cred că ar trebui să vă interesaţi ce e cu exemplarele acelea din „Quarterly". Tot ce mi-a fost expediat la Nisa mi-a fost retrimis aici. Mi se pare ciudat că scriitorul de care am pomenit în scrisoare că le cere — d-l Marcel Proust - - a murit săptămîna asta. Numele lui a fost pus adesea alături de al meu. Pe aici oamenii păreau a se aştepta să moară, dar cînd l-am văzut în mai nu arăta rău. De fapt arăta chiar cu zece ani mai tînăr decît era.
Nu cred că ar trebui să i se ceară d-lui Aldington să scrie un al doilea articol. L-am văzut pe d-l Hueffer [l]. S-a scuzat într-un fel pentru articolul său care, spune el, a fost scris la dictarea dvs. Mă bucur că aţi început să scrieţi critici favorabile cărţii. Pînă acum mi se părea că eu am scris cele mai multe din ele - - adică am observat că propriile mele fraze se întorceau înapoi la mine. Cred că „English Review" apare cam pe la 26 sau 27 ale lunii. Sînteţi atît de bună să-mi trimiteţi două exemplare ?
Ochiul meu mă previne că trebuie să mă opresc...
Cu cele mai cordiale salutări, al dvs. sincer,
JAMES JOYCE
[1] Ford Madox (Ford Madox Hueffer) (1873-l939), romancier si critic englez, fondator al revistelor „English Review" (1908) şi „Transatlantic Review" (1924).

Către HARRIET SHAW WEAVER 22 decembrie 1922
26 Avenue Charles Floquet, Paris VII
Stimată d-ră Weaver,
Vă mulţumesc mult pentru cecul asupra drepturilor de autor a cărui primire aş fi confirmat-o mai înainte dar speram ca articolul d-lui Jaloux[J] să apară. N-a apărut dar poate va fi în numărul viitor (l ianuarie) — revista fiind bilunară...
îmi pare rău să aflu că 400 de exemplare au fost confiscate. D-l Quinn a fost informat ?

Confiscarea a-ceasta e legală ? Fragmente ale volumului (cu drepturile rezervate în S.U.A.) au fost încriminate de un tribunal districtual potrivit legilor acelui stat, dar Vama este o instituţie federală si ce autoritate dă dreptul unui funcţionar al Vămii să confişte, fără compensaţie, colete de valoare venite din străinătate ?...
D-l Larbaud mi-a spus că vrea să pornească la lucru, înee-pînd din luna februarie, cu ceea ce el numeşte *Fragments d'Ulysse* — adică traducerea unor fragmente din *Ulysses* pentru a le publica aici în volum, într-o ediţie limitată. I-am răspuns că acest lucru l-ar face pe eroul meu să pară drept un *mutile de guerre* [2] şi atunci a fost de acord să-şi modifice planul urmînd să realizeze un schelet al cărţii, asemeni — dar asta e o imagine mai nepotrivită — hărţii unui marinar unde unele regiuni sînt bine reprezentate, altele schiţate, altele indicate (iar în ansamblu imaginea e edificatoare). Planul acesta are două avantaje. Va lăsa deschisă pentru el sau pentru oricine altcineva posibilitatea de a împlini sau completa munca lui. Mie îmi va permite să transmit lumii, în acele locuri unde el va folosi exegeza critică, unele sugestii privind schema si tehnica pe care apoi voi avea plăcerea să le aud iar şi să le recitesc după ce au făcut ocolul cititorilor. Cartea va fi publicată de d-ra Monnier, la preţul, cred, de 100 franci.
[1] Edmond Jaloux (1878-l949), cunoscut critic francez.
[2] Invalid de război (fr.).
170
E greu de ştiut dacă această scrisoare vă va ajunge în dimineaţa zilei de Crăciun, dar eu sper să vă ajungă. Vă rog să primiţi mulţumirile mele pentru amabila a-tenţie pe care mi-aţi arătat-o la Londra anul acesta si odată cu ele cele mai bune urări pentru un Crăciun fericit şi liniştit, după toate necazurile pe care vi le-a dat *Ulysses II.*

1923

Către VALERY LARBAUD 5 februarie 1923
26 Avenue Charles Floquet, Paris VII
Dragă Larbaud,
îţi mulţumesc pentru exemplarul din *Echantillons* pe care voi încerca acum să-l citesc cu spatele la lumină — şi pentru amabila dedicaţie. Mi-a părut rău că n-ai fost cu noi aseară şi sper că te simţi mai bine. Eu mă simt dea-juns de bine cu excepţia vederii. Mă aşteaptă nu mai puţin de trei operaţii şi desigur că le amîn. Dar o să încep <»ăptărmna viitoare.
O versiune italiană modeiată după a d-tale urmează să apară la Roma de îndată ce lucrul şi sănătatea d-tale îţi vor îpgădui să-mi trimiţi o copie a planului d-tale, adică : *Telemachia I* (în întregime) II (sumar) III (fragmente) etc.
la acest fel cele două versiuni vor fi similare dar nu identice întrucît sumarele se vor deosebi iar fragmentele alese cu greu s-ar putea să fie aceleaşi. Sper că eşti de acord ? Sincer, al d-tale,
JAMES JOYCE
171
Către HARRIET SHAW WEAVER 6 februarie 1923
26 Avenue Charles Floquet, Paris VII
Stimată d-ră Weaver,
Sînt bucuros să aflu că recentul eveniment petrecut în familia dvs. are un caracter mai fericit. Vă mulţumesc că aţi trimis volumul fratelui meu, dar de ce nu sînt numerotate aceste exemplare ? Aşa se obişnuieşte ? Mi-a părut rău cînd am auzit că alte 500 de exemplare au fost confiscate [1]. Presupun că aceasta înseamnă pierderea şi irosirea a jumătate din întreaga ediţie. V-aş cere prea mult dacă v-aş ruga să-mi trimiteţi recomandat exemplarul din „La Tribuna" cu articolul d-lui Cecchi [2], întrucît nu cred că voi primi alt exemplar. Vi-l trimit înapoi. D-ra Beach îmi spune că d-l Bowys Mathers i-a zis că a apărut un al doilea atac împotriva lui *Ulysses* în „The Sporting Times", afirmînd că ediţia a doua ar putea fi cumpărată la preţul de 10 şilingi...
Continui cu d r. Borsch tratamentul cu dionină. Sînt sigur că mă condamnaţi pentru laşitatea şi amînările mele. Recunosc prima dar acum continui tratamentul la sugestia doctorului Borsch

şi deşi nu mi-a mărit doza, vederea mi se îmbunătăţeşte lent. Seara trecută am avut cu el o lungă discuţie. Mi-a spus că dacă aş fi acceptat să fiu operat în mai, după toate probabilităţile aş fi pierdut complet vederea la ochiul stîng. Mi-a spus că nu am glaucom *foudroyant* (care trebuie operat pînă în douăzeci şi patru de ore) şi, mi-a dovedit-o zicîndu-mi că nu am avut niciodată tensiune de cînd am început să mă tratez la el. De asemeni mi-a zis că am făcut bine că nu m-am operat la Londra, că vederea mea a rezistat admirabil şi că sînt complet sănătos ! ! ! A adăugat că după părerea lui operaţia făcută la Ziirich în timpul unei crize a fost o greşeală (deşi a fost bine executată), deoarece exudaţia a inundat locul inciziei şi a redus puterea vizuală a ochiului în chip considerabil şi permanent. Problema este aproape tot atît de complicată ca şi *Ulysses.*

[1] Aceste 500 de exemplare au fost confiscate de auterităţile vamale engleze de la Folkestone. Este vorba de cea de a doua ediţie Londra-Paris.

[2] Emilio Cecchi, critic şi nuvelist italian.

Trebuie să mă fi exprimat greşit. Eu n-am spus că pot furniza un răspuns la problema meritelor relative ale celor două volume. Intrucît Homer a murit acum aproape 3700 de ani (a devenit orb din cauza glaucomu-lui, după unul din doctorii mei, dr. Berman, deoarece nu se inventase iridectomia) trebuie să aşteptăm pînă în 5632 A. D. ca să-i răspundem. Ceea ce voiam să spun era că în cazul în care lectura poemului mai vechi v-a ridicat unele probleme de structură sau interpretare voi fi foarte bucuros să le lămuresc înainte de a le uita eu însumi. Ieri am scris două pagini — primele pe care le-am scris de la Da-ul final al lui *Uly-sses.* Găsind un condei, le-am copiat cu oarecare dificultate, scriind cu litere mari pe două file de hîrtie ca să le pot citi. II lupo perde ii pelo mă noii ii vizio, spun italienii. Lupul părul schimbă dar năravul ba.

Către HARRIET SHAW WEAVER 26 februarie 1923

26 Avenue Charles Floquet, Paris VII

Stimată d-ră Weaver,

în cele din urmă am ceva veşti bune deşi nu prea multe. Nu am scris pînă acum deoarece nu am fost sigur dacă situaţia va persista. Tratamentul cu dionină prescris de dr. Colin din Nisa a împrăştiat o bună parte din pelicula de pe ochi. Dr. Borsch totuşi nu aplică soluţia concentrată pe care o recomanda doctorul din Nisa, în parte fiindcă e mai bătrîn şi mai prudent dar şi deoarece cunoaşte mai bine firea lipsită de curaj a pacientului său. El preferă să continue tratamentul în mod gradat şi să aştepte 'şi să vadă dacă pelicula se va subţia mai mult. El nu crede că dionină va dizolva cu totul pelicula, nici dr. Colin nu a fost categoric în această privinţă. El este, după cum vedeţi, un om foarte priceput, şi toţi doctorii din Londra care spuneau că pelicula e „organizată" (adică nu e fluidă ci e de neîndepărtat) n-au avut dreptate. Din păcate, asta nu înseamnă vreo îmbunătăţire a puterii mele de lectură sau de scris din acest motiv : înainte aveam la acest ochi 1/10 din viziunea normală. Acum am

1/7 sau 1/6, ceea ce permite doar vederea la depărtare. Mi-a fost posibil astfel acum cîteva seri să văd luminile din Place de la Concorde pe care înainte le vedeam doar ca prin ceaţă. Dr. Borsch e de părere că după operaţii voi avea 1/2 din puterea vizuală normală.

S-ar putea trimite un exemplar din *Ulysses* (ediţia a doua) fratelui meu, Charles Joyce ? Dacă da, ar trebui să fie numerotat. Exemplarul pe care lucrez, trimis de d-l Rodker, e nenumerotat. El ştie ce numere aveau exemplarele confiscate ? Cred că această chestiune e importantă la o asemenea ediţie [l].

Nu mi-a parvenit nici o semnalare din presă privind cea de a doua ediţie. Nu ştiu nimic despre versiunile franceză şi italiană, dar oricum mă văd rar cu cineva în afară de cîteva persoane pe care le-am invitat aici din motive diplomatice şi pentru a le mulţumi pentru serviciile aduse cărţii mele, printre care d-l Huddleston de la „The Observer", care acum e reprezentantul lui „The Times" la Paris.

Cu cele mai cordiale salutări şi urări şi cu unele speranţe într-un rezultat bun al acestui tratament,

sincer, al dvs.,
JAMES JOYCE
P. S. A apărut recent un *Who's Who* irlandez. Cuprinde 2500 de nume, dar nu şi al meu.
De la W. B. YEATS 26 iunie [1923]
82 Merrian Square S, Dublin
Dragă Joyce,
N-ai vrea să vizitezi Dublin-ul din nou ? Dacă da, vrei să petreci cîteva zile cu noi ? Vino curând în acest
[1] John Rodker a publicat pentru Egoist Press prima ediţie din *Ulysses* în 1922. Din această ediţie 500 de exemplare au fost confiscate de autorităţile vamale din New York. După aceea, la începutul anului 1923, Rodker a publicat o ediţie de 500 de exemplare care să înlocuiască volumele confiscate. Aceste exemplare au fost oprite la vamă, la Folkestone (Anglia).

caz deoarece s-ar putea să plecăm la Galway în vreo două săptămîni. Soţia mea şi eu avem o mare admiraţie pentru opera d-tale şi sînt mulţi oameni aici care împărtăşesc admiraţia noastră. Poate că ai vrea să-i întîl-neşti pe unii din ei — o nouă generaţie literară.
Al d-tale, W. B. YEATS
Către HARRIET SHAW WEAVER 17 octombrie 1923
Victoria Palace Hotel 6 rue Blaise Desgoffe, Paris
Stimată d-ră Weaver,
Sînt bucuros să aflu că absurditatea lui Earwicker [1] nu v-a făcut să vă simţiţi mai rău. Vremea a fost atroce. Dacă e tot atît de proastă la Londra cum a fost aici si dacă va continua aşa chiar şi episodul meu sau schiţa cu cei patru evanghelist! n-o să aibă nici un efect. E terminat dar îi mai şlefuiesc muchiile. Goana nebună continuă în jungla pariziană, învălmăşeala de omnibuze şi goana de taxielefanţi etc. şi în acest caravanserai plin de megafoane americane eu compun o proză ridiculă scriind pe o valiză verde cumpărată la Bognor. Vreau să scriu cît mai multe schiţe sau să pun la treabă cît mai multe echipe care să croiască drumuri înainte de a mă muta undeva sau oriunde, după care presupun că voi face iar acelaşi lucru pînă ce voi fi ridicat şi dus la clinica de ochi. As fi foarte bucuros şi de asemeni foarte recunoscător dacă mi-aţi comunica orice impresie despre pasajele trimise.
Sper că acum vă simţiţi mai bine.
[1] Humphrey Chimpden Earwicker, personajul care întruchipează figura miticului Everyman în *Finnegans Wake,* început imediat după terminarea lui *Ulysses.*

Către FARRIET SHAW WEAVER 19 noiembrie 1923
Hotel Victoria Palace, G rue Blaise Desgoffe, Paris (Montparnasse)
Stimată d-ră Weaver,
Vă mulţumesc pentru scrisoarea dvs. şi pentru tăieturile de presă. Presupun că aţi văzut articolul d-lui Eliot din „Dial". îmi place şi a venit la timp. îi voi sugera cînd îi voi scrie să-i mulţumesc ca referindu-se la volum altundeva să folosească sau să invente o expresie scurtă, două trei cuvinte, ca aceea folosită cînd mi-a vorbit de „două planuri". D-l Larbaud a oferit publicului cititor acum şase luni expresia „monolog interior" (în *Ulysses).* Acum vor o nouă expresie. Nu pot utiliza o expresie din aceasta mai mult de şase luni — nu din lipsă de inteligenţă ci fiindcă sînt grăbiţi.
Vă mulţumesc de asemeni pentru *Arabia Deşerta* şi pentru *Querschnitt.* Aş vrea să pot pleca undeva si să citesc prima pentru propria mea plăcere dar vai, în ciuda a tot ce-am spus, lucrez din nou ore suplimentare. Ochiul îmi este încă bandajat dar nu mă mai doare. Sper să fiu complet restabilit pe la mijlocul săptămînii.
Nu ştiu cîtă vreme vom rămîne aici. Sper că nu şi de Crăciun. O oarecare prinţesă Murat, căreia i-am fost prezentat (abia i-am dat mîna că am si început să recit : *Je cherche un appartement de cinq ou six pieces, trois cham-bres, salon, salle ă manger* [1]*),* mi-a promis că-mi va găsi o casă cînd se va întoarce de la Londra. Răceala la ochi am făcut-o totuşi într-o zadarnică goană la Versailles în acelaşi scop. Oricum, nu mă pot opri acum deoarece trebuie să caut a schiţa (în mare, cel puţin) unele părţi ale cărţii înainte de viitoarea mea vacanţă. Pasajele bătute la maşină reprezintă de două sau de trei ori mai mult, restul fiind scris în sensul că adăugirile vor fi făcute

peste tot în textul de acum din notele la care pentru moment nu am acces... Cu cele mai bune salutări, sincer, al dvs.,
JAMES JOYCE
[1] Caut un apartament cu cinci sau şase încăperi, trei ca--mere, salon, sufragerie *(ir.).*

1924

Către ETTORE SCHMITZ 30 ianuarie 1924
Victoria Palace Hotel, 6 rue Blaise Desgoîie, Paris, rue de Rennes
Caro amico,
Sono andato alia stazione mă nessun treno era in ar-rivo (nemmeno ritardato) nell'ora indicatami. Ne ero molto dispiacente. Quando lipasserâ per Parigi. Non po-trebble pernottare qui ?
Grazie del romanzo con la dedica. Ne ho due exemplari anzi, avendo giâ ordinate una a Trieste. Sto leggen-dolo con molto piacere. Perche si dispera ? Deve sapere ch'e di gran lunga ii suo migliore libro. Quanto alia critica italiana non so. Mă faccia mandare degli esemplari di stampa a
1. M. Valery Larbaud chez „Nouvelle Revue Francaise"
3 rue de Grenelle, Paris
2. M. Benjamin Cremieux chez „Revue de France"
(trovera l'indirizzo sul un esemplare)
3. Mr. T. S. Eliot, Editor „Criterion"
9 Clarence Gate Mansions
4. Mr. F. M. Ford — „The Transatlantic Review"
27 Quai d'Anjou, Paris
Parlero e scrivero in proposita con questi letterati. Potro scrivere di piu quando avro finito. Per ora due cose mi interessano : II tema : non avrei mai pensato che ii fumare potesse dominare una persona in quel modo. Se-condo : ii trattamento del tempo nel romanzo. L'arguzia non vi manca e vedo che l'ultimo capoverso di *Senilită;* „Si, Angiolina pensa e piange ecc..." ha sbocciato gran-demente alia chetichella.

Tanti saluţi alia Signora se si trova costi. Spero a-vremo ii plăcere di veder loro fra breve.
Una stretta di mano,
JAMES JOYCE
P. S. Anche, Mr. Gilbert Seldes „The Dial" (indirizzo ?) New York *.
Către ROBERT McALMON
18 februarie 1924 Hotel Victoria Palace, 6 rue Blaise Desgoffe, Paris (Montparnasse)
Dragă McAlmon,
N-am nici o şansă să plec şi plictiseala cu moştenirea e încă nelămurită [2]. N-ai putea aranja ca şi pînă acum, ur-

[1] Dragă prietene, M-am dus la gară, dar nici un tren nu sosea (nici nu era în întîrziere) la ora care îmi fusese indicată. Mi-a părut foarte rău. Cînd vei trece din nou prin Paris ? N-ai putea să rămîi peste noapte aici ?
îţi mulţumesc pentru roman şi pentru dedicaţie *. Acum am două exemplare unul fiind cumpărat la Triest. îl citesc cu multă plăcere. De ce eşti descurajat ? Ar[1] trebui să ştii că, pe departe, e cea mai bună carte a d-tale. Cît despre critica italiană, nu ştiu [ce părere are ?]. Dar pune să se trimită exemplare pentru presă lui :
1) Dl. Valery Larbaud, la „Nouvelle Revue Francaise", 3 rue Grennelle, Paris ;
2) Dl. Benjamin Cremieux la „Revue de France" (vei găsi a-dresa pe unul din exemplare) ;
3) Dl. T. S. Eliot, redactor şef „Criterion", 9 Clarence Gate Mansions ;
4) Dl. F. M. Ford, „The Transatlantic Review", 27 Quai d'An-jou, Paris.
Voi vorbi sau Ie voi scrie acestor oameni de litere despre această chestiune. Iţi voi putea scrie mai mult cînd voi termina cartea. Pentru moment mă interesează două lucruri : Tema : nu m-am gîndit niciodată că fumatul poate stăpîni pe cineva în a-cest fel. In al doilea rînd : tratamentul timpului în roman. Nu-i lipseşte subtilitatea şi văd că rîndul final al lui *SeniHtă :* „Da, Angiolina se gindeşte si plînge etc..." s-a dezvoltat mult pe furiş. Salutări d-nei Schmitz dacă e adolo. Sper că vom avea plăcerea să vă vedem curînd. O strîngiere de mînă, J. J.
P. S. Şi d-lui Gilberb Seldes, „The Dial" (adresa ?) New York (it).
* E vorba de romanul *La Coscienza di Ze.no (Conştiinţa lui Zeno)* al lui Italo Svevo.
[2] H. S. Weaver făgăduise lui Joyce că-l va ajuta, unmînd să primească o moştenire de la o mătuşă.

mînd ca eu să rezolv la următoarea scadenţă (25 martie). Sîntem încă la 5 săptămîni de la această dată si sînt din nou strîns cu uşa. Nu-i pot scrie d-rei Weaver, în primul rînd fiindcă nu depinde de ea şi apoi ea stă acum cu d-ra Marsden şi cred că acesteia nu-i place tonul ultimelor mele efuziuni, deşi Larbaud, căruia i le-am citit, e de părere că sînt cele mai puternice pagini pe care le-am scris. Sarcina pe care mi-am luat-o e teribil de grea dar cred că poate fi împlinită. Vai de mine ! Ce păcate am săvîrşit în ultima mea încarnare ca să mă aflu în încurcătura asta ?

Azi vederea mea nu-i foarte bună deoarece vremea se schimbă. Aşa că voi termina aici.

Fireşte că n-am mai auzit sau văzut nimic din partea Prinţesei Murat de atunci. Nu pot să fac treburi din astea si în acelaşi timp să scriu pe jumătate în întuneric.

Salutări cordiale şi multe mulţumiri, sincer, al d-tale,

JAMES JOYCE

P. S. *Ulysses* se vinde foarte bine dar nu vreau s-o sîcîi pe d-ra Beach.

Către HARRIET SHAW WEAVER 8 februarie 1924

Victoria Palace Hotel 6 rue Blaise Desgoffe, Paris

Stimată d-ră Weaver,

Vă trimit un nou manuscris *(Shem:* Partea I, VII), un fragment pe care l-am omis, o pagină care să înlocuiască o alta bătută la maşină şi un nou lot de pagini dactilografiate. Sper să vă ajungă fără probleme. Textul cel nou urmează după cuvintele : „Shem scribul". Continui să lucrez, chiar dacă situaţia pare a fi fără ieşire. Ce să facem cu exemplarul dvs. din noua ediţie a lui *Ulysses ?* Nu e riscant să vi-l trimit prin poştă ? D-l Ford va ridica în ..Transatlantic Review", cred, problema confiscării de la Folkestone pe care speră să o aducă în a-tenţia guvernului. Am fost de acord să-i dau pentru nu-

mărul viitor episodul *Mamalujo* [1], singurul fragment pe care l-am putut desprinde. Am apelat la corespondentul lui „Times" de aici şi, după ce l-a examinat, a fost de părere că nu va avea drept rezultat o acuzaţie de blasfemie.

D-l Quinn a vîndut manuscrisul Iui *Ulysses* Ia 14 ianuarie. Am aşteptat trei zile şi apoi i-am telegrafiat. N-am primit nici un răspuns... în cele din urmă, după zece zile am primit o scrisoare din partea lui spunînd că a vîndut manuscrisul pentru $ 1975 (cu $ 25 mai puţin decît preţul minim pe care-l fixase) şi încă în aceeaşi zi şi la a-ceeaşi licitaţie a cumpărat manuscrisul a două poeme de Meredith (50 de pagini) cu $ 1400. A mai spus că d-l Rosenbach, cumpărătorul, îi va plăti în şase luni şi că-mi va trimite un cec pentru jumătate din cîstig, minus taxele pentru licitaţie, nemaipunînd la socoteală $ 9 —-preţul coperţilor în care fusese pus manuscrisul. I-am răspuns refuzînd primirea oricărei sume de bani şi între-bîndu-l ce preţ cere d-l Rosenbach pentru a înapoia manuscrisul, în afară de supărarea că a zădărnicit unele planuri pe care mi le-am făcut, consider că o asemenea vîn-zare realizată acum de un om bogat (care m-a făcut parţial proprietar al manuscrisului înainte de a fi vîndut), e un act extrem de stupid, o înstrăinare a unei valoroase posesiuni.

Către ITALO SVEVO 20 februarie 1921

Victoria Palace Hotel 6 rue Blaise Desgoffe, Paris

Dragă prietene,

Trimite neîntârziat cărţile. Am si vorbit lui Larbaud şi Cremieux de d-ta. Foloseşte numele meu cînd îi scrii lui Seldes şi Eliot. Trimite de asemeni un exemplar lui Lauro de Bosis si Enzo Ferrieri, redactor al lui „II Con-vegno", 24 via Saiito Spirito, Milano.

[1] Episod din *Finnegans Wake,* numit aşa după cei patru e-vanghelişti : Matei, Marcu, Luca şi loan (în engl. John).

Cartea dumitale va fi cu siguranţă bine apreciată. Cine nu va fi în stare să-l aprecieze pe onorabilul dr. Coprosich (sanctificetur nomen tuum[J]) „care îşi spală chiar faţa" ? Cu un asemenea nume trebuie să fi făcut cu totul altfel de abluţiuni !

Apropo de nume : am dat numele Signorei Schmitz protagonistei cărţii pe care o scriu. Roag-o, totuşi, să nu se ridice cu armele, fie de foc sau de oţel [împotriva mea], deoarece persoana respectivă este Pyrrha din Irlanda (sau mai curînd din Dublin), al cărei păr este rîul pe marginile

căruia (numele ei este Anna Liffey) se înalţă a şaptea cetate a creştinătăţii, celelalte şase fiind Basovizza, Clapham Junction, Rena Vecia, Limehouse, S. Odorico în Valea Plîngerii şi Sân Giacomo în Monte di Pietâ [a].
înapoiază-mi tăietura de presă alăturată după ce o vei citi. Salutări cordiale Signorei Schmitz şi d-tale.
Cele mai bună urări.
Către HARRIET SHAW WEAVER 7 martie 1924
[Paris]
Stimată d-ră Weaver,
Am terminat episodul *Anna Livia.* Iată-l. După asta abia mai am atîta energie cit să ţin condeiul [în mînă] şi ca rezultat al lucrului, grijilor, luminii proaste, împrejurărilor generale etc. Cîteva cuvinte de explicaţie. E un dialog, o flecăreală, peste rîu a două spălătorese care pe măsură ce se lasă noaptea devin un copac şi o piatră. Rîul se numeşte Anna Liffey. Cîteva cuvinte la început sînt hibride danezo-engleze. Dublin este un oraş întemeiat de vikingi. Numele irlandez este Băile aţa Cliath. Bally-clee = Oraşul Vadului de împletituri. A sa cutie a Pandorei conţine relele pe care trupul le moşteneşte. Rîul este foarte cafeniu, bogat în somon, foarte întortocheat,
[1] Slăvit fie numele tău (lat.).
[2] Basovizza şi Sân Odorico •— sate lîngă Triest. Clapham Junction şi Limehouse, un cartier în suburbie şi un district al Londrei. Rena Vecia şi Sân Giacomo, două vechi cartiere din Triest.

puţin adînc. Braţele către vărsare (şapte stăvilare) sînt temelia oraşului. Izzy va fi mai tîrziu Isolda (cf. Cha-pelizod).
Sper că sînteţi sănătoasă şi că episodul o să vă placă.
Către HARRIET SHAW WEAVER 24 martie 1924
Victoria Palacc Hotel G rue Blaise Desgoffe, Paris
Stimată d-ră Weaver,
Sper că aţi primit manuscrisul. Sînt foarte bucuros că *Aiina Livia* vă place. D-l Larbaud e în extaz, aşa spunea, si-i scrie d-lui Arnold Bennet. Nu toate darurile Pandorei sînt boli. Harta lui Shaun : cercetaţi orice timbru poştal al statului liber irlandez. E o curiozitate filatelică. Un timbru teritorial care cuprinde teritoriul unui alt stat : Irlanda de Nord. Luîncl note, am folosit semne pentru personajele principale. Poate o să vă amuze să le vedeţi aşa că am să le desemnez pe spatele scrisorii. Am fost foarte ocupat revizuind iar şi iar corecturile celor patru bătrîni *Mamalujo.* Apar săptămîna aceasta. Acum au luat o lampă din camera mea. D-ra Beach a fost aici. I-am arătat camera. Nu-i nimic de spus. *Shaun* [1] o &ă-mi dea foarte multă bătaie de cap.........
[w] (Earwicker, H C E - mişcînd litera în jur) A Anna Livia
[Shem — Cain A Shaun < Şarpele P_ S. Patrick ! Tristan l Isolda X Mamalujo [J Semnul acesta e pentru titlu, dar nu vreau să-I
spun pînă cînd cartea nu se va scrie ceva mai mult
singură.
[1] Unul din gemenii cuplului Earwicker—Anna Livia, Shem si Shaun.
[2] Humphrey Chimpden Earwicker.

Către ETTORE SCHMITZ l aprilie 1924
Restaurant des Trianons, Paris
Caro amico,
Buone notizie. M. Valery Larbaud ha letto ii suo ro-manzo. Gli piace molto. Ne scriverâ una recensione nella „Nouvelle Revue Francaise". Ne ha scritto anche ad una sua amica la Sig. Sibilla Aleramo della „Tribuna".
Tanti saluţi alia Sua Signora ed a Lei una stretta di mano.
JAMES JOYCE'
Către HARRIET SHAW WEAVER 6 aprilie 1924
Victoria Palace Hotel, 6 rue Blaise Desgoffe, Paris (Montparnasse)
Stimată d-ră Weaver,

Vreme de cîteva zile mi s-a interzis să citesc un rînd din cauza unei secreţii a conjunctivei — nu chiar o inflamaţie, nu mă doare deloc şi se pare că nu prezintă nici o primejdie. Dr. Borsch spune că trebuie să-mi reduc lucrul în împrejurările actuale la o jumătate sau la o treime, în ultimele şapte luni am lucrat cîte zece ore pe zi în semiîntuneric. Voi fi operat cînd se va face vreme bună, cred că în mai. El spune că [operaţia] va fi mult mai simplă şi va avea un bun rezultat.
Sper să reiau lucrul la *Shaun* mîine. Am făcut cam o treime. Am rugat-o pe d-ra Beach să vă trimită „Transatlantic Review". Veţi observa unele schimbări. Vă trimit de asemenea un articol al d-lui Ford.
[1] Dragă prietene, ştiri bune. D-l Valery Larbaud a citit romanul d-tale. Ii place mult. Va scrie o recenzie în „Nouvelle Revue Franţaise". A scris de asemeni unei prietene ale sale, Sig. Sibilla Aleramo de la „Tribuna". Salutări soţiei d-tale şi d-tale o strîngere de mînă, J. J. Cit-)-

Am primit cartea d-lui Corman [1] despre mine. E scrisă bine şi cu grijă, dar mi-a amintit de atîta muncă şi e-forturi, încît mi-e teamă că a fost într-un fel cauza unei depresiuni nervoase pe care am avut-o acum cîteva zile. Astăzi am ieşit pe-afară şi mă simt mai bine.
Iarna aceasta a fost îngrozitoare şi perspectiva de a o termina într-o clinică este singurul sfîrşit potrivit. Sper totuşi că dincolo de asta există şi ceva mai bun.
D-ra Beach vă va trimite la Londra exemplarul dvs. din *Ulysses* printr-un mesager de încredere, dacă n-a făcut-o încă. N-am văzut-o de cîteva timp deoarece înfăţişarea mea în general nu e prea plăcută privirii oricui, deşi, în chip ciudat, episodul cu Shaun poştaşul e foarte amuzant, cel puţin pentru mine. E extrem de greu de scris.
Sper că vă simţiţi bine după şederea la ţară şi că a-ceastă scrisoare nu vă va plictisi. Cu cele mai bune urări, al dvs. sincer,
JAMES JOB
Către VALERY LARBAUD 6 iunie 1924
Victoria Palacc Hotel, 6 rue Blaise Desgoffe, Paris VII
Dragă Larbaud,
Trebuie să-ţi mulţumesc pentru aluzia la mine făcută în acel interviu [2]. Dar cum am să reuşesc vreodată să o adeveresc ?
Am primit azi-dimineţă o scrisoare de la Italo Svevo. E disperat din cauza cărţii sale. Dacă reuşeşti să scrii undeva o scurtă notă despre ea sau, după cum mi-ai sugerat, să publici cîteva pagini în al doilea număr din
[1] Herbert Gorman (1893-l954), ziarist, biograf şi prozator american, a publicat la New York, în 1924, cartea : *James Joyce : The First Forty Years (James Joyce : Primii patruzeci de ani).* Biografia lui despre Joyce va apărea abia în 1940.
* Un interviu dat de Valery Larbaud lui Frederîc Lefevre, apărut în „Nouvelles litteraires" din Paris : *Une heure avec M. Valery Larbaud (O oră cu D-l Valery Larbaud).*

„Commerce", ai face mult mai mult pentru el decît a făcut menţiunea mea despre *Leş Lauriers sont coupes* pentru Dujardin.
Sînt bucuros că ţi-a plăcut rugăciunea. Vacanţă plăcută ! Sincer, al d-tale,
JAMES JOYCE
De U ETTORE SCHMITZ 10 iunie 1924
Triest
Caro amico, grazie per la Sua del 6. Mi dispiace tanto di sentire che Lei ha di nuovo bisogna di farsi torturare. Spero di sentire presto che sta bene.
Parto domani per Londra. Ringrazi Larbaud da parte mia e gli dica che puo fare del mio romanzo tutto, per-sino tradurlo per intero (Buona l'idea ?). Non scrivo a Larbaud solo per l'esperienza fatta che i letterati hanno in genere una cattiva „nursery" (almeno gl' italiani) e non usano respondere... Io ho ii grande torto di occuparmi ancora del mio romanzo. Tanto piu che Io faccio solo col Suo intervento e che Lei, a questo mondo fra soddis-fazioni e seccature grandi (quella dell'operazione) ha giâ abbastanza da fare. Fatto questo passo presso ii Signor Larbaud, lasciamolo correre ambe due (ii romanzo).

Suo devotissimo, ETTORE SCHMITZ *

Către HARRIET SHAW WEAVER 27 iunie 1924

Victoria Palace Hotel 6 rue Blaise Desgoffe, Paris

Stimată d-ră Weaver,

Au trecut şaptesprezece zile de la operaţie, care a fost mai neplăcută decît m-am aşteptat, fie din pricină că nu a fost folosită o cantitate suficientă de cocaină, fie dato-

[1] Dragă prietene,

îţi mulţumesc pentru scrisoarea d-tale din 6 iunie, îmi pare foarte râu să aud că trebuie să treci prin noi torturi. Sper să aflu curînd că eşti sănătos.

rită stării mele nervoase — probabil din cauza celei din urmă. Ochiul este încă bandajat dar mi s-a permis să citesc cum pot cu celălalt. Mă îndoiesc foarte mult în legătură cu rezultatul. Pînă acum, în mod practic, nu observ nici o îmbunătăţire a vederii şi asta mă deprimă foarte mult. Aş vrea să plec dar dr. Borsch continuă să mă asigure că vederea îmi va reveni. Nu-i el de vină. Mă bucur totuşi că mi-a făcut o iridectomie deoarece aceasta este singura supapă de siguranţă împotriva glaucomului, dacă voi avea un alt atac de irită — să mă ferească destinul de aşa ceva. Mi se spune că arăt foarte bine şi o persoană binevoitoare mi-a făcut cadou poftă de mîncare. Dar nu cred că irisul are puterea de a absorbi secreţia din ochi. îndelunga trudă si decepţiile din Triest (abia mîn-cam cîte oeva. p-pr'a'n pînă tîrziu în fiecare seară şi mi-am cumpărat un singur costum de haine în nouă ani, dar mişcarea literară irlandeză şi-a îndreptat pînă la urmă atenţia asupra existenţei mele) şi apoi munca la *Ulysses* trebuie [c]ă-mi fi minat puterile. Am fost înveninat în multe feluri. Pomenesc de aceste lucruri deoarece ori de cîte ori sînt obligat să stau întins cu ochii închişi văd deru-lîndu-se un film care nu se opreşte şi care îmi aminteşte lucruri pe care aproape că le uitasem.

Cît văd acum îmi ajunge ca să mă descurc dar nu mi-e suficient ca să fac acel lucru pe care mă simt îndemnat să-l fac doar cu mare greutate şi cu mare chin şi în condiţii de lumină şi climă foarte favorabile, ceea ce Parisul nu poate oferi. (Vă trimit alăturat scrisoarea unei

Plec mîine la Londra. Transmite-i lui Larbaud mulţumiri din partea mea si spune-i că poate face cu romanul meu tot ce-vrea, chiar si să-l traducă în întregime (Buna idee ?). Nu-i scriu lui Larbaud numai fiindcă din experienţă, ştiu că literaţii **au** în general o proastă educaţie (cel puţin cei italieni) si nu obişnuiesc să răspundă... E o mare greşeală că romanul meu **mă** preocupă încă. Cu atît mai mult cu cît eşti singurul care să mă ajute şi d-ta ai îndeajuns de multe de făcut pe lumea aste, printre mari satisfacţii şi necazuri (ale operaţiei). După intervenţia aceasta pe lîngă d-l Larbaud, să-l îâsăm deoparte amfn-doi (romanul). Al d-tale foarte devotat ETTORE SCHMITZ (ît).

agenţii din Nisa. Le-am trimis contractul înapoi pentru a insera o clauză care să-mi permită să subînchiriez şi iată răspunsul. Dacă pot spune aşa, proprietăreasa nu pare a fi o soacră drăguţă [J]). Sper totuşi ca dr. Borsch să aibă •dreptate.

Există un grup de persoane care ţin ceea ce ei numesc ziua lui Bloom — 16 iunie. Mi-au trimis hortensii — albe şi albastre - - vopsite. Uneori trebuie să mă conving că am scris eu cartea aceasta. Obişnuiam să fiu în stare să vorbesc despre ea în mod inteligent. Dacă încerc acum să explic oamenilor ce scriu văd cum stupefacţia îi reduce la tăcere.

Aici am o cameră mai bună, mai înaltă şi mai luminoasă. Văzînd că memoria îmi slăbeşte, am început în clinică să învăţ pe de rost *Doamnei lacului* de Şir Wal-ter Scott. In trei zile am învăţat 500 de versuri şi pot să le repet fără o greşeală. Niciunul din copiii mei nu poate s-o facă. Nu e un semn de inteligenţă (trebuie să continui cu condeiul fiicei mele) dar e un lucru foarte folositor. Am inventat un întreg sistem de-al meu •— în-tr-o mare măsură foarte copilăresc - - prin care îmi împiedic mintea să mă lase, dar am fost silit să renunţ la cea mai mare parte a lui, din cauza existenţei groteşti pe care o duc acum.

Către HARRIET SHAW WEAVER 11 iulie 1924

Hotel de France et ChateaubrianH, Saint-Malo

Stimată dnră Weaver,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea dvs. de acum cî-teva zile. Am plecat din Paris după o

întrevedere finală cu dr. Borsch. Trebuie să rnă întorc la el în două luni ca să -vedem care e rezultatul operaţiei si să capăt alţi ochelari. între timp trebuie să continui tratamentul aici sau oriunde vom sta. El spune că orice altă operaţie nici nu e

[1] *Joc* de cuvinte — în engleză drăguţ (ă) se spune „nice", ca •şi felul în care e sens numele oraşului Nisa (Nice).

necesară şi nici nu va face nimic bun. Vederea îmi va reveni, zice el. Nu voi mai spune nimic despre acest lucru pînă atunci.

Am plecat din Paris în obişnuita harababură şi zăpăceală. Primele fragmente traduse din *Ulysses* urmează să apară luna asta în „Commerce", *une revue de luxe.* D-l Larbaud fiind plecat, fragmentele alese erau insuficiente. Am cerut să se mai adauge altele. Cînd lucrul acesta a fost făcut, prinţesa di Bassiano a fost împotriva unor pasaje. Am respins obiecţiile. (Această corespondenţă trebuie să înceteze. AUTORUL). Atunci tipograful francez care a cules *Penelopa* (sau o parte din episod) a eliminat punctuaţia dar a pus accente. Am insistat să fie scoase. Asta i-a înspăimîntat. In cele din urmă, la sugestia d-rei Monnier sau a celorlalţi doi redactori, i s-a telegrafiat d-lui Larbaud. El a răspuns în două limbi ca să fie sigur că n-o să se facă nici o greşeală. Joyce a rai-son, Joyce ha ragione [1]. Această piatră preţioasă străluceşte acum pe coroana mea.

Apoi d-l Cape şi tipografii lui m-au necăjit. Au cules cartea - cu ghilimele si am stăruit pe lingă şeful lor să le înlăture. După asta au subliniat pasajele pe care le-au socotit indezirabile. Dar aşa cum veţi vedea clin textul alăturat: erau şi, iată, nu sînt.

The Neighbourbood Players din New York mi-au trimis un contract în care sînt de acord cu toate condiţiile de anul trecut : un avans de $ 250, termen un an sau o opţiune de $ 500 pentru un alt an, deconturi săptămî-nale şi înţelegere prealabilă privind punerea în scenă. L-am semnat şi l-am trimis înapoi [3].

Cu cele mai bune urări, sincer, al dvs.,

JAMES JOYCE

[1] Joyce are dreptate (fr. si it.).

[2] E vorba de o nouă ediţie a *Portretului artistului în tinereţe* publicată de Jonathan Cape din Londra.

[3] Piesa *Exiles* a fost jucată de Neighbourbood Players de 41 de ori.

Către VALERY LARBAUD 20 noiembrie 1924

8 Avenue Charles Ploquet, Paris VII

Dragă Larbaud,

îţi mulţumesc pentru dactilogramă. Lămureşte aproape total problema, dar sînt încă două lucruri pe care aş vrea să le discut. Puteţi veni d-na Nebbia şi d-ta aici, Ia ceai, vineri 29 la 4.30. Am putea discuta atunci. Mo-rel * a tradus, se pare, 100 de pagini din *Ulysses.* Voi cerceta problema drepturilor pentru germană înainte ca să veniţi. Nu sînt liber pînă în 28, deoarece în 27 trebuie să citesc o parte din *Sirenele* pentru o înregistrare la gramofon.

Am şi ştiri proaste. Doctorul nu mi-a spus acest lucru pînă acum cîteva zile. Urmează să fiu operat în 31. *Et j'en ai marre* [2].

Salutări cordiale d-nei Nebbia şi d-tale. Sincer, al d-tale,

JAMES JOYCE

Către HARRIET SHAW WEAVER 30 decembrie 1924

8 Avenue Charles Floquet, Paris VII

Stimată d-ră Weaver,

Sper ca scrisoarea aceasta să ajungă la timp pentru a vă dori un an nou fericit. Am petrecut bine Crăciunul, în ciuda ocluziunii ochiului meu. De sîmbătă constat (mi-e aproape şi frică să o spun) o măruntă dar categorică în-tr-un fel revenire a viziunii ochiului. Dr. Borsch spune că a fost o mare bătălie dar, după cît se pare, el crede că s-a terminat. Pot distinge obiecte în chip nedesluşit chiar fără ochelari. Desigur, trebuie înlocuită lentila extrasă şi o alta ca să-mi corecteze vederea. Aşa sper. Ştirile sînt cam amestecate. Prinţesa mi-a trimis un cec de 825 de franci cînd am fost internat la clinică, pentru episodul din „Commerce". L-am transmis d-lui Morel

[1] Auguste Morel, care împreună cu Stuart Gilbert aveau să producă versiunea franceză, revăzută de Valery Larbaud, a lui *Ulysses* (1929).

[2] Şi sînt sătul pînă-n gît (fr.).

care-l voia. A fost o şedinţă a redacţiei. V. L. i-a întins mina lui L. P. F. '. Falâ de toţi, Fargue i-a întors spatele şi a plecat spre răzoarele de asfodele. Prinţesa a plîns pe pardesiul nou al lui L. P. F. care i-a scris atunci lui V. L. de trei ori, *comme ca:* .,Odiseu, m-ai tratat prost." V. L. i-a răspuns : „Dragul meu Achile, etc. etc.". Aşa că acum se văd.
Revista „Anglo-American" pare importantă, în „Leş Marges" e un puternic atac împotriva mea, dar temperat la adresa persoanei mele. Un volum de parodii apărut la Dublin a lui A. E., WBY etc. înserează chiar o notă înaintea unei parodii despre mine, cu scuze pentru „această nereuşită încercare" etc.
Dintr-un motiv sau altul sînt îngrozitor de obosit. Oboseală, oboseală, oboseală. Cred că o să treacă în cuifnd. Poate că e din cauza lui *Ulysses,* sau a doi ani si opt luni de necazuri cu ochiul, sau a patru operaţii urmînd cu-rînd una după alta, sau a 600 de picături de iod şi tot atît de multe de scopolamină în cam o lună.
Sper ca noul an să ne aducă tuturor sănătate şi o rază de soare.
Cu cele mai cordiale salutări si noi urări de bine din partea mea si a întregii familii, al dvs. sincer,
JAMES JOYCE

1925

Către HARRIET SHAW WEAVER l ianuarie 1925
8 Avenue Charles Floquet, Paris VII
Stimată d-ră Weaver,
Mîine vă voi trimite manuscrisul si dactilograma primelor două nopţi de veghe ale d-lui *Shaun* (ce-am citit, uşor revăzut) şi poimîine restul manuscrisului si al dac-
[1] Leon-Paul Fargue, poet francez (1876-l947), care a ajutat la traducerea în franceză a unor fragmente din *Ulysses.*

tilogramei. E o întrerupere la mijloc (indicată în tnss.) Sînt nerăbdător să aflu ce părere aveţi despre episod. Nu ştiu cum am izbutit să scriu atît de mult în ciuda operaţiei, a convalescenţei şi a vacanţei. Sper să-mi scrieţi [ce părere aveţi] despre episod. D-ra Beach vă va trimite un volum de convorbiri spiritiste cu Oscar Wilde care vă" va explica una din paginile lui. Nu-i place *Ulysses.* D-na Travers Smith, „stimata doamnă" a cărţii, e fiica profesorului Dowden de la Trinity College din Dublin.
încă un dialog, de ieri, cu Borsch.
Dr. B. : Ce face ochiul nostru ?
J. J. : *Semper idem.*
Dr. B. : (oficial) Nu si pentru mine. Mai suit încă două săptămîni.
J. J. : Zece zile, doctore. Crezi totuşi că vei cîstiga ?
Dr. B. : Desigur că o să cîştig.
J. J. : (neajutorat, zdrobit, învins, doborît, pulverizat, zîmbeste larg).
Dr. B. : O să vezi ca lumea.
J. J. : E un ochi încăpăţînat, nu-i aşa, doctore ?
Dr. B. : Nimeni nu face două parale, dacă nu-i încăpăţînat.
J. J. : (făcut mat, redus la tăcere, răpus, zîmbeste larg) : Şi cînd orezi că-mi poţi prescrie lentilele ?
Dr. B. : După trei săptămîni sau după o lună.
Nu ştiu ce intenţii are. Dar ar trebui să fie ambasador al celor două Americi. L-am întrebat dacă femeia din Bordeaux care a fost operată cam în acelaşi timp o să-si recapete vederea. E un caz grav, zicea el, dar şi în acest caz mai e ceva speranţă.
Trebuie să vă spun cîteva lucruri : alfabetul irlandez (ailm, beith, caii, dair etc.) e alcătuit din nume de copaci. .. Pe Bruno Nolano (din Nola), un alt mare italian din sud, l-am citat în primul meu pamflet, *The Day of the Rabblement.* Filosofia lui e un fel ele dualism •— fiecare forţă a naturii trebuie să dezvolte o opoziţie pentru a se împlini pe sine iar opoziţia aduce unirea etc., etc. Tristan în prima lui vizită în Irlanda şi-a întors numele pe dos. Limba norvegiano-daneză nu are nici masculin nici feminin : cele două genuri sînt comun şi neutru. Articolul urmează după nume...

Cuvintele care exprimă coş-
191
mare *sini* din greacă, germană, irlandeză, japoneză, italiană (pronunţarea copilărească a nepoatei mele) şi asi-riană (grupul de stele numit „dinele îngrozitor"). Limba asta din urmă o vorbesc foarte curgător şi am în bucătărie cîteva volume frumoase în asiriană tipărite pe borcane de marmeladă. Multe oraşe de pe coastă din Irlanda (E) sînt daneze. Prietenii ăştia buni erau adesea distrugători, în vechiul Dublin se organiza o ceremonie a-semănătoare cu aceea a Dogelui care se logodea cu Marea Adriatică.
Sper că acestea vă pot ajuta. Probabil că le-aţi descoperi, dacă episodul ar fi tipărit. E greu de crezut în dactilogramă...
Către HARRIET SHAW WEAVER (Dictată Luciei Joyce) 26 februarie 1925
8 Avenue Charles Floquet, Paris VII
Stimată d-ră Weaver,
M-am întors aici ieri, într-o stare destul de bună ca să mă odihnesc înaintea operaţiei şi ca să încerc a revedea episodul pentru d-l Eliot. Operaţia trebuia să fie luni dar s-a dezlănţuit o furtună violentă în timpul nopţii care m-a dat puţin înapoi si azi-dimineaţă am fost de părere să o amîne pentru vreo două zile. Din cauza accesului la ochiul cel bun sînt în mod practic neputincios dar am reuşit să revăd cîte ceva chiar şi în întuneric, deoarece aş vrea să expediez episodul înainte de a mă întoarce.
Conjunctivita s-a transformat în ceea ce se numeşte episclerită. Aceasta, spune dr. Borsch, poate fi groaznic de dureroasă dar, spre deosebire de irită, nu e primejdioasă ca atare şi nu lasă nici o urmă. Am fost trimis la clinică. Mi-au aplicat şase lipitori, cu toate acestea durerea, mai ales în timpul nopţii, a fost puternică. Vineri seara am crezut că-mi ies aproape din minţi, aşa cum cred cei mai aprigi critici ai mei că mi se întîmplă, dar mi-au dat morfină şi durerea s-a potolit. Criza acum a trecut dar aş vrea ca toată povestea să se termine. Nu cred că *Exiles*
192
a avut un mare succes, în textul ei nu-i vorba nici de maşini si nici de telefon. Voi căuta să trimit manuscrisul prin **d-l** McAlmon, diacă-l văd. Aş fi bucuros să ascult articolul cl-lui Muir [1] înainte de a expedia episodul care este un răspuns indirect la critici.
Voi termina acum, deoarece ochiul mă cam necăjeşte, îl voi vedea în seara asta pe dr. Borsch si sper fierbinte că voi putea să vă transmit curînd veşti bune. Cu cele mai bune urări, al dvs. sincer,
JAMES JOYCE
Către ERNEST WALSH [2] 13 martie 1925
8 Avenue Charles Floquet, Paris, France
Stimate d-le Walsh,
Mă bucur să aflu că primul număr al revistei dvs. va apărea rurînd. A fost o idee foarte bună să închinaţi acest număr d-lui Ezra Pound şi sînt într-aclevăr deosebit de fericit că-mi îngăduiţi să-i aduc si eu mulţumirile mele alături de celelalte pe care Ic veţi publica. Datorez foarte mult ajutorului si încurajării sa!e prieteneşti, şi generosului său interes arătat faţă de tot ce am scris ; după cum ştiţi, sînt mulţi alţii care au aceeaşi datorie de recunoştinţă faţă de el. Vreme de şapte ani, d-I Pound m-a ajutat pe toate căile posibile, în împrejurări foarte dificile, înainte de a-l fi întîlnit, si de a-tunci a fost gata întotdeauna să mă sfătuiască şi să-mi arate aprecierea sa pe care o preţuiesc în cel mai înalt grad, venind de la un spirit atît de strălucit şi atît de pătrunzător.
Sper că revista dvs., pornind la drum sub semnul unui nume atît de preţios, va avea succesul pe care-l merită.
Sincer, al dvs., JAMES JOYCE
[1] Articolul publicat de Edwin Muir la Londra, în „Calendar of Modern Letters" şi intitulat *James Joyce : Sensul lui Ulysse.i.*
[2] Ernest Wal&h, redactorul şef al revistei „This Quarter", în care a apărut episodul *Shem* Jm *Finnegans Wake.*
193
Către HARRIKT SHAW WEAVER 25 aprilie 1925
(Scrisă cu creionul negru csros cu litere mari)
Stimată d-ră Weaver,

Sînt din nou acasă dar nu pot să vă spun încă nimic. O slabă, foarte slabă revenire a vederii se poate constata la ochiul operat. Cred că trebuie să aştept încă vreo cîteva săptămîni. Celălalt ochi nu este vindecat şi nu pot citi deloc texte tipărite fără „ajutorul unei lentile pentru a vedea aşa precum vedeam". Sînt sincer obosit de iod, aspirină si scopolamină. în scrisoarea dvs. pomeniţi de ceva care se numeşte razele calde ale soarelui. Cum a-rată ? în operele marilor scriitori există referiri la aşa ceva.
Vă rog să trimiteţi „The Leader" [1] d-rei Beach după ce-l veţi citi. Afirmaţia cir. Sigerson privind limba norvegiană în Irlanda înainte de Sf. Patrick justifică amestecul grăbit al celui de-al cincilea si al zecelea secol în ultima perioadă a lui *Shaun* (Norske He raven flag etc.).
Mă duc la clinică în fiecare dimineaţă şi pe rue de la Paix în fiecare seară. Cunoaşteţi poezia *Little Jim:* „Căsuţa era acoperită cu stuf" ? Am rimat-o :
„Clinica-i rău paradită Pe-afară totul e-n ruină Pe-ucoperis e tabla ruginită Bîrne zac în praf şi-n tină."
Nu cred că întîrzierea e din vina doctorului Borsch. E sau a mea sau a acestui ansamblu de circumstanţe care se numeşte Paris.
Sper că veţi primi scrisoarea aceasta înainte de a pleca din ţară. Trebuie să citesc nişte corecturi pentru d-l McAlmon şi e mai bine s-o fac înainte ca ochiul celălalt .să mă lase. Contractul meu pentru locuinţa d-e aici mai e valabil pentru încă 19 zile î

[1] Saptă minai în care a fost publicată o rncenzie a volumului •Mustea *de* cameră.

Către W. S. KENNEDY, Preşedinte Incorporated Stage Society, Londra 8 august 1925
Grand Hotel de la Poşte, Rouen
Stimate domn,
Sînt foarte onorat de propunerea comitetului dvs. si vă acord bucuros dreptul de a juca piesa mea *Exiles* în cursul viitoarei stagiuni a companiei. Amănunte privind reprezentaţiile din Munchen şi New York vă vor fi trimise cam într-o saptămînă de editorul meu francez. Piesa, după cîte ştiu, nu a fost jucată niciodată în Dublin.
Sincer, al dvs., JAMES JOYCE

Către SYLVIA BEACH *l? 22* august 19251
Regina Palace Hotel et d'Angleterre,
Arcachon
Stimată d-ră Beach,
Sper că v-aţi înapoiat cu bine la Paris şi aţi avut o vacanţă plăcută. A trebuit să vă jefuiesc de 3000 de franci dar i-am scris lui Walsh să-mi trimită cecul pe numele d-rei Moschos, iar lui Eliot să-l trimită pe celălalt plătibil dvs. între aceste întîrzieri şi nici o corectură si neaşteptat de lunga călătorie aici, cu patru întreruperi, mă simt mai obosit decît atunci cînd am plecat din Paris. Sper să vă trimită cecurile astea pentru a-mi acoperi avansul. O să încasez 11000 de franci peste zece zile dar nu ştiu ce să fac pînă atunci. Vederea mi s-a înrăutăţit atît de mult la ochiul cel sănătos încît încep să cred că am şi aici o cataractă incipientă. As vrea să citesc amîndouă corecturile cît de curînd posibil. Păstraţi pe A pînă la viitoarea mea scrisoare - - va sosi probabil sîmbătă dimineaţa — cu ultimele corecturi si apoi expediaţi-o recomandată. O să vedeţi din scrisoarea lui Walsh că „This Quarter[1]' s-ar putea să nu apară încă vreo cîteva luni si eu nu pot amina „Calendar" mereu. Revista lui Walsh s-ar *puiea* să apară la vreme.

în orice caz, vă rog să sugeraţi ca redactorul şef al lui „Calendar" să adauge o notă în subsol la începutul bucăţii în acest sens, (v. „The Criterion", iulie, 1925, „This Quarter", septembrie, 1925). Asta-i tot ce pot face.
După cum vedeţi, *Exiles* urmează să fie jucată de Stage Society. Le-am spus că le veţi trimite amănunte ale reprezentaţiilor. Cunoaşteţi povestea. New York : ??! Paris : ???????
Italia : tradusă de Carlo Linati ???
Germania : jucată la Schauspielhaus din Miinchen. Producător : Elizabeth Koerner. Fiasco total. Scandal în teatru. Piesa retrasă. Autorul invitat dar n-a fost de faţă. Ministerul de externe german nu i-a permis intrarea în ţară. Slavă Domnului.
Arcachon e un loc foarte plăcut. E lîngă Dax. Ar trebui să mă duc acolo si să intru în *la fontaine chaude* şi să stau acolo si să nu mai necăjesc pe nimeni niciodată.

Păcat că Darantiere e atît de încet cu *U VI,* ' nu-i
aşa ? Cu cele mai bune urări, sincer, al dvs.,
JAMES JOYCE
Cltre HARR1ET SHAW WEAVER 29 august 1925
Regina Palace Hotel et d'Angleterre Arcachon (Gironde)
Stimată d-ră Weaver,
Vă mulţumesc mult pentru scrisoarea dvs. şi pentru anexe. Cunosc bine „The Bulletin". Cunoaşteţi adresa exactă deoarece aş vrea să le trimit un cuvînt de mulţumire ? Cum se face că agenţia dvs. nu selectează şi ştiri din Irlanda ? O consecinţă a Actului Statului Liber ? Aştept corecturile lui [şi A . Vă mulţumesc mult, de asemeni, pentru manuscrisul indestructibil pe care l-aş

[1] E vorba de a şasea ediţie a lui *Ulysses.*

putea folosi, în ceea ce priveşte articolul din „R. de D. M." [1], l-am proiectat de trei ani. Am încercat mai întîi „Revue de Paris", apoi „Revue de France". Nu contează deoarece „R. de D. M." e chiar mai bună. Tonul articolului nu are prea mare importanţă. M. Gillet e ginerele lui M. Rene Doumic. Omite faptul că l-am înviat pe M. Dujardin ceea ce este nedrept dar toată lumea o ştie. D-ra Tery ar fi trebuit într-adevăr să nu compare optica mea cu aceea a lui Elohim Adonai. Acum mă gîndesc să aranjez un articol de un nivel critic mai scăzut, dacă e posibil, o analiză textuală fie a lui *Eol, a Sirenelor* sau a *Ciclopului.* După aceea o caricatură inteligentă şi ilustrată si apoi cartea poate avea grijă de ea însăşi singură.
Ştiu că A ar trebui să fie despre drumuri, în întregime despre zori şi drumuri, şi merg aşa repetîndu-mi toată ziua, şontăcăind pe drum si, sperînd că-mi va trece prin minte cum să le arăt drumurile în aşa fel ca toţi să ştie cum drumurile etc.
Către HARRIET SHAW WEAVER 6 septembrie 1925
[Paris]
Stimată d-ră Weaver,
Un cuvînt pentru a vă spune că am revenit noaptea trecută în această climă semi-arctică. La sosire am aflat că tipografii de la „Calendar" refuză categoric să culeagă Madame *Anna Livia.* D-ra Beach e de părere să-l văd pe cl-l Gorman înainte de întoarcerea lui în S.U.A., aşa că propun să-l întîlnesc la jumătate de drum - - la Boulogne •— de unde au venit Patrick şi ai săi. Un editor din Milano vrea să-l prezinte pe *U* publicului italian şi trei greci au vizitat-o pe d-ra Beach cu o carte misterioasă pentru mine pe care mi-o trimit. Cu cele mai bune urări, sincer, al dvs.,
JAMES JOYCE

[1] „Revue des Deux Mondes" nr. 28, unde a apărut articolul lui Louis Gillet : *Litteratures Etrangeres : Du cote de chez Joyce.*

Către HARRIET SHAW WEAVER
27 septembrie 1925 2 Square Bobiac
192 rue de Grenelle, Paris Stimată d-ră Weaver,
Sînt încă sub influenţa „drogului adevărului", scopo-lamina (e folosită în Germania şi S.U.A. pentru a smulge false mărturii din partea criminalilor) şi scrisul meu îmi pare a fi foarte păienjenos. Dar iată unele ştiri. Cînd m-am întors aici, am aflat că vechiul *concierge* a plecat (după proprietar era un hoţ, fusese timp de 15 ani servitorul unui cure care a înnebunit cînd a descoperit că servitorul lui îl jefuise de 100 000 de franci !) dar mi-a lăsat pe masă trei frumoase facturi. Am găsit de asemeni o scrisoare de la „Calendar", al cărei cuprins îl cunoşti. N-aş vrea să-i refuz din pricina articolelor d-lui Muir şi a atitudinii lor. S-au dus discuţii, ei au susţinut că s-au angajat să mă publice etc. în fapt, chiar cînd mi-am retras telegrafic manuscrisul, mi-au trimis corectura odată cu el si mi-au spus că vor anunţa colaborarea mea ca fiind „amînată". Aceasta ar fi însemnat o difuzare particulară în toată Londra a episodului meu mutilat, fără publicitate, si fără onorariu (d-ra Beach spune că s-au oferit să plătească $ 48 pentru episod în cazul publicării), un *blamage* faţă de cititorii lor care fuseseră informaţi că în numerele din august şi septembrie va apărea un episod scris de mine, o impresie generală că sînt sau orb pe jumătate sau pe trei sferturi incapabil şi o primă ofensivă mai moderată împotriva acestui *fait accompli — Ulysses.* De aceea au pus la cale un epilog agreabil despre care veţi afla cam pe la mijlocul săptămînii viitoare.
„La Nouvelle Revue Francaise" urmează să publice în decembrie, cred, prima parte a traducerii lui Morel (au scris de două ori cerîndu-i-o) si „Navire d'Argent" (noiembrie) va publica un articol de J-ean Prevost despre *„J. J. şi la Presse Francaise".*

Traducerea germană a lui *Dedalus* urmează să apară de asemeni în noiembrie şi editorii au scris cerînd fotografii şi desene.
Nu pot înţelege ce-i cu revista d-lui Walsh, „This Quarter". D-ra Beach şi eu le-am scris şi telegrafiat cu

răspuns plătit dar n-am căpătat nici un răspuns. Nimeni nu ştie unde e şi nici unde e *Shem.* El (d-l Walsh) a propus ca Pound să-mi citească corecturile. I-am scris d-lui Pound asigurîndu-l că nu vreau altceva decît să le verific eu însumi şi rugîndu-l clacă nu e posibil ca să se culeagă întîi episodul meu. Răspunsul]ui E. P. a fost o scrisoare adresată lui „Chicago Tribune" în care roagă pe toţi cei interesaţi să ia notă că nu are nici o legătură cu nici o revistă si că nu poate primi nici un manuscris în engleză, americană sau japoneză...
Cu ochii îmi merge mai bina (n-a fost nimic serios), dar pînă cînd *Shem* si maică-sa, palavragioaica, nu vor căpăta viaţă în tipar, nu pot fi liniştit în castelul lui M-me de Valliere, rue Cherche-Midi. Nici una din operaţii nu a fost încă foarte reuşită, încă una ar fi o lovitură dată spiritului meu frămîntat. Apartamentul începe să arate bine în ciuda facturilor dar n-am izbutit pînă acum să găsim o fată. A venit una, a stat pînă la vecernie şi apoi a spus că a primit o telegramă să se ducă acasă. A plecat si a venit la utrenie spumnct că a primit o a doua telegramă în care i s-a spus să stea unde e. Soţia mea i-a zis că a primit un mesaj prin radio care-i spunea să o trimită înapoi unde fusese înainte de a veni acolo unde nu avea să stea...
Către DAMASC ALONSO *• 31 octombrie 1925
2 Square Robiac, Paris, France
Stimate d-le Alonso,
Vă mulţumesc mult pentru scrisoarea dvs. în ceea ce priveşte titlul spaniol al romanului meu, din ceea ce îmi spuneţi mi se pare că e mai bine să folosiţi cuvîntul Adolescente[2]. După cum spuneţi, cuvîntuî spaniol *Joven* nu poate fi folosit. Totuşi, cred că înţelesul clasic al adolescenţei se referă la perioada dintre şaptesprezece şi

[1] Damasc Alonso, cunoscut poet} si critic spaniol. Sub pseudonimul Alfonso Donado a tradus în spaniolă Portretul *artistului in tinereţe.* In scrisoare cere unele lămuriri privind această traducere.
[2] Traducerea lui Damaso Alonso a fost publicată sub titlul : *El artista adolescente (retrato).*

treizeci şi unu de ani şi aceasta ar acoperi numai cel de al cincilea capitol al cărţii şi ar reprezenta cam o cincime din întreaga perioadă de adolescenţă, în timp ce, în engleză cel puţin, pe cînd cuvîntul adolescent este cu totul inaplicabil persoanei reprezentată în capitolele l şi 2 şi chiar 3, termenul tînăr poate fi aplicat chiar copilului din pagina unu, desigur, în glumă. Care este termenul folosit în mod obişnuit pentru autoportretele făcute în tinereţe în cataloagele galeriilor de pictură spaniole ? Cuvîntul *autoritrato* mi se pare a fi o descriere insuficientă a unei picturi. Titlul traducerii franceze pe care v-am trimis-o, ca să o puteţi consulta în cazurile în care aveţi îndoieli, e luat din catalogul muzeului Louvre.
în ceea ce priveşte întrebarea dvs., vă rog să vă referiţi în toate cazurile la traducerea franceză. Nu am revizuit-o, dar l-am ajutat foarte mult pe traducător.
Sper că o să binevoiţi să-mi trimiteţi un exemplar din această versiune spaniolă cînd va apărea.
Cînd veţi termina lucrul, dacă îmi veţi trimite exemplarul dvs. englez, voi fi fericit să vi-l dedic, dacă doriţi să o fac.
Al dvs. sincer, JAMES JOYCE
Către ETTORE SCHMITZ (Scrisoare dictată)
21 noiembrie 1925 2 Square Robiac, 192 rue de Grenclle, VII, Paris
Caro Schmitz,
Scusi se la mia risposta ha tardato mă questi ultimi giorni avevo scopolamine negii occhi e anch'oggi pre-ferisco dettar a Lucia. Essa vi ringrazia molto, tanto Lei che la signora Trevisani ed io pure la ringrazio per ii gentilissimo invito mă purtroppo non puo accettarlo per ii momento ed ecco perene Mercoledi o giovedi pros-simo entro alia clinica dove devo subire un'operazione, la settima in tre anni (cateratta secondaria) mă conto di esser di ritorno per Natale, poi passate le feste vogliamo andare a Londra per la premiere ed unica... della mia commedia. In queste circostanze sarebbe difficile per Lu-

cia di assentarsi. Ci rincrescie perche sarebbe stato un soggiorno molto piacevole per lei, pero l'anno prossimo spera di poter andar a passare qualche tempo a Trieste.
Ho parlato colla direttrice del „Navire d'argent" la quale m'assicuro chj un brano del Suo libro sară pubbli-cato nel numero di gennaio e febbraio presentato da Cremieux. Cont'nuo a lavorare malgrado l'ostacolo della vista.
Rassicuri la Sua Signora in quanto riguarda la figura d'Anna Livia. Di lei non tolsi che la capigliatura e quella soltanto a prestito per addobbare ii rigagnolino della mia cittâ l'Anna Liffey che sarebe ii .piu lungo fliume del mondo se non ci fosse ii canal che viene da lontano per sposare ii gran divo, Antonio Taumaturgo e poi cam-biato părere se ne torna com'e venuto.
Tanti saluţi cordialissimi a voi tutti quanti una stretta di mano.
JAMES JOYCE [1]
l Dragă Schmitz, lartâ-mă dacă răspunsul meu a întîrziat dar în aceste ultime zile aveam scopolamină în ochi si chiar şi azi prefer să dictez Luciei. Ea vă mulţumeşte mult d-tale cît şi d-nei Trevisani, si eu îţi mulţumesc de asemeni pentru foarte amabila invitaţie, dar, din păcate, ea nu poate să o primească pentru moment şi iată de ce. Miercurea sau joia viitoare mă voi întoarce la clinică unde trebuie să fac o operaţie, a şaptea în trei ani (cataractă secundară), dar sper să revin acasă de Crăciun, apoi, după sărbători, vrem să mergem la Londra pentru „la premiere" şi unica [reprezentaţie] a comediei mele. In aceste împrejurări i-ar *fi* greu Luciei să absenteze. Ne pare rău deoarece ar fi fost pentru ea un sejur foarte agraabil, anul viitor totuşi speră să poată veni să petreacă cîtva timp la Triest.
Am vorbit cu directoarea revistei „Navire d'Argent'" * care mă asigură că va publica un fragment din cartea d-tale în numerele din ianuarie şi februarie, cu o prezentare de Cremieux **. Continui să lucrez în ciuda greutăţii de vedere.
Asigur-o pe soţia d-tale în ce&a ce priveşte figura Annei Livia. Nu am luat decît părul ei şi acesta doar cu împrumut pentru a împodobi rîuleţul oraşului meu, Anna Liffey, care ar fi cel mai lung fluviu din lume dacă n-ar fi canalul care vine de departe pentru a se uni cu ii gran divo, Antonio Taumaturgul, <*i* apoi schimbîndu-şi părerea, se întoarce de unde a pornit. Salutările cele mai cordiale tuturor [şi] o strîngere de mînă J. J. (U.). * Adrienne Monnier.
** Benjamin Cremieux (1888-l944), romancier si critic francez.

De la LUCIA JOYCE
către HARRIET SHAW WEAVER
17 decembrie, 1925
2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle VII
Stimată d-ră Weaver,
Tatăl meu a revenit acasă de luni dar nu prea ştim ce veşti să vă dăm. După operaţie [1] nu vede cu ochiul [stîngl din cauza sîngelui si are dureri şi ameţeli. Vremea foarte proastă îl face de asemeni să fie foarte nervos. Deseară se va duce să-l vadă pe dr. Borsch şi sperăm să aibă curînd ştiri mai bune de la el. E bucuros să fie acasă şi nu ştim ce s-ar fi întîmplat cu el dacă la ieşirea din clinică ar fi trebuit să se ducă la hotel. Doctorul spune că trebuie să se odihnească pe deplin.
Cu cele mai bune urări din partea mamei meîe şi n mea, a dvs. sinceră,
LUCIA JOYCE
Către ERIC PINKER f.d. Toamna lui 1925
2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle, Paris, VII
Stimate d-le Pinker,
Acum cîteva săptămîni a apărut în „Nation[u] (Londra), ,,New Republic" (New York), „Nation" (N.Y.) şi în alte ziare, pe o întreagă pagină, anunţul apariţiei unei reviste trimestriale „Two Worlds" (15 septembrie nr. 1), publicată de d-l Samuel Roth, 500 Fifth Avenue, N.Y., redactori d-l Ford, d-l Pound şi d-l Arthur Symons. în numărul l era anunţată publicarea primei părţi a unei noi cărţi scrise de mine şi în nr. 2, o a doua parte. D-l Ford spune că nu ştie nimic de această revistă în afară de anunţ. Nu i-am dat niciodată d-lui Roth nimic şi nici măcar nu i-am scris. Acum vreo patru ani am primit o scrisoare de la el la care nu am răspuns. Am primit o a doua scrisoare, datată din 25 septembrie (zece zile mai tîrziu după nr. 1) prin care mi se solicita o colaborare, mai amplă sau mai scurtă. N-am răspuns acestor scrisori care, pe de altă parte, exprimau o mare admiraţie
Probabil a opta operaţie la ochi făcuta de dr. Borsch.

şi făceau unele sugestii extravagante privind cumpărarea unor păduri pentru hîrtie, pentru a se asigura o largă publicitate. Nu ştiu ce e cu povestea asta şi cred că nici d-l Pound şi nici d-l Symons nu ştiu nimic de folosirea numelor lor. Puteţi afla ceva ce e cu istoria asta ?

1926

Către HARRIET SHAW WEAVER 17 aprilie 1926
2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle,
Paris

Stimată d-ră Weaver,

...Am primit un exemplar al traducerii spaniole a *P.A.LT.* si de asemeni al versiunii germane. Doriţi să le aveţi, cel puţin versiunea germană ? D-l Rascher recunoaşte că a vîndut 9 exemplare din *Verbannte* si ar vrea [să vîndă] un milion...

Am terminat revizuirea lui A abcci. [l] Astăzi am copiat filele lui A [a] care erau ilizibile pentru a le da la rebătut. Mîine şi luni voi face acelaşi lucru, sper, cu A *b.* Apoi A c îmi va lua trei sau patru zile. Atunci dactilografierea acestora şi „omul celor patru nopţi de veghe" se va fi sfîrsit. Pentru moment nu sînt sigur cit de mult am făcut. O să ştiu cînd voi citi textul. Urmează să-l citesc, A [a]*&,* întrerupere, şi A *c* unui mic grup, în care vor fi de această dată Antheil şi un tînăr american Galantiere care pregăteşte un ciclu de conferinţe despre *U.* Cred că am făcut foarte mult. Fratele meu spune că după ce am creat cea mai lungă zi a literaturii, acum trezesc la viaţă cea mai întunecată noapte. Vă voi trimite A d complet dactilografiat şi paginile care trebuie înserate în A [a]*bc.* Aţi citit *Le Culte des Heros - ?* Ce

[1] Cele patru episoade din *Finnegans Wake* avînd în centrul lor figura lui Shaun.

[2] *Cultul eroilor şi condiţiile lor sociale : Sf. Patrick, erou naţional al Irlandei* de S. Czarnowski (Paris, 1919).

credeţi despre ea ? De fiecare dată cînd citesc un episod, merg în jur cu pălăria în mină cerînd celor prezenţi să-şi aducă aminte de el si să mă ajute găsind diferite lucruri pentru mine. Toţi par să uite de asta cît mai repede cu putinţă, în afară de cl-ra Beach care ştie să scoată la iveală cărţi din vînt.

Cu cele mai bune urări, al dvs. sincer, JAMES JOYCE

Către HARRIET SHAW WEAVER 18 august 1,920
Hotel de l'Oeean, Digue de Mer, Ostcnde

Stimată cl-ră Weaver,

Harta din ziare nu arată regiunea în care staţi în Anglia ca fiind afectată aşa că sper să nu fi simţit vreun şoc ieri dimineaţă. Noi am rămas treji aproape toată noaptea de luni, dar furtuna a lovit cel mai greu Londra. Jeeshee şi Kami-nari sînt foarte activi tocmai acum. D-ra Beach scrie de la Leş Deserts (Savoy) că o casă de lîngă ea a fost lovită. De ce se duc acolo ? Aş vrea să se întoarcă şi vara asta obositoare şi plină de toane să se termine. Aici nu sînt deloc ascet, căci am căpătat o poftă de mâncare foarte flamandă pe care sper că nu o voi avea mereu. Ieri am alergat de la Middel-kerke la Mariakerke, o distanţă de cea 6 sau 7 kilometri. As putea merge la nesfîrsit de-a lungul ţărmului mării.

Am ceva ştiri. D-l Roth a transformat „Two Worlds" într-un lunar şi publică *Ulysses* în paginile lui. Numărul din iulie cuprinde întreaga *Telemachie.* Nu ştim ce să facem. Redactorul şef al lui „New York Herald Tribune" i-a scris dnrei Beach întrebînd-o dacă d-l Roth este autorizat să o facă şi s-a oferit să intervină. Numărul îmi este dedicat cu profundă admiraţie sau aşa ceva ! O, Doamne !

Nici o ştire încă de la „Dial".

De la ETTORE SCHMITZ 30 septembrie, 1926
Triest

Caro amico,

Le invio la „Fiera letteraria" del 19 corrente con l'articolo di Montale su *Dubliners.* Forse Lei noii l'ha avuto ancora. Mi pare interessante. Montale non ricevette ii ritratto che per lui Le avevo domandoto. Deve essere andato smarrito.

Io vidi per un instanţe Suo fratello al bagno di mare e mi disse che si sposa in ottombre. V'c la speranza di vedervi tutti qui ?
Salutandola caramente, Suo devotissimo,
ETTORE SCHMITZ [

Către EZRA POUND [începutul lui noiembrie, 1926]
2 Square Robiac, 102 rue de Grenelle
Dragă Pound,
D-ra Beach ţi-a trimis dactilograma pe care am făcut-o pentru d-ta. După cum ştii, „Dial" a acceptat acest episod pentru 650 de dolari şi apoi a telegrafiat că nu-l publică. Apoi a fost acceptat pentru 200 de dolari de un anuar pe care îl publică un număr de scriitori americani în februarie. E toată partea a III-a a cărţii. Sînt patru părţi, divizate fiecare în 4 secţiuni. Ceva clin partea I

[1] Dragă prietene,
îţi trimit „Fiera letteraria" din 19 crt. cu articolul lui Montale * despre *Oameni din Dublin.* Poate că încă nu l-ai văzut. Mi se pare interesant. Montale nu a primit fotografia pe care ţi-am cerut-o pentru el. Trebuie să se fi rătăcit.
L-am văzut pe fratele d-tale pentru o clipă la mare, pe plajă şi mi-a spus că se căsătoreşte în octombrie. E vreo speranţă să vă vedem pe toţi aici ?
Cu salutări afectuoase, al d-tale prea devotat, E. S. (it).
* Eugenio Montale, poet şi critic italian (1896-l981), a publicat în „Fiera letteraria" din septembrie 1926, articolul : *Cronica literaturilor străine : Oameni din Dublin de James Joyce.* Premiul Nobei, 1075.

a apărut în „Contact", „Criterion", „This Quarter" si „Le Navire d'Argent" (sfârşitul acestei părţi). Un episod din partea a Il-a a apărut în „Transatlantic Review". Nimic din partea a IV-a nu a fost tipărit.
Te rog să fii bun să-mi spui ce crezi despre acest episod. Semnul de pe copertă nu înseamnă nimic. E ca să-l deosebesc de celelalte cărţi asemănătoare. Foiosesc semnele AIA m în notele mele în loc de litere, întrucît le fac şi se citesc mai repede ca referinţe.
Sper că d-na Pound si d-ta sînteţi bine şi că mai ales d-ta te-ai întremat acolo. Bune urări, sincer, al cl-tale,
JAMES JOYCE

Către BERNARD SHAW 26 noiembrie 1926
Paris
Stimate domn,
îngăduiţi-mi să vă transmit felicitările mele pentru onoarea care vi s-a făcut şi să-mi exprim satisfacţia că premiul Nobel a fost acordat pentru a doua oară unui distins concetăţean. Sincer, al dvs.,
JAMES JOYCE

1927

Către HARRIET SHAW WEAVER l februarie 1927
2 Square Robiac 192 rue de Grenelle, Paris
Stimată d-ră Weaver,
Sper că nevralgia dvs. a dispărut, ca să nu se mai întoarcă niciodată. Scrisoarea dvs. mi-a dat o frumuşică durere de cap. înţeleg că nu vă place episodul pe care l-am scris ? M-am mai gîndit la asta. Cred că e bun •— tot ce-am putut scrie mai bine. As scrie bucuros un altul, dar pentru partea a doua sau a patra, şi numai

după prima săptămînă a lunii martie sau cam aşa ceva deoarece redactorilor lui „transition" [1] le-a plăcut episodul atît de mult încît m-au rugat să-l continui si am căzut de acord să termin partea care vine între sfîrşitul fragmentului din *Contact* - şi cel din „Criterion"[3] pentru al doilea număr. In acest fel, Partea I va fi fost publicată. Oare nu vă place nimic din ce scriu ? Sau sfîrşitul Părţii I, A, e ceva sau sînt un imbecil în felul în care judec limba. Sînt cam descurajat din cauza asta, deoarece într-o întreprindere atît de serioasă şi de dificilă am nevoie de încurajare.
Se poate ca Pound să aibă dreptate dar nu mai pot da înapoi. Nu i-am ascultat niciodată obiecţiile la *Ulysses,* aşa cum îi fusese trimis, odată ce mă hotărîsem, dar le-am ocolit pe cît am putut mai cu tact. A înţeles foarte repede unele aspecte ale cărţii şi atunci asta a fost mai mult decît de-ajuns. Pound face descoperiri strălucite si gafe... boacăne.

Protestul va apărea mîine". *A* fost transmis telegrafic unui număr de 9CO de ziare din S.U.A. Mă simt onorat de multe dintre semnături şi umilit de cîteva, mai ales acelea ale lui Gentile, Einstein şi Croce. E ceva curios cu ei din cauza lui Vico". Cred că Pound doreşte să rămînă în acel cerc restrîns rezervat celor ale căror semnături sînt „superflue" si-i voi scrie în acest sens.

[1] Revistă înfiinţată de Eugene si Mărie Jolas, la Paris, unde colaborau o parte dintre scriitorii americani şi englezi expatriaţi.

[2] Culegere intituiată Contact *Collection of Coniemporary Writcrs.* unde a apărut un fragment din *Finnegans Wake (1925).*

′ Revistă fondată de T. S. Eliot (Londra, 1922-l939).

'• In februarie 1927, din îndemnul lui Joyce, o declaraţie care condamna publicarea neautorizată şi mutiiată a lui *Ulysses,* într-o revistă editată de S. Roth în S.U.A., a fost semnată de cea. ISO din numele cele mai strălucite ale literaturii, artelor si ştiinţei din Europa si Statele Unite şi difuzată presei de pretutindeni.

> Giambattista Vieo (1668-l744), filosof si istoric italian, a cărui operă. *La Scienza nuova,* prin teoria ciclică a istoriei — corsi c ricorsi, a fost considerată ca o influenţă majoră asupra lui *Finnegans Wake.*

Către HARRIET SHAW WEAVER 2 martie. 1927

2 Square Robiac 192 rue de Grenelle Paris

Stimată d-ră Weaver,

Sînt copieşit de lucru şi de griji. Vă trimit alăturat corecturile la *The Giant's Howe* care sper că vă va plăcea mai mult tipărit. Două lucruri curioase. Huddleston [1] mi-a spus că e de origine scandinavă si că s-a născut la Bar-row-in-Furness, unde există o movilă a unui uriaş. Un student chinez mi-a trimis cîteva ideograme pe care i le-am cerut. Ultima este LU , care înseamnă „munte" şi se pronunţă .,chin", felul în care oamenii de rînd pronunţă Hin sau Fin.

Biroul meu este plin de corecturile nemţeşti ale lui *U.* încerc să pun pe cineva să le citească.

Trebuie să-l revizuiesc pe uj şi să-l citesc din nou pentru redactorii lui „transition". Le-a plăcut atît de mult încît vor urmarea pentru numărul din aprilie şi atunci vor retipări clin mai pînă în iulie ce-a apărut în „Criterion", „This „Quarter" şi „Navire d'argent", urmînd să publice în continuare toată Partea I. Lucrez mai departe la urmarea luiuj .

Ziarele franceze şi germane au publicat protestul. Cele mai multe ziare engleze şi americane nu, spunînd că e calomnios. Totuşi a fost găsit un ziar englezesc „Huma-nist" care-l va tipări împreună cu facsimilul semnăturilor...

Cineva a luat de la tipografia din Dijon setul complet al corecturilor finale la *U.,* cu numeroase corecturi făcute de mine şi semnate de d-ra Beach şi de mine (proprietatea ei) şi un negustor de aici le oferă spre vînzare. I s-a telegrafia! d-lui Darantiere.

O nouă scrisoare din partea asociatului d-lui Roth şi o nouă telegramă de la un alt avocat care spune că poate opri publicarea lui *U.* dacă-i telegrafiez şi-l autorizez s-o facă...

[1] Sisley Huddleston (1883-l953), ziarist englez a cărui importantă recenzie despre *Ulysses,* apărută în ziarul englez „Ob-scrver" în 1922 a fost printre primele din Anglia.

I-am dat giupajul de versuri lui MacLeish ', un tînăr şi talentat poet american, să le citească.

Cău-e HARRIET SHAW WEAVER 16 martie 1927

2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle

Stimată d-ră Weaver,

Ţinînd seama de scrisorile alăturate [2], am hotar î t să public 13 poeme ale mele (1904—1927) într-un volumaş asemănător cu acel al lui Donne, pe care mi l-aţi dat, la preţul de 3 şilingi exemplarul şi cu titlul -.*Pomes Penyeach.* Aşa că voi scăpa de ele.

Darantiere a dăruit acum cîţiva ani corecturile mele cîtorva oameni din tipografia sa. Se va face un arbitraj si aşa mai departe şi iarăşi avocaţi s.a.m.d.

Pen-Clubul din Londra l-a invitat pe James Glumeţul [:!] să fie invitat de onoare la o masă care va avea loc la Londra în 5 aprilie. Intrucît protestul a fost semnat de mulţi scriitori englezi, am acceptat.

Minerii din Wilîingclone s-au oferit să-mi plătească drumul pînă acolo şi să-mi asigure o „primire regească", dacă le voi vorbi. Nu voi vorbi, dar dacă mă duc la Londra, m-am gîndit să fac un drum pe ruta Euston— Willingdone—Penrith—Barrow—Holyhead—Dublin—Gai-way etc. Dacă împrejurările îmi vor permite, asta va fi. Tatăl meu îmi scrie de ani de zile. Nu-mi place atît de

mult să mă duc în Irlanda, clar nu-mi place să-l refuz mereu.
Apariţia lui „transition" a fost amînată pentru o săptămînă din cauza unor formalităţi legale, presupun însă că deoarece nu vă place uj oricum în frumosul lui veştmînt dactilografiat, nu vă va atrage nici în cele 39 de articole ale sale de îmbrăcăminte, în ceea ce mă

[1] Archibald Mac Leish (1892-l982), poet american, laureat al premiului Pulitzer.
[2] Două scrisori foarte elogioase, primite de la Archibald Mac Leish.
[3] James Pu.-n.vnan — glumeţul, joc de cuvinte cu penman — scribul.

priveşte lucrez la continuare. (Aş da toate şansele de a pleca la Londra, numai să termin odată cu toate cuvintele. O, dă-i înainte, dă-i înainte, dă-i înainte !) Dactilograma e ca un sandviş cu caviar. In afară de asta încerc să revăd harababura nemţească şi să-mi cîrpesc garderoba ca să arăt ca un leterat respectabil cînd mă voi aşeza la masă.
Vă rog să-mi scrieţi dacă sînteţi de acord cu publicarea.
Alerg la Poştă. Cu cele mai bune urări, al dvs. sincer,
JAMES JOYCE

Către HARRIET SHAW WEAVER 16 api'ilie 1927 (carte poştală)
Paris

Stimată d-ră Weaver,
Vă doresc să petreceţi o plăcută vacanţă de Paşte, acolo în nord. Am terminat cu revizviirea şi am petrecut 24 ore într-o stare de prostraţie mai deplină derît preoţii în Vinerea Mare. Cred că am făcut ce am vrut să far. Mă bucur că vă place punctualitatea mea ca mecanic de locomotivă. Am acceptat ideea fiindcă sînt într-adevăr unul din cei mai mari ingineri, dacă nu cel mai mare, din lume, pe lîngă faptul că sînt muzician, filosof si o mulţime de alte lucruri. Toate locomotivele pe care le cunosc sînt greşite. Simplitate. Eu fac o locomotivă cu o singură roată. Fără spiţe, desigur. Roata e un pătrat perfect. [1] înţelegeţi ce vreau să spun, nu-i aşa ? Sînt teribil de serios pe chestia asta, vă rog, aşa că nu trebuie să credeţi că e o poveste stupidă pentru copii. Nu, e o roată, o spun lumii. *Si e pătrată.*

De ia STTART GILBERT
9 mai 1927 42 Avenuc Pasteur, Becon-les-Briyores, Seine

Stimate domn,
Acum cîteva săptămîni, fiind la Shakespeare Library, i-am arătat d-rei Beach o ciudată greşeală în traducerea

[1] Aluzie la cele patru cicluri ale umanităţii din *Scienza nuora* de Vico, cicluri care ordonează si cele patru părţi ale lui *Fin-ncgans Wake.*

lui *Ulysses* care a apărut în primul număr al reviziei „900"[1] şi i-am relatat că am comparat traducerea cu exemplarul meu din *Ulysses* şi am notat în versiunea franceză, excelentă dealtfel, mai multe discrepanţe *ia\ă* de textul dvs. D-ra Beach m-a ascultat cu amabilitate si m-a rugat să-i prezint o notă cu aceste discrepanţe. Vă trimit alăturat o notă privind cîteva din ele. Sînt si altele, mai puţin evidente care, totuşi, ar putea să vă intereseze, şi vă stau la dispoziţie clacă aţi vrea să cunoaşteţi observaţiile mele.
Dacă doriţi, sînt gata să revăd versiunea franceză şi, de probă, să fac unele sugestii. Apreciez în mod deosebit sarcina colosală a traducătorului dvs. şi priceperea sa în realizarea ei si l-aş ajuta fără sîcîieli şi, sper, cu tact.
Acest demers este determinat de speranţa că traducerea lui *Ulysses* poate face pentru literatura franceză ceea ce originalul a făcut pentru cea engleză şi n-aş vrea ca să se piardă ceva în această operaţie.
A. S. GILBERT

Către HARRIET SHAW WEAVER 31 mai 1927
Grand Hotel — Restaurant Victoria,
La Haye

Stimată d-ră Weaver,
N-am nici o ştire despre manuscris, dar sper că l-aţi primit.

Titlul pe care l-am proiectat e mult mai comun şi se potriveşte cu firma J. J. and S. [2!] şi A.G.S. and Co şi ar trebui să reiasă destul de limpede din lectura lui LU ...
In ceea ce-l priveşte pe iu , pare să călătorească pe tot globul cu tot felul de încălţări. Un profesor (?) de la Universitatea din Boston, citindu-l spune că a fost ticluit în stare de inconştienţă, într-o lîncezeală de o jumătate

' Traducerea episodului *Calypso,* făcută de Auguste Morel. [2] Iniţialele unei mărci de whisky din Dublin : John Jairu.[l-]son's and Son, preferat de Joyce.

de oră. Dr. Henry Seidl Canby (?) într-o lungă recenzie scrisă pentru echivalentul american al lui „Speaker" (??) începe astfel : *„ Ulysses a* fost o carte nocturnă dar a-ceasta pare a fi o carte diurnă cu rîurile Irlandei ca eroi principali". Un scriitor din Laurens County, Geor-gia, spune într-o cronică : „Din întreaga lume, noi si rîul Oconee sîntem în această scriere. De ce cloar d-l J. ţi Dumnezeul lui o ştiu !" Un altul : „Autorul a hotărî'; să scrie ca un nebun pentru nebuni !" înainte de a pleca clin Paris m-a vizitat un tînăr care ştia pe de rost o mare parte din text şi-l recita prietenilor şi e foarte entuziast. Am descoperit să nu înţelegea o mare parte din cuvinte. Un altul (sau mai curînd mulţi) spun că el îl imită pe Lewis Carroll. Nu l-am citit pînă cînd d-na Nutting mi-a dat o carte, nu *Alice,* acum cîteva săptămîni - - deşi am auzit cîte ceva. Dar nu l-am citit niciodată nici pe Rabelais, deşi nimeni n-o să creadă asta. O să-i citesc pe amîndoi cînd mă voi întoarce. Sînt puţin dispus în prezent să citesc sau să scriu. In ultimii cinci ani, trei crize violente de ochi, şapte operaţii -ultima deosebit de grea - - nouă ediţii ale lui *Ulysses,* publicarea-pirat, protestul, procesul, masa Pen cu urmările ei şi traducerile în franceză şi germană îmi prea ajung, ca să nu spun nimic despre Părţile I şi a IlI-a, scrise în cursul a tot felul de schimbări de domiciliu ctc. Am rugat-o pe d-ra Beach să difuzeze „transition'" printre persoane cum ar fi profesorul Fay, Cazamian etc. şi voi căuta să mă gîndesc şi la alte proiecte -totuşi nu pentru a continua să scriu. Sper că publicarea volumului P. *P.* * (ale cărui corecturi le revăd acum) va fi înţeleasă drept candidatura mea pentiu postul de poet minor. Va constitui, pentru mulţi clin. cei care sînt înclinaţi să o facă, o bună ocazie să-şi descarce bateriile împotriva mea. Pot să-l facă praf. Asta o să-i uşureze şi mie n-o să-mi facă nici un rău. Deşi, dacă-l pot parodia pe R.L.S., care după cum ştiţi,

[1] E vorba de volumul *Pomes Penyeach (Poeme de un penny),* care va fi publicat în vara anului 1927.

poate, a fost maestrul meu într-ale stilului împreună
cu *Micul Lord Fauntleroy* şi d-l si d-na Henry Woocl
Şi cum le sînt căpăţînile de lucruri pline
Sînt sigur că *se simt ca nişte regi de bine*

Către HARRIET SHAW WEAVER 26 iulie 1927
2 Square Robiae 112 rue de Grenelle

Stimată d-ră Weaver,

Mă bucur că aţi primit qărţxilia si că nu v-a displăcut. Nimeni din cei (Symons, Yeats, Pouncl, tatăl, fratele meu etc.) cărora le-am trimis exemplare n-au confirmat rnă-car primirea lor. Mă aştept ca notiţa lui Slocombe din ..Herald" să fie prima si ultima. D-ra Beach şi d-ra Monnier au plecat la Savoy. N-am schimbat avocatul deoarece : a) a fost aproape imposibil să găsesc unul care să acţioneze ; b) este cel mai influent american din Paris cu excepţia ambasadorului ; c) tot dosarul e în biroul lui din New York...

Acum se sugerează ca d-ra Monnier să nu mai publice ediţiile succesive din *Ulysses.* înţeleg că „N.R.F." le va publica, dacă va fi nevoie. Cred că ea va tipări o ediţie limitată, semi-particulară. Alte kilograme de înjurături privind LLS . D-l Shane Bullock * spune că sînt un monstru şi d-l Ben Hecht[2] că sînt un Jack Spintecătorul. Revista a primit scrisori din partea unor critici altădată favorabili, Edwin Muir, care deplîng prăbuşirea mea.

Lucrez zi si noapte le un episod pe care trebuie să-l inserez înitre sfîrsit şi [. Trebuie să fie gata vineri seara. Pînă acum n-am mai lucrat contra cronometrului. E foarte chinuitor.

Casa e toată cu obloanele trase, zece din cele douăsprezece apartamente sînt pustii, locatarii lor fiind plecaţi. Aş vrea să întrevăd o perspectivă de aer curat şi

[1] Romancier irlandez (1894-l964).

[2] Dramaturg şi romancier american (1894-l964).

odihnă şi eliberarea de furtuni şi apăsarea asta înăbuşitoare, dar nu văd nimic.

Cu cele mai bune urări, al dvs. sincer,

JAMES JOYCE

Către VALERY LARBAUD [? 18 octombrie 1927]

2 Square Robiac 192 rue de Grenelle

Dragă Larbaud,

Desigur că trebuie să ai votul decisiv în toate discuţiile. [1] Sînt de acord cu fiecare cuvînt din scrisoarea d-tale adresată d-rei Monnier. Traducerea germană a apărut marţea trecută. N-am putut scrie un rînd despre Svevo - nici altceva. Am terminat acum revizia la *Anna Livia* pentru numărul 8 din „transition". Ce muncă ! 1200 de ore de muncă pe 17 pagini. A crescut -- ca un fluviu - -clin noaptea în care ai auzit-o sub semnul Ursei Mici. Domnişoarele ei de onoare fluviale de prin toate colţurile lumii, cred că au ajuns acum cam la vreo 350. Sper să vă văd curînd pe aici. Sincer, al dvs.,

JAMES JOYCE

Către ROBERT McALMON 29 octombrie 1927

2 Square Robiac 192 rue de Grenelle

Dragă McAlmon,

în legătură cu ultima noastră conversaţie, urmează să citesc episodul *Anna Liffey* aici miercurea viitoare la 3, 30 fix din cauza luminii. Dacă vrei să-l auzi, te rog să vii. Vom fi bucuroşi să te vedem. Sincer, al d-tale,

JAMES JOYCE

E vorba de traducerea lui *Ulysses* în franceză.

Către HARRIET SHAW VVEAVER 4 noiembrie 1927

2 Square Kubiae

Stimată d-ră Weaver,

Lectura a făcut, se pare, o impresie profundă asupra publicului (cam vreo 25 de persoane din cele 1.500 milioane din lume), dar de atunci sînt literalmente frînt în două de oboseală şi de încordare — stare în care mă aflu şi acum. Mă simţeam mai bine azi-dimineaţă dar am început să lucrez din nou în această după-amiază de semnal.

„t" 8 * nu a sosit încă. Am citit dintr-un exemplar...

Din scrisoarea dvs. cred însă că nu veţi fi dispusă încă să citiţi episodul. In revistă e un articol al unui coleg de şcoală al lui Pound căruia acesta îi scrisese, spune el, calificînd cartea mea drept .„un vîrtej" şi în-demnîndu-l să nu scrie nimic despre ea. Articolul e o replică neaşteptată. Pound mi-a trimis o scrisoare despre o formulare sau expresie folosită, pretinde el, de către scolastici. Nu ştiu ce vrea să spună sau ce înseamnă aşa cum o citează el.

Un mare număr de irlandezi mi-au sunat în ultimul timp la uşă. Nu ştiu ce vor cu toţii. N-am avut vreme să mă gîndesc la asta din cauza d-nei *A. L.* -.

Către DANIEL BRODY [3] 7 noiembrie 1927

2 Square Robiac 192 rue de Grenelle, Paris

Sehr geehrter Herr Doktor,

Die vier Bande der deutschen Ausgabe meines *Ulys-ses* sind mir einige Tagen vor angekommen. Gestatten

[1] „transition" nr. 8. D^n aprilie 1927, de la nr. l, pînă la nr. 27 din aprilie-mai 1938, revista a publicat sub titlul general *Work in Progress* 17 episoade din *Finnegans Wake,* care avea să apară integral sub acest din urmă titlu în 1939 la Londra şi New York.

[1] Anna Livia Plurabelle.

[3] Daniel Brody, directorul lui Rhein Verlag, Basel — Zurieh, a publicat traducerea germană a lui *Ulysses,* în octombrie 1927.

Sie dass ich Ihnen meinen besten Dank ausdrucke fur Ilire hoffliche Gedacht. Die Ausgabe ist wirklich sehr schon und geschmackvoll und hoffentlich wird sie auch in materiellen sowohl als in

literarischen. Sinn ein Lohn fur al le Ihre Bemuhungen. Ich mochte Ihr Exemplar un-terschreiben. Vielleicht konnen Sie es bei Gelegenheit nach Paris schicken. In der Zwischenzeit sende ich Ihnen ein ganz kleines Băndchen als Gegengewicht zum „ho-merischen Ungeheuer". Ihr ergebener JAMES JOYCE'

1928

Către VALERY LARBAUD 19 ianuarie 1928
2 Square Robiac 192 rue de Grenelle

Dragă Larbaud,

Am primit „pneul" d-tale şi-ţi voi urma instrucţiunile. Dar în acest caz nu mă voi duce la persoana în chestiune pînă mîine (sîmbătă), aşa ca să poată să pară că nu e nici o legătură între amîndouă vizite ale noastre. Voi '-pune că am venit pentru altă chestiune, şi voi prezenta tema principală ca din întîmplare dar categoric. - După care îţi voi scrie ca să fixăm a întîlnire. O să fie bine, sînt iigur. Aşa că nu-ţi fă griji. Sincer, al d-tale, _________ '

J. J.

[1] Mult stimate d-le doctor, Cele patru volume ale ediţiei germane a lui *Ulysses* mi-au sosit acum cîteva zile. Permiteţi-mi să va exprim cele mai bune mulţumiri pentru amabilul clvs. ,<und. Ediţia este într-adevăr foarte frumoasă şi plină de gust ,şi sper ca toate eforturile dvs. să fie răsplătite atît din punct de vedere material, cît si literar. Aş dori să vă scriu o dedicaţie pe exemplarul dvs. Poate că v-an fi posibil să-l trimiteţi cu o ocazie la Paris. Pînă atunci vă trimit un foarte mic volumaş ca o contrapondere la „monstrul homeric". Al. dvs. devotat J. J. (iţerm).

Traducerea lui *Ulysses* în franceză, făcută de A. Morel, urma să fie revăzută de St. Gilbert, sub supravegherea si directa îndrumare a lui Valery Larbaud, cel care trebuia să aibă ultimul cuvînt.

Către REDACTORUL ŞEF
al lui „Revue Nouvelle"
10 februarie 1928 Paris

Cher Monsieur,

La demande que vous venez de me faire au sujet d'une contribution eventuelle de mă part â votre numero special dedie â]a mcmoire de Thomas Hardy me touche profondement. Je crains malheureusement de manquer des titres necessaires pour donner une opinion qui ait une valeur quelconque sur l'oeuvre de Hardy, dont j'ai Iu Ies romans ii y a tant d'annees que je prefere de ne pas en faire le compte et en ce qui concerne son oeuvre poetique, je dois avouer que je l'ignore completement...

Mais quelque diversite de jugement qui pourrait exis-ter sur cette oeuvre (s'il en existe), ii paraît par contre evident â tous que Hardy offrait dans son attitude du poete vis-â-vis du public, un honorable exemple de probi te et d'amour-propre dont nous autres clercs avons toujours un peu besoin, specialement â une epoque ou le lecteur semble se contenter de moins en moins de la pauvre parole ecrite et ou, paa~ consequent, 1'ecrivain tend â s'occuper de plus en plus des grandes questions, qui du reste, se rcglent tres bicn sans son aide. _________

JAMES JOYCE '

[1] Stimate domn, Cererea pe car$_a$ mi-o faceţi în legătură cu o colaborare eventuală a mea la numărul dvs. special închinat memoriei lui Thomas Hardy mă mişcă în mod deosebit. Din păcate, mi-e teamă că nu am calificarea necesară pentru a exprima o opinie care să aibă vreo valoare asupra operei lui Hardy, ale cărui romane le-am citit de atîţia' ani, încît prefer s»ă nu-i mai socotesc şi în ceea ce priveşte opera sa poetică trebuie să mărturisesc că nu o cunosc deloc...

Dar oricîte deosebiri de opinii ar putea exista asupra acestei opere (în cazul în care ar exista), ml se pare dimpotrivă că e evident pentru toţi că Hardy a dat ca poet, în atitudinea sa faţă de public, un exemplu onorabil de probitate şi de amor propriu, de care noi, ceilalţi cărturari, cam avem întotdeauna nevoie, mai ales într-o perioadă în care lectorul pare să se mulţumească din ce în ce mai puţin cu sărmanul cuvînt scris şi în care, în consecinţă, scriitorul tinde să se ocupe din ce în *ce* mai mult cu mari probleme care, dealtfel, se lămuresc foarte bine fără a-jutorul lui. J. J. (fr.)

Către VALERY LARBAUD 28 martie 1928
Grand Hotel de la Poşte, Roueni

Dragă Larbaud,

Mi-a părut rău cînd am aflat că nu te simţi bine dar sînt bucuros să ştiu că acum o duci mai bine cu sănătatea. Am smuls cîteva zile de vacanţă la Dieppe si de îndată ce mă întorc la Paris o să rezolv problemele cu d-ra Monnier -- sau sper să o fac. Gilbert mi-a scris înainte ele a pleca din Paris dar

am evitat să discut chestiunea -- deşi personal îl găsesc foarte îndatoritor şi bine intenţionat - - şi voi rămîne credincios „Tratatului de la Trianon" încheiat de noi, care este cea mai bună cale de a evita fricţiunile.

Svevo a fost săptămîna trecută, invitatul Pen Clubului de la Paris (Gesumaria *che* vino e *che* cena *) şi numele noastre au fost menţionate ades de Romains, care prezida, ca fiind „naşii" lui. Dacă am avea un „fin" literar, ce vîrstă ar avea ? Sincer, al d-tale,

JAMES JOYCE

Către VALERY LARBAUD 5 aprilie 1928

2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle

Dragă Larbaud,

M-am întors sîmbătă si cred că am rezolvat problema. Ar trebui, cel puţin acum, să primeşti o scrisoare de la ea cu acceptarea condiţiilor d-tale, care, la urma urmei, nu sînt altceva decît aranjamentele iniţiale, aşa cum i-am şi atras atenţia. Cele mai bune urări de Paşti. Al d-tale sincer,

JAMES JOYCE

Către ETTORE SCHMITZ 6 aprilie 1928

2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle,

Paris

Caro Schmitz,

Di ritorno qui trovo la Sua gentile lettera. Ben vo-lentieri accetto ii Suo regalo e che l'immagine di Anna

[1] Isuse Cristoase, *ce* vin şi *ce* dineu ! (it.).

Livia mi porţi e ricordi ed auguri. Spero che avrâ buon successo con Cape o coi Viking, ii primo pero, non com-prendente inglese, e piu temibile.

Buon-a Pasqua alia signora ed a Lei da noi tutti,

JAMES JOYCE *

Către HARRIET SHAW WEAVER 8 aprilie 1928

2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle

Stimată d-ră Weaver,

Nu cred că încalc încrederea cuiva, trimiţîndu-vă alăturat noua scrisoare a lui V. L. -, deoarece dvs. nu ştiţi despre ce e vorba, deşi o bună duzină de persoane de pe aici, dacă el are dreptate, ştiu. (Ce engleză !). Dar cum din fericire pentru mine aţi fost prezentă la o discuţie înfierbîntată, aş dori să ştiţi că la Paris e la fel de cald ca întotdeauna. Cred că am calmat relaţiile între V. L. şi Ea ;[1], dar mai rămîne să fie liniştiţi S. G. si A. M., cei doi traducători care nu se plac şi nu-l înghit pe V. L. şi în schimb sînt antipatizaţi din toată inima de acesta. Din fericire (? ?) cu toţii MĂ iubesc.

Hm!

Am pierdut din greutate nu ştiu cîte livre. Am vreo cincizeci şi ceva de kilograme, ceea ce e nimic pentru cineva care ar avea şase picioare dacă ar fi trecut prin laminor, aşa că trebuie să mănînc stridii, rahat, zahăr candel, cărbune, stricnina, hipofosfaţi etc. Rodker a venit la mine. Voia să publice Partea I şi apoi să tipărească o

[1] Dragă Schmitz, La întoarcere am găsit amabila d-tale scrisoare. Accept cu bucurie darul d-tale si fie ca portretul Armei Livia să-mi aducă şi amintiri şi noroc. Sper s>ă ai succes cu Cape si Viking *, primul totuşi, neînţelegînd engleza, e mai de temut.

Bune urări de Paşti soţiei şi d-tale din partea noastră *a* tuturor, J. J. (it.).

* J. Joyce scrisese celor doi editori, recomandîndu-le să-l publice pe I. Svevo în traducere engleză.

[1] Valery Larbaud.

[5] Adrienne Monnier.

versiune a *A. L. P.* pe care n-am putut să o aprob. Acum vrea să facă acelaşi lucru din Partea a Il-a, cu o prefaţă, cum i-am sugerat, scrisă de un englez 100%. N-am fost de acord cu nimic întrucît trebuie să vorbesc mai întîi cu d-ra Beach...

Nu mă simt prea bine. La Dieppe a fost mare umezeală si durerile mi-au revenit într-un mod acut. Doctorul m-a examinat şi spune că n-am nici o inflamaţie mai importantă, dar că sînt epuizat din punct de vedere nervos. O să încerc să plec la „Tristan da Cunha" cit mai curînd. De la vizita dvs. e q mare diferenţă în starea mea de spirit, aşa că spasmele sînt doar fizice.

Fiind Lunea Stridiilor, îmi voi închide acum cochilia pentru seară. Cu ce]e mai bune urări, al dvs. sincer,

JAMES JOYCE

P. S. Vă rog să-mi trimiteţi înapoi scrisoarea lui V. L.

Către F. SCOTT FITZGERALD 11 iulie, 1928

2 Square Robiac

Stimate domnule Fitzgerald,

Alăturat vă trimit, semnată, cartea pe care mi-aţi dat-o si adaug un portret al artistului cîndva tînăr, cu mulţumirile mult îndatoratului dar şi mult fricosului dvs. oaspete. Al, dvs. sincer,

JAMES JOYCE

Către ADRIENNE MONNIER 3 septembrie 1928

Hotel Maison Rouge, Strasbourg

Chere Mademoiselle Monnier,

Monsieur Gilbert a ajoute trois paragraphes assez longs, plus un examen detaille cles (je crois) pages 117, 8, 9, presque moţ â moţ, voyez ,.transition" no 13, *a* son etude *Prole.gome.non to* Work *in Progress.* Avânt que ces additions soient incorporees dans l'essai, en anglais, bien entendu, que Miss Beach publiera avec onze autres dans un volume, M. Paulhan ne pourrait-il

[1] Cunoscutul romancier american (1896-l940).

Ies publier directement en francais dans un des Ircs pro-chains numeros de la „N. R. F." ?

Votre rcponse du reste va tres bien. J'ai telegraphir â Larbaud [pour] son anniversaire, le 29, en le felicitau t de la terminaison de sa revision. Je compte etre â Paris pour quelques heures le soir de mercredi, mais j'enverrai une depeche de Strasbourg : nous repartons pour le Havre *.

Către HARRIET SHAW WEAVER 20 septembrie 1928

192 rue de Grenelle Paris

Stimată d-ră Weaver,

Ne-am întors aici acum cîteva zile... Traducerea e a-cum gata. V. L. mi-a trimis o listă de dificultăţi pe care le-am rezolvat pentru el si m-a informat că-şi va sărbători ziua de naştere pe douăzeci şi nouă august, renunţînd, în cinstea mea şi pentru a sărbători ambele evenimente, la regimul lui de lapte si biscuiţi în favoarea unui vin de prin partea locului...

Prospectul va apărea săptămîna aceasta, iar volumul de aproape o mie de pagini în decembrie sau. ianuarie, ceea ce în Franţa înseamnă de obicei iunie, dar în acest caz termenul va fi grăbit pentru doi februarie. Editoarea îl publică la o tipografie înfiinţată de foarte multă vreme (1500 şi ceva) la Chartres, aproape în umbra catedra-

[1] Stimată d-ră Monnier, D-l Gilbert a adăugat trei paragrafe destul de lungi, plus un examen amănunţit al (cred) paginilor 117, 8, 9, aproape cuvînt cu cuvînt, vedeţi nr. II! din „transition", la studiul său *Prolegomenă la Work in Progress.*

înainte ca aceste adăugiri să fie incorporate în studiul, în engleză, bineînţeles, pe care d-ra Beach îl va publica într-un volum, împreună cu alte unsprezece, d-l Paulhan n-ar putea să le publice direct în franceză, într-unul din foarte apropiatele numere ale revistei „N.R.F." ?

Răspunsul dvs. a nimerit în fapt foarte bine. I-am telegra-fiat lui Larbaud fia] aniversarea lui, în 29, fclicitîndu-l

pentru terminarea reviziei. Cred că voi fi la Paris pentru cîteva ore în sară de miercuri, dar voi scrie din Strasbourg : plecăm de aici la Le Havre (fr.).

lei. M-a dus acolo să văd locul, care e la cîteva mile de casa ei de la ţară si a stăruit să aprindă o luminare pentru mine în catedrală, ca să-mi aducă noroc. A devenit din ce în ce mai superstiţioasă, spune că V. L. este fermecat şi aş vrea să poată descoperi cine îmi face farmece căci, în clipa de faţă, numai şi numai eu am episclerită, conjunctivită, blefarită şi un voluminos furuncul pe umărul drept. Asta în ceea ce priveşte luminările. Pe lîngă toate astea sînt neobişnuit de obosit şi mi-e imposibil fiziceşte să încerc a revedea episodul pentru „t" 14, care va trebui deci să apară fără mine, cei de la revistă cău-tîndu-mă mereu la telefon de cînd m-am întors.
A. L. P. n-a sosit încă, dar o aştept dintr-o zi în-tr-alta. I-am promis lui Drinkwater că-i voi rezerva un exemplar, deşi nu-i uşor să o fac la o asemenea ediţie...
Am primit trei oferte să ţin o serie d>e conferinţe în. Elveţia, două scrisori deosebit de urgente prin care acea persoană extraordinară, d-l Wilson din Willington, îşi exprimă dorinţa de a-mi plăti mie şi soţiei cheltuielile pînă acolo şi înapoi, hotelul si de a-mi asigura ceea ce el numeşte o primire regală din partea minerilor şi după cîte ştiu şi un dar de cîteva tone de cărbuni. Mi-a trimis si un fel de cadou, nu ştiu sigur dacă e o pungă de cartuşe sau o cutie pentru ţigări de foi şi ţigări. E jenant să-i răspund. M-a vizitat o persoană foarte sus pusă de la Ambasada rusă de aici. Plin de o deosebită admiraţie mi-a propus să mă ducă *lă-bas...*
Către LIVIA SVEVO 24 septembrie 1928
Paris
Dragă d-nă Schmitz,
Mi s-a trimis din Le Havre un ziar din Triest în care a apărut ştirea despre accidentul fatal întîmplat bietului Schmitz şi despre rănile căpătate de d-ta.[1]
[1] Italo Svevo a murit la 13 septembrie, 1928, ca urmare a unui accident de automobil.

Am telegrafiat la adresa voastră din Triest, deşi nu .ştiam unde sînteţi.
Sintem cu toţii profund impresionaţi de ştirea morţii sale. O notiţă plină de compasiune scrisă de Madame Cre-mieux a apărut în „Nouvelles Litteraires" şi voi pune să vi se trimită un exemplar din revistă.
Voi ruga de asemeni pe redactorul şei al lui „tran-sition" să retipărească, cu permisiunea aceleiaşi publicaţii, articolul d-lui Nino Frank, scris cînd aţi fost ultima dată aici, şi care este cel mai bun portret literar, pe cît îmi amintesc, al vechiului meu prieten. Eu, cel puţin, îl pot vedea printre rîndurile lui.
Mai tîrziu, cînd timpul şi amintirea devoţiunii d-tale faţă de Italo Svevo te vor fi împăcat într-un fel cu o asemenea pierdere, vei fi atît de amabilă să-mi comunici ce succes a avut cu editorul englez şi cel american cărora l-am recomandat ?
Am vorbit în iulie cu editorul lui german din Ziirich .şi mi-a spus că-i vor publica volumul în toamna asta.
Sper să-ţi fi revenit din durerea si rănile căpătate. E probabil o biată, dar totuşi, o oarecare consolare, să ne reamintim că întîlnirile noastre aici, în Paris, au fost atît de plăcute pentru noi toţi. Te rog să nu mă uiţi oricînd ajutorul meu ar putea îi util păstrării memoriei vechiului meu prieten, pentru *care* am avut întotdeauna afecţiune şi stimă.
Uumitale, dragă d-nă Schmitz, şi fiicei d-tale, toată simpatia noastră.
Către VALERY LARBAUD ^scrisoare dictată) î? 7 octombrie 1928]
2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle
Dragă Larbaud,
Presupun că d-ra Beach ţi-a vorbit despre resuta mea. Nu pot vedea nici măcar un cuvînt tipărit şi fireşte că sînt îngrozitor de nervos din cauza asta. Mi se fac injecţii cu arsenic şi fosfor dar chiar după trei săptămîni ele tratament am cam tot atîta putere cît un pisoi şi vederea mi-a rămas la fel, adică în întuneric cu lumina în

spate. Au examinat „toate organele interne ale animalului" şi tensiunea şi au găsit că totul e

normal în afară de nervi. După cit se pare, m-am extenuat lucrînd şi, dacă nu-mi recapăt vederea ca să pot citi, s-a cam terminat cu TO-TUL, totul.
Am transmis toate corecturile d-tale împreună cu sugestiile mele d-rei Monnier. Pe Morel nu l-am văzut în tot acest timp, dar îi voi scrie dacă şi cîncl mă voi simţi ceva mai în putere. El nu a înţeles totul în unele locuri, dar ar fi nedrept să stăruim prea mult asupra acestui lucru într-o lucrare de asemenea amploare şi dificultate...
Desigur că ai citit totul despre tragica moarte a lui Svevo. Nu cred însă că ar fi trăit foarte mult chiar în mod normal deoarece avea inima serios slăbită. Sînt bucuros că ai putut să faci ceva pentru el, de fapt foarte mult, pentru că ediţia germană trebuie să si fi apărut, iar un editor american a telegrafiat cerînd să i se acorde drepturile pentru America. Nino Frank, un prieten al lui Bontempelli[1], de la „900" a fost însărcinat de revista „Solaria" din Florenţa să adune opinii despre el, pentru un număr special la care, d-ta, Cremieux, Goli[2], Goyert şi cu mine sîntem rugaţi să colaborăm. Tinînd seama totuşi de polemica nelalocul ei din presa literară italiană survenită după moartea lui S., cred că nu e potrivit să facem asta, cel puţin pentru moment, aşa că i-am sugerat lui Cremieux şi lui Frank să amîne totul peste trei luni sau mai mult, cel puţin pînă ce violenţa se va fi potolit şi vor fi ajuns la convingerea fermă că *la scoperta jran-cese*[3] este un ad'evărat mit, după care vom fi cu toţii mult mai prietenoşi şi nu va avea mare importanţă cine scrie sau ce scrie. Te rog să-mi scrii ce crezi despre treaba asta.
Anna Livia Plurabelle, pe care am citit-o unul celuilalt sub semnul Ursei mari, rue Danau, cu coifurile noas-

[1] Massimo Bontempelli, poet si ziarist italian (1896-l940).
[2] Ivan Goli, poet francez (189l-l950).
[3] *Descoperirea franceză (ii.).*

tre de feldmareşali din hîrtie colorată trase pe-o ureche şi strălucind pe capetele noastre inteligente, a apărut în-tr-o ediţie limitată numai pentru abonaţi şi, deşi nu am nici un control asupra acestor exemplare, am telegra-fiat singurului ei creator[1] să păstreze unul din exemplarele de rezervă, nenumerotate, pentru d-ta, dacă ai dori să-l ai.
Soţia mea mi se alătură în a transmite d-nei Nebbia multe urări de bine si să sperăm că amîndoi vom scăpa de regim etc. într-un viitor apropiat. Cu cele mai bune urări,
J. J.

Către HARRIET SHAW WEAVER
23 octombrie 1928
(dictată)
2 Square Robiac 192, rue de Grenelle, Paris

Stimată d-ră Weaver,
Vreme de vreo cîteva săptămîni aţi rămas fără ştiri de la mine, dar, de fapt, n-am avut nici o noutate a-nume să vă transmit. Mi-au prescris un tratament de injecţii cu arsenic şi cu fosfor Ia fiecare două zile, ceea ce mi-a dat o poftă de mîncare vorace dar aproape pici un fel de putere în plus. Intenţia, după cît se pare, a fost să se acţioneze asupra vederii [prin] ridicarea tonusului nervos general, dar n-a dat nici un rezultat si, deşi mi-au schimbat lentilele, nu pot încă să desluşesc nici un cu-vînt tipărit în afară de titlurile mari din ziare. După cît se pare, există o deosebire de opinii între oculistul din Strasbourg, al cărui raport l-am trimis, şi dr. Collin-son, dar nu mai mă interesează aceste diferenţe de opinii şi nu sînt sigur dacă pe dvs. v-ar interesa. Doctorul meu, care printre altele are un nume de rîu, Fontaine (cf. Drinkwater), mi-a făcut un examen medical general, inimă, tensiune, şi a găsit totul normal şi i-a trimis şi a-cest raport cu menţiunea că rezistenţa mea (nervoasă)

[1] *Anna Livia Plurabelle* a lost publicată de Crosby Gaige la New York, în octombrie, 1928, cu o prefaţă de Padraic Colum.

pare să fi apucat calea celei mai mici rezistenţe. Urmează să-l văd sîmbătă sau luni şi deocamdată lucrurile stau aşa. Fireşte că nu pot lucra deloc deşi iau zilnic două lecţii orale de spaniolă cu smintita speranţă că într-o bună zi voi fi în stare să mă descurc şi cu cuvîntul tipărit, întreaga

situaţie de aici, ţinînd seama de problema crucială a traducerii si a ediţiei franceze, cere mult mai multă vivacitate, tact etc. de cît pot dispune acum. întreaga ediţie de lux a fost epuizată şi s-au făcut înscrieri pentru 500 sau 600 de exemplare, unul din primii înscrişi fiind Nunţiul Papal. Dacă e un tip la fel de vesel ca şi predecesorul lui în acest sfînt oficiu, ar trebui să-i placă măcar cîte ceva...

Mă bucur că v-a plăcut Alp... Mi s-a spus totuşi că redactorul literar al lui „New Statesman", care acum un an şi jumătate se referise la mine în acest ziar ca la un comedian cu nasul roşu si comparase cu reală mîhnire cartea pe care o scriam cu mîzgălelile de pe ziduri ale internaţilor la balamuc, *a* consimţit cu generozitate să permită unuia din criticii săi, un anume domn Cyril Connoly *, să scrie o notiţă favorabilă fie în acel ziar, fie în propria sa revistă, „Life and Letters". Veţi primi un exemplar al lui „transition" 14 cu trei articole despre opus-ul meu, scrise de Rodker, Sage şi McGreevy... Am aflat din întîmplare că H. G. Wells locuieşte la Paris şi, întrucît mi-a făcut un mare serviciu tocmai în 1913, i-am lăsat cartea mea de vizită. Madame - - nu i-am reţinut numele cînd m-a sunat la telefon - - mi-a spus că e la Londra şi a părut uimită cînd a aflat că nu ne-am văzut niciodată deoarece el vorbeşte întotdeauna despre mine în termeni foarte calzi şi elogioşi. „A fost unul din primii dvs. admiratori, nu-i aşa ?" — mi-a spus...

D-l Victor Berard, autorul cărţii *Fenicienii şi Odiseea,* şi-a exprimat marea sa dorinţă de a mă cunoaşte, fiind atras de articolul *Protee* din „N.R.F." E un om de o mare erudiţie şi nu-şi va reveni niciodată din dezamăgirea pe care o va avea cînd mă va cunoaşte. Am

[1] Cyril Vernon Connoly (1903-l972), eseist şi critic englez, redactor şef al revistei „Horizon" (1939-l953).

auzit ieri că Preşedintele Masaryk al Republicii Cehoslovace a intrat recent într-un salon literar cu un exemplar al lui *Ulysses sub* braţ şi le-a ţinut un discurs vehement scriitorilor de faţă, aşa că o editură din Praga a trimis în mare grabă un emisar la d-ra Beach. Sînt înclinat să cred că e ceva adevărat în povestea asta, deoarece am mai auzit ceva asemănător în Triest (cumnatul meu e ceh) şi ştie că Masaryk a scris despre Ulise în cartea lui, *Revoluţia mondială* [1].

De la H. G. WELLS 23 noiembrie 1928

Lou Pidou Saint Mathieu, Grasse, A. M.

Dragul meu Joyce,

Te-am studiat şi m-am gîndit mult la d-ta. Rezultatul e că nu cred că pot face ceva pentru propaganda operei d-tale. Am un enorm respect pentru geniul d-tale, da-tînd încă de la primele d-tale cărţi şi personal îmi placi acum mult, dar d-ta şi cu mine urmăm drumuri absolut diferite. Formaţia d-tale a fost catolică, irlandeză, revoluţionară ; a mea, aşa cum a fost, a fost ştiinţifică, constructivă şi, presupun, englezească. Structura mea spirituală e un tipar în care se poate produce un mare proces de concentrare, unificator, (creşterea puterii şi a razei de acţiune prin economia şi concentrarea efortului), un *progres* nu inevitabil, dar interesant si posibil. Jocul m-a atras şi mă stăpîneşte. Pentru asta, vreau ca limba (şi relatarea) să fie cît mai simplă şi mai limpede posibil. Ai început prin a fi catolic, asta înseamnă că ai început cu un sistem de valori în flagrantă opoziţie cu realitatea. Existenţa d-tale mentală este obsedată de un monstruos sistem de contradicţii. D-ta crezi cu adevărat în castitate, puritate şi într-un Dumnezeu personal si

[1] E vorba de cartea lui Thomas G. Masaryk : *Die Weltrevo-lution : Erinnerungen und Betrachtungen 1914-l918, Berlin,* 1925.

de acee-ji izbucneşti mereu în strigăte de... rahat şi infern, îutrucît eu nu cred în aceste lucruri, decît ca valori foarte provizorii, spiritul meu n-a fost niciodată scandalizat pînă la protest de existenţa w.c.-urilor şi a bandajelor menstruale -- şi a nefericirilor nemeritate. Şi în timp ce d-ta ai fost crescut în iluzia oprimării politice, eu am fost crescut în iluzia responsabilităţii politice. Dumitale ţi se pare un lucru excelent să înfrunţi şi să distrugi aşa ceva. Mie chiar deloc.

Acum despre experimentul d-tale literar. E un lucru remarcabil fiindcă d-ta eşti un. om remarcabil si există în alcătuirea d-tale un geniu viguros al expresiei care a scăpat disciplinei. Dar nu cred că duce undeva. Ai întors spatele oamenilor de rînd, nevoilor lor elementare, timpului şi inteligenţei lor limitate şi ai creat. Care e rezultatul ? Uriaşe enigme. Ultimele

două lucrări ale d-tale au fost mai amuzante si mai interesante de scris decît vor fi vreodată de citit. la-mă pe mine ca un bărbat tipic, îmi face mare plăcere să citesc cartea ? Nu. Am oare sentimentul că aflu ceva nou si edificator ca atunci cînd citesc traducerea îngrozitoare făcută de... a cărţii prost scrise a lui Pavlov despre *Reflexe condiţionate ?* Nu. Aşa că mă întreb : cine dracu' mai e şi Joyce ăsta care-mi cere atît de multe ore de veghe din cele cîteva mii pe care le mai am de trăit, ca să-i apreciez cum se cuvine glumele şi închipuirile şi expresiile fulgurante. Toate astea din punctul meu de vedere. Poate că d-ta ai dreptate şi greşesc eu. Opera d-tale e un experiment extraordinar şi voi face totul ca s-o salvez de la distrugere sau de întreruperi restrictive. Ea are fidelii ei şi discipolii ei. Să se bucure de ea. Pentru mine este o fundătură. îţi adresez, Joyce, cele mai călduroase urări. Nu pot urma flamura d-talc, tot aşa cum d-ta nu ai putea urma flamura mea. Dar lumea e largă şi e loc să greşim pentru amîndoi. Al d-tale,
H. G. WELLS

228

Către HARRIET SHAW WEAVER 2 decembrie 1928

[Dictată] 2 Square Robiac
192 rue de Grenelle, Paris

Stimată d-ră Weaver,

N-am putut de multă vreme să vă scriu din mai multe motive pe care le veţi înţelege cu uşurinţă. Soţiei mele îi merge foarte bine, dar ne vom întoarce mîine la clinică deoarece trebuie să mai urmeze patru sau cinci zile de tratament pentru a-şi completa cura, după care se spune că se va însănătoşi pe deplin, în ceea ce mă priveşte, încă nu pot citi sau scrie nimic, în afară de cărţi pentru copii şi, cu oarecari dificultăţi, încerc să urmez o cură de policarpin care ar trebui să-mi refacă vederea într-o oarecare măsură, la o dată în viitor. Totuşi i-am pus să redactilografieze pe foi de hîrtie de cerere, de două sau de trei ori cît asta, la trei rînduri, Partea a treia a lui *Shaun* şi, după ce îmi va fi citită de trei sau patru persoane, voi încerca să memorizez fiecare pagină etc. (sînt aproape o sută) si astfel sper să pot găsi locurile unde pot insera cîte ceva din cele douăzeci de carnete cu note pe care le-am umplut de cînd am scris • partea asta. Caietele cu note, scrise pe cîncl sufeream cu ochii sau mai de curînd, sînt lizibile pentru mine întrucît le-am mîzgălit cu creionul negru gros, dar cu celelalte, cam vreo treisprezece, o să mă descurc cînd mi se va îmbunătăţi vederea.

Am mîncat la prînz cu H. G. Wells în dimineaţa în care am intrat în spital, dar eram prea zăpăcit ca să fiu în stare să-i recunosc sau să-mi recunosc meritele. A fost foarte prietenos şi la cererea lui (m-a întrebat dacă n-ar putea deveni agentul meu literar sau să se ocupe de problemele mele prezente), am rugat-o pe d-ra Beach să-i trimită episoadele apărute pînă acum în „transition". Vă trimit alăturat o scrisoare pe care mi-a adresat-o * : mi se pare — nu ştiu cum mi se pare. Nu m-ar surprinde dacă nu şi-ar schimba în mare măsură opiniile în urma unor posibile conversaţii viitoare. Mi-a spus că se aşteptase să întîlnească un bărbat înalt, violent, agre-

[1] Vezi scrisoarea anterioară.

229

siv, într-un palton de stofă groasă, cu un baston masiv si cred că o fantomă asemănătoare îi tot trece prin faţa ochilor cînd citeşte paginile mele. Pentru moment mă voi mulţumi să spun, ca răspuns la scrisoarea lui care e foarte prietenoasă şi cinstită, că am îndoieli dacă atitudinea lui faţă de cuvinte şi limbă este tot atît de ştiinţifică pe cît ar dori el să fie şi, de asemeni, dacă extra-expresionismul de care se plînge, fie liberator sau pur şi simplu exactitate terminologică, e chiar atît de comun în ţara mea ca în a lui, deşi, poate ar trebui să adaug, spre marea noastră pierdere, în ceea ce priveşte restul remarcilor lui, totuşi, as putea subscrie din toata inima la ele şi cu cît aud mai mult de zelul ca si de strădaniile politice, filozofice, etice ale străluciţilor membri ai marii orchestre de alămuri a lui Pound, cu atît mai mult mă mir de ce am fost acceptat să intru în ea „cu flautul meu fermecat"...

...In legătură cu *ALP* s-ar părea că nu am iscat nicăieri vreo reacţie critică. Din America n-a venit nimic pînă acum. Am aranjat cu Gaige să trimită două exemplare pentru presă în Anglia şi

Irlanda, deşi el n-a prea vrut să facă asta. Trăind în mod practic toată viaţa mea în străinătate, n-am ştiut că redactorilor englezi nu le place să publice recenzii ale unei cărţi englezeşti tipărite mai întîi în Statele Unite pînă nu apare şi în Anglia, acesta pare să fie motivul, dar poate vreo recenzie a ei are să fie publicată la rubrica noutăţi literare străine între o însemnare despre vreo carte spaniolă şi una rusească.

1929

Către HARRIET SHAW WEAVER 10 ianuarie 1929
192 rue de Grenelle, Paris

Stimată d-ră Weaver,

Soţia mea a fost examinată de curînd de către trei doctori şi cazul ei e considerat un succes total, unul din cele mai rapide şi mai satisfăcătoare cunoscute...

Sînt surmenat peste măsură şi vederea mi s-a înrăutăţit foarte repede. Borsch mi-a spus aseară că dacă nu se îmbunătăţeşte într-o săptămînă sau cam aşa ceva, vor trebui să fie operaţi ambii ochi. încă nu i-am spus soţiei mele. Mai întîi ar trebui să fiu văzut de alţi cîţiva doctori. Sînt foarte nehotărît cu operaţiile astea şi nu-i de mirare.

Alăturat trimit notiţele pentru A .

Abia pot vedea mîzgăleala asta dar sper că o puteţi citi. îmi trebuie încă o săptămînă de vedere bună ca să termin A[c]- Cu cele mai bune salutări, sincer, al dvs.,

JAMES JOYCE

Către HARRIET SHAW WEAVER 26 aprilie 1929
[Paris]

Stimată d-ră Weaver,

Giorgio şi-a făcut debutul aseară (vezi programul). N-a avut deloc trac şi chiar s-a încruntat la pianist cînd acesta din urmă (intenţionat, spune el) a făcut o greşeală. A cîntat foarte bine. Lucrez noaptea, la prînz şi dimineaţa. C. K. Ogden[1] scrie prefaţa. S. G. a trimis un articol despre lucrul lui la *Ulysses,* revistei „Fortnightly" care a vrut să-l vadă cînd, la sugestia mea, el i-a scris lui W. L. Courtney (a murit în noiembrie '28). E. P. cinează cu noi astă-seară. Mai mult, pe curînd. Abia o să recunoaşteţi fabulele mele. Picasso era prea ocupat ca să-mi facă portretul, aşa că l-a făcut Brâncuşi. Am rămas treaz aproape toată noaptea trecută încercînd să rezolv o problemă de matematică elementară - - toată povestea asta pentru un cuvînt sau două. Cu cele mai bune salutări, sincer, a] d-tale,

JAMES JOYCE

[1] Creatorul lui basic *English* (1889-l957), care a scris prefaţa la *Tales Told of Shem and Shaun.*

Către HARRIET SHAW WEAVER 27 mai 1929
192 rue de Grenelle, Paris

Stimată d-ră Weaver,

O apare astăzi. Pînă în ultima zi a trebuit să supraveghez tipărirea lui şi să verific referinţele etc. făcute de cei 12 *, totuşi cînd l-am deschis azi-dimineaţă am dat peste cuvîntul „fiu de căţea" catalogat de... printre neologismele create de W. S. în *Cymbeline !* Cărţii lui Crosby i-am dat titlul de *Povestiri spuse despre Sham şi Shaun* -. întrucît J. N. W. Sullivan a refuzat să facă prefaţa, le-am propus pe C. K. Ogden (autor, în parte, al cărţii *Sensul sensului)* care a scris o prefaţă foarte folositoare. Picasso era prea ocupat cu portretul cuiva aşa că următorul a fost Brâncuşi. El a desenat un fel de cap de-al meu care nu le-a prea plăcut celor doi C aşa că a continuat si a făcut ceva cam ca asta :

Desigur nu-i chiar cu totul într-o parte dar astea sînt liniile şi e semnat şi intitulat *Simbol al lui J. J.* Cartea apare sîmbătă. Socotesc prefaţa un mare cîştig. M-am înţeles bine cu Brâncuşi (care e un fel de tip învechit ca si mine), deplîngînd moda feminină modernă, viteza trenurilor moderne etc., etc. Desenul lui va atrage

[1] Primul volum de comentarii elogioase despre Finnegans *Wake,* alcătuit de Samuel Beckett, Marcel Brion, Frank Budgen, Stuart Gilbert, Eugene Jolas, Victor Llona, Robert McAlmon, Thomas

McGreevy, Elliot Paul, John Rodker, Robert Sage şi William Carlos Williams era intitulat : *Our Exagmination round His Factification for Incamination of Work in Progress.*
[2] E vorba de un fragment din *Finnegans Wake* care a fost tipărit de H. şi C. Crosby, în editura lor, Black Sun *Press.*

ceva cumpărători. Dar aş vrea ca el sau Antheil, să zicem, să poată sau !să vrea să fie tot atît de expliciţi aşa cum încerc eu să fiu cînd oamenii mă întreabă : „Şi ce-i cu asta, şefule ?"
L-am pus pe S. G. să-i scrie lui Courtney, redactorul şef al lui „Fortnightly", ca să-i reamintească de primii mei paşi în literatură şi să-i propună un capitol *(Hades)* pentru revistă. Courtney a murit în noiembrie trecut dar redactorului şef interimar i-a plăcut ideea si a acceptat articolul lui S. G. -- va apărea în iulie...
Aldington a venit să mă vadă. *Des Imagistes,* culegerea de poeme publicată cam acum 1500 de ani, va a-părea într-o formă nouă, şi anume cu participarea a trei mai mult sau mai puţin cunoscuţi colaboratori. Neavînd nici un vers si nevoind să par necolegial, i-am propus să-i dau pagina lui Kevin din Partea a doua. Am cău-tat-o dar nu o pot găsi nicăieri. Aşa că v-aş ruga diacă puteţi să-mi faceţi o copie cînd veţi avea timp.
Nefiind nimic de mine în numărul curent din „tran-sition", l-am pus pe Jolas să traducă articolul lui Curtius [1] şi i-am adăugat articolul lui Beckett şi glosarul lui S. G.
Cu cele mai bune urări,

Către REDACTORUL ŞEF al revistei SOLARIA 31 mai 1929
Parigi
Caro collega,
La ringrazio anzitutto d'avere avuto ii gentile pen-siero d'associarmi al tributo d'omaggio offerto dalia ri-vista „Solaria" alia memoria del mio vecchio amico Italo Svevo. E aderisco molto volentieri quantunque io credo che ormai la sua sorte letteraria debba rimanere affidata unicamente ai suoi libri, e che l'emettere giudizi in pro-posito riguardi sopratutto i critici del suo paese.
Mi sară sempre grato ii pensare che ii caso m'ha con-cesso l'occasione d'aver avuto parte, per quanto minima,
[1] Ernest Robert Curtius (1886-l956), cunoscut critic şi romanist german. Cartea sa despre Joyce, *James Joyce und Sein Ulyi,ses,* a apărut în 1929.

alia accoglienza che un publico suo e internazionale ha fatto a Svevo negii ultimi anni della sua vita. A me ri-mane la memoria d'una persona cară e un'ammirazione di lunga data che con gli anni, anziche affievolirsi, matura.
JAMES JOYCE[1]

De la EDOUARD DUJARDIN 22 iulie 1929
3 rue Notre Dame des Champs, Paris VI
Cher et illustre Monsieur Joyce,
Je vous remercie de penser â la traduction des „Lau-riers sont coupes" et je fais immediatement envoyer ie livre *â* M. Eric Pinker.
Mă femme et moi, nous sommes en train d'achever la lecture d'Ulysse... Que vous dirais-je ? si ce n'est ce que je vous disais deja le jour du dejeuner ? le sentiment de nager dans un ocean de spiritualite, le meme que j'ai eprouve â vingt ans la premiere fois que j'ai entendu (sans savoir l'allemand) Ies quatre journees du „Ring des Nibelung", c'est-â-dire quelque eboşe qui fait comprendre ce que Ies mystiques denomment la vision en Dieu.
En plus mă fervente admiration,
DUJARDIN 2

[1] Stimate coleg, Vă mulţumesc în primul rînd că aţii avut amabilul gînd de a mă asocia omagiului adus de revista „Sola-ria" memoriei vechiului meu prieten Italo Svevo. Şi particip cu multă bucurie la el, deşi cred că de acum înainte destinul său literar trebuie să fie hotărît numai de cărţile sale şi că a formula opinii despre acest lucru priveşte în primul rînd pe criticii din ţara sa. îmi va fi întotdeauna plăcut să mă gîndesc că întîmplarea mi-a dat prilejul să fi luajt parte, cît de puţin, la primirea pe care atît publicul din ţara sa cît şi din străinătate a făcut-o lui Svevo în ultimii ani ai vieţii sale. Eu am rămas cu memoria unei fiinţe dragi şi cu o admiraţie datînd de mult care, cu anii, în loc să slăbească, creşte J. J. (it.).

[2] Stimate şi ilustre d-le Joyce, Vă mulţumesc că vă gîndiţi la traducerea lui *Leş lauriers sont coupes* şi voi pune pe cineva să trimită cartea d-lui Eric Pinker.

Către VALERY LARBAUD 30 iulie 1929
Imperial Hotel, Torquay
Dragă Larbaud,
N-are nici un rost să încep prin a-ţi înşira ce s-a întîmplat în mai mult de jumătate de an de necazuri, cheltuieli şi nervi în Paris. Cele trei vizite la spital etc. Totul s-a terminat, sper si cu bine, dar nu mă pot gîndi la scris. Şi după aceea a trebuit să lucrez literalmente zi şi noapte la *Shem şi Shaun* si apoi am plecat, şi aici în Torquay, nevăzînd bine, am căzut peste un zid acum vreo săptămînă şi dorm prost încă si-acum din cauza durerii la un braţ. Mai mult, deşi pot citi cu oarecare dificultate, văd mult mai prost decît înainte etc. în orice caz sper ca d-na Nebbia şi d-ta să-mi puteţi spune o cu totul altă istorie. Ne întoarcem la Paris cîndva în septembrie şi trebuie să mă duc să văd un oculist din Barcelona înainte de Crăciun, deoarece Borsch, cel de la Paris, a murit. Şi te rog să-mi spui, cînd, unde şi cum ne vom putea întîlni, deoarece pe zi ce trece devine tot mai greu să discut despre mine şi despre ce încerc să fac prin scrisori.
Mai întîi ştirile mărunte, presa franceză a fost mult mai bună decît cea germană în ceea ce priveşte comentariile critice despre *Ulysses,* iar A. M.[1] speră să aranjeze
Nevasta rnea si cu mine, sîntem pe cale să terminăm lectura lui Ulise... Ce pot să vă spun? în afară de ceea ce[1] vă spuneam în ziua prînzului * ? Sentimentul că mă scald într-un ocean de spiritualitate, acelaşi pe care l-am încercat la douăzeci de ani cînd am ascultat pentru prima oară (fără a şti germana) timp de patru zile *Ringul Nibelungilor,* adică un lucru care te face să înţelegi ceea ce misticii numesc viziunea întru Domnul.
Cu cea mai ferventă admiraţie, DUJARDIN (fr.).
* La iniţiativa lui Adrienne Monnier a fost organizat în 27 iunie 1929, într-un sat de lîngă Versailles, un „dejun *Ulysses"* în cinstea lui Joyce şi pentru a sărbători apariţia lui *Ulysses* în franceză, ca si a douăzeci si cincea aniversare a „zilei Bloom", care a reunit pe Dujardin, Paul Valery, Philippe Soupault, Ju-les Romains, Leon-Paul Fargue, Sylvia Beach, Samuel Beckett, Thomas McGreevy, George Joyce şi Helen Fleischman.
[1] Adrienne Monnier.

apariţia unei ediţii obişnuite în ianuarie. Presupun că ai auzit de dejunul aniversar, la care d-ta, Morel şi Gilbert aţi fost totuşi absenţi, înainte cu o seară am fost cu Morel la teatru şi am stat pînă la unu la restaurantul Weber şi Morel mi-a promis că o să vină, dar după aceea mi-a trimis o telegramă, spunînd că trebuie să-şi întîmpine un elev la o gară între Paris şi Vannes. Ştiu că aşa era, dar străduindu-se puţin ar fi putut veni. Nu e sănătos, trebuie să se opereze la amîndouă picioarele, dacă nu vrea să se trezească imobilizat pe neaşteptate şi vorbeşte să se retragă pe insula lui din Oceanul Pacific ! E destul de regretabil, nu crezi ? E cam *sauvage,* dar dacă ar fi venit poate că ar fi avut o oarecare satisfacţie. Gide şi Jaloux n-au putut veni, dar Dujardin, Valery, Soupault si Ro-mains erau acolo. Si L. P. F. era lîngă mine. Printre altele, mi-a vorbit cu oarecare melancolie despre d-ta, în-trebîndu-mă cînd am avut veşti de la d-ta şi aşa mai departe şi dîndu-mi a înţelege că deşi te-ai înstrăinat, declaraţiile d-tale publice în ceea ce-l priveşte pe el sau scrisul său sînt neschimbate şi calm apreciative. Pentru care apreciere şi-a exprimat aprecierea sa. Valery şi el voiau să ţină discursuri dar m-am opus. In afară de amabila doamnă care a bătut scrisoarea asta la maşină..., nu era nici un englez sau vreun american...
înainte de a continua, Gilbert are un articol în „Fort-nightly" -- unul din capitolele din cartea lui despre *Uly-sses* - - *Hades* - - şi doreşte să publice altul într-o revistă din Paris, nu „Revue de Paris", capitolul fiind cel despre *Stlncile rătăcitoare.* Poţi sugera în ce revistă sau cunoşti pe cineva la „Revue de France", de pildă ? Un al treilea capitol va apărea în numărul pe octombrie al lui „transition", *Eol,* şi un al patrulea vrea să-l publice într-un lunar american sau italian de aceeaşi importanţă. Volumul cuprinde o prefaţă şi optsprezece capitole şi ar trebui să apară în engleză în toamnă tîrziu sau în primăvară, dacă T. S. Eliot, care a cerut să i se permită

să-l citească pentru editura Faber and Gwyer (Criterion), îl va accepta.
Ce spui despre *Exag.*[1] e de ajuns de adevărat. Am stat într-adevăr în spatele celor doisprezece maeştri de ceremonii, îndrumîndu-i mai mult sau mai puţin încotro să-si îndrepte cercetările.

Deşi au fost distribuite gratuit presei şi gazetarilor pînă acum cel puţin o sută de exemplare, nu a apărut nici o singură recenzie. Am impresia că din pricina faptului că e broşată, că are ceasul acela de tata mare pe pagina de gardă şi a însuşi cuvîntului ***Bxagmination,*** criticii înclină să o considere ca o glumă, deşi toate astea au fost opera mea, dar într-o bună dimineaţă, nu peste o sută de ani, vreun individ întreprinzător va descoperi istoria etimologică a cuvîntului ortodox *examinare* şi va începe să-şi schimbe gîndurile şovăitoare cu privire la carte, drept care unul cîte unul ceilalţi îi vor ţine sfios isonul într-un cor de văicăreli : „Siccome i gru van cantando lor lai". [2]
Sper că ai primit *P.s.d.S.* şi S. [3] şi că ediţia ţi-a plăcut. Ce părere ai despre prefaţa lui Ogden şi de morişca lui Brâncusi ? După tăcerea d-tale, îmi închipui că o găseşti cel puţin dificilă. Este şi ar fi o copilărie să o neg, dar îţi trimit prin curierul următor o carte ciudată care la prima vedere poate sau nu să arate a fi în engleză, şi care nu vine de la nici o magică editură Black Sun din afara Angliei, aşa cum i se spune, nici nu e scrisă de vreun dublinez fugar în Europa, lovit de uşurinţa incurabilă a tinereţii. E scrisă de prea onorabilul domn. Ro-bert Bridges, Poet Laureat al Majestăţii Sale Regele, englez, acum în vîrstă de şaptezeci de ani (adică R. B.), şi publicată la Oxford, unde se fac cele mai bune cămăşi. Mi se pare că ar fi interesant pentru acest cititor imagi-

[1] Prescurtare pentru *Our Exagmination round his Factifica-tion* for *Incamination* of Worîc in *Progress.*

[2] „Aşa precum cocorii trec cîntîndu-şi elegia" (it.), Dante, *Infernul, Cîntul V,* i. 46.

[3] *Povestiri spuse despre Shem ţi Shaun (Tales Told of Shem and Shaun),* fragment din *Finnegans Wake.*

nar, să-i spunem, Bunul Terrafirma, la fel de acasă în Potsdam, Sacre Coeur, Maladetta şi cum s-o fi zicîad în portugheză unde a înţărcat dracul bălaia, să citească în cea mai generoasă dintre toate limbile, fiindcă e cea mai **accesibilă,** o relatare a d-tale despre această ciudată întîlnire a extremelor. Ce părere ai despre aşa ceva ? Aş dori să am un oarecare răgaz şi gîndurile noastre să fie eliberai e de alte preocupări pentru a discuta cu d-ta despre acest lucru. Aşa că sper să ne vedem curînd li Paris. Am impresia că pe Fargue l-ar interesa convorbirea, deoarece gîndirea sa s-a îndreptat constant în această direcţie de cîţiva ani, dar în cazul lui există o obiecţie aproape fatală : e omul unei singure limbi, deşi s-ar putea dezbate avantajele şi dezavantajele acestui lucru în vecii vecilor.
Cu cele mai bune salutări şi asteptînd şi regretînd ultima şi viitoarea sticlă de Vouvray Moncontour...

Către HARRIET SHAW WEAVER 22 noiembrie 1929 (scrisoare dictată)
192 rue de Grenelle, Paris

Stimată d-ră Weaver,
în ultimele trei săptămîni am dormit cîte şaisprezece ore pe zi, incapabil să gîndesc, să scriu, să citesc sau să vorbesc. Iată totuşi o nouă tranşă de ştiri. A doua ediţie franceză, vîndută în mare măsură prin înscrieri, apare în ajunul Crăciunului, în Italia, cartea e foarte căutată. Unul din capitolele lui Gilbert, *Eol,* urmează să apară într-o revistă italienească. A doua ediţie, germană, vîndută şi ea în rnare măsură prin înscrieri, urmează să apară la întîi ianuarie şi unul din eseurile lui Gilbert va fi publicat într-o revistă germană şi un altul urmează să fie publicat într-o revistă din Paris şi mi-a citit şi alte episoade, întreg volumul va fi la Londra în cîteva săptămîni. Fargue a scris un articol despre mine şi vine mîine aici, cînd

o să ne apucăm de lucru ca să transpunem *Alp* în franceză, ultimele opt pagini.
Herbert Hughes mi-a spus că va aranja ca din P. P. să fie adaptate pentru muzică cinci poeme, de către cinci compozitori englezi inclusiv el (e din Belfast) si publicate într-un volum. Ceilalţi urmează să fie Arthur Bliss, Arnold Bax şi cred că a spus şi Vaughan Williams. Eugene Gossens mi-a scris cerînd autorizaţia să adapteze pentru muzică încă opt [poeme] din *Chamber Music.* Numai din acest volum au fost adaptate pentru muzică nouăsprezece [poeme] într-un an, aşa că titlul pare să fi fost justificat. Acum dbuă săptămîni fiul meu a cîntat la un concert semi-particular şi a avut un mare succes.

Lucia... speră că în cazul în care Margaret Morris vine la Paris, aşa cum a anunţat că va face, să poată obţine un post de învăţătoare.
S-ar putea să am ceva noutăţi cu privire la vederea mea peste vreo săptămînă, deoarece doctorii Collinson şi Fon-taine vor face un consult. Bîjbîie şi ei la fel ca şi mine. James Stephens a stat aici o săptămînă. L-am văzut a-proape în fiecare zi şi i-am explicat totul cu privire la carte, cel puţin foarte multe, şi mi-a promis că în cazul în care voi considera că e o nebunie să continui, în starea mea, şi nu voi vedea nici o altă posibilitate de a mă descurca, se va dedica trup şi suflet terminării ei, adică partea a doua şi epilogul sau partea a patra. Am fost foarte bucuros că am vorbit cu el şi pentru moment vom lăsa lucrurile aşa. Nu mai sînt obligat faţă de „transi-tion", dar fragmentul *Earwicker* planează deasupra capului meu. De unde o să am energia interioară şi ajutorul multiplu din afară ca să o scot la capăt cu fragmentul a-cesta în vederea unei publicări particulare, pentru moment nu ştiu.

1930
Către HARRIET SHAW WEAVER 18 martie 1930 (scrisoare dictată)
2 Square Robiac 192 rue de Grenelle, Paris
Stimată d-ră Weaver,
De vreo cîteva luni nu aţi mai avut ştiri de la mine. Dar în acest răstimp v-am trimis cîteva mesaje. Am terminat revizuirea fragmentului destinat publicării seara trecută la ora şapte şi bănuiesc şi cariera mea literară în acelaşi timp...
Acum vreau să vă spun ce s-a făcut în aceste cîteva luni. A doua ediţie germană a lui *Ulysses a* apărut şi a treia urmează să apară în luna iunie. A apărut a doua ediţie franceză şi editorul pare să fie foarte mulţumit de ea. Gilbert a terminat revizuirea primelor corecturi şi cartea lui urmează să apară în a treia săptămînă a lunii aprilie. *A. L. P. e* anunţată că va apărea la întîi mai. Am oferit *H. C. E.*[1] editurii Fountain Press, succesorii lui Crosby Gaige. Ei au refuzat să plătească preţul cerut, drept care l-am predat lui Babţou si Kahane din Paris, care-l vor scoate la 12 aprilie. Auzind acest lucru, partenerul lui Fountain Press din Paris a venit şi mi-a cerut un al patrulea fragment, după ce abia-l refuzase pe al treilea ! I-am răspuns în chip evaziv, drept care i-a găsit pe d-nii Babou şi Kahane şi a cumpărat anticipat jumătate din exemplarele ediţiei. D-nii Babou si Kahane *plus* d-l Adams mi-au scris apoi, via Pinker, oferindu-mi un avans asupra cărţii terminate si de asemeni am primit o ofertă similară, prin „Chicago Tribune", de la o editură din America numită Selt, care-mi propune ca avans ceea ce ei numesc o sumă solidă şi sînt dispuşi să aştepte şapte ani manuscrisul integral... Alte lucruri care
Wake).

Haveth Childers Everywhere (un fragment din *Finnegans*
s-au făcut sînt : au fost aranjate traducerile poloneză şi cehă. *Exiles a* fost jucată la Berlin, la Deutsches Volks-theater în 9. M-au invitat să fiu de faţă dar nu m-am dus. Urmează să fie jucată la Milano în 15 aprilie. Traducerea cărţii lui Dujardin va fi publicată de Mandrake Press cu o prefaţă de George Moore şi o notă privind legătura mea cu cartea. Două din capitolele [cărţii] lui Gil-bert au apărut în franceză, în „Echanges" şi „Revue de Geneve", dar nu prea are rost să le trimit, deoarece cartea în engleză va fi în mîinile dvs. în cîteva săptămîni. Cred că editorul meu francez, Fourcade, o să o traducă, poate, în franceză. A oferit un mare dineu în cinstea mea acum cîteva zile, unul din cele mai bune din cîte am văzut. Dar în ceea ce mă priveşte n-am fost grozav şi dacă vă voi spune că am plecat înainte de şampanie, veţi putea să vă daţi seama în ce stare mă aflam. Totuşi am trimis doamnei un buchet a doua zi dimineaţă şi-i voi ruga să cineze cu mine curînd într-un mod mai liniştit...
Cînd am încetat să colaborez la „transition" am simţit deodată un fel de cădere, fiind hotărît să nu încerc să m-apuc de a doua parte într-un asemenea hal fără de hal (revizuirea acestui ultim fragment a fost o treabă înspăi-mîntătoare, care s-a lungit peste două luni, zi şi noapte, uneori

pînă la unu, cu şapte oameni care mă ajutau fiecare să lucrez la şapte forme deosebite ale muncii mele, dar fără îndoială o asemenea stare de lucruri nu putea să continue).
Nu cred că de voi înceta să lucrez are vreun rost să cor ţinui să stau la Paris. Asta presupune sacrificii continue de capital pe de o parte, care au fost acoperite pînă acum de un venit al meu, aşa că nu cred că voi reînoi contractul pentru acest apartament, şi în ceea ce priveşte cărţile mele nu are rost să transport imense cantităţi din ceea ce nu pot citi, aşa că mă gîndesc să păstrez numai cărţile oferite cu dedicaţie şi bătrînele, bunele dicţionare. La aceste lucruri mă voi mai gîndi, neavînd altceva ce să fac, deoarece trebuie să le decid în mai. Termin acum a-ceastă scrisoare şi sper că nu v-a plictisit prea mult...

De la GEORGE MOORE 10 mai 1930
121 Ebury Street, London, S. W. l
Stimate domnule Joyce,
Voi fi foarte neliniştit pînă voi afla de la d-ta că oculistul elveţian ţi-a promis că vei vedea cu un ochi. Un ochi e de ajuns de suficient, cu un ochi te simţi la fel de bine ca şi cu doi. Şi acum iată ce e cu Dujardin. Iţi trimit alăturat copia scrisorii pe care i-am scris-o şi sper că va înţelege că mintea umană nu e ca o giruetă si nu poate fi răsucită de la un subiect la altul. S-ar putea *să* mai trăiesc încă vreo cîţiva ani, şi dacă voi trăi, îi voi închina în chip firesc lucrului meu. Mai mult, nu ştiu nimic despre problema care în aparenţă preocupă Franţa, descoperirea acestui *monologue interieur.* în Anglia nu sîntem de părere că s-a făcut vreo descoperire. Noi credem, pe drept sau nu, că acest *monologue interieur a* e-xistat din vremuri imemoriale.
Cu multe urări de însănătoşire, sînt al d-tale foarte sincer,
GEORGE MOORE
Buletinul medical al doctorului ALFRED VOGT privind starea ochilor lui Joyce : Iunie 1930
BULETIN MEDICAL
Ochiul sting. La acest ochi a fost efectuată la Zurich a noua operaţie pentru cataract terţiar de către Profesorul Alfred Vogt la 15 mai 1930. Pelicula a fost tăiată orizontal, dar operaţia nu a putut fi dusă pînă la capăt deoarece corpul vitros, cea mai mare parte a căruia se pare că a fost distrusă în timpul ultimelor două operaţii, era în primejdie de a fi pierdut total în această împrejurare sau în timpul crizei acute de otrăvire cu scopola-mmă care a urmat după a opta operaţie. Primejdiile celei de a noua operaţie ca şi hemoragia excesivă au fost

evitate cu succes. Zece zile după operaţie s-a produs un atac de irită mecanică datorită prezenţei sîngelui, dar a-tacul a durat numai zece ore şi nu a lăsat nici un exudat. O săptămână după aceea au fost aplicate lipitori, care au înlăturat cu totul sîngele din camera anterioară a ochiului, în ziua de 3 iunie a devenit posibilă o exami[L]nare microscopică. Aceasta a revelat că incizia efectuată, spre deosebire de ce s-a întîmplat în celelalte operaţii, a rămas deschisă şi neacoperită de exudat, dar că sîn-geie a pătruns în corpul vitros, pe care un ochi operat îl poate elimina doar în cîteva luni. S-a putut observa totuşi că la ultima operaţie peretele posterior al capsulei cristalinului nu a fost înlăturat, poate pentru că înlăturarea a fost prea dificilă şi că în perioada care a intervenit între a opta şi a noua operaţie, un an şi jumătate, a fost treptat-treptat obturat astfel că acum e aproape într-o stare de *cataract secundar,* prin aceasta împiedicînd practic vederea. La o dată viitoare pe care profesorul Vogt nu o poate fixa încă, o a zecea operaţie (capsulotomie) va trebui efectuată.
Ochiul drept. Acesta nu a suferit în mod deosebit ca urmare a operaţiei la ochiul stîng, totuşi prezintă o cataractă complicată asupra căreia pînă la urmă va trebui efectuată o a unsprezecea operaţie.
Observaţii generale
S-a hotărît să se amîne a 10-a operaţie pînă la mijlocul lui septembrie 1930. Operaţia care a fost efectuată re^-cent va produce probabil o uşoară ameliorare a vederii la ochiul stîng, care avea înainte o putere a vederii de 1/800 pînă la 1/1000. Pe de altă parte, puterea vederii la ochiul drept, apreciată acum vreo lună a fi l'30, a scăzut constant dar încet, pe măsură ce cataracta s-a dezvoltat. Factorul cel mai favorabil în acest caz a fost, potrivit tuturor opiniilor medicale, faptul că la ambii

ochi nervul optic şi periferia retinei au funcţionat perfect normal. Profesorul Vogt e de părere că si *macula* este de a-semeni normală şi că, dacă cele două operaţii necesare încă sînt efectuate cu instrumente speciale şi atunci cînd

243

ochii sînt într-o condiţie neglaucomatoasă, există toate speranţele de a se obţine pînă la urmă un grad acceptabil de vedere practic limpede.

De la NORA BARNACLE JOYCE către HARRIET SHAW WEAVER 15 iunie 1930

St. Gotthard Hotel, Zurich

Stimată d-ră Weaver,

N-am putut scrie pînă acum deoarece doctorul a a-mînat testarea vederii soţului meu pînă azi-dimineaţă. Examinarea a ţinut aproape o oră şi doctorul a constatat un mare progres al vederii aşa că, deşi ar fi preferat să rămînem încă vreo două săptămîni ca să-l ţină sub observaţie, nu vrea să mai avem cheltuieli cu hotelul şi a prescris temporar ochelari şi-i va da voie soţului meu să călătorească la Paris de îndată ce ochelarii vor fi gata. Soţul meu vă roagă să nu vorbiţi de starea ochilor lui nimănui pînă nu vă va scrie iar. Desigur e foarte dezamăgit că nu putem să fim împreună în 20 la Covent Garden, dar speră că vom putea fi la al doilea sau ultimul spectacol cu Romeo. Vă roagă să-i trimiteţi la adresa lui din Paris „Morning Post" şi „Daily Telegraph" de miercurea trecută. Cu cele mai bune urări din partea amîndurora,

NORA JOYCE

Către HARRIET SHAW WEAVER 27 septembrie 1930

192 rue de Grenelle, Paris

Stimată d-ră Weaver,

Nu mi-aţi trimis nici o tăietură de ziar privind accidentul meu, aşa că nu ştiu ce să corectez. Traversam cam pe la 4 după-amiază Esplanade des Invalides, singur într-un taxi şi o maşină particulară l-a izbit. Am fost zvîrlit violent înainte şi apoi tot atît de violent înapoi, dar nici un ciob nu mi-a intrat în ochi. Mi s-a făcut un cucui imens pe frunte şi am o puternică durere în

244

spate, dar doctorul care m-a examinat a spus că nu am nici o rană internă. De cînd m-am întors aici soţia mea caută o servitoare şi eu încerc să scot bani de la editori. Doi din cei trei au cedat pînă la urmă şi sper că şi al treilea va face acelaşi lucru... Jouvet vrea să joace *Exiles*...

Profesorul Vogt, după cîte înţeleg, nu vrea să mă opereze luna asta, ceea ce mă bucură foarte mult deoarece nu mă simt dispus să fac aşa ceva... Am aflat de la d-ra Monnier că se urzeşte o vastă conspiraţie la „Nou-velle Revue Francaise" ca să se facă mare caz de cartea lui Lawrence *Iubitul doamnei Flecăreaţa* [1], care urmează să fie publicată într-o formă exact similară cu acel al lui Lazy Molly, idem idem, şi însoţită de o campanie de articole în ziare şi reviste, volumul fiind în franceză. Acest plan e, aşa cum ar spune Bloom, utopic şi nu înţeleg cum se poate crede că un om cu minte va da sute de franci pentru o asemenea producţie, cînd articolul autentic, mult mai eficace realizat, poate fi obţinut în oricare din dughenele din Paris pentru a zecea parte din aceşti bani.

Carducci, Darius Milhaud şi Antheil lucrează la muzica pentru cartea lui Hughes. Rheinverlag i-a scris lui Jung[2] să facă o prefaţă la versiunea germană a cărţii lui Gilbert. El a răspuns cu un atac foarte lung şi ostil... care i-a supărat foarte tare, dar pe care aş vrea să-l folosească...

Aţi putea telefona lui Corman ca să-l rugaţi să afle dacă Arthur Symons a primit cumva scrisoarea mea, deoarece nu sînt sigur care e adresa lui ? De cînd am avut accidentul am fost foarte apatic si pentru moment nu voi mai scrie nimic...

[1] Joc de cuvinte — titlul cărţii fiind *Lady Chatterley's Lo-ver,* Joyce a schimbat numele *Chatterley* în Chatterbox — flecar, flecăreaţă.

[2] Cari Gustav Jung (1875-l9G1), cunoscut psihiatru şi psiholog elveţian, unul din fondatorii psihanalizei.

245

Către HARRIET SHAW WEAVER 22 noiembrie 1930 (Scrisoare dictată)

192 rue de Grenelle, Paris VII

Stimată d-ră Weaver,

Vă trimit alăturat ultima coală a primei versiuni a aproximativ două treimi din prima secţiune a

Părţii a doua (2200 cuvinte) care au fost scrise cu sînge. Mă iertaţi că nu v-am scris dar am avut îngrozitor de multe necazuri toată luna asta din urmă... Cred că partea pe care v-am trimis-o e cel mai vesel şi mai amuzant lucru pe care l-am făcut în ciuda împrejurărilor...
Schema episodului pe care vi l-am trimis se bazează pe jocul căruia noi îi spuneam îngerii şi Diavolii sau Culorile, îngerii, fetele, sînt grupate în spatele îngerului, Shawn şi Diavolul trebuie să vină la ele de trei ori si să ceară o culoare, în cazul în care culoarea cerută a fost aleasă de vreo fată, ea trebuie să fugă şi el încearcă să *o* prindă. Pînă unde am scris, Diavolul a venit de două ori şi de două ori dă greş. Episodul e plin de ritmuri provenind din jocurile muzicale englezeşti. Cînd dă greş prima oară, răzbunător, el se gîndeşte să publice tot felul de chestii de şantaj despre tatăl său, maică4sa etc., etc. A doua oară mormăie versuri sentimentale da felul acelora pe care chiar le-am scris cînd aveam nouă ani : „Coliba mea, vai, bătrînul şi iubitul meu cămin umbrit, / unde ades cu tineresc elan mă jucam / cît era ziua de lungă, / pe cîmpurile verzi acoperite de iarbă / sau zăboveam o clipă la sinul tău umbros etc., etc., etc." Acest lucru e întrerupt de o violentă criză de dureri de dinţi, după care îl apucă un acces de nervi. Cînd dă greş a doua oară, fetele îngeri cîntă un imn eliberator în jurul lui Shawn. Pagina alăturată e o altă versiune a unei frumoase fraze a lui Edgar Quinet pe care o transformasem si în „transition", în partea întîi, începînd cu „din zilele lui Hiber şi Hairyman etc.". E. Q. spune că florile sălbatice din ruinele Cartaginei, Numantiei etc., au supravieţuit ridicării şi decăderii politice a imperiilor.

In acest caz florile sălbatice sînt cîntecele copiilor. Remarcaţi în mod special tratamentul curcubeului dublu în care culorile iritice sînt la început normale şi apoi inversate.
Cu cele mai bune urări şi cu speranţa că nu sînteţi supărată pe mine din cauza tăcerii mele.

De la dr. ALFRED VOGT l decembrie 1930
Zurich

Hochverehrter Herr Joyce !
Besten Dank fur Ihren freundlichen Brief. Ich freue mich sehi', konstartieren zu konnen, dass das Ergebnis meiner Operation schon jetzt ein erfreuliches ist, und dass die neue Pupille, die ich setzte, sich noch weiter ver-grossern wird. Die Hauptsache ist jetzt, dass Sie sich keiner Erkältung aussetzen, damit nicht ein Riickfall der Iritis eintritt.
Ich kann dann später zunächst die Entfernung des Stars des *rechten* Auges in Angriff nehmen, und schlies-slich - - unter allen Vorsichtsmassnahmen — das Nach-starhäutchen des linken Auges spalten, sofern dies noch notig erscheinen wird.
Mit herzlichen Grussen und Wiinschen, Ihr
VOGT[1]

[1] Mult stimate d-le Joyce, Mulţumiri deosebite pentru scrisoarea dvs. prietenească. Mă bucur mult să pot constata că rezultatul operaţiei mele se dovedeşte de pe acum favorabil şi că noua pupilă pe care am pus-o se va mări mai departe. Lucrul cel mai important acum e să nu vă expuneţi vreunei re-celi, ca irita să nu revină.
Mai tîrziu voi putea începe înlăturarea cataractei din ochiul drept si în cele din urmă — cu toate precauţiile — secţionarea membranei post-cataractă a ochiului stîng, în măsura în care va fi necesară.
Cu salutări si urări cordiale, al dvs., VOGT (germ.).

1931

De la LOUIS GILLET [1] 7 ianuarie, 1931
17 rue Bonaparte

Cher Monsieur,
J'ai ete bien touche de voir que vous aviez garde le souvenir de mon vieil article sur votre *Ulysses* et que vous aviez la bonte de ne pas m'en temoigner de ran-cune. Je reconnais avec regret que cet essai n'etait pas entierement sympathique. J'ai beaucoup reflechi depuis, ou plutot votre ouvrage s'est installe dans mon esprit et y a fait son domicile : j'en mesure mieux l'importance et l'interet extraordinaires. Je suiş loin de le „classer" encore, mais je sais bien qu'il occupe une place dominante dans la litterature anglo-americaine, et peut-etre dans la litterature universelle, depuis dix ans. Je ne puis m'empecher de reconnaître la valeur d'un phenomene.

J'ai eu l'occasion de revenir incidemment plusieurs fois sur le sujet, peut-etre avec plus de justice que je n'avais fait tout d'abord. Mais je me propose depuis longtemps de faire mieux si je puis et de profiter pour cela des divers ouvrages qui ont ete edite sur vous (en particulier ceux de R. Curtius et de Gilbert Stuart). Je voudrais commencer par le probleme que pose votre nouveau poeme, le terrible probleme du langage, ou plutot de 1'individualisme de l'expression : la refonte totale de tous Ies elements de l'esprit, la maniere ciont vous avez pour faire apparaître dans la forme des mots des milliers d'associations, pour creer une musique nou-velle, une sorte de *fieri ă* la mesure du cosmos. Cette tentative m'etonne autant qu'elle me seduit. J'y ai beaucoup reflechi deja mais avânt de rien entreprendre je voudrais m'assurer d'etre d'accord avec vous ; j'aimerais de lire avec vous quelques pages du Work *in Progress.*

[1] Louis Gillet (1876-l943), critic francez, care a publicat în 1925 un articol despre Joyce în „Revue des Deux Mondes".

Je pars ce soir pour quelques jours, je vous deman-derai un rendez-vous â mon retour. Je benis Miss Sit-well, quoique je goute peu son *rubbish et* je benis sur-tout la bonne Sylvia Beach, puisque j'ai eu grâce â elle la fortune de vous rencontrer, et de vous rencontrer indulgent et magnanime.

Veuillez agreer, cher Monsieur, l'assurance de mes sentiments de devouement et de vraie admiration.

LOUIS GILLET *

[1] Stimate domn, Am fost profund mişcat văzînd că aţi păstrat amintirea vechiului meu articol despre *Ulysses* al dvs. şi că aţi avut amabilitatea de a nu-mi arăta nici un resentiment din această pricină. Recunosc cu regret că acest eseu nu era cu totul favorabil. De atunci am reflectat mult, sau mai curînd lucrarea dvs. s-a instalat în mintea mea si a rămas acolo : îi apreciez mai bine importanţa şi extraordinarul interes. Departe de a o „clasa", ştiu bine că ocupă de zece ani o poziţie dominantă în literatura anglo-americană si, poate, în literatura universală. Nu se poate să nu recunosc valoarea unui fenomen.

Am avut prilejul de a reveni în treacăt, de mai multe ori, asupra acestui subiec/t, poate cu mai multă justeţe decît am făcut-o la început. De multă vreme însă mi-am propus să fac, în măsura posibilului, mai mult şi să mă folosesc în acest scop de diferitele lucrări care au fost publicate despre dvs. (în special acelea ale lui R. Curtius şi Gilbert Stuart). Aş dori să încep prin problema pe care o pune noul dvs. poem, teribila problemă a limbajului sau mai curînd a individualismului expresiei : retopirea totală a tuturor elementelor spiritului, metoda pe care o folosiţi pentru a face să apară în forma cuvintelor mii de a-sociaţii, pentru a crea o muzică nouă, un fel de fieri pe măsura cosmosului. Această încercare mă uimeşte şi în acelaşi timp mă farmecă. Am reflectat mult asupra acestui fapt dar înainte de a întreprinde ceva, aş vrea să fin sigur că sînt de acord cu dvs. ; aş dori să citesc cu dvs. cîteva pagini din Worfc in Pro-*gress.*

Plec în seara aceasta pentru cîteva zile şi aş dori ca la întoarcerea mea să vă solicit o întrevedere. O binecuvîntez pe Miss Sitwell, deşi gust prea puţin *rubbish-ul* ei şi o binecuvîntez mai ales pe buna Sylvia Beach, deoarece am avut, datorită ei, fericirea de a vă întîlni şi de a vă întîlni indulgent şi generos.

Vă rog să primiţi, stimate domn, asigurarea sentimentelor mele de devotament şi adevărată admiraţie, LOUIS GILLET (fr.).

De la LUCIA JOYCE
către Signora LIVIA SVEVO
25 ianuarie 1931

Stimată d-nă Schmitz,

Giorgio a primit la timp amabilul şi frumosul dvs. cadou şi v-a scris ca să vă mulţumească înainte de a pleca în luna de miere în Germania, deşi, dupăl cît se pare, dvs. n-aţi primit scrisoarea lui. Tatăl meu a răspuns d-rei de Zoete de mai multe săptămîni. De mai multă vreme el şi-a făcut o regulă din a nu scrie nici o prefaţă sau note explicative la cărţile lui sau ale altora, sau de a da vreun interviu, sau de a ţine conferinţe. De fapt, el a refuzat de mai multe ori oferte de a ţine turnee de conferinţe foarte bine plătite în oraşe germane, engleze sau americane, ca să nu mai vorbim de Franţa. El spune, pe lîngă asta, că o prefaţă de-a lui ar condamna cartea în ochii cititorilor din Anglia şi America pentru care el este încă un paria şi de către care actuala sa metodă de scris e considerată *una vera senilità.* Cît despre titlu, e de acord cu dvs. că *Senilitate* nu merge. El sugerează *Un om îmbătrîneşte* sau *La revedere, Deo Gratias.* Şi dacă aceste titluri par depărtate de original, el spune că în *Rigoletto,* cavatina „La donna e mobile" se cîntă pe scenele de operă englezeşti astfel : „Luna străluceşte în această noapte pe cer". Tata a vorbit cu prietenul său, d-l Ford Maddox Ford (adresa, 32 rue de Vaugirard, Paris VIe), care a consimţit să scrie prefaţa dar [are nevoie] de cîte un exemplar al

celor două cărţi în engleză şi italiană înainte de a o scrie. D-l Ford e probabil conferenţiarul cel mai cunoscut şi mai de succes în Statele Unite dintre autorii englezi. El are şi o anumită vîrstă şi poate scrie o „causerie" admirabilă. Tatăl meu spune că dacă aţi aranja ca editorii să-i trimită trei exemplare din *Zeno* şi trei exemplare ale corecturilor la *Senilită* (în engleză), îşi va da toată osteneala ca să fie amplu recenzate în două gazete importante din Anglia şi America. De asemeni el va recomanda

cartea editorilor săi ceh şi polonez şi o va arăta unor oameni de litere influenţi.

Mama mi se alătură în a vă transmite salutări amicale şi bune urări pentru noul an.

LUCIA JOYCE P.S. Sau mai bine, crede el, *Adieu Deo Gratias.*

Către HARRIET SHAW WEAVER 16 februarie 1931 (Scrisoare dictată)

192 rue de Grenelle, Paris

Stimată d-ră Weaver,

Acesta e primul foileton dintr-o lungă scrisoare serial care se ocupă cu evenimentele din ultimele luni... Vă mulţumesc pentru bunele urări de Anul nou şi de 2 februarie. Am avut un neplăcut An nou şi cea mai nenorocită zi de naştere din istorie deoarece n-am avut un ban şi n-am putut aranja aici obişnuita reuniune cu toţi prietenii mei. Am stat îmbufnat într-un colţ al salonului, aşteptînd sosirea cămilelor încărcate cu daruri şi a unui torent de telegrame, dar asta a fost tot. Spre seară au sosit fiul si nora mea şi făcîndu-li-se milă d© mine m-au dus la Trianon [1]. Ei abia au revenit din luna lor de miere petrecută în Germania.

Am expediat patru cincimi din cărţi, păstrînd numai dicţionarele şi cărţile de referinţă. Am trimis de asemeni fiului meu tablourile mele, divanele şi diverse mobile, în afară de asta împart bastoane, port-ţigarete, gravuri şi alte suveniruri. De asemeni i-am dat fiului meu pianul. Caut un butoi de mărime potrivită în care să locuiesc, de preferat un butoi de Guinness[2]. Toţi cei pe care-i cunosc par să fie sau bolnavi, fără bani sau nebuni, cînd nu sînt toate trei laolaltă. Larbaud pare să fie foarte bolnav... S-a închis în apartamentul Iui şi nu primeşte pe nimeni... Am lucrat foarte mult[3] cu Leon

[1] Restaurant din Paris.

[2] Renumită marcă de bere.

[3] Traducerea franceză a cărţii *Anna Livia Plurabelle,* începută de S. Beckett şi continuată apoi de Paul Leon şi Philippe Soupault.

şi Soupault şi cred că în redacţia „N.R.F." domneşte o atmosferă de formidabilă agitaţie pe chelia asta. D-ra Monnier aranjează o „seance" la care traducerea să fie citită de ea sau de o actriţă, dimpreună cu originalul englez, si Soupault să vorbească, după care eu o să dansez un dans popular scoţian[1]. Am lucrat cu Gorman pentru biografia lui, răscolind documente şi amintiri... A scris în întreaga lume si a primit o mulţime de materiale... Principala mea preocupare e să mă asigur ca faptele şi datele să fie exacte şi aşa am cea mai bună ocazie să o fac. încerc de asemeni să termin secţia întîi din Partea a doua, dar după cît se pare e necesar să citesc o groază pînă ce vechea mea maşină zburătoare va zbîrnîi prin aer. Din punct de vedere personal, singurul lucru care mă încurajează e convingerea că tot ce am scris pînă acum e mult mai bun decât orice altă versiune anterioară. Cu insomnia o duc mai bine...

Către HARRIET SHAW WEAVER 18 februarie 1931 (Scrisoare dictată)

192 rue de Grenelle, Paris

Stimată d-ră Weaver,

Voi reveni la problema casei şi la intenţiile mele în scrisoarea următoare. Intre timp discul cu *Anna Livia* va fi transmis în curînd de postul de radio Miinchen care urmează să-mi plătească 3000 de franci, şi se va transmite de asemeni o conferinţă de o oră despre mine de către postul de radio Berlin pentru care nu capăt totuşi nimic, conferinţa fiind ţinută de Ivan Goli, în afară poate de oftatul tacit al ascultătorilor...

Lucrul cel mai ciudat abia urmează. D-ra Beach m-a rugat să mă duc la nişte lecturi ale lui Edith Sitwell[2] şi în timp ce şedeam cum trebuie [3] (acest joc de cuvinte e proprietatea lui Paul

Leon, care deţine drepturile de

[1] în orig. : „the Highland fling".

[2] Poetă şi critic englez (1887-l964).

[3] Joc de cuvinte : *sit well* în engleză înseamnă a sta bine.

autor în S.U.A., potrivit legii din martie 1905) în fundul sălii ascultînd-o pe Edith, un bărbat înalt cu barbă s-a apropiat de mine şi a început să se scuze pentru un articol pe care l-a scris despre mine acum vreo şase ani. Era Louis Gillet, redactorul literar al lui „Revue des Deux Mondes", al cărui socru, Rene Doumic e şef, revista asta fiind ceva cam ca Lambeth Palace si Buckin-gham idem [1] la un loc. Poate că vă amintiţi că răposatul Şir Edmund Gosse[2] i-a trimis o scrisoare dictatorială prin care-i interzicea să-mi pomenească numele în paginile revistei. După moartea lui Gosse, Gillet a făcut publică scrisoarea. Mi-a spus că a citit cartea mea pînă acum de cîteva ori şi pregăteşte un articol despre ea şi, de asemeni, unul despre noua mea carte. Părea a fi uimit de lipsa de duşmănie pe care i-am arătat-o cînd ne-am întîlnit şi m-a invitat la un dineu. Mi-a scris cîteva scrisori si mi-a trimis cărţile lui cu dedicaţie, una din ele, *celui care etc., etc., cu umilinţă şi devotament din partea lui L.G. care încearcă să iasă cu faţa curată.* Trebuie să luăm masa cu el şi cu Soupault mîine seară, în care scop de ambele părţi ale lui *rue de l'Odeon* s-a colectat un fond de masă, amfitrionul real neavînd banii necesari. Cînd a auzit de toată povestea asta, d-ra Monnier s-a uitat în tavan si a emis o litanie de *extra-ordinaires* care ar trebui şi ele transmise la radio.

Vă trimit de asemeni nişte gunoi [3] găsit într-un sac, care zăcea în casa pe care Joyce o părăseşte.

Către HARRIET SHAW WEAVER 11 martie 1931 (Scrisoare dictată)

192 rue de Grenelle, Paris

Stimată d-ră Weaver,

Aflu că şi d-ra Monnier şi d-ra Beach v-au scris să veniţi pentru „la seance" din douăzeci şi şase care, după

[1] Lambeth Palace, reşedinţa oficială a arhiepiscopilor de Can-terbury ; Buckingham Palace, reşedinţa oficială din Londra a suveranilor britanici.

[2] Şir Edmund Gosse (1849-l928), critic şi poet englez.

[3] Prime versiuni ale unor episoade din *Finnegans Wake.*

cît îmi dau seama, s-ar putea să sărbătorească încheierea carierei mele pariziene, tot aşa cum aceea din 7 decembrie 1922 a deschis-o. Aici totul e într-o mare dezordine. Colum şi soţia lui sînt trataţi de dr. Fontaine, primul pentru extenuare generală, cea de a doua pentru că şi-a scrîntit glezna. Gorman e ţintuit la pat sau în mod practic e în această situaţie şi nu va fi în picioare din nou decît peste cinci sau şase săptămîni... Gilbert pleacă din Paris într-o zi, două în sud, aşa că n-am pe nimeni să m-ajute cu cititul în afară de Leon care, totuşi, necitind un cuvînt din ce-am scris, în afară de episodul pe care l-a revizuit pentru Babou, n-are habar despre ce e vorba în cartea mea sau ce vreau. Iau o parte din timpul norei mele încercînd să copiez într-un mare registru cele mai dificile din notele mele mîzgă-lite şi ilizibile... Soţia mea a avut o serie de trei sau patru răceli. Fiul meu la fel. Lucrul cel mai prost cu mine e că părul care mi s-a făcut foarte subţire, nu rar ci subţire, îmi cade mereu în ochi, si deoarece nu pot dispune de trei mii de franci ca să-mi plătesc dentistul, jonglez întruna în gură cu proteza mea dentară spartă. Cînd am început să fac asta la Londra în august trecut era un lucru nou, dar acum sînt cu totul sătul de aşa ceva.

A doua mea obiecţie e absolut neînsemnată. Mi-e comod să port ochelari negri pe stradă chiar cînd ziua e întunecată. Aici nimănui nu-i pasă de aşa ceva, dar sînt sigur că londonezilor o să le fac impresia că am săvîrşit vreo crimă şi vreau să mă strecor pe străzi deghizat. Şi totuşi merit toate acestea din cauza multelor mele nedreptăţi. Aşadar, ca să termin, mă voi duce la Londra într-un mic apartament mobilat şi apoi poate la Zurich si apoi iar înapoi la Londra si după aceea poate mă voi duce altundeva şi apoi voi reveni la Paris. Intre timp, mobila mea

fiind în depozit totuşi, de unde am să iau banii ca să plec din casă, doar Atotputernicul şi Omnipotentul Cîrmuitor al Universului singur ştie, ţinînd seama că am o sumă de bani care să-mi ajungă tocmai
254
să trăiesc încă vreo trei zile. Singura ştire bună e că d-na Colum, care pare să fie o femeie de afaceri eficientă..., e convinsă că poate aranja ca un editor american cu numele de Knopf să publice o antologie a scrierilor mele pentru care crede că-mi va plăti un avans. Al doilea lucru bun e că eu cred că în cazul în care „la seance" din douăzeci şi şase va avea succes, va spulbera rezistenţa engleză la *Work in Progress*, deoarece ei urmează de obicei moda de la Paris. Sper că-mi veţi da de ştire ce credeţi despre situaţia aceasta încurcată.

De la ANDfRfi GIDE 30 aprilie 1931
Cuverville au Caux

Cher Monsieur,

Quelle emotion de recevoir une lettre du grand Joyce ! J'ai ecrit aussitot â Mr. Bruno Veneziani mes regrets de n'etre pas â Paris presentement et de devoir remettre â un peu plus tard le plaisir de le rencontrer. Ah ! Que je serais heureux de pouvoir vous y revoir egalement! Vous me laissez fort incertain de votre adresse, mais apres avoir balance plusieurs jours, je me decide â con-fier ce moţ â notre amie Sylvia Beach — ne voulant pas vous laisser ignorer combien se rejouit d'apprendre que vos yeux vont sensiblement mieux, votre admira-teur attentif et affectueux,

ANDRfî GIDE *

[1] Stimate domn, Ce emoţie să primesc o scrisoare de la marele Joyce ! Am transmis imediat d-lui Bruno Veneziani regretul meu de a nu fi la Paris si de a trebui să amîn pentru ceva mai tîrziu plăcerea de a-l întîlni. Ah, ce fericit aş fi să pot să vă văd acolo si pe dvs. ! Am rămas foarte nesigur care este adresa dvs., dar după ce am ezitat mai multe zile, m-am hotărît să încredinţez această notă prietenei noastre Sylvia Beach — nevoind să vă las să nu ştiţi cît de mult se bucură admiratorul dvs. atent şi afectuos să afle că vederea dvs. merge mult mai bine. ANDRE GIDE (fr.).
255

Către ADRIENNE MONNIER 15 iulie 1931
Londra

Chere Mademoiselle Monnier,

L'article de Louis Gillet me semble fort bien. *Je* **ne** l'ai pas tout Iu mais ecrirai demain, mais ii faut changer la traduction vers la fin, l'anglais est :

Lead, kindly jowl l etc.

Or, la reference est â l'hymne fameux de Newman, *Lead, kindly light l* dans lequel le futur cardinal annonce le commencement de sa conversion â l'eglise catholique. Le type qui correspond selon moi le plus exactement â Newman, quoique sa conversion fut dans la direction opposee, est Renan qui de son cote annonce cette conversion vers l'hellenisme prechretien dans la fameuse priere sur l'Acropole. Je propose que vous soumettiez â M. Gillet la traduction suivante :

Precede et prie pour nous, benigne acropoule !

En tout caş *sois notre guide, cher oiseau* ne peut pas rester.

L'alexandrin remplace assez bien je orois Ies trois mesures lentes du demi-vers anglais. [1]

[1] Stimată d-nă Monnier, Articolul lui Gillet mi se pare foarte bun. Nu l-am citit în întregime dar vă voi scrie mîine, totuşi trebuie schimbată, către sfîrşit, traducerea. In engleză e : *Lead, kindy fowl '*. etc.
Or, e vorba de o aluzie la faimosul imn al lui Newman : *Lead, kindly light*.', în care viitorul cardinal anunţă începutul convertirii sale la biserica catolică. Tipul care corespunde, după mine, cel mai bine lui Newman, deşi convertirea sa s-a făcut într-o direcţie opusă, e Renan care, şi *ei*, anunţă această convertire la elenismul precreştin în faimoasa sa rugăciune de pe Acropole. Vă propun să supuneţi d-lui Gillet traducerea următoare :
Premergi şi te roagă pentru noi, blajină acropasăre. In orice caz *fii călăuza noastră, pasăre dragă* nu poate rămîne. Alexandrinul înlocuieşte de ajuns de bine cred, cele trei măsuri lente ale hemistihului englez (fr.).
256

Către GEORG GOYERT 9 octombrie 1931
La Residence 41 Avenue Pierre l-er de Serbie, Paris

Stimate d-le Goyert,

Am primit ambele dvs. scrisori dar n-am ştiut ce să răspund.

în primul rînd, n-am văzut nimic din traducerea dvs. a lui *A.L.P.*, aşa că nu-mi pot forma nici o opinie.
în al doilea rînd, în ceea ce priveşte situaţia dvs. financiară, nu-mi închipui că as putea găsi banii necesari dvs. întreaga lumₑ e în criză. Aici stăm *la* hotel, căutînd un apartament după 12 ani de şedere în Paris. La Londra am fost escrocat cu chiria pe 6 luni, dar toată lumea poate spune aceeaşi poveste. Sper ca lucrurile să se îmbunătăţească în curînd.
Am o soră si trei [?] copii şi o parte a familiei unui frate dependentă de mine. Singura ţară care pare să prospere este aceasta dar fără îndoială va fi prinsă şi ea în vîrtej.
Ora pro nobis.[1]
Către T. S. ELIOT [15 octombrie 1931]
2 rue Saint Philibert, Passy, Paris
Dragă Eîiot,
Am rătăcit, mutîndurmă aici, corectura pe care mi-ai trimis-o. Părerea de aici e că e bună, dar aceea, cu litere puţjn mai mari şi mai groase pe care ai spus că mi-o trimiţi, ar fi mai bună. Poţi să-mi trimiţi o pagină ?
Am văzut-o pe d-ra Beach, care spune că Roth a publicat o nouă ediţie americană a lui *Ulysses* (10 000 ele exemplare !?) şi-şi menţine condiţiile, totuşi, presupun că ai văzut că guvernul S.U.A. a ridicat interdicţia asupra unor cărţi de la Boccaccio înainte si înapoi. D-ra
[1] Roagă-te pentru noi (lat.).

Beach e uimită că nu are nici o veste de la d-ta despre cartea de eseuri *.
Am început să lucrez din nou, aşa cum se poate, în împrejurări oarecum nesigure. Cei cărora le-am cedat apartamentul meu din Londra, m-au înşelat foarte tare. Au renunţat la înţelegerea cu care fuseseră ele acord, păgubindu-mă astfel cu 100 de lire sterline. Potrivit avocaţilor mei, nu se poate face nimic.
Sper că d-na Eliot şi d-ta sînteţi bine. Noi sîntem cam ciocăniţi ca şi ruinele lui Oromweil[2]. Al d-tale sincer,
JAMES JOYCE
Către HARR1ET SHAW WEAVER *27* octombrie 1931
2 Avenue Saint Philibert, Passy, Paris
Stimată d-ră Weaver,
Buletinul [medical] e în regulă, slavă domnului că aşa stau lucrurile.
Noaptea trecută am terminat compunerea primelor 8 episoade şi deoarece sînt tare obosit si e o zi splendidă, Giorgio ne ia să facem o lungă plimbare la ţară cu maşina... Spre marea mea uşurare, observ că am scris mult mai mult decît speram. Soupault care a fost în-tr-un turneu de conferinţe în S.U.A. mi-a spus ieri că guvernul n-ar avea nici o şansă să cîştige un proces împotriva lui *Ulysses.* El spunea că e în programul de lecturi pentru cursurile extrauniversitare la multe uni_-versităţi şi de fapt e lectură obligatorie la obţinerea examenului de diplomă la universitatea din New York. Aşa că lasă să ridice ei interdicţia şi Anglia presupun că le va urma exemplu.1, ca de obicei, după cîţiva ani. Iar Irlanda, de acum în 1000 de ani.
' ' JAMES JOYCE
[1] *Our Exagmination...*
[2] Aluzie la un cunoscut cîntec.

Către HARRIET SHAW WEAVER 27 noiembrie 1931
Passy
Stimată d-ră Weaver,
...D-ra Monnier a oferit un grandios dineu în cinstea mea pentru a asculta emisiunea de radio. La ora 8,30 fix radioul a fost pus la Londra. Nicholson a anunţat imediat că s-au exercitat presiuni asupra sa etc., etc. si că aşteptata conferinţă despre J.J. n-a putut avea loc. întreaga societate şi-a exprimat în mod spontan în franceză opinia despre directorii B.B.C.-ului după care ne-am aşezat veseli cu toţii la masă şi am mîncat într-o foarte buna dispoziţie...
Lucrez foarte mult. Toate îmi par acum a fi favorabile.
E ciudat că prezenţa mea are acest efect si că absenţa mea stîrneşte o violentă reacţie. De pildă, în „Cat-hoiic World" (N. Y.) a apărut un articol editorial despre mine, despre care Colum şi soţia lui spun că e atît

de vulgar şi de grosolan că nu vor să mi-l arate. Amîndoi sînt indignaţi. Ghiciţi cine e autorul. Michael Lennon care m-a ajutat atît de mult în problema Sullivan, care mi-a cerut un exemplar cu dedicaţie din *Ulysses,* pe care J-am invitat la Llandudno, pe care l-am invitat împreună cu Hughes la cină şi am vorbit cu el pînă la l noaptea, care după aceea mi-a scris clacă voi permite soţiei sale să mă viziteze cu prilejul trecerii ei prin Paris etc.

Pourquoi ?

Cu cele mai bune urări, al dvs. sincer,

JAMES JOYCE

Către HARRIET SHAW WEAVER 7 decembrie 1931

2 Avenue S. Philibert, Pa.îsy, Paris

Stimată d-ră Weaver,

Nici o izbucnire franţuzească în seara de 17 noiembrie. Numai rîsete. Am fost supărat fiindcă era absurd să aranjezi un mare dineu şi să inviţi o duzină de oameni ca să asculţi două fraze. Izbucnirile vin pentru moment,

în mare măsură, din cealaltă parte a canalului, după cum puteţi vedea din caricaturile antifranceze apărute în ziarele din Londra. Situaţia va deveni proastă dacă această ţară va fi tîrîtă în prăbuşirea generală împotriva voinţei ei, aşa cum se va întîmpla pînă la urmă.

După trei săptămîni de ciondăneli, conferinţa lui H.N. [l] *a* fost transmisă. El s-a purtat, cred, excelent şi în numele admiratorilor mei francezi i s-a trimis o telegramă de felicitare pentru curajoasa lui conferinţă. A vorbit timp de 40 de minute, a citat pasaje din *U* şi a pus discul cu *A.L.P.* A pledat pentru abolirea cenzorilor oficiali şi pentru crearea unui juriu restrîns de oameni şi femei de litere si a spus că a se stărui în atitudinea actuală faţă de o lucrare cum e *V* (al cărui nume, zicea el, i se interzice să-l menţioneze) înseamnă să ne atragem batjocura altor naţiuni.

Cred că am făcut o treabă bună cu Lucia. Ea a desemnat iniţialele la toate poemele din P.P. pe nişte file mari şi eu am scris textul. Totul va fi reprodus în facsimil într-un tiraj de 25 de exemplare si d-na Crosby (care a plecat la New York acum cîteva zile) va încerca să vîndă setul cu preţul de 60 de dolari sau dacă nu, îl va vinde cu 30 de dolari şi va face 50 de exemplare. Dacă totul merge bine, negustorul din New York va realiza peste costul reproducerii un cîştig de 5000 de franci, d-na C. 5000 de franci şi Lucia 10000 de franci. Iniţialele sînt foarte frumoase. Ideea a fost a mea.

Acum trebuie să fug să mă duc să-l văd pe Soupault care e bolnav...

Către T. S. ELIOT 23 decembrie 1931

2 Avenue St. Philibert, Passy, Paris

Dragă Eliot,

Prietenul meu, M. Louis Gillet, se duce la Londra săptămîna asta pentru expoziţia de artă franceză si ar dori foarte mult să te vadă. îţi aminteşti de recentul său articol din „Revue des Deux Morides" (al căreî redactor

Harold Nicholson.

literar este) despre *Work in Progress* care cred că e, cu siguranţă, un document deosebit de remarcabil, plin de bunăvoinţă şi de bun simţ. Poate că îţi aminteşti de un articol de-al lui din aceeaşi revistă despre *Ulysses,* publicat acum cîţiva ani, care a stîrnit o scrisoare de protest din partea răposatului Şir Edmund Gosse. O pagină din această scrisoare (al cărei text integral nu l-am văzut) a fost expusă la o expoziţie de manuscrise a lui „Revue des Deux Mondes" acum doi ani şi a provocat o oarecare ilaritate. Cred că îţi va face plăcere să-l cunoşti deoarece el are o mare simpatie pentru tot ceea ce încercăm cu toţii să facem în felul nostru deosebit.

1932

Către T. S. ELIOT l ianuarie 1932

2 Avenue St Philibert, Passy, Paris

Dragă Eliot,

lartă-mă dacă am întîrziat cu lucrul si cu corespondenţa mea. Am trecut printr-o grea încercare telefonînd şi telegrafiind la Dublin ca să ştiu ce face tatăl meu. Spre marea mea durere, el a murit marţi. Mă iubea foarte mult si asta îmi sporeşte iar durerea şi remuş-carea că nu m-am dus la Dublin de mulţi ani ca să-l văd. I-am dat mereu iluzia că voi veni şi eram întotdeauna în corespondenţă cu el, dar un instinct în care cred m-a oprit să mă duc, oricît de mult aş fi dorit să o fac. *Oameni din Dublin* a fost interzisă acolo în 1912 în urma

avizului unei persoane care în acea vreme mă asigura de marea lui prietenie. Cînd soţia si copiii mei s-au dus acolo în 1922, împotriva dorinţei mele, au trebuit să fugă ca să scape cu viaţă, Lstînd lungiţi pe podeaua unui vagon de tren, în timp ce grupuri rivale trăgeau unii împotriva altora peste capetele lor şi foarte
261
de curînd am experimentat reaua-voinţă si trădarea unor oameni cărora nu le-am arătat nimic altceva decît prietenie. Nu mă simţeam în siguranţă si soţia şi fiul meu s-au opus plecării mele. Am fost foarte abătut în aceste zile din urmă şi am sentimentul că o biată inimă care-mi era sinceră şi credincioasă nu mai există.
Voi pregăti sfîrşitul Părţii I după ce mă voi odihni cîteva zile.
Am aflat de numirea d-tale la Harvard. Te felicit dacă numirea îţi face plăcere şi vă urez, d-nei Eliot şi d-tale, să aveţi noroc si fericire în acest an.
Către HARRIET SHAW WEAVER 17 ianuarie 1932
2 Avenue St. Philibert, Passy, Paris
Stimată cl-ră Weaver,
Vă mulţumesc pentru mesajul dvs. de simpatie. Am petrecut cele patru zile de după Crăciun comunicînd la spital cu tatăl meu prin telegrame, scrisori şi telefoane în fiecare seară. Săptămînile care s-au scurs de atunci le-am petrecut într-o stare de prostraţie. Gilbert a venit la mine de patru sau ele cinci ori dar nu m-am putut concentra să fac ceva. Mă gîndesc să-mi abandonez definitiv lucrul şi să las episodul neterminat cu spaţii albe. Necazuri si gelozii şi propriile mele greşeli. De ce să continui a scrie despre un loc în care n-am îndrăznit să mă duc într-o asemenea clipă, unde nici trei persoane nu mă cunosc sau nu mă înţeleg (în notiţa necro-logică, redactorul lui ..Independent" a obiectat împotriva referirii la mine) ?... Tatăl meu a avut o dragoste extraordinară pentru mine. Era omul cel mai năuc pe care l-am cunoscut vreodată şi totuşi crud de viclean. S-a gîndit la mine şi a vorbit despre mine pînă la ultima suflare. Mi-a fost întotdeauna tare drag, eu însumi fiind un păcătos si chiar îmi plăceau defectele lui. Sute de pagini şi zeci de personaje din cărţile mele îşi au originea în el. Umorul lui sec (sau mai degrabă umed) si expresia feţii lui mă făceau ades să mor de rîs. Cînd a văzut exemplarul lui *Tales Told etc.* pe care i-l trimisesem
262
(aşa mi-au scris) s-a uitat îndelung la portretul lui J. J. făcut de Brâncuşi şi a spus în cele din urmă : „Jim s-a schimbat mult mai mult decît credeam". De la el mi-au rămas portretele lui, o vestă, o frumoasă voce de tenor şi o înclinaţie exagerat de licenţioasă (din care, totuşi, a răsărit cea mai mare parte a oricărui talent voi fi avînd) şi, în afară de acestea, si altceva ce nu se poate defini. Dar dacă un observator ne-ar examina pe tatăl meu si pe mine si pe fiul meu din punct de vedere fizic, deşi sîntem cu toţii foarte deosebiţi, poate ar putea defini acest lucru. E o mare consolare pentru mine că am un fiu atît de- bun. îi era foarte drag bunicului său şi-i ţinea fotografia alături de a mea pe cămin.
Ştiu că era foarte bătrîn. Dar credeam că va trăi mai mult. Am fost zdrobit nu atît de mult de moartea lui cit de învinuirile pe care mi le fac...
[D-ra Beach] mi-a telefonat acum o zi sau două. foarte emoţionată în legătură cu „jubileul" meu. Au venit oameni de la Berlin unde vor să facă nu ştiu ce. îmi spunea că avusese de gînd să plece din Paris în vacanţă, dar dacă vreau, ar putea să renunţe şi să organizeze ceva şi aici. Am fost prea abătut ca să-i răspund.
Sin t bucuros că scrisoarea aceasta nu mi-a provocat sincopa pe care mi-a provocat-o cealaltă scrisoare. Dar puţin m-a obosit.
Sper *că* veştile dvs. sînt bune.
Către EZRA POUND 13 februarie 1932
2 Avenue St. Philibort, Passy, Paris
Dragă Pound,
Deoarece stai *lă-bas,* poţi să-mi spui ce ar trebui ^ă fac. Ziarele italieneşti, „II Mattino" (Neapole), „La Fiera Letteraria" etc. au publicat ele mai multe ori traduceri din lucrări de-ale mele. Ei nu mă consultă niciodată, nu mă informează şi nici nu mă plătesc. Văd că „II Con-vegno" a publicat cam prin octombrie trecut traducerea lui Rossi a episodului l din *Ulysses.* Nu ţi-am scris ni-
263
mic despre asta cînd ai fost aici ? Se înţelege, nu-mi plătesc nimic. D-ta ce spui ? Aşa trebuie să

fie ? Al d-tale sincer,
JAMES JOYCE
Către T. S. ELIOT 13 februarie, 1932
2 Avenue St. Philibert, Passy, Paris
Dragă Elliot,
L-am rugat pe Leon să-ţi transmită ştirea. Fratele norei mele, un agent de bursă din New York, îmi va aduce în 21 februarie o ofertă personală privind publicarea în S.U.A. a lui *Ulysses* din partea unui prieten de-al său, d-l Bennett Cerf care are două cărţi de-ale mele în colecţia sa *Modern Library,* pe care a preluat-o de la sărmanul Huebsch. în momentul de faţă sînt deţinătorul tuturor drepturilor la *Ulysses.*
îţi trimit un articol care a apărut de curînd în „Le Correspondant" care, după cum probabil ştii, e cea mai veche revistă din Franţa. Nu l-am cunoscut pe d-l Rops [4]. Gillet spune că următorul lucru va fi un lung elogiu în „Etudes". „The Fortnightly", pe de altă parte, are un articol scris de Gilbert despre *W.i.P.* (care e si plătit) din ultimele 25 de luni. Presupun că au şedinţe de comitet despre treaba asta de 52 de ori pe an.
Ai putea face vreo lumină într-o altă problemă ? Se spune că *Ulysses,* deşi interzis la vînzare în Anglia, e în programul unor examene de la Cambridge şi că profesorii împrumută studenţilor cartea.
Sper că d-na El iot şi d-ta sînteţi sănătoşi. Eu sînt ceva mai bine şi încerc să-mi continui lucrul.
P. S. Desmond Harmworth mi-a arătat o carte *J. J. şi cititorul obişnuit* de Charles Duff, pe care el are intenţia să o publice dacă nu am vreo obiecţie. I-am spus să meargă înainte dar am pomenit numele d-tale. Ar fi bine să aflăm de la editorul lui Gorman din N. Y ce se mai întîmplă cu el şi cu biografia lui.
[1] Daniel Rops, critic francez.

Către T. S. ELIOT 22 februarie 1932
2 Avenue St. Philibert, Paris (XVI)
Dragă Eliot,
îţi mulţumesc pentru scrisoarea şi părerea d-tale privind propunerea d-lui Glass, căruia, pentru moment, îi voi da curs şi de asemeni pentru felicitările d-tale.
Nu i-am răspuns lui Budgen, dar el doreşte să-i răspund si cred că includerea scrisorilor ar încălca teritoriul lui Gorman. Mai mult, punîiid la socoteală cărţile lui Jordan Smith, Stuart Gilbert, cele două ale lui Gorman, ale lui Louis Golding si Charles Duff, a lui Budgen ar fi a şaptea în acest domeniu. Aş dori să-i văd ilustraţiile şi el ar putea să scrie un text bun, dacă ar alege o altă perspectivă decît ceilalţi.
Acum cîtva timp un membru al firmei voastre mi-a scris întrebîndu-mă dacă am vreun poem care să poată fi publicat într-o colecţie de broşuri. I-am răspuns că n-am. Totuşi, acum cîteva zile am scris textul alăturat, prima scriere în versuri pe care am impus-o atenţiei cuiva de opt ani încoace, un scurt poem dedicat naşterii nepotului meu. S-ar potrivi ? Dacă nu, te rog să-l trimiţi înapoi.
In ceea ce priveşte propunerea de a publica episoade din *Ulysaes* în „Criterion Miscellany", sînt împotriva ei. în primul rînd ea ar presupune că am recunoscut dreptul vreunei autorităţi din amîndouă insule ale lui John Bull să-mi dicteze ce şi cum să scriu. N-am făcut aşa ceva şi nu o voi face niciodată, în al doilea rînd, episoadele sînt în lungime inegală, în al treilea rînd cred că pe puţin şapte din cele opt episoade n-ar fi acceptate de cenzor. Văd din presă că acest gentilom îşi anunţă intenţia de a interzice filme care cuprind imagini ale unor „scene de dormitor, cruzimi din viaţa de închisoare şi imagini ale Prinţului de Wales" ; cu asemenea idioţi nu se poate discuta decît într-un singur fel. In al patrulea rînd, *Ulys-ses s o* carte care are un început, un mijloc şi un sfîr-sit si trebuie prezentată ca atare. Cazul lui *W.i.P. e* cu totul diferit, căci cartea nu are nici început si nici sfîr-şit. Aş fi de acord cu o ediţie particulară a lui *Ulysses*

aş—
cu care să se înceapă, dacă textul nu va fi prescurţal-şi modificat, si îmi închipui că, în cazul în care

preţul ^r fi de-ajuns de mare, Ministerul de interne nu va lua njcj o măsură. Sînt cîteva necazuri mai mărunte care-i teaptă în curând şi care le vor da de gîndit. In douăzeci şi opt de ani am tot ascultat sau am citit j)r()_ teste venind din Outre-Manche în care căpeteniile se ju_ râu că nu vor tipări şi nu vor publica niciodată ce s^riu şi pînă la urmă am văzut că întotdeauna s-au JiEişțjt si şi-au înghiţit fără multe fasoane cuvîntul. Şi de ce nu dacă ţinem seama că e cea mai bună limbă din lui^e-ca hrană obştească ? *Buon pro faccia !*

Către T. S. ELIOT 4 martie 1932

2 Avenue St. Philibert, Passy, P,,rjs

Dragă Eliot,

Multe mulţumiri pentru amabilul d-tale cuvînt des_ pre micul meu poem. Fireşte că îl poţi folosi Cl]m zici, des\, de fapt, Pinker ar trebui să facă treaba ;ls^a Oricum e tot atît de cuprinzător pe cit e de lung, jar eu îi plătesc lui Pinker un comision deşi d-ta trebuje g ai întreaga bătaie de cap. Lucrul important e că-ţi versurile.

Cerf îmi oferă un avans de 700 de lire sterline cei 15°/0 din drepturile de autor pentru ediţia americ,;m^ a lui *Ulysses,* cu publicarea imediată şi cu asumare^ tu_ turor riscurilor. Textul neprescurtat şi nemodificat. auzit că ar fi o ofertă venită din partea lui Harţ-Brace şi a altcuiva. Există şi o altă ofertă, aceiaşi _ meni dar cu condiţii, din partea lui Morrow. O să m;1', ^ târăsc în următoarele zile.

Dacă nu e nici o perspectivă ca firma d-tale &ă j,ea_ lizeze o ediţie particulară, cu un preţ ridicat, a lui *UlySseg* aşa cum s-a sugerat în acea seară, ai vreo obiecţie dacg_j voi cere lui Pinker să-l ofer în acest fel lui Chatto ancj Windus care, îmi spune McGreevy, a făcut ceva use. mănător pentru o carte a lui Proust ? El mi-a spiIH ca Ministerul de Interne n-a luat nici o măsură împotj,jva

ei. Te rog să-mi dai de veste cît mai curînd posibil, deoarece este foarte important ca *Ulysses* să apară în. Anglia în timp ce cealaltă carte e în curs de realizare.

Harmsworth va publica în mai cartea lui Duff, cu o prefaţă de Herbert Read...

Către STANISLAUS JOYCE 29 **martie** 1932

Paris

Dragă Stannie,

îţi înapoiez prefaţa bătută la maşină si corectată. Dacă e-n regulă, trimite-o mai departe, dar nu mă pomeni deoarece nu doresc să fiu folosit. N-ai lămurit pentru cititorul englez cum e cu problema dialectului sau a lui lingua [franca]. Şi aş vrea să fi fost mai limpede de-cît e faptul că Schmitz era foarte grijuliu cu banii lui. închipuieşte-ţi că stai si citeşti această prefaţă în Man-chester şi vei înţelege ce [vreau să spun]. Ce-ai făcut cu fotografiile d-rei Weaver si ale Baroanei S. Leger ? Am fost mîhnit auzind că ai fost bolnav şi sper că te simţi mai bine. Dragi salutări lui Nelly şi ţie.

JIM

P. S. De asemeni, relaţiile cu S. au fost cu totul formale. Nu i-am trecut *soglia* [1] decît ca profesor cu piată si soţia lui a devenit subit presbită cînd s-a întîlnit cu Nora pe stradă.

Către BENNETT CERF *2* aprilie 1932

2 Avenue St. Philibert, Passy, Paris

Stimate d-le Cerf,

Vă mulţumesc foarte mult pentru mesajul dvs. transmis prin d-l Robert Kastor. îmi cereţi amănunte cu privire la istoria publicării lui *Ulysses* şi deoarece sînteţi hotărît să luptaţi pentru legalizarea cărţii în Statele Unite şi să publicaţi ceea ce va fi acolo singura ediţie autentică, socotesc că e potrivit să vă relatez istoria publicării ei în. Europa si complicaţiile care i-au urmat în America, deşi aveam impresia că erau oricum bine cunoscute.

Pragul (U.).

Aşa cum stau lucrurile, ele au dat cărţii mele tipărite o viaţă proprie. *Habent* /aţa *sua libelli!* [i]

Fără îndoială că ştiţi bine ce dificultăţi am întîmpi-nat în publicarea a tot ce am scris, încă de la primul volum de proză pe care am încercat să-l public : *Oameni din Dublin.* Editorii şi tipografii păreau să se înţeleagă între ei, indiferent de deosebirile dintre punctele lor de vedere în alte probleme, ca să nu publice nimic de mine aşa cum era scris. Nu mai puţin de douăzeci şi doi de

editori şi tipografi au citit manuscrisul *Oamenilor din Dublin* şi cînd, în cele din urmă a fost publicat, o persoană foarte amabilă a cumpărat întreaga ediţie şi a ars-o în Dublin — un nou şi particular ***autodota.*** Fără colaborarea editurii E-goist Press Ltd. din Londra, condusă de d-ra Harriet Weaver, *Portretul artistului în tinereţe* ar putea fi încă în manuscris.
Vă puteţi uşor imagina că atun,ci cînd am venit la Paris în vara lui 1920 cu voluminosul manuscris al lui *Ulysses* am avut si mai slabe şanse de a găsi un editor, ţinînd seama de interzicerea lui după publicarea celui de al unsprezecelea episod în „Litle Review", condusă de d-ra Margaret Anderson şi d-ra Jane Heap. Aceste două redactoare şef au fost, după cum probabil vă amintiţi, date în judecată la stăruinţa unei organizaţii şi drept rezultat continuarea publicării în foileton a fost oprită, e-xemplarele existente au fost confiscate şi cred că amprentele le-au fost luate celor două doamne. **Manuscrisul** complet a fost totuşi oferit unuia din colegii dvs. din America, dar mă îndoiesc foarte tare că s-a deranjat măcar să se uite prin el.
Datorită prietenului meu d-l Ezra Pound şi norocului^ am intrat în legătură cu o persoană foarte iscusită si energică, d-ra Sylvia Beach care de câţiva ani dirija la Paris o mică librărie şi bibliotecă de împrumut englezească, numită Shakespeare and Co. Această curajoasă femeie a riscat ceea ce nişte editori profesionişti n-au vrut să facă, luînd manuscrisul şi dîndu-l la tipar la Dijon, capitala imprimeriei franceze, unor tipografi foarte conştiincioşi şi pricepuţi. De fapt era de o deosebită im-

[1] Au cărţile soarta lor (lat.).

portanta ca lucrul să fie făcut bine si repede. Vederea îmi îngăduia încă în acea vreme să fac eu însumi corectura textului şi astfel s-a făcut că, datorită muncii suplimentare şi amabilităţii d-lui Darantiere, cunoscutul tipograf din Dijon, *Ulysses* să apară la foarte scurtă vreme după predarea manuscrisului şi primul exemplar tipărit mi-a fost trimis în ziua împlinirii a patruzeci de ani, în doi februarie, 1922.
Greşiţi totuşi cînd socotiţi că Shakespeare and Co. nu a publicat nimic înainte sau după *Ulysses.* De fapt, d-ra Sylvia Beach a tipărit un mic volum de-al meu, o culegere de treisprezece poeme, intituiată *Pomes Penyeach* şi de asemeni un volum de eseuri şi două scrisori de protest privind cartea pe care o scriu din 1922. Volumul a apărut în 1929 şi poartă titlul *Our Exagmination Round his Factification for Incamination of Work in Pro-gress.*
Publicarea în Europa a lui *Ulysses* s-a dovedit totuşi a fi doar începutul complicaţiilor din Regatul Unit şi Statele Unite. S-au expediat exemplare din *Ulysses* în America şi Marea Britanic cu rezultatul că toate exemplarele au fost confiscate şi puse pe foc de către autorităţile vamale din New York şi Folkestone. Acest fapt a creat o situaţie ciudată. Pe de o parte, nu puteam căpăta recunoaşterea dreptului meu de autor în Statele U-nite, deoarece nu puteam satisface prevederile legii a-mericane a drepturilor de autor care cere republicarea în Statele Unite a oricărei cărţi englezeşti publicată altundeva într-un termen de şase luni de la data acestei publicări şi, pe de altă parte, cererea pentru *Ulysses* care creştea în fiecare an pe măsura pătrunderii cărţii în. cercuri mai largi a dat posibilitatea oricărei persoane necinstite să o dea la tipar şi să o vînda în, mod clandestin. A-ceastă practică a dat naştere unui protest semnat de o sută şi şaizeci şi şapte de scriitori de toate naţionalităţile si am obţinut şi o hotărîre legală la un tribunal din New York împotriva uneia dintre aceste persoane necinstite. Vă trimit alăturat copii după amândouă aceste documente care poate că vă interesează. Această hotărîre s-a dovedit totuşi a nu fi de nici un folos, deoarece împricinatul sancţionat şi-a reluat foarte curînd năravul sub un

alt nume si procedSnd într-un alt mod şi anume printr-o falsificare fotografică a ediţiei pariziene care cuprindea şi falsificarea firmei tipografului din Dijon.
Vă doresc de aceea cu toată sinceritatea tot «-uccesul posibil în curajoasa dvs. întreprindere, atît în ceea ce priveşte legalizarea lui *Ulysses cit* şi în publicarea cărţii şi adeveresc prin aceasta cu dragă inimă că ediţia dvs. va fi nu numai singura autentică în Statele Unite ci si singura pentru care voi primi direpturi ele autor din a-ceastă ţară.
Personal voi fi foarte satisfăcut dacă întreprinderea dvs. va avea succes, deoarece va permite cititorilor americani, care s-au dovedit întotdeauna foarte înţelegători faţă de mine, să aibă textul autentic al cărţii mele, fără a risca să ajute vreo persoană necinstită în încercarea ei de a cîştiga doar pentru ea de pe urma operei altcuiva, faţă de care nu poate pretinde nici un fel de proprietate morală.
S-ar putea să existe şi alte probleme care v-ar interesa. Sper ca în cazul în care veţi fi din nou in

Europa în acest an, să fiţi atît de amabil să comunicaţi cu mine direct sau prin fiul meu, ca să pot să vă lămuresc în orice problemă asupra căreia aţi mai avea vreo nedumerire. Al dvs. sincer,
JAMES JOYCE
Către VALERY LARBAUD 13 mai 1932
Hotel Belmont et de Bassano Champs Elysees, Paris
Dragă Larbaud,
Lucia a avut o gravă *crise de nerjs* la Gare du Nord aşa că a trebuit să dăm jos cuferele) din tren, să revocăm călătoria noastră la Londra si să renunţ definitiv la apartamentul meu din Kensington. Aşa că stăm la hotel din nou, după 12 ani de Paris !

Am vorbit acum cîteva zile, la prînz, despre d-ta cu de Lanux, care a organizat aici o expoziţie cu soldaţii lui[i].
MuLţumesc pentru gravură. Am pus-o într-o ramă de argint. Scrisoarea aceasta o trimit la adresa d-tale de la ţară deşi, după cit se pare, rătăceşti prin mezzogiorno. Sincer, al d-tale,
JAMES JOYCE Către HARRIET SHAW WEAVER 8 iunie 1932
Paris
Stimată d-ră Weaver,
...o scrisoare din Tokio din această dimineaţă spune că au apărut acolo în 5 februarie 1932, 2 ediţii japoneze ale lui *U.* Pînă azi au fost publicate 13000 d[r]e exemplare în ediţii-pirat, încasările totale brute însumînd 170COO de franci pînă acum. în iunie trecut, unul dintre editori m-a întrebat care sînt condiţiile mele. După cît se pare există o limită legală de 10 ani înlăuntrul căreia sînt valabile drepturile de autor europene, după care perioadă orice carte poate fi tipărită liber. L-am rugat pe T. S. E. să-i ceară părerea directorului său financiar. Opinia lui a fost să cer un avans foarte mare asupra unor drepturi de autor foarte mari (cît, am uitat), şi n-a spus nimic despre legea celor 10 ani. Japonezii au considerat condiţiile exorbitante, au aşteptat pînă ce jubileul de 2 februarie a trecut şi au pornit la treabă. Nici o ştire din S.U.A. Cu cele mai bune urări, sincer, al d-tale,
JAMES JOYCE
Către FRANK BUDGEN 17 iunie 1932
2 Avenue St. Philibert, Passy, Paris
Dragă Budgen,
Am aflat de la d-na Suter că aştepţi un cuvînt din partea mea. Sînt încă aici dar foarte hărţuit şi necăjit din cauza Luciei care a avut o criză de nervi acum o lună. E la Hay-les-Roses la odihnă. Aş vrea să-i vezi iniţia-
[1] Soldaţi-jucărie, pasiune împărtăşită şi de Valery Larbaud.

lele (trimise alăturat). Vor apărea în 15 august, pînă acum fiind vîndute 19 exemplare. Luis Gillet, critic de artă la „Revue des Deux Mondes", mi-a scris despre ele : J'admire ces lettrines comme une merveille d'atavisme. On dirait des caprices d'un vieil enlumineur irlandais... La T est etonnante. Vous me direz ce que je dois en faire. J'ai peur que nos artistes aient peu de chose â ap-prendre â cette jeune fille que guide la main de Saint Patrice ou Saint Colomban [J].
Desigur că-mi pot găsi timp să te văd şi voi fi bucuros să stăm de vorbă dar totodată, fără îndoială că nu pot să-mi iau nici un angajament de orice fel faţă de un editor englez.
Nouă persoane par a fi angajate, în prezent, în scrierea unor cărţi despre mine. Dar cum poţi face desenele fără să fi vizitat Dublin-ul?
Bloomsday + l, 1932 -.
Către EDOUARD DUJARDIN 26 iunie 1032
2 Avenue Saint Philibert, Passy, Paris
Cher Monsieur Dujardin,
Leş choses ne vont pas bien. On a meme propose l'iso-lement total pour mă fille, proposition contre laquelle tout mon. instinct se revolte. II y aura justement demain une consultation entre Ies medicins et je propose d'em-mener mă fille de cette maisoii et de l'envoyer â l'etran-ger accompagnee par son infirmiere et une familie de notre conaissance afin qu'elle puisse se distraire. Je ne veux pas que Fon parle trop de cette aifaire mais dans Ies circonstances je ne pourrai absolument ren-contrer et causer avec des personnes reunies â une fcnc-tion comme le dîner de

demain soir. L'idee d'y prcsi-

[1] Admir iniţialele acestea ca pe un miracol de atavism. S-ar spune că e vorba despre capriciile unui bătrîn iluminist irlandez... Litera T este uimitoare. Vă rog să-mi spuneţi ce trebuie să fac cu ele. Mi-e teamă că artiştii noştri au puţine lucruri să o înveţe pe această tînără fată pe care o călăuzeşte mîna Sfintului Patrick sau Sfîntul Colomban (fr.).

[2] Ziua de 16 iunie, 1904, a peregrinărilor lui Leopold Bloom prin Dublin, în *Ulysses.*

der ne m'etait jamais agreable. J'y serais alle comme invite avec grand plaisir si la presidence avait ete con-fie â un de vos collegues francais. Je suiş trop sensible du bon aocueil cfu'on a fait â mes ecrits ici en France pour oublier que j e suiş un invite et pas un hote.

Je vous souhaite une soiree tres agreable. J'y serai prcsent en esprit : mais nous viderons encore des coupes ensemble *in terra viventium.*

Veuillez accepter mes excuses et me croire cordiale-ment yotre,

JAMES JOYCE!

Către HARRIET SI IA W WEAVER 10 iulie 1932

Carlton Elite Hotel, Zurich

Stimată d-ră Weaver,

Am scos-o pe furiş din clinică pe Lucia [2] şi pe infirmiera sa şi prin Paris am plecat în Austria. Iată primul rezultat. Toţi cei de la Paris sînt supăraţi fiindcă nu am permis nimănui să o vadă cît a fost aici... Nu ştiu, zău, ce să fac cu *U.* Planul celor din S.U.A. pare să se fi

[1] Stimate domnule Dujardin, Lucrurile nu merg bine. S-a propus pentru fiica mea chiar izolarea totală, propunere împotriva căreia întreaga mea fire se revoltă. Mîine se va face un consult de doctori si eu voi propune să o scot pe fiica mea din această instituţie si să o trimit în străinătate, însoţită de infirmiera sa şi o familie a unor cunoscuţi de-ai noştri, ca să se poată distra.

Nu doresc să se vorbească prea mult despre această problemă, dar în aceste împrejurări nu pot în nici un fel să mă întîlnesc si să discut cu persoane reunite la o recepţie cum e dineul de mîine seară. Gîndul de a-l prezida nu mi-a fost agreabil niciodată. M-aş fi dus cu mare plăcere ca invitat, dacă preşedinţia ar fi fost încredinţată unuia din colegii dvs. francezi. Sînt foarte sensibil la buna primire care a fost făcuta scrierilor mele aici, în Franţa, ca să uit că sînt un oaspete şi nu o gazdă.

Vă doresc o seară foarte agreabilă. Voi fi prezent cu gîn-dul, dar noi vom mai goli împreună cupe *in terra viventium* *.

Vă rog să primiţi scuzele mele si să mă consideraţi cordial, al dvs., J. J. (fr.).

* Pe pămînturile celor vii (lat.).

'-' Lucia Joyce era internată în clinica doctorului G. Maillard la Hay-les-Iîoses.

prăbuşit. A 1l-a ediţie *e gata,* dar d-ra Beach nu doreşte să încheie socoteala drepturilor de autor (o problemă minoră întrucît am ceva bani) decît după vacanţa ei şi nu va face nici o mişcare ca să pregătească a 12-a ediţie, in timp ce dacă aş face eu a^şa ceva s-ar produce o explozie. E singura carte din magazinul ei care se vinde.

Ca să revin la Lucia. Trebuie să pregătim un loc de odihnă pentru ea în cazul în care va avea o nouă cădere. Aşa că vrem să mergem la Neuchâtel ca să căutăm acolo ceva. Noi am vrea să stăm în apropiere de Lucerna. Mutatul de la Paris, cu cheltuielile şi costul călătoriei şi al pensiunilor în avans mă costă 10000 de franci. Am vorbit cu d-l Brauchbar, un vechi prieten şi elev de-al meu, cel mai bogat negustor de mătăsuri din Elveţia, care a promis să facă tot ce poate în legătură cu desenele Luciei... A şi comandat un exemplar din cartea ei.

Fie că planul meu de a-i înşela pe cei 3 doctori va reuşi sau va da greş, eu trebuie să fiu socotit răspunzător - - dacă reuşeşte pentru a-i fi permis să se interneze într-o clinică, dacă dă greş, pentru a fi înşelat doctorii.

Vogt a fost în Amsterdam pentru o operaţie, dar mă va vedea mîine. Aici plouă cu găleata şi eu sînt nervos din cauza ochiului meu despre care toată lumea zice că arată mai bine. Oare de ce cel mai bun oftalmolog din Europa trăieşte în cea mai îngrozitoare climă pentru ochi?

Către PAUL LfiON 12 iulie 1932

[Zurich]

Prof. Vogt mi-a examinat ochii luni, 10 iulie. A spus că trebuia să fi venit la el mai înainte şi-i e teamă că acum e prea tîrziu. Ochiul drept putea fi operat încă acum 20 d>e luni. Acum cataracta e totală şi din păcate e complicată de glaucom (secundar) şi de o atrofie parţială a retinei. Am fast

greşit sfătuit, spunea el, să pun atropină în ochi, ceea ce a fost pur şi simplu otravă. Spune că nu trebuie nici măcar să-mi frec ochiul. Retina şi nervul optic erau normale cînd m-a examinat în noiembrie 1930,
274
dar acuma nu sînt. Doreşte să ţină sub observaţie ochiul cîteva zile şi apoi să hotărască dacă îl va lăsa să orbească *(erblinden)* sau să încerce succesiv două operaţii foarte dificile, prima la începutul lui septembrie. Aceasta înseamnă încetarea totală a lucrului, o mare tensiune nervoasă şi o considerabilă cheltuială bănească, li scriu lui Vogt o scrisoare explicîndu-i ce s-a întîmplat în aprilie 1931 şi ceea ce m-a împiedicat să vin aici ca să fiu examinat şi operat. El a adăugat că, ţinînd seama de condiţia complicată a ochiului neglijat, nu doreşte <-ă se a-tingă de celălalt, dar că ar fi făcut-o dacă glaucomul si atrofia retiniana n-ar fi intervenit la celălalt, rezultând din presiunea interoculară care n-a scăzut ca urmare a operaţiei.

Către FRANK BUDGEN l august 1932 Pîundesfeier
Carlton Elite Hotel, Zurich

Dragă Bucîgen,

Pînă acum icleea mea nu a dat rezultate proaste, în afară de melancolia ei iniţială, Lucia a stat acolo o hină si va continua să stea pînă se va întoarce la Parăs, în septembrie.

Cit despre mine ştirile nu sînt bune. Vogt e, fireşte, îngrijorat de situaţia mea. El nu crede că poate salva de la orbire ochiul drept. Trebuia să las orice deoparte si să mă fi întors cît era încă posibil să fie operat. In două săptămîni va reveni la Zurich şi atunci îmi va face cunoscută opinia lui categorică. Desigur, spune Vogt, s-ar putea să fie nevoie de 2 sau 3 operaţii, una majoră si cîteva secundare. El este, fireşte, singurul om din Europa care poate s-o facă, dar cu mine cum rămîne în prezentul meu *Wirbel* [1] de necazuri ?

Ce climă ! *Platzregen* - tot timpul. Nu fi descurajat de orice voi fi putut spune despre cartea d-tale[3]. Sper să

[1] Vîrtej (germ.). '- Ploi torenţiale (germ.).
[1] F. Budgen lucra la cartea sa : *James Joyce and the Ma-o]* l/'ly.s.ses *(James Joyce şi realizarea lui Ulysses).*

275
continui lucrul la ea. Dar dacă ai avea o experienţă de 28 de ani cu editorii englezi, ai trata cu ei cu foarte mare precauţie aşa cum fac şi eu...

Sincer, al d-tale, JAMES JOYCE

De la C. G. JUNG [? August 1932]
Kusnacht — Zurich, Sooslrasse 228

Stimate domn,

Ulysses al dvs. a prezentat lumii o problemă psihologică atît de tulburătoare, incit am fost solicitat să-mi spun părerea în repetate rinduri, în calitate de presupusă autoritate în problemele psihologice.

Ulysses s-a dovedit a fi o problemă extrem de dificilă şi a cerut din partea mea nu numai cele mai neobişnuite strădanii ci şi peregrinări oarecum neobişnuite (vorbind din punctul de vedere al unui om de ştiinţă). In ansamblu, cartea dvs. mi-a provocat nesfîrşite complicaţii şi am reflectat asupra ei cam vreo trei ani pînă am reuşit să intru în lumea ei. Dar trebuie să vă spun că vă sînt profund recunoscător dvs. ca şi gigantului dvs. opus, deoarece am învăţat o mulţime de lucruri din el. Probabil că nu voi fi niciodată cu totul sigur dacă mi-a plăcut deoarece a însemnat prea multă măcinare de nervi şi de materiie cenuşie. De asemeni nu ştiu dacă vă va plăcea ce arn scris despre *Ulysses,* deoarece nu am putut să nu spun lumii cît de plictisit am fost, eît ain bombănit, cît am blestemat şi cît am admirat. Oele 40 de pagini de neîntreruptă curgere de la sfîrşit sînt un şirag de adevărate perle psihologice. Presupun că doar bunica diavolului ştie tot atît de multe lucruri despre adevărata psihologie a femeii. Eu nu.

încerc aşadar să vă recomand micul meu eseu, ca o încercare amuzantă a unui străin care s-a rătăcit în labirintul lui *Ulysses* al dvs. şi s-a nimerit să iasă "din el printr-o pură întîmplare fericită, în orice caz, puteţi de-
276
duce din articolul meu ce a făcut *Ulysses* unui presupus echilibrat psiholog.

Cu expresia celei mai profunde aprecieri, rămîn, stimate domn, al dvs. devotat,

Către HARRIET SHAW W E AVER 22 septembrie 1932
Hotel Metropole, Ni ce
Stimată d-ră Weaver,
Sîntern cu toţii aici. Lucia şi infirmiera au venit azi din Vente. Am o mulţime de noutăţi dar sînt ocupat în-cercînd să continui singur lucrul la *W.i.P.* pentru „tran-sition". O să scriu în continuare cu creionul deoarece cerneala asta are ceva care nu merge.
Am fost din nou sîmbătă la Vogt. Mi-a făcut o injecţie cu nu ştiu ce şi a trebuit să mă întorc după trei ore. Era o probă de tensiune. Rezultatul a fost favorabil şi mi-a spus că [ochiul bolnav] mai poate aştepta, în-trucît nu mai e atîta loc în camera anterioară cit a fost, va trebui să incizeze prin cristalin ca să lucreze. Aceasta ar putea produce o irită traumatică care va trece probabil la ochiul cel bun şi va strica, poate, totul. Doctorul spune că se va micşora capsula cam într-un an, un an şi jumătate, aşa că-i va lăsa ceva spaţiu... Mi-a schimbat ochelarii şi stăruie să mă întorc să mă examineze la fiecare trei luni în acest an, an şi jumătate.
Yeats şi Shaw mi-au trimis o scrisoare foarte măgulitoare rugîndu-mă să accept numirea ca membru al noii Academii Irlandeze de Literatură. Am refuzat. Trăiesc în străinătate, vedere proastă etc.
Albatross Press ('rivalul lui Tauchnitz) mă bombardează din Germania cu telefoane, telegrame etc., la Ziirich, Geneva şi aici. Vor să preia drepturile de autor pentru Europa de la d-ra Beach, indiferent dacă Cerf cîştigă procesul în S.U.A. sau nu. Vor să vîndă cartea la V/, din preţul d-rei Beach, clar vor plăti numai jumătate din drepturile de autor. Desigur, vînzările vor ii infinit mai mari. încă nu am răspuns. Cu cele mai bune somări, al d-tale,
JAMES JOYCE

Către STANISLAUS JOYCE 28 septembrie 1932
Hotel Metropole, Nice
Felicitări pentru al tău *debut.* Cartea Luciei a apărut şi e încîntătoare. Iniţiala aceea a apărut ? Presupun că nimeni în T. nu a cumpărat un exemplar. *Tant pis pour cux* '. Salutări cordiale.
JIM
Către W. B. YEATS 5 octombrie 1932
Hotel Metropole, Nice
Dragă Yeats,
Multe mulţumiri pentru scrisoarea d-tale şi pentru amabilele d-tale cuvinte. Se împlinesc treizeci <ie ani de cîriid mi-ai întins pentru prima dată în ajutor mîna d-tale. Te rog să transmiţi mulţumirile mele d-lui Shaw pe care nu l-am întîlnit niciodată.
Sper că Academia Literelor Irlandeze (dar'i acesta e titlul), pe care o creaţi amîndoi, să aibă succesul pe care-i doriţi. Cazul meu, totuşi, fiind cum a fost şi pivî.abi! va fi, nu văd nici un motiv pentru care numele meu să fi fost menţionat în legătură cu această academie şi am sentimentul foarte net că nu am nici un fel de drept să mă numesc membru al ei.
Vă înapoiez în alt plic regulamentul pe care aţi avut amabilitatea să mi-l trimiteţi.
Sper că eşti bine sănătos. Eu trebuie să mă întorc la fiecare trei luni la Zurich pentru ochi. Totuşi lucrez cît pot.
Către HARRIET SHAW WEAVER 11 noiembrie 1932
Hotel Lord Byron, Paris, VIII
Stimată d-ră Weaver,
Avînd un moment liber, încep scrisoarea aceasta pe care o voi continua probabil mîirie. Nici o urmă. de manuscris. Maldărul dvs. de note a ajuns cu bine. Lui
Cu attt mai rău pentru ei (ir.).

Jolas i-e teamă ca nu cumva o persoană necinstită să deţină manuscrisul şi vrea să termin acest episod fără întîrziere. Am bătut la maşină ultimele patru pagini din memorie şi va trebui să încep din nou rminei să lucrez cu notele, vă puteţi închipui cu cîtă linişte. Din nefericire S. G. nu mă poate ajuta. Albatross Press i-a zvîrlit ieri in ho] textul tipărit al lui *Ulyw?* (cea. 900 de pagini) şi trebuie să-l controleze. Va fi publicat la l decembrie. La Faber and Faber apare de Crăciun *The*

Mookse şi *The Ondt* - - *2 Povestiri spuse despre S. şi S.* La sugestia mea Kahane a trimis la Bumpus, Oxford Street, prin poştă, în 2 colete, cartea Luciei de *lettrines,* coperta şi paginile separat. Au sosit. Am scris lui Pinker, Putnam, Faber şi Cape să se ducă şi să vadă dacă nu i-ar putea da ceva de lucru. Pînă acum a răspuns numai F. Ei socotesc cartea ca fiind prea pretenţioasă pentru piaţa engleză, aşa că le-am trimis, din ce-a lucrat Lucia, nişte desene mai simple şi mai banale. Din întîmplare, Reece, codirectorul lui A. Press, e o adevărată autoritate în materie de miniaturi, în sens italian, adică de enluminuri. Am aranjat să cineze cu Lucia. I-a plăcut alfabetul ei şi a scris directorului lui Burns and Oates în vederea folosirii acestor *lettrines* la retipărirea poemuHii *A.B.C.* al lui Chaucer. Am vrut să încerc şi cu O.U.P. L-am pus pe Kahane să promită directorului Hubert Foss un exemplar din *P.P.* Acurn îmi spune că nu are suficiente coli ca să facă un exemplar. Mă întreb dacă n-ar trebui să cumpăr un exemplar şi să scriu o dedicaţie, aşa cum i s-a promis, în speranţa că editurii lui i-ar plăcea iniţialele atît de mult încît vor tipări *A.B.C.* Reece i-a împrumutat Luciei un maldăr de cărţi despre acest gen ele muncă. De asemeni, ea a cumpărat cărţi despre arta chineză .şi japoneză şi d-na Wallace, picînd din senin, i-a împrumutat o carte pe aceeaşi temă pe care o avea bietul Wallace. Pe lingă d-ra Moschos care are grijă de Lucia de la 10 pînă la l, a trebuit să angajez o altă fată (franţuzoaică) care să aibă grijă de ea de la 4 pînă la 7, deoarece mi-a fost într-adevăr teamă că soţia mea se va prăbuşi din cauza solicitării. Pe d-ra Moschos o suportă încă. Presupun

pentru că bîrfeste mult. (Eu o găsesc politicoasă şi amabilă.) Dacă ea şi Fargue ar voi să cîştige repede un milion, n-ar trebui să facă nimic altceva decît să se aşeze şi să colaboreze ca să-şi scrie amintirile...

Eu mă prefac că o iau pe Lucia uşor. De fapt sint sigur că spune o mulţime de minciuni şi joacă multă comedie, aşa cum fac mai toate fetele într-un fel sau altul. I-am dat 4000 de franci din cecul meu să-şi cumpere un mantou de blană, deoarece cred că asta va face mai mult bine complexului ei de inferioritate decît o vizită la psihanalist. Dar toate acestea sînt cam obositoare pentru mine (care sînt departe de a fi eu însumi un model) si tare aş vrea să mă ştiu acasă, dulce casă, cu un pian la care să pot cînta *M aud, vino în grădină* în fiecare seară la ora sase.

1933

Către PADRAIC COLUM 19 februarie 1933

42 rue Galilce, Paris

Dragă Colum,

îţi scriu ca să-ţi mulţumesc pentru partea d-tale din *Joyce Book* [1]. Lui Gillet căruia i-am arătat cartea i-a plăcut prefaţa dumitale.

Scriu cu mari greutăţi pe poliţa de deasupra căminului. Foarte puţină cerneală. Nici un plic.

îţi mulţumesc pentru telegrama din 2 februarie, îmi pare rău că d-na Colum. a făcut o gripă dar mă bucur că i-a trecut.

[1] *Joyce Book a* apărut la Londra în 193,5 cu acompaniamentele muzicale ale poemelor din *Pomes Penycach.*

în ceea ce priveşte alfabetul, i-am propus acum 3 luni Lui Bums and Oates să folosească acesta litere la retipărirea poemului ABC al lui Chaucer (o rugăciune către Madonna in ottava rima) şi le-am oferit (pe ascuns) o garanţie de 100 de lire sterlinle. Nici un răspuns.

In ceea ce pţriveşte *Pomes Penyeach* cu *lettrine-le* Luciei, numai 2 din toţi bogaţii mei admiratori din întreaga lume au cumpărat şi au plătit cîte un exemplar - d-ra Weaver (bogată cîndva) şi Brauchbar din Zurich... I-am trimis Luciei 1000 de franlci prin Kahanc. O să cumpăr 3 exemplare şi o să le ofer fiicei prof. Vogt, la Bibliotheque Naţionale [1] şi la British Museum Library [2]. Anterior, am cumpărat un alt exemplar şi l-am dăruit directorului lui Oxford University Press.

De la PAUL LEON

către HARRIET SHAW WEAVER

23 mirtie 1933

27 rue Casimir-Perier (Vile) Littrc 88—89

Stimată d-ră Weaver,

Azi am avut o -conversaţie mai lungă cu d-l Joyce şi mă grăbesc cu această scrisoare către dvs.

deoarece aş vrea să vă ajungă înainte ca să plecaţi în week-end.
D-l Joyce doreşte înainte da toate să vă relateze cum a decurs recenta sa întrevedere cu doctorul Vignes referitoare la fiica sa. Doctorul este categoric satisfăcut si plin de speranţe - - o dovadă obiectivă a rezultatelor bune ale tratamentului e faptul că în timp ce pînă acum d-ra Joyce pierdea cam 500 de grame pe săptămînă, în cursql tratamentului de o lună n-a pierdut deloc din greutate. Doctorul i-a prescris să continue încă o lună cu acelaşi tratament la care să adauge apă de mare, deocamdată ca băutură, apoi ca injecţii. Pe lingă aceste ştiri îmbucurătoare, d-l Reece mi-a telefonat ieri spu-nînd că Burns and Oates doresc să tipărească alfabetul d-rei Joyce la poemul lui Chaucer, pe bază de comision- .

[1] Biblioteca Naţională din Paris.

[2] Biblioteca Muzeului Britanic.

Mă bucur să vă pot relata aceste lucruri, deoarece ele mă aduc la d-l Joyce însuşi, şi la starea lui şi la efectul pe care starea sănătăţii fiicei sale îl are asupra stării lui nervoase. Cam cu o săptămînă înainte de a consulta doctorul, ea a avut un fel de resută dar a com-bătut-o singură, fără nici un ajutor din afară, ceea ce e un semn bun. Dar fără îndoiallă că aceste zile de tensiune au fost marcate de convorbiri precum că fata nu-şi va reveni, că tratamentul a avut numai rezultate superficiale şi că d-l Joyce a greşit insistînd ca ea să-l urmeze etc., e te. Toate acestea n-au putut avea decît un prost efect asupra stării lui nervoase şi probabil «-au adăugat încordării care a dus în cele din urmă la criza de ieri. Sîmbăta trecută am fost de faţă la vizita d-rului Debray, pe care l-am prevenit că-l va găsi pe d-] Joyce într-o stare proastă. Aceasta din pricină că un suflet binevoitor îl informase pe d-l Joyce că n-are nici un rost să se ducă la Zurich deoarece şi-a ruinat definitiv vederea si Vogt nu va fi niciodată de acord isă-l opereze din nou. Această remarcă era, cred, nu numai neomenoasă ci, mai ales, lipsită de tact şi a dus la o totală prăbuşire nervoasă. Doctorul l-a examinat foarte minuţios si i-a găsit tensiunea absolut normală (14 maxima şi 8 minima) pentru vîrsta lui. Slăbiciunea a atri-buit-o răgazului necesar pînă la însănătoşire. I-a promis o totală restabilire a puterilor în cinci sau şas-e zile, ceea ce de fapt se adevereşte, întrucît d-l Joyce se simte în ultimele două zile cu adevărat mai în putere. Dar ca să vă arăt olt de nervos este d-l Joyce, \ă pot spune că după ce a dormit prost în zilele anterioare, el a avut puternice dureri Ia ceafă datorită probabil circulaţiei sangvine insuficient refăcute. D-l Joyce s-a în-spăimîntat şi s-a gîndit imediat la meningită. Toate a-ceste gînduri negre se datoreso într-o mică măsură faptului că nu este capabil încă să-şi concentreze gîndurile ca să lucreze, dar asta e numai o parte a situaţiei, cealaltă mă îndreaptă către aluzia pe care o faceţi în scrisoarea dvs. E vorba de băut. L-am văzut pe d-l Joyce de mai multe ori bînd prea mult şi întrucît opinia susmenţionată privind plecarea lui la Zurich se baza în parte pe acelaşi motiv, mi-am propus în mod special

să discut cu doctorul această problemă. S-ar putea ca ace.st lucru să fi slăbit rezistenţa d-lui Joyce, -dar în nici un caz nu a dăunat cu nimic sănătăţii sale. Doctorul l-a examinat la ficat şi la stomac şi spune în mod categoric că sînt în perfectă stare si, fără discuţie, nu de genul pe care el îl ştie a fi o urmare a unor abuzuri de băutură. Am fost foarte bucuros că a fost atît de categoric în. legătură cu acest lucru, deoarece am observat că d-l Joyce, în ultimul timp, a căzut sub influenţa atît de multor reproşuri privind excesul de băutură, încît a început să creadă el însuşi că e sub influenţa unei intoxicaţii alcoolice. Potrivit părerii doctorului, vă pot asigura în mod categoric în această privinţă. Şi pot adăuga că doctorul l-a sfătuit chiar să bea puţin vin la masă (de fapt dr. Vignes i-a prescris vin *la* masă şi d-rei Joyce), cam un sfert de litru, dar pînă acum d-l Joyce nu a băut vin deloc. Printre multele lucruri care au contribuit, poate, la deteriorarea vederii lui, ojmcnii par să uite că în mare parte aceasta se datoreste lucrului său şi asta, desigur, nu-i un motiv să se plîngă. Pentru a se realiza orice succes în această privinţă trebuie să se încerce a se reda d-lui Joyce vederea în cea mai mare măsură posibilă. De fapt, după cîte ştiu, Vogt a fost plin de speranţă şi l-a sfătuit pe cl-l Joyce să se ducă să-l vadă la fiecare trei luni şi iată -,e şi împlinesc şase luni de cînd a fost la consultaţie. Consider că e o necesitate absolută ca d-l Joyce să *se ducă la Ziirich,* ceea oe se întîmplă să coincidă nu numai cu problema vederii sale, ci si cu o mult necesară schimbare de atmosferă şi ele aer care nu poate să nu aibă un. efect bun asupra stării lui nervoase şi a sănătăţii

sale în ansamblu.
Aş dori să adaug doar cîteva cuvinte despre starea lui generală de spirit din cursul ultimului an şi, în primul rînd, în legătură cu rue de l'Odeon [1]. Cunoaşteţi toate faptele şi folosind ceea ce consider o maximă îngădu-

[1] E vorba de relaţiile cu Adrienne Monnier si Sylvia Beach, care au protestat că au fost înşelate de Joyce în încercările lor de editare a lui *Ulysses* în Anglia si S.U.A.

inţă, d-l Joyce a reuşit în tot acest timp să evite o ruptură deschisă. Aceasta nu schimbă faptul că, la rădăcina lucrurilor, el a fost lezat şi aceasta nu poate să nu aibă o influenţă decisivă asupra acestor relaţii, îl cunoaşteţi pe Joyce mai bine decît mine şi de mai multă vreme şi ştiţi de asemeni că de 12 sau 13 ani el a trăit la Paris într-un mediu artistic şi literar şi a izbutit să nu se certe cu nimeni şi nici să i se impună să se certe cu cineva. El a păstrat aceeaşi atitudine cu rue de l'Odeon, dar au fost fapte care n-au putut să nu dovedească contrariul. Spuneţi în scrisoarea dvs. că l-aţi găsit pe Joyce foarte evaziv. Personal, consider că atitudinea '-a a fost dură faţă de dvs. si o pot explica' doar prin faptul că a simţit şi a ştiut că oamenii au încercat să se prezinte pe ei înşişi şi faptele în mod greşit, abuzînd de foarte binevoitoarea dvs. atitudine şi de răbdătoarea dvs. fire. El a decis că e mai bine să lase pe alţii să vorbească, iar el însuşi a adoptat o atitudine de perfect mutism.
în sfîrşit şi ca să închei, socotesc voiajul la Ziirich drept o primă necesitate şi dacă aţi putea face cev;i în această privinţă, intervenţia dvs. ar fi binecuvântată. Fiindcă eu cred că d-l Joyce aparţine lucrului său şi pînă nu va fi în stare să-l termine nu se va însănătoşi.
Cu cele mai bune salutări, foarte sincer, al dvs.,
PAUL LEON

Către STANI.SLAUS JOYCE 30 mai 1933
Ztirich

Piima consultaţie
Ochiul sting, cel bun, uşor ameliorat din sept. 1P32. Nici un exudat sau precipitat în .spaţiul liber. Deschidere artificială superioară treptată. Ritmul progresului lent. Aceasta e un avantaj întruoît un ritm rapid ar putea produce complicaţii. El va continua 3 sau 4 ani pînă ce pupila va ajunge la 4 mm. Ar putea fi grăbit

prin operaţie, dar e mult prea primejdios. După 3 ani o operaţie uşoară (înlăturarea peliculei exterioare) ar putea fi posibilă şi recomandabilă. Pronosticul bun.

A doua consultaţie
Ochiul drept înrăutăţit. Cataracta aproape total calci f i ca ta *(vcrkalkt)* fără vedere. Sensibilitate redusă la lumină. Retina invizibilă, desigur atrofiată în parte. Proba cu injecţie făcută la prima consultaţie nu dă totuşi un rezultat nefavorabil în. ceea ce priveşte probabilitatea unui glaucom. Din acest motiv operaţia e încă posibilă • dacă nu va fi efectuată, ochiul va orbi. Dacă se efectuează — situaţia e foarte dificilă : de asemenea primejdioasă pentru ochiul operat care ar putea orbi în timpul operaţiei din cauza pierderii corpului vitros. Dacă reuşeşte, încă nu există nici un mijloc de a se şti ce putere a vederii ar putea dobîndi ochiul, aceasta depin-zind de condiţia retiniana. Pentru o asemenea operaţie e necesar o mare linişte.
întrebat asupra avantajului unei asemenea operaţii, Vogt a spus că 2 ochi sînt mai buni decît 1. întrebat despre *le retour d'ăge* şi starea rnea fizică, Vogt a spus că a găsit că arăt mai tînăr şi mai bine (!!!). Dar că trebuie să am o linişte totală, întrebat dacă operaţia ar putea pune în primejdie ochiul sting, V. a răspunls (re-vocînd ce-a spus la consultaţia din sept.) că în cazul în care s-ar produce după operaţie o irită traumatică la ochiul drept, ea s-ar extinde probabil la ochiul sting şi crede că va strica totul.
A refuzat să-mi dea vreun sfat, dar a spus că dacă ar fi în locul meu şi ar putea fi sigur de un doctor operator cum e el, ar risca.
Trebuie să mă gîndesc şi să-l înştiinţez în cîteva zile. Ar opera acum isau în sept. cînd, în orice caz, trebuie să mă întorc la Ziirich ca să-mi examineze ochiul.

De la PAUL LEON
către HARKIET SHAW WEAWER
2 î septembrie 1933
Stimată d-ră Weaver,
Paris
D-l Joyce, după cum ştiţi, s-a întors acum vreo trei săptămîni şi aproape imediat ce a sosit a fost doborît de acele groaznice dureri care i-au otrăvit existenţa în timpul ultimilor ani. A zăcut în pat o săptămîna. Dr. Debray, care era singur an Paris, a venit să-l vadă şi i-a uşurat durerile care continuau uneori timp de şapie-opt ore, cu comprese de laudanum. în timpul verii, d-l Joyce a pierdut şapte kilograme. Diagnosticul doctorului a stabilit în mod categoric că durerile sînt cauzate de o stare nervoasă şi întrucît ştiţi în ce infern a trăit d-l Joyce în această întreagă vară, care a fost, orice ar spune el, doar o culminare a grijilor necontenite din ultimii patru sau cinci ani, sînt puţine motive de (surprindere că în cele din urmă l-au lăsat nervii. Am fost plecat din Paris pentru zece zile, la începutul lui septembrie, şi în această perioadă lucrurile au mers mai bine clin punct de vedere fizic, deşi n-am avut vesti de la d-l Joyce care nu mi-a scris. Dr. Debray, pe care l-am văzut înainte de a pleca, a fost neobişnuit de sincer pentru un doctor în privinţa membrilor familiei rl-lui Joyce şi a extraoficioşilor prieteni care dau *„une inter-pretation trop facile"* ^ a cazului, o interpretare pe care el nu o împărtăşeşte şi cu care nici un doctor n-ar *îi* de acord după o examinare de 48 de ore. In prezent, deşi durerile revin din când în cînd, ele nu ţin, de regulă, mai mult de 45 de minute sau un ceas. O oarecare uşurare i-a fost adusă, trebuie să o spun, de şederea d-lui Budgen care a venit cu corecturile cărţii sale, pe care d-l Joyce le-a revăzut împreună cu el şi cu d-l Gilbert. E multă vreme de cînd l-am văzut pe d-l Joyce arătînd un atît de mare interes faţă de ceva, aşa cum a arătat faţă de această lucrare, făcînd sugestii, airtin-
O interpretare prea uşoară (fr.).

tindu-şi de diferite lucruri etc. Chiar după plecarea d-lui Budgen el a continuat să-mi dicteze diferite sugestii care să fie prelucrate în text. Cred că acum a terminat. Şi deşi într-una din zile cînd d-l Budgen a fost aici a avut dureri, aceasta nu a părut să-l afecteze tot atît de mult ca de obicei. Acum, în loc să progreseze cu propria sa carte, el încearcă să-l ajute pe d-l Gilbert în traducerea unui roman franţuzesc, pe care cel din urmă îl traduce în engleză si această treabă pare să-i ia multă vreme din după-amiezile sale.
Credeam că am aranjat cu Albatross ca d-l Joyce să primească acum un avans substanţial. Editura a trimis totuşi ceva, cam în jur de o mie de franci, spunînd că ei a u dreptul să facă socoteli trimestriale, iar vînzările mari s-au produs doar în ultimele două luni. Aşa că au amînat încheierea socotelilor pînă la sfîrşitul anului. Vînzările sînt de fapt satisfăcătoare — 1000 de exemplare în iulie şi 600 de exemplare în, august din ediţia; ieftină şi cîte 200 de exemplare în aceste luni din ediţia legată. Urmează să tipărească o nouă transă din ediţia ieftină (4000 de exemplare) luna viitoare şi cu diferitele lor depozite, au la îndemînă doar 1000 de exemplare.
PAUL LEON
De la PAUL LEON către F. V. MOKLEY *19* noiembrie 1933
27 rue Casimir Perier (Vile), Paris
Stimate d-le Morley,
Vă trimit alăturat cîteva detalii privind difuzarea lui *Ulysses* în Marea Britanie care mi se par că au o oarecare înrâurire asupra unei posibile publicări a acestei opere în Anglia.
[1] F. V. Morley, scriitor şi director al editurii engleze Faber and Faber.

Note despre difuzarea ediţiei engleze a lui *Ulysses* în
Anglia
1. In ultima săptămînă a lunii aprilie sau în prima săptămînă a lunii mai 1932 a apărut în „Evening Standard" un interviu cu unul din conservatorii]ui British Museum. Acest domn este citat spunînd (problema în legătură cu care i se luase interviul era aceea a „cărţilor interzise") şi subliniind că *Ulysses* nu e o carte interzisă şi că au scos-o din catalog din proprie

iniţiativă şi că n-au făcut nici o greutate în a o oferi publicului cititor, de fapt oricărei persoane care avea un motiv valabil ca să o citească... De fapt *Ulysses* fusese citit de atît de multă lume, încît trebuiseră să achiziţioneze mai multe exemplare şi să le dea la legat. Modul lor de a proceda ar fi fost, fireşte, diferit dacă *Ulysses* ar îi fost interzis printr-o hotărîre luată de vreun tribuna].
2. Nu cunosc amănunte ale confiscării — de către autorităţile vamale de la Folkestone — celor 499 de exemplare ale celei de-a doua ediţii a, lui *Ulysses*. (întreaga ediţie a avut 500 de exemplare). Puteţi obţine întreaga corespondenţă dintre vamă şi editorul lui *Ulysses,* d-l John Rodker, de la acest domn (a cărui adresă poate fi găsită în Anuarul poştal). Vama a refuzat atunci să trimită exemplarele înapoi în Franţa si şeful Bircului Vămii de la Folkestone se pare că le-a distrus pe toate. De fapt, sînt motive puternice (printre care afirmaţii ale vameşilor înşişi) care să indice că acest lucru nu s-a făcut şi un exemplar al acestei ediţii ar putea fi găfsit, sînt sigur, de vînzare la Londra. E un secret cunoscut că *Ulysses e* de vînzare la Londra. D-l Sruart Gilbert, pe atunci în India, a căpătat un exemplar care i-a fost trimis de Blackwell din Oxford în Birmania. Acest exemplar poartă menţiunea : Tipărit pentru Egoist Press de către John Rodker, Paris.
3. în încheiere, anul trecut *Ulysses a* fost trecut pe lista cursurilor de literatură engleză modernă ale unui tînăr profesor de la Cambridge, ca lectură recomandată. Cursurile chiar au avut loc şi e un secret pe care-l ştie oricine că exemplare ale lui *Ulysses* sînt uşor de obţinut (deşi la un preţ ridicat) de la orice librar din oraşele

unde sînt universităţi. De fapt, cursul ar fi trecut neobservat, dacă acest tînăr conferenţiar nu ar fi scris- Ministerului de Interne pentru a obţine în mod oficial un exemplar. Drept urmare cursul s! viaţa sa particulară au fost cercetate de către autorităţile Ministerului de Interne şi Procurorul general a mers pînă la a-l preveni pe Vicecancelar despre nemaipomenita istorie care se petrecea la Universitatea din Cambridge. Vicecancelarul a arătat această scrisoare mai multor persoane printre care şi profesorului încriminat. Pe lîngă vehemente prote'ste ?mpotiiva indecenţei Iui *Ulysses,* scrisoarea conţinea şi amuzanta ofertă de a i se trimite Vicecancelarului un exemplar al lui *Ulysses* pentru propria sa edificare personală.
4. Cenzorul B.B.C.-ului a refuzat să permită d-lui Harold Nicholson să discute *Ulysses* într-o conferinţă la radio. Numai după trei săptămîni de tergiversări continue şi la ameninţarea d-lui Nicholsnn că va demisiona, cenzorul a cedat, cu condiţia ca titlul lui *Ulysses* să nu fie menţionat.

De la T. S. ELIOT 11 decembrie 1933
[Londra]

Dragul meu Joyce,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea d-tale. Acum se pare că nu voi putea ajunge din nou la Paris în acest an, dar sper să vin în ianuarie sau februarie. Nu voi neglija să te înştiinţez din vreme, aşa *ca* să putem fi într-o seară împreună, între timp, dacă vei pleca din Paris la Zurich, sper să-mi poţi scrie.

Sînt încîntat să aflu că în America interdicţia lui *Ulysses* a fost ridicată, se pare. Nu presupun că acest lucru va avea vreo influenţă directă asupra situaţiei de aici, totuşi e o paralelă utilă de făcut. La cîteva zile după ce m-am întors de la Paris, le-am scris lui Monro, Saw and Co [i] să-i rog să fie atît de amabili ca să-mi trans-

[1] Firma avocaţială care se ocupa de problemele editoriale şi financiare ale lui Joyce.

mită o relatare a istoriei lui *Ulysses* în măsura în care o cunosc. Primirea scrisorii a fost confirmată, dar nu mi s-a răspuns. După ce voi primi informaţii de la ei, voi lua Jegătura imediat cu d-ra Weaver şi cu Rodker, pentru a afla dacă au vreun fapt important de adăugat dosarului.

Al d-tale foarte sincer, T. S. ELIOT

Către T. S. ELIOT 18 decembrie 1933
42 rue Galilee, Paris (Etoile)

Dragă Eliot,

Mulţumiri pentru scrisoarea d-tale, dar interdicţia în America nu „pare" să fie ridicată. A fost

ridicată. Am în faţa mea dosarul avocatului (100 de pagini tipărite si ho-tărîrea judecătorului, cam vreo 12 pagini). El declară că hotărîrea sa este valabilă legal fiind o decizie a judecătorului şi a juriului, amîndouă părţile fiind de acord ca procesul să fie judecat numai în faţa lui. El a decis ca această hotărîre să fie înregistrată. Trei sferturi din text au fost publicate în „New York Herald Tribune" din 7 decembrie. Imediat după hotărîre, Procurorul general al S.U.A. s-a ridicat şi a spus că statul nu va apela împotriva ei la o instanţă mai înaltă. Acuzatul, Cerf, a declarat atunci că va publica volumul împreună cu o dare de seamă asupra dezbaterilor (presupun că la fel cu *l'edition definitive* a lui *Madame Bovary)* în 19 ianuarie, anul viitor.

Avocaţii mei nu înţeleg prea bine de ce li s-a scris. Nici eu nu înţeleg mai mult. V-am spus că sînt proprietarul absolut al drepturilor de autor în Anglia.

En somme, o jumătate din lumea vorbitoare de limbă engleză a cedat. Cealaltă jumătate, după cîteva răgete înspăimîntătoare ale lui Leo Britannicus, va urma — aşa cum o face întotdeauna, îmi pare rău că nu vii aici. Oricum îţi doresc un Crăciun fericit şi noroc în anul care vine. Sincer, al d-tale,

JAMES JOYCE

Către FRANK BUDGEN 30 decembrie 1933

42 rue de Galilee, Paris

Dragă Budgen,

Cele mai bune urări pentru '34. Aranjează cu cei din S.U A. cît mai repede posibil şi autorizează-i să meargă înainte, indiferent de cei de la Boots Ltd. [1] Aceasta îi va trezi si pe proprii d-tale compatrioţi. Intrucît lucrurile se petrec între Soupault şi d-ta, prefer să nu intervin. Am luat masa cu el acum o săptămînă şi mă simt relativ bine, şi-l voi întîlni la o petrecere de revelion. \m ci\ut mereu *grippe* de la 7 decemorie şi apoi am avut o traheită a larynx-ului. Sînt mai bine astăzi. Ce an ! Ceaţă, boală, dezastru, nebunie. Nu te bizui prea mult pe G.G. pentru un articol important. Dacă e liber, va trebui să scrie pentru stăpînii lui englezi. Cît despre zvonurile de piraterie pe care mi le comunici, editorul meu din N.Y. e destul de pregătit în această privinţă. îţi trimit hîrtiile d-tale. Din nou, un fericit '34 d-nei Budgen, d-tale şi lui Sargent.

J.J.

1934

Către CAROLA GIEDION-WELCKER[2] 25 aprilie 1934

42 rue de Galilee, Paris

Stimată d-nă Giedion,

Vă trimit alăturat o scrisoare a Luciei (scrisă într-un moment prost) şi cred că trebuie să o adăugaţi cărţii poştale mai recente pe care aţi primit-o. De asemeni

[1] E \orba de o posibilă ediţie americană a cărţii lui Budgen : *James Joyce and the Making of Ulysses.*

[2] Critic de artă, soţia cunoscutului arhitect elveţian Sigfried Giedion.

două *lettrine* ale ei oare, desigur, ar trebui înapoiate odată cu scrisoarea. Nu daţi nici o indicaţie, în afară de faptul că e vorba de o tînără femeie de 27 de ani. [1]

M-am văzut cu editorul meu american şi m-a informat că vînzările au ajuns acum la 35000 de exemplare, dar că puritanii prohibiţionişti şi compatrioţii mei coreligionari sînt furioşi şi au silit procurorul să facă apel în a unsprezecea oră.

Sper că d-] Giedion şi dvs. şi copiii sînteţi bine. Ne-am înapoiat, odihnindu-ne după odihna noastră. Am transmis mesajele d vis. familiei Jolas si de asemeni d-rei Beach.

A propos, vă rog să-mi trimiteţi părerea lui Pulver c/o d-lui Paul Leon, 27 rue Casimir-Perier, Paris, VII, odată cu nota, fireşte.

Salutări prieteneşti din partea soţiei mele si din partea mea. Sincer, al dvs.,

JAMES JOYCE

Către FRANK BUDGEN 25 aprilie 1934

42 rue Galilee, Paris XVI

Dragă Budgen,

Tocmai am sosit la Paris venind de pe meleagurile sudului ploios. La Monte Carlo m-am aflat dar

nici un ban nu am jucat. L-am văzut pe Vogt la Ziirich. Cristalinul ochiului drept aproape total calcificat. Nu se poate hotărî. Sînt necesare cel puţin două operaţii şi nu este sigur de rezultat. Dacă va fi bun, voi putea vedea cu un cristalin la fel ca mai toţi oamenii. Dar orice tulburare la ochiul drept survenită în timpul operaţiei ar putea să se transmită celuilalt ochi şi aş orbi total. Starea celuilalt ochi s-a ameliorat uşor. Mi-a dat alţi ochelari ca să văd mai bine. Trebuie să mă întorc în toamnă.
Da, vînzările lui *U* în S.U.A. sînt remarcabile. 33000 de exemplare în 10 săptămâni. Dar cunoşti ultimul incident datorat presiunii furioşilor mei coreligionari si

[1] Joyce trimitea aceste scrisori pentru a fi analizate de un grafolog, Max Pulver.

compatrioţi şi puritanilor prohibiţionişti. Librarii din Zii-rich vînd cartea d-tâle cu 15 franci (aproape o liră sterlină) si din acest motiv ea găseşte puţini cumpărători.
Un tînăr francez, Armând Petitjean, a scris o carte, un studiu uimitor al lui *W.i.P.* Nu l-am văzut niciodată. Va apărea în iulie. Are numai 20 de ani şi a început acum 3 ani !
îţi trimit alăturat ceva despre Lucia, dar prefer să nu discut cazul ei aici. E prea lung şi complicat. Doctorii spun că se va însănătoşi. E nevoie de toată răbdarea lui Iov, de înţelepciunea lui Solomon si de banii de buzunar ai Reginei din Saba. Te rog să nu discuţi pe acolo despre asta.
Puţine lucruri noi, în afară de ce vezi prin presă. Am pozat pentru J. E. Blanche si el a expus portretul meu în timp ce eram plecat. L-am cunoscut pe Blaise Cen-drars [1] care ţi-a trimis salutări.
Sincer, al d-tale, JAMES JOYCE

Către FRANK BUDGEN 2 mai 1934
42 rue Galilee, Paris

Dragă Budgen,
Celălalt m.p. s-a rătăcit. *Tant pis.* Iată un altul pentru a regla cheltuielile d-tale, cu mulţumiri şi speranţe că va sosi cu bine... L-am cunoscut pe Cendrars în studioul lui Fernand Leger -. Matisse[3], fiindcă veni vorba, a fost angajat de un club al cărţii din N.Y., care publică o *edition de luxe a* lui *Ulysses* pentru abonaţii săi, să facă 20 de ilustraţii. Ce zici de asta ? Sper că volumul d-tale se vinde bine, în aşa fel încît să se scoată curînd si o ediţie mai ieftină. Oamenii spun că volumul d-tale

[1] Blaise Cendrars (1887-l961), scriitor francez de origine elveţiană.
[2] Fernand Lcger (188l-l955), pictor francez.
[3] Henri Matisse (1869-l954), celebru pictor francez.

e foarte interesant, trebuie feă-l citească etc. şi apoi nu-l cumpără. N-are sens ! Am mentalitatea unui vînzător de băcănie. Salutări prieteneşti.
Sincer, al d-tale, JAMES JOYCE

Către HARRIET SHAW WEAVER 10 iulie 1934
42 rue Galilee, Paris

Stimată d-ră Weaver,
Am întirziat cu răspunsul la scrisoarea dvs. deoarece am dorit să vă trimit ştiri precise. Acum le am. Am semnat un contract pentru un apartament gol - - asta după căutările zilnice din ultimele 4 luni. E situat pe prima stradă la dreapta din Avenue Bosquet, dacă stai cu spatele la fluviu, 7 rue Edmond Valentin, în interior mai e de lucru, dar sper că va fi locuibil în septembrie. Pe aici se vorbeşte de neînţelegeri interne iminente şi că în exterior, Armaggedonul general mobilizează, dar n-am ce face. Cele patruzeci de luni de rătăciri ale mele în pustiu trebuie să ia sfîrsit. E riscant, deoarece nu ştiu ce va decide Curtea de apel la N. Y. şi posibilităţile mele de a plăti chiria depind de judecători. Dar nervii soţiei mele erau gata să cedeze şi deşi pentru o vreme am lucrat 5—7 ore pe zi - - atît cît pot eu pe căldura asta - am nevoie de mai mult spaţiu ca să mă mişc.
...Şi acum fiţi atentă. Acum doi ani am aranjat cu Burns and Oates, prin d-l Holroyd Reece (de la Al-batross Press din Europa), să publice alfabetul Luciei pentru poemul *A.B.C.* al lui Chaucer. Am convenit să le plătesc 225 lire sterline, să-l pun pe Gillet să scrie o prefaţă şi să o traduc în engleză. Toate astea s-au făcut, dar editura n-a dat nici un semn de viaţă, aşa că am

pus pe cei de la Hague Press, care au tipărit ultimul fragment, să preia treaba. Şi iată, de şase luni am tot scris o bună duzină de scrisori să-mi trimită *lettrine-le* înapoi. Tot felul de scuze. Sînt la Londra, în Grasse, sub lacăt la Paris etc. Acuma se pare că Reece nu ştie unde sînt. Dobitocii le-au pierdut...

'JAMES JOYCE

Către HARRIET SHAW WEAVER 28 iulie 1934

Grand Hotel Britannique, Spa, Belgique

Stimată d-ră Weaver,

Vă rog să fiţi amabilă să-mi trimiteţi scrisoarea alăturată după ce o veţi citi. Nu ştiu oe să fac cu *lettrine-le.* Am pierdut piaţa de Crăciun. Ele au însemnat luni de muncă, cel puţin 3, în afară de valoarea lor. Ce neghiob imbecil ! Dacă în presa engleză a apărut vreo însemnare despre fragmentul meu în care se menţionează si numele Luciei, vă rog să mi-o trimiteţi. Fîirma olandeză voia să tipărească poemul lui Chaucer, fără să-mi ceară vreun ban.

Locuinţa asta (alegerea mea) e de departe, în felul ei, cea mai încîntătoare pe care am văzut-o vreodată, dar vremea nu e bună, şi, lucrul cel mai rău, băieţii cu ziarele aleargă pe străzi strigînd ştiri depre „l'Autriche". Mi-e teamă că bietul domn Hitler-Missler ' va avea cu-rînd puţini admiratori în Europa, în afară de nepoatele clvs. şi nepoţii mei, domnii W. Lewis şi Ezra Pound. Aştept încă vesti de la tribunalele din S.TJ.A. Sper că-si vor înceta activitatea la 31 curent pentru vacanţa cea mare. Cred că întîrzierea e un semn bun.

JAMES JOYCE

Către LOUIS GILLET 28 Juillet, 1934

Grand Hotel Britannique, Spa

Cher Monsieur Gillet,

Je vous dois pas une mais plusieurs lettreis. D'abord, j'espere que Ies nouvelles de votre gendre sont un peu meilleures. Quant ă mă fille cela traîne toujours, mais ii semble quand meme qu'elle va un peu mieux. J'avais

[1] Joc de cuvinte, bazat pe expresia englezească flit *and* miss la nimereală, fie ce-o fi.

tant voulu lui donner la satisfaction de voir son alphabet publie avec le texte de Chaucer et votre preface. J'avais tout arrange, comme je croyais, ii fallait tout simple-rn^nt livrer Ies lettrines en Juillet afin de ne pas perdre le n.nrche de Noel. El voilâ que ces idiots d'editeurs an-glais ont perdu Ies lettrines !

A part ca et votre absence dans le hitlerland *(â* pro-pos, Soupault en ctait expulse) et nos dîners de Tantalus chez Fouquet et l'etat nerveux de mă femme et nos grands soucis, j'etais tres occupe parce que... parce que nous avons malgre Ies croassements de tous Ies prophetes de mal, loue un appartement vide...

Apropos de peinture, avez-vous vu le portrait de moi que J. E. Blanche a expose dernierement. Je l'ai vu chez l'emballeur la veille d'e nos departs de Paris el la veille de son depart aussi, avec son createur, pour Ic nouveau monde. Hum !

Si j'avais des moutons blancs je Ies rangerais. Quel dommage parce que c'est un tres joii site **ici.** Vous Ies connaissez sans doute. Mais ou sont Ies bobelins d'antan ? Leş promenades sont incomparables. L'air tamise par Ies hetres et Ies bouleaux, puir et embaume. Et puis Shakespeare et şes pucks ne sont pas loin. C'est la foret d'Arden. Et quel bon vin j'ai bu â Liege ! Mă femme fait la cure de l'eau et des bains ici. La langue que parlent ces wallons me plaît beaucoup plus que la langue que parlent Ia plupart des regions provinciales de France. Elle me semble correcte, ample, nerveuse et clairement prononcee. (Commentaire de M. Gillet en monologue in-terieur : Tiens ! Gros Jean qui veut en remontrer â son cure !").

Nous comptons visiter la viile de Luxembourg et puis Metz et Nancy. Quel nom mignon ! J'espere qu'il y a un joii fleuve la : Nancy Livia.

Je vous souhaite de bonnes vacances. Oii etes-vous ? A Chablis je suppose. Apres Aout vient

Septembre. C'est tres bien. Cela me plaît beaucoup. Vive Septembre ! Et un ban pour Octobre, Novembre et Decembre ! [l].

[1] Dragă domnule Gillet, Vă sînt dator nu numai cu o scrisoare, ci cu mai multe. In primul rînd sper că ştirile despre ginerele d v s. sînt puţin mai bune. Cît despre fiica mea lucrurile se lungesc mereu, dar se pare că se simte totuşi ceva mai bine. Aş fi vrut atît de mult să-i dau satisfacţia de a-şi vedea alfabetul publicat împreună cu textul lui Chauccr şi prefaţa d-tale. Aranjasem totul, aşa credeam, trebuia doar să trimitem *lettrine-le* în iulie, ca să nu pierdem piaţa de Crăciun. Şi iată că idioţii de editori englezi au pierdut *lettrine-le* !
în afară de asta şi de absenţa d-tale în hitlerland (fiindcă veni vorba Soupault a fost expulzat de-acolo) şi mesele de Tantal de la Fouquet şi starea nervoasă a soţiei mele şi marile noastre griji, am fost foarte ocupat deoarece... în ciuda croncăniturilor tuturor profeţilor răului, am închiriat un apartament gol...
Vorbind de pictură, ai văzut portretul meu pe care J. E. Blanche l-a expus recent ? L-ain văzut la coletărie în ajunul plecării noastre din Paris si în ajunul plecării lui, odată cu creatorul său, spre lumea nouă. Hm !
Dacă aş avea miei albi aici i-aş aranja. Ce păcat, pentru că peisajul e foarte frumos pe aici. Fără îndoială că-l cunoşti. Dar unde sînt txn.îurii de altdat ? Locurile de plimbare sînt incomparabile. Acrul e pur şi înmiresmat, filtrat de fagi şi mesteceni. Şi apoi Shakespeare şi Puck nu sînt departe. Aici e pădurea din Ardeni. Şi ce vin bun am băut la Liege ! Nevasta mea îşi face cura de ape minerale si de băi ailci. Limba pe care o vorbesc valonii aceştia îmi place mult mai mult decît limba care se vorbeşte în majoritatea regiunilor provinciale din Franţa. Mi se pare corectă, amplă, nervoasă şi clar pronunţată. (Comentariul d-lui Gillet în monolog interior : Asta-i acum ! Cumătrul Jean s-a apucai, să-l mustre pe părinte !)
Vrem să vizităm oraşul Luxemburg si apoi Metz şi Nancy. Ce nume drăguţ !- Sper să fie şi un fluviu frumos pe acolo : Nancy Lma.
Vă doresc vacanţă plăcută. Unde sînteţi ? La Chablis, presupun. După august vine septembrie. E foarte bine. Asta îmi pla.ce mult. Trăiască septembrie ! Şi jos cu octombrie, noiembrie şi decembrie ! (fr.).

297

Către T. W. PUGH' 6 august 1934
Grand Hotel Britannique, Spa, Belgique

Stimate d-le Pugh,

Mă aflu aici în vacanţă departe de cărţi de referinţă, aşa că mă bizui pe memorie în ceea ce priveşte adresa dvs.
In primul rînd sper că sînteţi bine şi că atunci cînd veţi mai sotei la Paris o să veniţi să mă vedeţi. Adresa mea acolo acum e : 7 rue Edouard Valentin, Paris VIP (Tel : Invalides 50.38).
Editorul meu american ar dori, pentru o circulară pe care o tipăreşte, să aibă cîteva fotografii ale scenelor a-mintite în *Ulysses,* aşa că mă întreb dacă aţi accepta ca unele din fotografiile dvs. să fie reproduse, îmi aduc aminte de localul lui Kiernan, dar el ar dori de asemeni să aibă fotografia Turnului Martello (Sandycove), a spitalului din Holles Street şi priveliştea Strand-ului la Sandymount, de unde se vede Steaua Bisericii Mării. Fireşte că va menţiona numele dvs. şi cred că aceste lucruri sînt plătite.
Mai e o altă problemă în care m-aţi putea ajuta. In afară de ediţia americană obişnuită urmează să apară înainte de Crăciun o *edition de luxe* cu o prefaţă de un scriitor şi o serie de 30 de ilustraţii făcute de pictorul francez Henri Matisse. în prezent, el se află în sudul Franţei lucrînd la ele. Pictorul cunoaşte foarte bine traducerea, dar n-a fost niciodată în Irlanda. Presupun că va realiza numai figuri de oameni, dar chiar pentru a-ceasta ar avea nevoie, poate, de vreun ajutor. Cunoaşteţi cumva vreo revistă săptămînală ilustrată publicată în Dublin prin 1904 sau înainte de această dată ? Dacă aş putea căpăta cîteva numere vechi (numai paginile ilustrate) !să i le arăt, cînd mă voi întoarce la Paris, Matisse ar fi în măsură să evoce mai bine trecutul. Dacă puteţi găsi ceva publicaţii vechi, vă rog să-mi comunicaţi care e preţul lor şi vă voi remite costul.
Cu multe mulţumiri anticipate, sincer, al dvs.,
JAMES JOYCE

[1] Thomas W. Pugh, descendent al unei vechi farriUi din Dublin şi foarte bun cunoscător al oraşului din anul 1904, anul rătăcirilor lui Bloom în *Ulysses.*

298

Extras do presa din „NEW YORK HERALD" 8 august 1934
(Paris)

S.U.A. pierd apelul în cazul *Ulysses; Tribunalul consideră că interdicţia lezează Arta.*
(Prin cablu către „Herald")

New York. Marţi

Curtea de Apel a Statelor Unite, printr-o hotărîre 2 — la decis astăzi că *Ulysses* al lui James Joyce nu este o carte nici obscenă şi nici imorală şi că importul ei este admisibil. Decizia susţine hotărîrea judecătorului federal John M. Woolsey de a permite vînzarea cărţii în această ţară împotriva căreia Guvernul, prin Procurorul Statelor Unite, Martin Conboy, a făcut apel.

Părerea opusă a fost transmisă de către Judecătorul Martin T. Manton care a prezidat la desfăşurarea dezbaterilor. Judecătorii Learned Hand şi Augustus N. Hand, au spus în susţinerea opiniei majorităţii, că în mod sigur „arta nu poate progresa dacă este obligată să rămînă la formele tradiţionale".

în prealabil, cei trei judecători l-au audiat pe Morris L. Ernst, reprezentantul editurii *Random House,* Inc. care a publicat ediţia americană a lucrării, şi care a a-preciat cartea drept „o mare operă de proză" şi pe autorul ei drept „un grandios geniu".

Conboy a susţinut că volumul este indiscutabil obscen si imoral şi că judecătorul Woolsey a greşit dîndu-i autorizaţia de difuzare, acum un an la Tribunalul districtual al Statelor Unite.

„Nici un om cu raţiune, aplicînd prevederile legii, nu ar ajunge la o altă concluzie decît că *Ulysses e o* carte obscenă", a declarat Conboy în faţa Tribunalului. „Aplicînd normele de obscenitate stabilite de către Tribunalele Federale unor numeroase pasaje pline de un conţinut izbitor de obscen în care această carte abundă, nu poate fi nici o îndoială că Tribunalul districtual a greşit în afirmaţia sa că *Ulysses* nu este o carte obscenă".

O listă de referiri la anumite părţi ale volumului, alese ca fiind deosebit de obscene după părerea guver-

nului, a fost anexată dosarului. Acvste pasaje erau a-ceîeasi cu cele pe care guvernul le-a citat în toate dosarele similare, începînd cu martie 1918, cînd Margaret Anderson a tipărit pentru prima dată *Ulysses* în revista sa „The Little Review".

Judecătorul Woolsey a susţinut că volumul nu a fost scris cu intenţia de a se folosi de obscenităţi si că nu tinde nicăieri să fie un afrodisiac. Tribunalul a recunoscut că *Ulysses* nu e o carte uşor de citit sau de înţeles şi că trebuie privită dintr-o perspectivă adecvată şi nu avînd în minte pe imitatorii lui Joyce.

Către GEORGE JOYCE 13 august 1934

Grand Hotel Britannique, Spa, Bolgique

Caro figliolo,

Ci e stato una lieve ricaduta di Lucia mă passerâ presto. Pero credo che un'intervista personale col Forel, coi dottori e colle infermiere ormai s'impone prima di combinare un programma per l'inverno. Dunque gli scrissi in questo tempo e se egli non va in vacanza passeremo per Basilea a Ginevra prima di entrare di nuova a Pa-rigi. Ad ogni modo Lucia restera dove si trova fino al vostro ritorno come te Io promisi.

Ho avuto una risposta dai Sig. Pugh a Dublino. E fra qualche settimana spero avere una serie di 6 fotografie genuine che si posisono sostituire alle fotografie at-tuali. Matisse mi ha telefonate stamane da Parigi per avere cerţi dettagli. Gliene diedi e devo incontrarlo a Parigi fra 5 settimane. Incoraggiati dai esito delle cose in America (ohibo ! 18 anni di lotta, vittoria finale ed... ii dollaro perde 50% del suo valore all'estero) gli editori inglesi si sono decişi a far stampare e pubblicare quanto prima una prima e-clizione di 1000 a 100 firmati a 30-e 3 ghinee resp'., poi in '35 3COO a 15 scellini ed in '36 edizione illimitata a 8'/9 scellini.

Qui termino la prima partita della mia lettera dove si tratta di sbarazzare ii terreruo delle faccende piu materiali e continuero domattina. Ti abbracio,

BABBO[l]

Către CAROLA GIEDION-WELCKER

2 septembrie 1934

Hotel Richemond, Geneve

Stimată d-nă Giedion,

Sperăm că v-aţi însănătoşit după accidentul suferit. Cîncl credeţi că vă veţi întoarce la Ziirich sau

sînteţi oricum acolo ? Aş dori să vă vedem ca să discutăm cu dvs. marea noastră problemă. După 7 luni de clinică, am gă-sit-o pe Lucia pe pragul prăbuşirii. Disperare totală. După tot acest timp, doctorul spune că nu poate formula nici un diagnostic, în acest caz ei sînt neputincioşi. Singurul reazem pe care ea îl are în viaţă e afecţiunea pen-

[1] Dragă fiule.
Lucia a avut o uşoară reşută dar o să-si revină curând. Totuşi, cred că acum se impune să am o întrevedere cu Forel, cu doctorii şi cu infirmierele înainte de a face vreun plan pentru iarnă. Aşa că i-am scris recent si dacă [Forel] nu pleacă în vacanţă vom merge la Geneva prin Basel înainte de a reveni la Paris, în orice caz Lucia va rămîne unde e, aşa cum ţi-am promis, pînă la reîntoarcerea voastră.
D-l Pugh din Dublin mi-a răspuns. Şi în cîteva săptămîni sper să am un set de 6 fotografii autentice care pot înlocui fotografiile de acum Matisse mi-a telefonat azi-dimneaţă din Paris, cerîndu-mi unele detalii. I le-am dat si urmează să-l întîlnesc la Paris de azi în cinci săptămîni.
încurajaţi de rezultatul lucrurilor din America (oh ! 18 ani de luptă, victorie finală şi... dolarul pierde în străinătate 50% din valoarea lui) editorii englezi s-au hotărît să tipărească si să publice cît de curînd o primă ediţie de 1000 de exemplare şi 100 iscălite la 30 de şilingi şi respectiv la 3 guinee[1], apoi în '35 3000 de exemplare la 15 şilingi şi în '36 o ediţie nelimitată la 8 1/2 şilingi exemplarul.
Aici termin prima parte a scrisorii mele în care e vorba de curăţirea terenului de problemele cele mai importante şi voi continua mîine.
Te îmbrăţişez, TATA (it).

tru noi. E sub observaţie, adică, ferestrele ei au gratii, şi este *surveillee* în permanenţă. Dar am sentimentul că dacă rămîne acolo, pur şi simplu se va stinge. Sîntem singuri aici, fără să cunoaştem un suflet. Bune urări a-mîndurora. Sincer, al dvs.,

JAMES JOYCE

Către GEORGE JOYCE 29 octombrie 1934

Caro Giorgio,

Carlton Elite Hotel, Zurich

I noştri piani sono come i voştri sempre nell'aria. Jung mi disse giorni fa mediante ii suo a'ssistente che ha visto Lucia di nuovo dopo un mese ed e molto incerto sul da farsi. Disse : ii padre deve capire che intervenro se lui Io desidera mă che un intervento psicoanalitico in questo caso particolare e molto difficile e potrebbe an-che cagionare un peggioramiento definitivo. Desidera ve-dermi mercoledi. Questo appunto e sempre stato ii părere del padre sopradetto. Jung pertsonalmente fece una buona impressione su me. Credo che abbia avuto molti successi con altri casi. Or ora ii dott. Brunner mi tele-fono che Lvicia era[1] benissimo, e stata fuori oggi in automobile e giocava al bigliardo. Speriamo continui cosi.

Ti abbracio, BABBO i

[1] Dragă Giorgio, Planurile noastre, ca si ale voastre sînt ca de obicei în aer. Jung mi-a spus printr-un asistent al său că a văzut-o din nou pe Lucia, după o lună, şi e foarte nesigur ce e de făcut. El a spus : tatăl trebuie să înţeleagă că voi interveni dacă o doreşte, dar că o intervenţie psihanalitică în acest caz particular e foarte dificilă si ar putea cauza o înrăutăţire definitivă. Vrea să mă vadă miercuri. Aceasta a fost de fapt întotdeauna părerea susmenţionatului tată. Jung personal mi-a făcut o bună impresie. Cred că a avut multe succese cu alte cazuri. Şi chiar acuma d-rul Brunner mi-a telefonat că Lucia se simte foarte bine şi că a fost azi la plimbare cu automobilul şi a jucat biliard. Să sperăm că va continua la fel.
Te îmbrăţişez, TATA (it).

Către HARRIET SHAW WEAVER 17 **decembrie 1934**

Carlton Elite Hotel, Zurich

Stimată d-ră Weaver,

Mai întîi raportul către M.St.M. Linişte pe frontul de vest. în ciuda presiunii gloatei puritane irlandezo-catolice din S.U.A., Procurorul general nu va risca o a treia în-frîngere legală în faţa Curţii Supreme. Am cîştigat prin absenţă si lucrul a luat sfîrşit. Următorul, vă rog.

Au trebuit 18 ani ca să ajung aici, dar presupun în. ciuda lui McAlmon că *hoc erai in vobis...* Dumnezeu ştie ce încurcături mă mai aşteaptă. Dar, o ! plictiseala de a lupta din nou cu un adversar oare nu ştie niciodată cînd e înfrînt si întotdeauna este...

Nu cred că aveţi idee în ce situaţie sînt. încerc să lucrez... Sînt îndemnat să plec dar e foarte riscant. Sugestia e să mă dau deoparte şi ca Jung sau altcineva să ia legătura cu Lucia. Am făcut-o timp de 7 luni... Rezultatul, aproape ireparabil. Lucia nu are încredere în nimeni în afară de mine

si crede că nimeni nu înţelege nici un cuvînt din ce spune. Dar ea profită de asemeni de caracterul meu îngăduitor...
Cum să acţionez în acest caz ?

1935

Către GIORGIO si HELEN JOYCE 5 februarie 1935
„La Residence" 41 Avenue Pierre l^{er} Serbie, Paris

Dragă Giorgio şi Helen,
Vă mulţumesc pentru telegrama trimisă şi pentru celelalte mesaje. Obosiţi după sosire, n-am putut face prea multe, ca de obicei. După-amiază la ora 3, Gilbert a ţinut o conferinţă despre mine la Sorbonna pentru Institu-
303
tul Britanic şi a pus şi 2 discuri. Nora, Lucia si Eileen erau de faţă şi spun că a mers foarte bine. Am primit telegrame din partea lui Hiller, Cohn, Prince Noridett, prof. Fleiner (rectorul Universităţii din Ziirich), familia Giedion, d-ra Weaver, Bridges, Ruggieri. Nici d-ra Beach, nici d-ra Monnier n-au trimis nimic, deşi prima a fost la conferinţă chiar în primele rînduri. Seara am luat masa cu toţii la Fouquet cu familiile Jolas, Gilbert si Leon. M-am simţit foarte singur fără voi doi, dar de data aceasta cel puţin Lucia era cu noi. Toţi spuneau că a-rată mult mai bine. Nu vă faceţi griji din pricina anomaliei sanguine în cazul ei. Naeggeli spune că va ceda de la sine. E foarte neobişnuită, dar nu-j nici primejdioasă şi nici simptomatică. Eileen rămîne aici pentru cîteva săp-tămîni şi amândouă se (înţeleg foarte bine. D-ra Weaver a invitat-o pe Lucia la Londra şi poate ar călători înapoi cu Eileen. De asemeni s-ar putea să se ducă în vacanţă în Irlanda, la primăvară. Marea primejdie a trecut oricum, dar doctorii n-au nimic de-a face cu asta...

Către GIORGIO şi HELEN 19 februarie 1935
JOYCE
7 rue Edmond Valentin, Paris

Dragă G. şi H. : Am trimis în rue Claire cărţile voastre şi ediţiile originale într-o cutie marcată B. O. şi voi lăsa cheia la avocatul vostru. Portretele au fost restaurate, al tatălui meu lăcuit si toate au fost asigurate. Voi avea grijă de aceasta.
Lucia s-a dus la Londra, întrucît Parisul era pentru ea prea plin de amintiri neplăcute şi de asemeni ca să-l vadă pe Beckett. L-a văzut de cîteva ori şi au luat masa împreună. Mai muHe pe curînd, cum grăieşte Willy Shakespeare. Eileen o însoţeşte, deoarece şi-a luat un concediu nelimitat de la Agenţia pentru cursele de cai din Dublin. Eu îi plătesc salariul. Amîndouă stau lîngă d-ra Weaver la Ascot Hotel, York Street-Baker Street.
304
Soupault tocmai mi-a telefonat. Urmează să-l văd mîine la 5 p. m. El spune că vă distraţi de minune dar mise pare că deşi faceţi tot ce puteţi trebuie să luptaţi tot timpul cu greutăţi şi cu oameni stupizi. Nu descurajaţi.
A propos de vînzarea de către S. B. a manuscrisului meu (de care oficial *încă* nu ştiu nimic), sînt informat pe cale ziaristică că zvonul care circulă pe aici e că ea, prin generosul sacrificiu al cedării către mine a tuturor drepturilor ei asupra lui *U,* s-a resemnat să trăiască în-tr-o sărăcie lucie. Slăbiciune, numele tău e femeia.

Către HARRIET SHAW WEAVER 7 aprilie 1935
7 rue Edmond Valentin, Paris 7e

Stimată d-ră Weaver,
Ar fi trebuit să vă mulţumesc mai de mult pentru amabilitatea şi ospitalitatea dvs. arătate fiicei mele. O fac acum. Mă bucur să aflu că v-aţi întors la Londra înviorată după călătorie... In scrisoarea dvs. vă mărturisiţi o mare simpatie pentru sora mea. Probabil că Lucia, ne-fiind crescută ca o sclavă şi neavînd înclinaţii politice de nici un fel, v-a făcut o foarte proastă impresie si fără îndoială că ea nu ştie să flateze...
Cum se vor termina toate acestea nu ştiu. Ştirile din America sînt de asemeni proaste, deşi nu în acelaşi fel. Americanii, după cît se pare, nu pot în prezent nici măcar să plătească (ei nu mă plătesc oricum), aşa că de ce să te dezonorezi ducîndu-te acolo.
Acum cîtva timp v-aţi arătat o mare admiraţie pentru tînărul Brit cu ochi strălucitori (mi-l închipui), editorul meu englez, care n-a trezit altceva în păcătosul meu suflet celtic decît o

suspiciune sardonică. Ei bine, a început să tipărească acum cinci luni *Ulysses* si nu pare să fi făcut nici un progres. Fără îndoială că prăpăditul ăsta face tot ce poate...

305

Acum cîteva zile am primit un mesaj de la d-ra Mon-nier întrebîndu-mă „dacă am vreo obiecţie". I-am spus să meargă înainte. Cinstit vorbind, îmi displace că se pune în vînzare primul manuscris al *Portretului,* cam 1000 de pagini. Şi ce pleavă e !...

Poate că voi supravieţui si poate că nebunia delirantă pe care o scriu va supravieţui şi poate că e foarte amuzantă. Un lucru e sigur, totuşi. *J e suiş bien triste* [1].

Către FRANK BUDGEN 15 aprilie 1935

7 rue Edmond Valentin, Paris 7[e]

Dragă Budgen,

Te rog să-mi scrii cu întoarcerea curierului dacă numele boxerilor Jack Sharkey si Jimmy Wilde, menţionate spre sfîrşitul fragmentului, sînt corecte. Şi fiindcă veni vorba, trimite înapoi corectura şi nu o arăta nimănui.

lartă-mi dispoziţia mai puţin sociabilă. Tensiunea e groaznică. Acum cîteva zile, de pildă, am primit 3 scrisori expres si o telegramă. Lui Curran, după cît se pare, i s-a făcut frică -.

O la la !

Sincer, al d-tale, JAMES JOYCE

Către LUCIA JOYCE 27 aprilie 1935

7 rue Edmond Valentin, Paris

Dragă Lucia,

îţi trimit alăturat încă 2 lire sterline. Sper că ai primit volumele lui Tolstoi. După părerea mea, Cit pă-*mînt îi trebuie unui om* e cea mai de seamă povestire pe care o cunoaşte literatura lumii, îmi plăcea foarte

[1] Sînt foarte trist (fr.).

[2] Joyce îl rugase pe C. P. Curran să aibă grijă de Lucia care era în Irlanda.

306

mult *Stăplni si servitori* în ciuda faptului că are şi ceva propagandă în ea.

Noi ne simţim binişor, si sperăm că şi tu o duci mai bine cu sănătatea. Nu te lăsa pradă melancoliei, într-o bună zi totul se va schimba pentru tine. Şi mai curînd decît ai putea crede. Scrie-mi dacă ai nevoie de ceva, adică haine etc. pentru anotimpul care vine. Poetul Byron a scris două versuri potrivite :

Engleza iarnă în iulie sfîrşeşte Ca'n august să înceapă iar.

Aşteptăm scrisorile tale şi ne gîndim foarte mult la tine, sperînd că şederea ta acolo îţi face -bine.

Către GIORGIO şi HELEN JOYCE 27 aprilie 1935

7 rue Edmond Valentin, Paris 7e

Dragă Helen,

Azi-noapte am trimis o scurtă scrisoare lui Giorgio şi aceste cîteva rînduri sînt pentru tine. Ored că amîndouă scrisorile vor călători cu un vas care va rătăci pe mare două săptămîni. Dar după cît se pare, nici un vas rapid nu pleacă înainte de 2 mai.

îmi pare rău că o duceţi atit de prost pe-acolo. Şi de asemeni că ziua voastră de naştere a foist o poveste atît de sumbră. Ei, ei ! Mine teamă că scrisorile mele provoacă veselie în cercul familiei. Scrisorile care ajung la mine de la voi îmi provoacă zîmbete spăimoase pe obraz. Din felul în care ai scris ultima dată nu e limpede cine are cîrje, tatăl tău sau Giorgio. Dar sper că acum cîrjele au fost puse deoparte.

Mă bucur că Lucia i-a scris lui Giorgio. Dacă a trimis scrisoarea via Hitlerland, probabil e din cauză că a înţeles greşit adresa. Iţi dai seama, dragă noră, cît e de greu pentru un european să-si amintească o adresă cum e 1689 North West 886th Street, etajul 72, camera 10.896 ? Ne dăm toată biata noastră silinţă din lumea veche. Dar e *îngrozitor* de greu.

307

Mi s-a poruncit să te informez asupra următorului lucru, deşi am senzaţia că mi-am băgat frumosul meu cap grecesc într-un uriaş stup de albine. Cheltuielile mutării lucrurilor şi bunurilor voastre (să nu mă baţi, te rog, te rog lasă umbrela aceea !) au fost plătite de d-na Eugene Jolas. Aşa că soţia mea crede că acest lucru ar trebui lămurit cît mai curînd.

Ai ! Ai ! Ai !
Către HARRIET SHAW WEAVER l mai 1935
7 rue Edmond Valentin, Paris 7e
Stimată d-ră Weaver,
Nu ştiu dacă scrisoarea aceasta va fi foarte lizibilă. Azi-dimineaţă pe stradă m-am pomenit că vederea îmi este foarte înceţoşată. Am făcut corecturi ieri vreme de vreo 6 ore, deoarece nu vreau să chinui mereu familia Jolas.
Lucrurile mărunte mai întîi. Nu pot, sau mai degrabă Leon nu poate să scoată nici un ban de la editorul olandez care ne datorează Luciei şi mie 40000 franci... Cît priveşte ilustraţiile pentru ediţia din S.U.A., sînt ale dvs. în vecii vecilor, amin. Dacă ar fi fote t semnate L. J. în loc de H. M., oamenii ar fi avut altceva de spus. îmi dau seama cu multă durere că Lucia nu are nici un viitor, dar acest lucru nu mă împiedică să văd diferenţa între ceea ce e frumos si. bine făcut şi ceea ce e urît şi inform. Ca de obicei sînt singur, în minoritate...
Vă scriu această scrisoare deoarece Leon îmi spune că aţi fost atît de amabilă să-l sunaţi aseară, ca să vă spună ce ştiri are de la mine. Dorm buştean, mănânc ca un lup şi oamenii zic că am *une mine superbe.* Dar dacă ar putea privi înlăuntrul maşinăriei, ar folosi alte cuvinte. Mă simt ca un animal care a încasat patru lovituri zdrobitoare de ciocan în creştetul capului. Totuşi în scrisorile mele către copiii mei si către nora mea folosesc un ton de aproape veselă iresponsabilitate...
Şi deşi sînt bucuros într-un fel că Lucia e departe de primejdiile Parisului şi mai ales ale Londrei, fiecare so-

nerie la uşă îmi dă un şoc electric, fiindcă nu ştiu niciodată ce-mi poate aduce factorul posta] sau băiatul cu telegrame. Şi dacă veştile sînt proaste, toată vina cade asupra mea.
Atîta vreme cît a fdst în apropierea mea, am avut sentimentul că o pot controla — şi pe mine însumi. Şi de fapt am putut. Dar acum, deşi am credinciosul sprijin al soţiei mele şi prietenia sinceră a lui Leon şi a altor cîtorva persoane de pe aici, ca să nu mai vorbesc de propria dvs. răbdare şi simpatie, sînt momente şi ore cînd inima mea e plină de furie şi disperare, furia si disperarea unui orb.
Nu pot fi chiar atît de nebun, incit să inventez toate aceste lucruri. Dar nu mai pot controla lucrurile. Din multe locuri aflu că am şi avut o proastă influenţă asupra copiilor mei. Dar ce fac ei departe de această proastă influenţă ? Pe de altă parte, la ce pot, în chip cinstit, să le cer să revină ? Parisul, asemeni mie, e o mîndră ruină sau, dacă vreţi, un petrecăreţ decăzut. Şi oricînd deschid radioul, aud vreun politician britanic care îndrugă tîmpenii sau pe vărul lui german care strigă şi urlă ca un nebun. Poate că Irlanda şi S.U.A. sînt locurile sigure.
Deviza de sub blazonul meu este totuşi *Mors aut honora-bilis vita* [1]...
Către CONSTANTINE P. CURRA.N 10 august 1935
7 rue Edmond Valentin, Paris 7
Dragă Curran,
Am aflat că vei pleca în vacanţă în 17. E vreo speranţă să treci prin Paris ? Dacă da, spune-mi la ce dată şi voi fi aici. Aş dori foarte mult să te văd. Nu pot include într-o scrisoare ce vreau să spun. Lucia a făcut pînă acum 8 sau 9 injecţii. Sînt neplăcute dar doctorul speră să o vindece. Deşi acest lucru e cel mai important, nu e totuşi ceea ce vreau să spun. Socotesc că dacă există
[1] O viată onorabilă sau moartea.

vreo persoană din Irlanda capabilă să înţeleagă de ce sînt din nou singur şi izolat în opinia mea despre Lucia... acea persoană poţi fi numai d-ta.
Alăturat îţi trimit un deviz estimativ al costului tipăririi poemului lui Chaucer *A.B.C.,* închinat Madonei, cu iniţialele ei. Reproducerea lor nu poate fi făcută decît în Franţa. După cum probabil ştii, *A.B.C. a* fost tradus de Chaucer din franceza în care fusese scris de Guil-laume de Guillerville, un călugăr din l'Abbaye de Cha-llis. Prietenul meu, Louis Gillet, de la „Revue des Deux Mondes" şi un nepot al lui Rene Doumic, este în prezent custode al acestei Abbaye (acum un monument naţional) si a soris o prefaţă... Bref, n-ai putea scrie editorilor tăi din Londra, Sheed

and Ward, să vezi dacă n-ar putea încerca treaba asta cu Obelisk Press ? Costul ar fi cu 12 şi 1/2% mai mic, deoarece Chaucer a folosit 23 nu 26 de litere, ceea ce înseamnă că frumosul „U" al Luciei nu va apărea.

Sper că d-ta şi d-na si d-ra Ourran sînteţi bine. Cu toţii aţi arătat cea mai mar.e bunăvoinţă Luciei şi soţia mea şi cu mine şi fratele ei vă sîntem profund recu-
născători.

Către GEORGE JOYCE 13 august 1935
(Paris)

Caro Giorgio,

Se tu avessi veduto Io stato di Lucia dopo 7 mesd di reclusione a Nyon non mi daresti ii consiglio di rimet-terla in un institute simile. Lo faro quando o se ogni altra via sară chiusa. Niente di grave e successo in Irlanda. Tutti coloro che videro Lucia la sono d'accordo ch'era piu forte e meno infelice. Mă viveva come una zingara nello squalore. Tutto cio era nota ad Eileen e le altre due ed alia Signorina Weaver e tutte di concerte me Io ce-larano !

Lucia sta per ora colla Weaver (ho dovuto intervenire

molto energicamente ieri prdsso di quest'ultima per tron-care un'altra corrispondenza con Eileen), ha avuto finoro 10 inezioni, e si e rimessa a disegnare spontaneamente. îl medico afferma che guarirâ. Avrâ ricadute, dice, mă di piu brevi e di piu raramente.

So che ii tuo consiglio e detlato dall'affezione per noi. Mă sento in me che la cosa va meglio ora. No, no. Tutto non e sciolto. Tantissime cose a tuttitreissimi.

Ti abbracio, ; BABBO»

1936

Către W. B. YEATS 18 mai 1936
7 rue Edmond Valentin, Paris 7e

Dragă Yeats,

Am fost încîntat să primesc scrisoarea d-tale si să aflu că eşti mult mai bine. Să trăieşti, să înfloreşti !

Da, am trimis totul, fie pe adresa d-tale din Merrion Square, fie pe adresa lui Abbey Theatre şi-mi pare foarte rău că telegrama pe care ţi-am trimis-o la cea de a şap-

[1] Dragă Giorgio, Dacă ai fi văzut starea în care era Lucia după şapte luni de izolare la Nyon, nu m-ai sfătui să o internez într-o instituţie similară. O voi face cînd si numai dacă orice altă posibilitate va fi exclusă. Toţi cei caro au vă/ut-o pe Lucia acolo sînt de acord că arăta mai biine si era mai puţin nefericită. Dar trăia ca o ţigancă în mizerie. Toate astea erau cunoscute lui Eileen şi celorlalte două si d-rei Weaver şi toate se înţeleseseră să mi le-ascundă !

Lucia stă acuma cu Weaver (a trebuit să intervin ieri cu energie pe lingă aceasta ca să înceteze orice altă corespondenţă cu Eileen) si a făcut pînă acum 10 injecţii, si s-a apucat singură să deseneze. Doctorul spune că se va face bine. Va avea resute, spune, dar din ce în ce mai scurte şi din ce în ce mai rar.

Ştiu că sfatul tău a fost dictat de afecţiunea pentru noi. Dar simt că lucrurile merg acum mai bine. Nu, nu. Nu e totul pierdut. Cele mai bune urări vouă, tuturor. Te îmbrăţişez, TATA (it.).

tezecea aniversare a zilei d-tale de naştere nu ţi-a parvenit, ceea ce eu, mai ales, eu, nu aş fi vrut să se întîmple în acea zi. Telegrama trebuie să fi fost predată cuiva. Altfel poşta franceză mi-ar fi înapoiat-o.

Dacă d-na Yeats ar desface primele pagini ale lui *U-Ivsses* al d-tale şi mi le-ar trimite, le voi semna cu mare plăcere. Adică atunci cînd te întorci la Dublin. Sincer, al d-tale,

JAMES JOYCE Către T. S. ELIOT 3 iunie 1936
7 rue Edmond Valentin, Paris *l*[s]

Dragă Eliot,

Voi fi bucuros să te văd din nou după atâta vreme, dar sper că ne vei face plăcerea de a lua masa cu noi.

Am rămas în urmă cu corespondenţa. Fiica mea a îost într-adevăr foarte bolnavă în ultimele şase luni şi cu patru zile în urmă fiul meu a trebuit si el să facă o operaţie extrem de delicată. Acum îi merge mai bine.

Desigur, Leon va efectua munca[1], dar spune că a-cum nu e acelaşi lucru ca în ianuarie, cînd textul, cu adăugiri şi aranjamente, îi era foarte proaspăt în minte. Sincer, al d-tale,
JAMES JOYCE
Către HARRIET SHAW WEAVER 9 iunie 1936
7 rue Edmond Valentin, Paris *1[B]*
Stimată d-ră Weaver,
Fratele meu, expulzat din Italia, trebuie să sosească aici în 16 crt. cu sau fără soţia si buldogul său. Fiul meu trebuie să stea în pat sau pe sofa 4 sau 5 luni după o operaţie la gît.
Cred că pot acoperi cea mai mare parte a cheltuielilor publicării alfabetului fiicei mele. Nu am intenţia de a o convinge că e un Cezanne. Vreau ca în a 29-a zi de naştere să poată vedea ceva care să o convingă că întregul ei trecut nu a fost un eşec. Motivul pentru care încerc
[1] Lectura corecturilor la *Finnegans Wake.*

mereu, prin toate mijloacele, să găsesc o soluţie pentru cazul ei (boala poate veni oricând aşa cum s-a întîmplat şi cu ochii mei), e să nu o las să creadă că o aşteaptă şi un viitor pustiu. Sînt conştient că toată lumea mă învinovăţeşte că sacrific bani preţioşi într-o mare măsură pentru un asemenea scop cînd lucrul ar putea fi făcut atît de ieftin şi liniştit închizînd-o într-o închisoare mentală economică pentru tot restul vieţii ei.
Nu voi face asta atîta vreme cît văd că există o singură şansă şi speranţă de însănătoşire pentru ea, nici nu o voi învinovăţi şi nici nu o voi pedepsi pentru marea crimă pe care a săvîrsit-o fiind o victimă a uneia din cele mai insesizabile boli cunoscute oamenilor si necunoscute medicinii. Şi îmi imaginez că dacă aţi fi acolo unde este ea şi aţi simţi ce trebuie să simtă ea, aţi avea o anume speranţă dacă aţi şti că nu sînteţi nici abandonată si nici uitată.
O maladie misterioasă s-a insinuat în viaţa celor doi copii ai mei (doctorii sînt înclinaţi să-i caute originea în şederea noastră în Elveţia, în timpul războiului) si dacă n-au reuşit să facă nimic pentru ei, boala este pricina, nu ei. Cazul fiicei mele e, de departe, mai grav, deşi curn a reuşit fiul meu să facă tot ce a făcut cu glasul lui în S.U.A., în halul în care era (adeseori nu putea ridica un pahar de pe masă si cu atît mai puţin să-si controleze coardele vocale), e si apta un mister pentru mine...
Cu cele mai bune urări, sincer, al d-tale,
JAMES JOYCE
Către d-na BARNACLE 15 octombrie 1936
7 rue Edmond Valentin, Paris 7 e
Dragă d-nă Barnacle,
Am scris prietenului meu, d-l Curran, duminica trecută şi nu am primit încă nici un răspuns. I-am scris foarte pe larg, aşa că probabil face cercetări[L]. De îndată ce voi avea ştiri de la el îţi voi scrie. Intre timp îţi
[1] D-na Barnacle, soacra lui Joyce, rămăsese moştenitoarea, la moartea lui Michael Healy, unchiul Norei, a bunurilor sau averii lăsate de defunct. Pentru a rezolva această succesiune, ea a cerut ajutorul lui Joyce, care i-a scris lui C. P. Curran.

trimit o carte ilustrată de Lucia, pe care sper că vei fi bucuroasă să o ai, ca o dovadă a delicatului talent al nepoatei d-tale. îţi mulţumesc d-tale şi lui Kathleen pentru felicitările adresate cu prilejul publicării lui *Ulysses* în Anglia, după lupta mea de douăzeci de ani. Este, aş putea adăuga, singurul cuvînt de felicitare care mi-a parvenit din partea vreunui irlandez de acasă sau din străinătate.
1937
Către VICONTELE CARLOW ' 18 februarie 1937
7 rue Edmond Valentin, Paris 7[e]
Stimate Lord Carlow,
Corecturile au fost citite de mai multe zile. Nu le-am trimis la Miinchen deoarece mă gîndeam că veţi fi la Londra între 15 şi 18. Unde să le trimit acum ? Sper că oriunde aţi fi, sînteţi arnîndoi bine, în ciuda vremii a-cesteia oribile. Bucata mea despre căpitanul norvegian şi croitorul a fost înecată în inundaţiile din Ohio („transi-tion" fiind tipărit de această dată în Cincinatti), dar a fost reculeasă şi cred că acum i-au dat un al doilea *bon ă tirer* -. Sincer al dvs.,

JAMES JOYCE
Către GEORGE JOYCE 11 aprilie 1937, duminică
Carlton Elite Hotel, Ziirich
Caro Giorgio,
Ho visto Vogt finalmente. Trovo la mia vista molto migliorata ii foro che pratico nell'occhio sinistre aggran-dito. S'allargherâ, dice, ancora e fra due anni propone di fare un altro taglio. Vorrei vedere meglio. Mi ha cambiato
[1] Vicontele Carlow (George Lionel Seymour), editor, proprietarul editurii .,Corvinus Press" din Londra, a publicat o secţiune din *Finnegans Wake,* publicată anterior în „transition".
'- Bun de tipar (fr.).
314
le lenţi (3 punţi diottrici) e vuol tenermi in osservazione per saper ise m'abituo bene ai nuovi occhiali. Li ho messi oggi. E un po'strano mă vedo gia meglio. L'occhio destro - *nichtsehtum,* un po peggiorato in durezza della cris-tallina verso ii naso. Si mă minacciavt[1] una di quelîe brevi vampate che mi vengono di quando in quando. II clima qui e matto da legare. Infatti la vampata ci fu un'ara dopo aver visto Vogt. Mă presi aspirina e feci delle compresse calde e oggi va molto meglio.
In questo momento pero e venuto un dispaccio da Stannie e Nellie dai pressi di Verona. Sono giâ in viaggio ed arrivano a Zurigo stasera alle 9. Ho trovato o quasi un potsto per loro (essa pure mă dovrebbero stare nel colle-gio convitto stesso) e questa brusca partenza puo signi-ficare tante cose. Ad ogni modo tutti sono d' accordo che S. non troverâ mai un posto qui senza prima presentarsi in persona.
Spero che state tutti bene. Ti abbracio,
BABBO!
[1] Dragă Giorgio, în cele din urmă l-am văzut pe Vogt. A găsit că vederea mea e mult îmbunătăţită, incizia pe care a fă-cut-o în oohiul sting fiind lărgită. Spune că se va mai lărgi şi propune ea după doi ani să facă o altă incizie. Aş vrea să văd mai bine. Mi-a schimbat lentilele (3 dioptrii) si vrea să mă ţină sub observaţie ca să-şi dea seama dacă mă obişnuiesc cu ochelarii noi. I-am pus azi. E puţin cam ciudat, dar am început să văd mai bine. Starea ochiului drept — *nichtsehtum* * — s-a cam înrăutăţit, cristalinul întărindu-se înspre nas. Da, dar mă ameninţă cu una din acele scurte senzaţii de arsură pe care le am din cînd în cînd. Vremea e aici înnebunitoare. De fapt, arsura am simţit-o la un ceas după ce l-am văzut pe Vogt. Dar am luat aspirină şi am pus comprese calde şi azi îmi merge mult mai bine.
în acest moment a sosit o scrisoare de la Stannie şi Nellie, expediată de lîngă Verona. Ei sînt pe drum şi sosesc la Zurich astă-seară la ora 9. Le-am găsit sau aproape că le-am găsit o locuinţă (deşi ei vor trebui să stea în gazdă la colegiu) şi a-ceastă plecare subită ** poate însemna multe lucruri, în orice caz toţi sînt de acord că S. nu va găsi niciodată un post aici fără a se prezenta în persoană.
Sper că toţi sînteţi bine. Te îmbrăţişez, TATA (it).
315
Către VICONTELE CARLOW 9 mai 1937
7 rue Edmond Valentin, Paris, *7[e]*
Stimate Lord Carlow,
Cum îl cheamă pe prietenul dvs. de la BBC şi la ce departament e şef ? Aţi putea, cumva, să-mi daţi o scri-isoare către el, ca Giorgio, fiul meu, să poată da o probă de voce la Londra. Ar putea să plece acolo cam către sfîrşitul lunii iunie, probabil, cînd şi dacă viaţa va deveni ceva mai normală. Faber and Faber mi-au trimis o grămadă de corecturi ale lui *Work in Progress* si întrucît tipografia lor e aproape de d-ra „Storiella" [i], aţi putea trimite prietenului meu T. S. Eliot, de la această editură, o listă a celor cîteva corecturi si adăugiri făcute în text, ei fiind foarte grijulii să nu uite acea minunată monosilabă marginală „Sic".
întrucît nu cunosc noua dvs. adresă, vă trimit scrisoarea aceasta la vechea adresă, „transition" înoată încă vitejeşte peste şapte mări, un val pe săptămână. Sincer, al dvs.,
JAMES JOYCE
Către D AVID FLEISCHM A.N [2] 8 august *W* i?
7 rue Edmond Valentin, Paris, *l[e]*
Dragă David,
Dacă mama ta a avut ştiri mai liniştitoare din New York şi dacă în această căldură care dogoreşte, ai găsi pe seară un ceas mai răcoros datorită unei *imber sero-*

* *nichtsehtum* — joc de cuvinte cu expresiile germane *nichts zu tun* (nu-i nimic de făcut) şi *nicht sehen* (a nu vedea).
** Stanislaus Joycc a fost nevoit să plece din Italia, întrucît autorităţile fasciste i-au interzis să mai predea la universitatea comercială din Triest şi la orice altă şcoală italiană.
[1] Corvinus Press a publicat un fragment din *Finnegans Wake,* preluat din „transition", nr. *23,* sub titlul : *Storiella as She îs Syung.*
[2] Fiul lui Helen Joyce dintr-o primă căsătorie.

tinus [j], ţi-aş fi foarte îndatorat dacă ai putea să-mi faci un serviciu.
Ţi-am trimis recomandat o carte - pe care în mod sigur o vei fi citit cînd erai mic, şi probabil de mai multe ori. Am nevoie să ştiu ceva despre ea. N-am citit-o niciodată şi n-am pe nimeni care să mi-o citească şi ar lua mult timp cu atîtea cîte am eu de făcut. N-ai putea oare să-ţi împrospătezi memoria, uitîndu-te rapid prin ea si apoi să-i dictezi mamei tale (care, sper, o să-mi cumpere o grămadă de panglici noi de maşină ca să-i dichisesc maşina ei) un rezumat al acţiunii, în general, ca si cum ar fi vorba de o nouă aarte al cărei subiect ar trebui să-l povesteşti într-o recenzie. După aceea as vrea să **sublimezi** cu creionul albastru, pe margine, cele mai importante pasaje ale acţiunii şi cu creionul roşu, cuvintele sau dialogul care ar putea atrage atenţia unui european. Nu-ţi face griji că o să strici cartea. E o ediţie ieftină. Dacă mi-o poţi înapoia curînd, voi încerca să folosesc orice are legătură cu ce fac eu.
îţi mulţumesc de pe acum, dar dacă din oricare motiv nu poţi face treaba asta, nu va fi o mare pierdere.
Căldura e insuportabilă. Sper că tu, şi în special Ste-vie, vă feriţi de acest monoton gazometru, soarele.
Sincer, al tău,
JAMES JOYCE
De la PAUL LEON
către HARHIET SHA.W WEAVER
18 decembrie 1937
Stimată d-ră Weaver,
D-l Joyce mi-a dat un mare număr de pagini autografe pentru dvs. Sînt pagini adăugate, cu corecturi şi
[1] Ploaie de seară (lat.).
[2] E vorba de *Huckleborry Finn* de Mark Twain. în *Finne-gans Wake* se găsesc într-adevăr referinţe la această carte.

amplificări, la Partea a Il-a a lui *W.i.P.* Aş putea şti dacă le pot trimite la adresa dvs. obişnuită, deoarece îmi a-mintesc că într-una din ultimele dvs. scrisori spuneaţi că vă gîndiţi să vă mutaţi de acolo ?
Pe d-l Joyce îl văd mai rar, din cînd în cînd, şi numai cînd avem de lucru, în ceea ce mă priveşte, se pare că am terminat, dar e nevoie de cinci sau sase persoane să controleze corecturile, să verifice adăugirile si să citească prima corectură. Compunerea o face singur şi din cîte arn aflat, d-l Joyce lucrează zilnic pînă la cinci dimineaţa.
D-na Leon mi se alătură în a vă transmite cele mai bune urări de Crăciun. Al dvs. sincer,
PAUL LEON
1938
Către EZRA POUND 9 februarie 1938
Carlton Elite Hotel, Zurich
Dragă Pound,
în mod neaşteptat s-a produs o congestie retiniana la ochiul meu sting (singurul care mi-a rămas)[l] ca o consecinţă a lunilor de zi si (literalmente) de toată noaptea de lucru pentru a termina *W.i.P.* si a trebuit să plec din Paris si să vin aici să-l văd pe prof. Vogt. Am încetat cu scrisul si cititul, dar congestia s-a produs datorită eforturilor si s-a redus de la sine după cîteva săptămîni de
[1] Joc de cuvinte *sting* si *rămas* se spune în acelaşi fel în engleză — *left.*

odihnă si acum mi s-a permis să lucrez 2 sau 3 ore pe zi. Aşa că îi scriu lui Hauptmann [1] cu primul curier ca să-i explic si să-i mulţumesc totodată.

Nu cred că am lucrat vreodată atît de greu, chiar la *Ulysses.*
Galeotto e ii libro e chi Io scrive.[2] Tante belle cose [3], sincer, al d-tale,
JAMES JOYCE
Către CAROLA GIEDION-WELCKER 28 martie 1938
Paris
Stimată d-nă Giedion,
Vă rog să-mi scuzaţi mîzgălitura asta. Sînt încă bolnav - - nu ochii, ci gripa. De fapt am fost bolnav de cînd am plecat din Zurioh. „transition", desigur, încă nu a apărut. Vă trimit un exemplar din „Verve" ". în text sînt cîteva greşeli de tipar. Dar sînt atît de obosit încît nu le pot corecta. Păcat că n-aţi citat frazele despre Sihl şi Limmat[5] în articolul dvs. despre mine. Sînt menţionate în *Arma Livia Plurabelle.* Am primit de asemeni „Zur", mulţumiri, şi v-aş ruga să-mi trimiteţi alte două exemplare, unul pentru Giorgio, unul pentru Lucia.

[1] Joyce l-a rugat pe Pound, care stătea la Rapallo lingă Gerhart Hauptmann, să-i obţină autograful acestuia pe un exemplar din *Michael Kramer, o* piesă pe care o tradusese în tinereţe.
[2] „Galeotto e cartea si cel ce-o scrie". O modificare a unui vers din *Infernul* lui Dante : *Galeotto fu U libro e chi Io scrisse — Galeotto era cartea şi cel ce-a scris-o.*
[3] Cele mai bune urări (it.).
[4] Revistă din Paris în care a apărut un fragment din *Finne-gans Wake (A Phoenix Park Nocturne).*
[5] Sihl şi Limmat sînt două rîuri care se unesc la Zurich.

Da, aş vrea patru sau cinci din fotografiile în care stau cu spatele. Asta e portretul meu favorit. Vă mulţumesc, stimată d-nă Giedion. în sfîrsit o imagine a mea la care pot privi cu oarecare plăcere.
JAMES JOYCE
Cltrc VICONTELE CARLOW 3 iunie 1938
T rue Edmond Valentin, Parîs.
Stimate Lord Carlow,
...Sînt aproape la capătul puterilor, lucrînd literalmente zi şi noapte, dar îmi voi lua trei sau patru zile de odihnă, dacă-mi pot desprinde mintea mea aiurită de blestemata asta de carte a mea.
Am primit exemplarele lui *S.a.s.i.s.* ' si toţi cei care le-au văzut le-au admirat foarte mult. Am auzit aseară că în „Star" din Londra a apărut o foarte bună cronică despre carte. Dacă aţi văzut-o şi ştiţi şi data, vă rog să-mi scrieţi şi voi comanda două exemplare. Louis Golding[2] a fost aici şi am luat prînzul împreună. Mi-a plăcut şi mi-a părut rău că nu era liber pentru cină, deoarece, după cum ştiţi, nu-mi plac mesele de prînz.
î] voi ruga pe prietenul meu Eugene Jolas să vă trimită un exemplar din ultimul număr al lui „transition", care cuprinde un fragment din *W.i.P.* Ofer premii de 5 şilingi, 2 şilingi jumătate si *l* şiling 3 pence pentru cele mai bune trei soluţii, dar eu însumi nu concurez, deoarece nu crecl că în clipa de faţă sînt capabil să cîştig măcar al patrulea premiu de 7 pence şi jumătate.
întrucît sînteţi acum unul din editorii mei, îl voi ruga pe Paul Leon să vă trimită un exemplar din „Eu-

[1] Storiella as She îs Syung.
- Om de litere englez (1895-l958), care a publicat un studiu critic cu titlul *James Joyce în 1933.*

rope" [l]. Are un lung articol despre mine pe care nu l-am citit, dar mi s-a spus că ultimele zece pagini despre *W.i.P.* sînt foarte inteligent scrise. Gott *şei Dank* -.
Sincer al dvs., JAMES JOYCE
Către DANIEL BRODY
16 iunie 1938 Ziua lui Bloom
Pai i s
Stimate d-le Brody,
Vă mulţumesc pentru bunele dvs. urări cu prilejul a-cest"i zile pe care nu o uitaţi niciodată. Cartea mea --Ia care lucrez toată ziua ca si toată nloaptea - - va fi publicată de Faber and Faber (Londra) şi Viking Press (New York). Mă bucur să aflu că sînteţi bine, sănătos. Bucuros de asemeni să vă pot spune într-un mesaj aniversar că aseară prietenul meu de la Ministerul de externe francez, mi-a telefonat ca să-mi spună că autorizaţia de intrare în Franţa a lui H. Broch [3] a fost transmisă telegrafic la C. G. francez din Viena. încerc să obţin intrarea în America a altor două persoane şi

sper că voi reuşi.
Cu cele mai bune urări d-nei Brody şi dvs., sincer, al dvs.,
JAMES JOYCE
Către PAUL RUGGIERO 4 septembrie 1938
Hotel de la Paîx, Lausanne
Dragă Ruggiero,
Din nou trebuie să-ţi cer ajutorul. Cum începe şi cum se termină un basm sau o povestioară pentru copii în greceşte ? Ca să-ţi explic, iată, în engleză începi aşa : „a

[1] Revistă franceză în care apăruse un articol despre James Joyce (aprilie, 1938).
[2] Slavă domnului (germ.).
[3] Hermann Broch (1866-l951), romancier si critic austriac, autor şi al unui studiu critic intitulat *James Joyce und die Gegen-wart (James Joyce şi contemporaneitatea), 1936.*

fost odată ca niciodată şi tare bine era pe vremea aceea", şi termini aşa : „şi-au pus ceaiul la fiert şi au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţi".
Germanii spun : *„Es war eijimal* şi termină astfel : *„Und wenn sie nicht gestorbcn sind, so leben sie noch heute"* '.
Desigur, nu am nevoie de traducerea greacă a acestor fraze, ci ceva tipic grecesc (cu traducerea italiană dedesubt). Fiecare ţară are propriile sale exprejsii pentru acest lucru. Am terminat lunga mea carte. Slavă Domnului. Ce mai faceţi d-ta şi familia d-tale ? Sper că bine. Şi sper că aţi avut si o bună vacanţă. Vom fi în Zurich pe la sfîrsitul lui octombrie, cred, dar pentru numele lui Dumnezeu, nu aştepta pînă atunci ca să-mi trimiţi răspunsul d-tale.
Către LOUIS GILLET 8 septembrie 1938
Cher ami,
Hotel de la Paix, Lausanne
Mon long silenoe n'est pas du seulement au travail fou que m'a accable depuis bien des mois mais aussi au fait que depuis quelque temp!s nous nous voyans •— mă femme et moi -- confrontes par la possibilite d'un au,tre grave evenement dans notre familie cornmme si la pres-que tragedie de mă f iile ne suffisait pais. De cela je prefere vous parler de vivie voix etj quand nous serons tous Ies deux de netour â Paris. Pour le momeint je vous prierai de n'en parler â personne. Je ne \partege pals(le pessimisme qui m'entoure miais peut-etre je me trompe.
Quant â mă f iile, je suiş la, seule personne qu'elle voit ou qu' elle veut voir. J'y vais tous Ies dimanches apres dejeuner eit je reste la jusqu'â la n ui t J'ai eu pas mal de difficultes meme pour venir ici pour un court sejour qui n'est pas exactement de repos, oar notre voyage est un peu en rapport avec l'autre caş auquel j'ai fait allusion. Mă f iile croit que j e suiş â Vernon. chez Stuart Gilbert et j'ai du arranger un espeoe de courrier epistolaire. J'ai

[1] „A fost odată [...] şi dacă n-au muriţi, mai trăiesc si astăzi" (germ.).

une serie de oartes postales illustrees de Velrnon eit j e lui ecris deux ou trois fois par semaine, envoyant Ies cartes en enveloppes â Gilbert qui Ies reexpedie â Ivry ou elle est. Voilâ Ies circonstances allegres dans lesquelles je termine mă comedie nocturne. Ou au moins ce que ccrtains se plairaient â appeler le purgatoire... II est airrive un etrange parallele avec le caş *Ulysse* - Victor Berard. Son etude homerique est venue con-firmer mă theorie du semJitisme de l'Qdysee quand j'avais deja ecrit trois quarts du livre. Voilâ que je trouve mă theorie sur le soandinavisme de mon heros Finn MacCool (le Fingal de Macpherson, pere d'Ossian et grand pere d'Oscar) confirmee par Ies riecherches d'un savant alle-mand, Zimmer, dont j'ignorais l'oeuvre '.

[1] Dragă prietene. Lunga mea tăcere nu se datorează numai lucrului nebunesc care m-a copieşit de mai multe luni dar şi faptului că de cîtva timp ne vedem — soţia mea si cu mine — confruntaţi de eventualitatea unui alt grav eveniment în familia noastră, ca şi cum tragedia fiicei mele nu ar fi fost de-ajuns Despre acest lucru prefer să-ţi vorbesc prin viu grai şi cînd ne vom fi întors amîndoi la Paris. Pentru moment te voi ruga *să.* nu vorbeşti nimănui despre acest lucru. Nu împărtăşesc pesimismul celor care mă înconjoară, dar poate că mă înşel.
Cît despre fiica mea, sînt singura persoană pe care o vede sau pe care vrea să o vadă. Mă duc la ea în fiecare duminică după-masă şi rămîn pînă noaptea. Am avuit nu puţine dificultăţi chiar cînd a fost să venim aici pentru *o* scurtă şedere, care nu este chiar de odihnă, deoarece călătoria noastră este întrucîtva în legătură cu celălalt caz la care am făcut aluzie. Fiica mea crede că stau la Vernon, la Stuart Gilbert si a trebuit să aranjez un fel de curier

epistolar. Am o serie de cărţi poştale ilustrate de la Vernon şi-i scriu de două sau trei ori pe săptămînă, trimiţînd ilustratele în\ plic lui Gilbert care le reexpediază la Ivry unde stă ea. Iată veselele împrejurări în care termin comedia mea nocturnă. Sau, cel puţin, ceea ce unora le-ar plăcea să numească purgatoriul...
S-a produs o paralelă ciudată cu cazul Ulise — Victor Berard. Studiul său despre Homer a venit să confirme teoria mea despre semitismul Odiseii, cînd eu scrisesem trei sferturi din cartea mea. Iată că acum aflu că teoria mea despre scandina-vismul eroului meu Finn MacCool (Fingal al lui Macpherson, tatăl lui Ossian şi bunic al lui Oscar) este confirmată de cercetările unui savant german, Zimmer, a cărui operă nu o cunoşteam.
' (fr.)
323
Către EDOUARD DUJAKDIN 5 decembrie 1938
Paris
Cher maître,
Je viens de recevoir „We'll to the Woods No More". Je trouve l'editioii tout-â-fait charmante et la traduction tres reussie. J'espere que cette publication, si longtemps retardee, vous fera grand plaisir.
Permettez-moi de vous en felieiter et de reiterer l'expression de mă profon.de reconnaissance envers l'ar-tiste des *evergreen* „Lauriers".
Presentez, je vous prie, mes hommages â Madame et croyez moi, cher maître, tres cordialement votre,
JAMES JOYCE [4]
1939
Către LIVIA SVEVO 1938-l939 (l ianuarie 1939)
Parigi
Gentile Signora,
Finalmente ho finito di finire ii mio lihro. Sono giâ tre lustri che pettino e ripettino la chioma di Anna Livia. E ora che s'avanzi alia ribalta. Spero che Berenice inter-cederâ per la sua piccola consorella affinche trovi in
[1] Stimate maestre,
Am primit „We'll to the Woods No More". Găsesc că ediţia este realmente încîntătoare si traducerea foarte reuşită. Sper că această publicare, întîrziată atît de mult, vă va face o mare plăcere.
Ingăduiţi-mi să vă felicit si să-mi reînoiesc expresia profundei mele recunoştinţe faţă de artistul „Laurilor" *evergreen* [veşnic verzi].
Vă rog să transmiteţi omagiile mele Doamnei si să fiţi încredinţat că sînt, stimate maestre, cordial, al dvs., JAMES JOYCE (fr.).
324
questo vasto mondo, per la grazia delle dee, „almeno un Den Gratias qualunque [."
Buon Natale e Buon Anno a Lei ed ai Suoi.
JAMES JOYCE t
Către STANLSLAUS JOYCE 26 anrilie 1939
34 rue des Vignes, Paris XVI
Dragă Stannie,
Aceasta e noua noastră adresă. Sper că amîndoi sîn-teţi bine. Lucia e încă foarte bolnavă şi Hdlen a avut o gravă criză nervoasă. Cariera de cîntăreţ *a.* lui Giorgio este iarăşi blocată.
Cartea mea, *Finnegans Wake,* va fi publicată în 4 mai. E foarte scumpă pentru vremurile de azi : 25 de şilingi (Faber and Faber, Londra). Numai paisprezece exemplare (presă) vor fi la dispoziţia criticilor europeni. Aş vrea să trimit două în Italia. Ai putea să-mi sugerezi doi critici italieni care ar fi dispuşi să o recenzeze. Mă gândeam la Emilio Cecchi. Te rog să-mi răspunzi prin întoarcerea curierului. Sau să-i trimit un exemplar lui Benco ? Te rog să-i spui vechiului meu elev, Marcello Rogers, că i-am primit scrisoarea şi am scris astăzi prietenului său Giorgio. Nu ştiu dacă pot face multe, dar voi încerca.
JIM
P. S. Şase exemplare sînt pentru aici, cinci pentru Germania si două pentru Danemarca, cîte unul pentru Norvegia şi Olanda.
[1] Dragă doamnă, Am terminat în sfîrsit cu sfirsitul cărţii mele. Sînt trei lustre de cînd pieptăn şi răspieptăn părul lui Anna Li-via. E timpul să intre în scenă. Sper că Berenice va interveni în favoarea micei sale consore pentru a afla în această vastă luiro, prin graţia zeiţelor, „cel puţin un Deo Gratias oarecare".

Vă urez un plăcut Crăciun şi An nou, d-voastră şi familiei dvs., JAMES JOYCE (it).

325

Către SEAN O'CASEY 2ti mai 1939

34 rue des Vignes, Paris

Stimate d-le O'Casey,

Mă întreb dacă aţi şi văzut ziarul din Dublin pe care vi l-am trimis cu ciudata lui greşeală de tipar — dacă e o greşeală de tipar. Sper să poată fi profetică ţi ca într-o zi să ne putem cunoaşte. Cînd soţia mea fee va restabili după gripă, ne vom duce să vedem piesa dvs. la Theâtre de l'Oeuvre şi dacă voi vedea că-mi este atribuită mie, vă voi trimite, fireşte, programul, în orice caz, sper că veţi considera greşeala tipografului, aşa cum o fac şi eu, drept un semn fericit şi amuzant.

Cu cele mai bune urări, sincer, al dvs.,

JAMES JOYCE

De la SEAN O'CASEY 30 mai 1939

tingrith, station road, totnes devon

England

Dragul meu James Joyce,

M-am bucurat foarte mult că am primit o scrisoare de la d-ta, prin care am aflat că nu fre-ai supărat că *Finnegans Wake* a fost atribuită mie. Mintea mea este încă foarte departe de posibilitatea de a crea o asemenea carte. Aş vrea să pot spune că am această posibilitate. O citesc acum, şi deşi întîlnesc multe aluzii, cartea este cu mult deasupra înţelegerii mele. Un prieten de aici (un pictor) şi cu mine o citim ades (sau încercăm) împreună, şi eu, ca să fiu drept, sînt mai buni ca el şi-l fac de multe ori să rîdă, călăuzindu-4 în mijlocul acestor rătăciri si lumi a minunilor. E o carte uimitoare şi greu de înţeles într-un an, cu atît mai puţin într-o zi. Am avut un contact permanent cu d-ta prin *Oameni din Dublin,* prin *Portretul artistului* şi prin *Ulysses,* această mare şi uimitoare operă. Precum vezi, locuim în Devon, eu şi soţia, doi copii şi unul care trebuie să vină, aşa că nu cred că vei fi vreodată pe aproape. Dar Domnul e bun şi poate că ne vom vedea într-o bună zi. Eu sper sincer că da.

326

Nu cred că referirea a fost} o greşeală de tipar. Ştiu că eu nu sînt pe plac multora dintre cei care alcătuiesc clica literară din Dublin şi ei te urăsc (de ce, doar Domnul ştie), deci „greşeala de tipar", a fost un fel de glumă. Ei, Oxford urmează să ofere toga colorată de doctor în litere lui Wodehouse, care, spune Belloc [1], e cel mai mare scriitor de limbă engleză în viaţă. Aşa că *Finnegans Wake* va fi chiar un priveghi, cu adevărat.

Ei şi Academia lor de gunoaie [2] - - ei cu toţii şi în ciuda lor, a tuturor — o profundă plecăciune înaintea lui James Joyce. Al d-tale foarte sincer,

SEAN O'CASEY

Către T. S. ELIOT

34 rue des Vignes, Paris XVI

Dragă Eliot,

Mulţumiri pentru scrisoarea lui Curtius.

Pot să te rog să faci ceva pentru mine ?

Mai există, pentru mine, încă un exemplar nenumerotat al cărţii mele în *editian de luxe ?* Dacă nu, aş putea căpăta un exemplar numerotat ? Aş vrea să-l am în 4 mai, aşa că-ţi trimit această scrisoare prin avion. Voi trimite direct editurii un cec pentru suma pe care va trebui să o plătesc. Cartea şi factura să-mi fie trimise direct mie, nu lui Leon. De fapt, exemplarul e pentru el. Celelalte exemplare au ajuns cu bine. Am primit de asemeni şase exemplare din ediţia americană obişnuită, împreună cu ele mi-a sosit şi un exemplar al anunţului cărţii în catalogul editurii Viking Presls. Publicul american este informat că : „acţiunea cărţii se desfăşoară la Dublin şi Paris". Mulţi vor fi dezamăgiţi că nu au adăugat : „pe Riviera şi în St. Moritz".

Cu salutări prieteneşti şi mulţumiri anticipate,

J. J.

[1] Hilaire Belloc (1870-l953), poet, eseist şi romancier englez

[2] Joc de cuvinte între *letters* = litere şi *litters* — gunoi, aşternut de paie etc. (Academy of Letters — Academy of Litters).

327
De la PAUL LEON către HERBERT CORMAN (dictată de James Joyce) 6 iunie 1939
Paris
Stimate d-le Gorman,
D-] Joyce mă roagă să vă confirm telegrama personală adresată dvs. în care spunea că nu poate autoriza publicarea biografiei lui de către dvs. fără a fi în posesia întregului set al dactilogramei şi, fireşte, al corecturilor corespunzătoare, pentru a le examina si compara, şi cerea expedierea imediată a celorlalte capitole si a-nume, acelea despre care auzise, în mod întîmplător, la diferite perioade din ultimii ani si acelea de care încă n-a auzit. El v-a telegrafiat, aşa cum spunea, deoarece relatarea a două probleme din capitolele II şi IV este incorectă şi induce în eroare în privinţa a două aspecte vitale. De fapt, aşa *cum* se exprima, primul capitol suna aproape ca si cum ar fi fost inspirat de articolul d-lui Michael Lennon din „Catholic World", de acum cîţiva ani. D-] Joyce e de părere că prietenii săi i-au făcut un neobişnuit deserviciu neatrăgîndu-i atenţia asupra acestui articol atunci : era plin de calomnii şi bîrfeli atît despre tatăl său, crtl şi despre el si, de fapt, publicarea lui, fără o ripostă legală, a avut, neîndoios, un efect extrem de dăunător asupra carierei artistice a fiului său în S.U.A.
Cele două probleme în cauză sînt relaţiile d-lui Joyce cu răposatul său tată şi problema căsătoriei sale din 1904 care, ulterior, şi din motive testamentare, a fost suplimentată de o căsătorie civilă retroactivă, potrivit legii engleze din 1931. Reiatările făcute de dvs. sînt, aşa cum am arătat mai sus, incorecte şi induc în eroare, în prima problemă, relatarea dvs. este atît de departe de adevăr, încît el nu poate spera măcar să încerce a o rectifica prin această corespondenţă tîrzie si, în consecinţă, vă sugerează să eliminaţi total din aceste capitole paginile referitoare la tatăl său. A doua chestiune este o problemă legală foarte complicată care i-a impus d-lui Joyce cheltuieli mari în obţinerea unor consultaţii juridice privind,

aşa cum s-a intîmplat, legile căsătoriei din trei ţări diferite. Ar fi necesar să închinaţi un întreg capitol al cărţii dvs. elucidării acestei probleme şi mă îndoiesc că avocaţii din Londra îl vor sfătui să vă pună la dispoziţie dosarul referitor la ea. Ţinînd seama de scopurile cărţii dvs., singura modalitate ar fi să înlăturaţi acest pasaj şi orice referire ulterioară de aceeaşi natură, mărginin-du-vă doar la formularea oficială.
D-l Joyce e de părere că e de neînţeles faptul că trebuie să scrie această scrisoare ca răspuns la o comunicare sumară a dvs., în ajunul a ceea ce anunţaţi ca o apariţie a unei *edition de luxe* limitate, al cărei sens îl nedumereşte total, după ce, vreme de zece ani, aţi fost angajat în scrierea cărţii, aţi stat la Paris maii mulţi ani şi după ce ii-a primit nici o comunicare din partea dvs. timp de 8 sau 9 luni. în legătură cu aceasta, vă trimit o dezminţire categorică a lui G. B. Shaw a unei alte bîr-feli care este colportată în paginile dvs. '. E atît de multă muncă conştiincioasă si înţelegere artistică în restul lucrării, încît ar fi regretabil din toate punctele de vedere să fie desfigurată de asemenea pasaje.
D-l Joyce, care a fost întotdeauna bucuros să vă dea tot ajutorul posibil, a făcut un număr de rectificări pe mai multe pagini ale dactilogramei din poseteia sa, care vă vor fi înapoiate imediat ce va primi restul. Printre altele, aş vrea să vă rog să numerotaţi paginile ca să facilitaţi această muncă. D-l Joyce va face tot ce va putea pentru a vă ajuta în relaţiile cu editorii privitor la adăugirea unor fotografii, dar, după părerea sa, ideea tipăririi pe copertă a stemei oraşului Dublin sau a familiei
[1] G. B. Shaw, într-o scrisoare adresată redacţiei revistei „Pic-ture Post", din iunie 1939, scria, ca răspuns la alegaţia cuprinsă într-un articol apărut în această publicaţie că „ar fi fost dezgustat de realismul rezistent la toate al lui *Ulysses", că* „lucrul a-cesta nu este adevărat"... şi că „nu a înţeles greşit nici realismul cărţii, nici poezia ei... si nu a fost dezgustat", continuînd : „Dacă d-l Joyce ar dori vreodată vreo certificare din partea mea că e autorul unei capodopere, aceasta i-ar fi dată cu toată încredinţarea posibilă şi cu sincer entuziasm".

Joyce ar trebui abandonată fără întîrziere. Cît priveşte culoarea legăturii, ea îi este mai mult sau mai puţin indiferentă.
Cu salutări amicale d-nei Gorman şi dvs., al dvs. sincer,
PAUL LEON

Către d-na MĂRIA NEBBIA 12 iunie, 1939
34 rue des Vignes, Paris XVie
Gentile Signora,
Mi displace seccarla mă se la fotografia del Larbaud deve apparire nella rnia biografia dovrebbe essere fra le mani del mio segretario, ii sig. Paul Leon, domani per essere mandata a Nuova York colla Queen Mary che salpa per l'America l'indomani. Non prevedevo affatto questa fretta. M'aspettavo una pubblicazione nell' autunno. Mă ho ricevuto un dispacio inatteso l'altro giorno. Cosi sono gli Americani.
Dunque, ii Leon passeru dalia vostra portinaia do-mattina verso le 11. Se possiede una buona fotografia di V. L. la laşei la per lui. Altrimenti un Suo biglietto al fotograf o autorizzandoci a ritirare una fotograf i-a -- con-tro pagamento, s'intende - - che sară la stessa cosa.
Vorrei che la fotografia del collega e deU'amico che tanto fece per un ignoto isolano all'epoca critica clella mia vita non mancasse in questo libro.
Propoago di fargli una visitina ancora quest'altra set-timana, se Lei me Io concede. Nel frattempo spero che ii vino svizzero gli sia piaciuto.
Con dovuti ossequi mi segno, gentile Signora, di Lei clevmo,
JAMES JOYCE *
[1] Stimată doamnă, îmi cer scuze că vă deranjez, dar dacă fotografia lui Larbaud urmează să apară în biografia maa, ar trebui să fie in mîinile secretarului meu, d-l PauJ Leon, mîine, pentru a fi trimisă la New York cu Queen Mary care pleacă în America poimîine. Nu am prevăzut această grabă. Aşteptam ca volumul să fie publicat în toamnă. Dar am primit pe neaşteptate *o* telegramă alaltăieri. Aşa sint americanii.
330
Către HARRIET SHAW WEAVER 19 iunie 1939
Paris
Stimată d-ră Weaver,
...Vă rog să vă uitaţi prin aceste [tăieturi de presă] şi să Je înapoiaţi lui Beckett, 6 rue des Favorites, Paris XV, de îndată ce veţi putea, Sînt pentru prietenul lui, Alfred Perron, care urmează să vorbească despre *F. W.]a* postul de radio Paris P.T.T. săptămîna viitoare. De asemeni, vă rog să-mi trimiteţi orice alte tăieturi de presă englezeşti pe care le-aţi avea.
...Dacă o voi putea găsi, am să trimit odată cu prezenta o copie a ultimei scrisori pe care am adresat-o lui Gorman, după trei telegrame foarte lungi pe care ani considerat necesar să i le trimit. Scrisoarea a foist dictată lui P. L. Aluzia la Giorgio se datoreste faptului că a-tunci cînd a fost în S.U.A., el si-a dat seama că elementul irlandezo-american sau irîandezo-catolic îl priveşte ca pe fiul unui agent secret al guvernului britanic care a adunat mulţi bani în timpul războiului si, de fapt, atunci cînd Irlanda ducea de una singură un război cu Britania. (A se vedea „Catholic World", ce dată o fi fost). Cu cele mai bune urări, al dvs. sincer,
JAMES JOYCE
Aşadar Leon va trece pe la portarul dvs. mîine dimineaţă către orele 11. Dacă aveţi o fotografie bună a lui V. L., lăsaţi-o **lui.** Dacă nu, un bilet către fotograf autorizîndu-ne să luăm o fotografie — contra piată, bineînţeles — ar fi de egal folos.
Aş vrea ca fotografia colegului si prietenului meu, care a făcut atît de mult pentru un insular necunoscut într-o epocă critică a vieţii mele, să nu lipsească din această carte.
Am intenţia să-i fac o scurtă vizită săptămîna viitoare, dacă sînteţi de acord. Intre timp sper ca vinul elveţian să-i fi plăcut.
Cu mult respect, sînt, stimată doamnă, al dvs. foarte devotat,
J. J. (it.)
331
Către FRANK BUDGEN 22 iulie 1939
Golf Hotels, Etretat
Dragă Budgen,
Iţi mulţumesc pentru articolul primit, îţi voi scrie despre el cînd mă voi întoarce la Paris, adică după ziua de naştere a Luciei, în 26. Pînă acum am primit peste 400 notiţe de presă si cred că as putea trimite înoă o duzină pe oa-re ar "trebui, poate, să le vezi. Desigur, doresc ca ele să-mi fie înapoiate.
Articolul mi se pare excelent dar* sînt sigur că-l poţi amplifica în cel puţin trei probleme, în

avantajul lui şi al d-tale din punct de vedere material, deoarece „Fort-nightly" plăteşte pe pagină. Sînt convins că-l vor accepta, dacă le scrii o scrisoare în sensul pe care ţi l-am sugerat. Faptul că a fost în revista rivală .,19th Century" tun alt articol] nu înseamnă prea mult, deoarece ele nu se ocupă de aceleaşi domenii.

Cu salutări foarte prieteneşti, al d-tale sincer,

JAMES JOYCE

Către GEORG GOYKRT 12 auiîust 1939

Hotel de la Paix, Laus,anne

Lieber Herr Goyert,

Leider igt Ihrer Brief und die Rezension der D.A.Z. sowohl andere Kritiken meiiies Buches verlierer gegan-gen. Gliicklicherweise habe ich Sie zuerst gelesen. Wăre es moglich fur Ihnen mir ein anderes Exemplar dieser Zeitung zu verschaffen ? Errinern Sie sich des Datums ? Ich weiss nicht ob andere Rezensionen in Deutschland erscheinen. Prof. Curtius enthieJt eine Press-Kopie und auch Prof. Zimmer (Heidelberg). Bis jetzt habe ich etwa 500 gehabt, kann sie aber nicht schicken da ich nur diese

Kopien besitze. I eh finde den Preis meines Buches ganz vcrruckt 25 Schilling bei solchen Zeiten ! Tadeln Sie mich nicht, ich bin fiir nichts darin. Im Gegenteil !

Freundliche Gri'isse an Sie und an Ilire Familie,,

JAMES JOYCE[1]

Către JACQUBS MERCANTON 8 septembrie, 1939 Ziua iui Marion Bloom

Hotel Saint Cristophe La Baule (Loire Infer.)

Cher Monsieur Mercanton,

Nous voilâ ici ou depuis bien douze jours nous atten-dons i'arrivee de mă fille. Je ne safe pas qu'est-ce que ce miedecin psychiatre attend pour transporter sa maijson de sânte de Paris ă Ia Baule comme c'etait convenu et nous sommes dans tous no.s otats. Depuis trois semaines toute personne qui peut le faire et n'a pas d'affaires â Paris Je quitte et i! reste lâ-bas avec şes malades. II croit, paraît-il, que Ies alertes de nuit font du bien pour la sânte des gens nerveux. C'est inoui !

II y a un long article sur moi dans la „Revue de Paris", du Septembre. Rien dans la „N.R.F.", *je* veux dire votre

[1] Dragă d-le Goyort, Din păcate scrisoarea dvs. si recen/ia din „D.A.Z." * ca si alte articole critice despre cartea mea au fost pierdute. Din fericire le-am citit mai întîi. V-ar fi posibil să obţineţi un alt exemplar al acestui ziar ? Vă mai amintiţi data apariţiei articolului ? Nu ştiu dacă şi alte recen/ii au apărut în Germania. Prof. Curtius a primit un exemplar pentru presă şi de asemeni prof. Zimmer (Heidelberg). Pînă acum am cam vreo 500, dar nu le pot trimite deoarece am numai aceste exemplare. Găsesc că preţul cărţii mele este cu totul nebunesc — 25 de şilingi pe aceste timpuri ! Nu mă socotiţi vinovat, n-am nimic comun cu treaba asta. Dimpotrivă ! .Salutări prieteneşti dvs. si familiei dvs., J. J. (germ.). * „Deutsche Allgemeine Zeitung", ziar berlinez.

deuxieme article. Le numero esit dedie â la memoire de Charles du Boş que ie connaissais.

J'espere que vous allez bien malgre Ies evenements, cordialement,

JAMES JOYCE[l]

Către FRA.NK BUDGEN 18 sptemhrie 1939

Hotel Saint Cristophe, La Baule (L. I.>

Dragă Budgen,

Adresa noastră este cea de m'ai sus. Sîntem aici a-proape de Lucia. Mă bucur să ştiu că d-na Budgen si Joan sînt în Berks si sper că şi d-ta eşti acum acolo. Dar probabil că nu-i aşa. îmi pare rău că „Fortnightly" a refuzat articolul d-'tale, nu ştiu să facă treabă, „Nineteenth Century" a publicat un articol acum 6 luni. Presupun că ai încercat şi la altă revistă - - un articol e publicat în „Revue de Paris" (l isept.)...

Pari încă să f-ii surprins de atitudinea lui „Sunday Times". Leon auzise de multă vreme că acest ziar şi-a afirmat intenţia de a ignora cartea cînd va apărea, ca fiind „fără legătură cu literatura". Puţină linguşeală, totuşi, ar putea schimba lucrurile. Cu salutări prieteneşti, *cordialement votre,*

JAMES JOYCE

[1] Stimate d-le Mercanton,

Iată-ne aici, unde, de mai bine de douăsprezece yjle aşteptăm sosirea fiicei mele. Nu ştiu ce aşteaptă acest medie

psihiatru ca să mute casa sa de sănătate de la Paris la La Baule, aşa cum era stabilit şi sîntem. cu toţii foarte neliniştiţi. De trei săptămîni orice persoană care poate s-o facă şi nu are probleme la Paris, pleacă de-acolo, iar el rămîne totuşi acolo cu bolnavii lui. Crede, se pare, că alarmele nocturne fac bine sănătăţii oamenilor nervoşi. E de necrezut!
In „Revue de Paris" din luna septembrie, este un lung articol despre mine. Nimic în „N.R.F.", adică al doilea articol al dvs. Numărul este închinat memoriei lui Charles du Boş, pe care l-am cunoscut.
Sper că sînteţi bine în ciuda evenimentelor, cordial, J. J. (fr.).

Către JOHN FARRAR 21 septembrie 1939
Hotel Saint Cristophe, La Baule (Loire-Infcrieure), France
Stimate d-le Farrar [l],
V-am telegrafiat pentru a opri publicarea biografiei mele pînă la sosirea corecturilor şi sugestiilor alăturate la capitolele X şi XI, pe care vă rog să le transmiteţi d-lui Gorman.
Voi examina acum corecturile revizuite ale capitolelor precedente (unde corecturile sale presupun că au şi fost făcute) si vă voi scrie din nou în cîteva zile. Sincer, al dvs.,
JAMES JOYCE
Către d-l. si d-na VICTOR A. SAX 6 noiembrie 1939
Hotel Lutetia, 43 Boulevard Raspail, Paris
Chers amis,
Merci de votre gentille pensee. Vous semblez etre presque Ies seules personnes en ce moment qui pensent â nous. Nous avons du quâtter La Baule en hâte â căuşe de la grave maladie de mă bru et n'y rentrerons que d'ici quelques semaines. Elle est mainitenant dans une maison de sânte â Suresnes, preş de Paris, et son frere arrive ici demain de New York et ii tâchera de l'emme-ner avec lui en Amerique. L'enfant a ete place dans une ocol e preş de Vichy. Une histoite lamentable et qui a seine Ie desastre â droite et â gauche. Mon fils et moi avons passe trois semaines angoissees pour ne pas par-ler de mă femme. Mă fille mie croît souffrant et 'toujours
[1] John Farrar, editor american.

â La Baule. II [ne] nous manquit que cela vraiment. Nous sommes â J'hotel parce que l'apartement n'est pas chauffe En somme, du courage !
JAMES JOYCE*
1940
Către JACQUES MERCANTON 9 ianuarie 1940
Cher Monsieur Mercanton,
Hotel de la Paix, S. Gerand le Puy (Allier)
Vous me pariez d-un oertain „roman" que j'ai ecrit. Ici personne n'a souffle moţ de son exLstence. J'ai recu encore des critiqueis parmi lesquelles une „contribution" bien bizarre vient de Helsinki ou, pour de bon et comme le prophete le prevoit, le Finn again wakes. II y avait une aussi dans la revue romaine „Panotrama" du 12 novembre. Puisque le livre entier est fonde sur l'oeuvre d'un periseur italien... ? En somme, un „fiasco" total quant â ia critique europeenne jusqu'ici. Et je n'arrive pas meme
[1] Dragi prieteni, Vă mulţumesc pentru amabilul vostru gînd. Voi păreţi a fi în acest moment aproape singurele fiinţe care se gîndesc la noi. A trebuit să plecăm din La Baule în grabă, din cauza bolii grave a norei mele si nu ne vom întoarce acolo deeît in vreo cîteva săptămîni. Acum e internată într-o casă de sănătate din Suresnes, aproape de Paris, si fratele ei vine mîine de la New York şi va încerca să o ia cu el în America. Băiatul a fost trimis la o scoală în apropiere de Vichy. O poveste lamentabilă care a semănat nenorocire în dreapta si în stingă. Fiul meu şi cu mine am petrecut trei săptămîni chinuitoare ca să nu mai vorbim de soţia mea. Fiica mea mă crede bolnav la La Baule. Numai asta ne mai lipsea. Stăm la hotel deoarece apartamentul nu este încălzit.
Pe scurt, curaj !
J. J. (fr)

â (ouclier mes tantiemes â căuşe des lois sur l'exporta-tion du *Kapital.*
Si vous allez â Lausanne buvez 3 litres de Villeneuve â mes trois intentions. Cordialement votre,
JAMES JOYCE [4]
Către DANIEL. BRODY *li"*- ianuarie *10 iO*
Hotel de la Paix, S. .Gerand le Puy (Allier)

Stimate d-le Brody,
Vă mulţumesc pentru urările de Crăciun. Sper că dvs. si întreaga dvs. familie sînteţi bine...
Am aflat astăzi că versiunea italiană a lui *Anna Livia* va fi publicată în curînd într-o revistă din Roma. Crezi că ar fi posibil să publicaţi veiteiunea pe care o aveţi în Olanda ? Mai la urma urmei e vorba doar despre rîuri **si** spălătorese. Mă întreb dacă acel critic olandez a cărui adresă mi-ai trimis-o — trebuie să-i caut numele -- s-a descurcat cu cartea mea. Aşa cum e, el a scris un eseu remarcabil. Am avut ceva mai multe recenzii în spaniolă, italiană, una foarte lungă scrisă de un profesor de la **Harvard** - - un rus - - (cea mai bună pînă acum)[2] şi,

[1] Stimate domnule Mercanton,
îmi vorbiţi despre un oarecare „roman" pe care l-am scris. Aici nimeni n-a scos un cuvînt despre existenţa lui. Am mai primit articole critice, printre care o „contribuţie" foarte bizară vine de la Helsinki, unde, de-a binelea şi cum prevăzuse profetul Finlandezul se trezeşte din nou. Mai era unul în revista romană „Panorama" din 12 noiembrie. Dat fiind că toată cartea se bizuia pe opera unui gînditor italian... ? în total, pînă acum un „fiasco" general în ce priveşte critica europeană. Şi nici nu izbutesc să-mi încasez tantiemele din cauza legilor privind exportul de *Capital.*
Dacă vă duceţi la Laussanne, beţi 3 litri de Villeneuve pentru cele trei intenţii ale mele. Cordial, al dvs., J. J. (fr.}.
-' Harry Levin, critic american : *On First Lookirig into Fin-neyans Wake.*

în chip firesc, presupun, cea mai curajoasă din toate, un comentariu simbolic trimis din Helsinki, unde, precum s-a prezis, „Finlandezul se trezeşte iar". Numele criticului olandez este G. B. van der Vait (c/o Zandwoort, Haga - English Studies)[1].
Salutări d-nei Brody şi dvs. de la noi amîndoi, al dvs. sincer,
JAMES JOYCE

Către FRANK BUDGEN 26 februarie 1940
[S. Gerand-le-Puy]
Dragă Budgen,
Dacă mesajul acesta îţi va parveni în ziua Sfîntului David îţi urez multă fericire. Am citit chiar acum un lung articol scris de d-l K. Blistra, apărut în „Rotter-damsche Courant" (ediţia engl.) din 3 februarie, *Woorden aan den Rekstok (Cuvinte pe raft),* despre cartea mea. Dacă d-na Budgen e din acest oraş poate că-l cunoaşte. Articolul nu este foarte favorabil, dar este sincer si inteligent. Poate că va fi posibil să traduci articolul d-tale în olandeză şi să-l publici în vreo revistă olandeză. Nu-ţi vor plăti la fel de bine ca „Fortinightly" dar dacă aceia nu-ţi plătesc nimic ?...
Sincer, al d-tale, JAMES JOYCE

Către NINO FRANK 13 martie 1940
Hotel de Ia Paix, S. Gerand-le-Puy (ALlicr)
Caro Nino Frank,
„Rrospettive", una revista -romana diretta da Curzio Maîlaparte'-', pubblico li 15 febbraio la traduzione nostra di *Anna Livia* con parecchi articoli su me e su *Finneqans Wake.* II Settani mi scrive da Capri che ha creduto bene

[1] D. G. Van der Vat — *Paternity in Ulysses,* English Studies, 1937.
-' Curzio Malaprrte (1398-l957), sTiilor italian.

raddolcirne cerţi passaggi. La prego di procurarsela la rivibta e di notare in margine le varianti. Vorrei avere coso ii nostro testi. II Settani mi scrive che ii Suo nome non appare per ragioni che Lei capirâ sul momento. Mă non sară sempre celato, spero !
Giorgio e Beckett vengono qui per le vacanze pas-quali. Provi di vedere l'uno o l'altro forse prima...
E come va ii mio libro. L'avrâ presto finito ? Insomma, diciarno, per la fine del mese. Me Io faccia sapere mă *non* me Io mandi colla posta.
Un altro favore. Se mi scrive scriva piuttosto alia macchina causa la mia vitsta. Una stretta di mano,
JAMES JOYCE [1]

Către JACQUES MERCANTON 14 martie 1940
S Gerand-le-Puy (Allier), France

Cher Monsieur Mercanton,

Merci de votre lettre et de vos bonnes paroles. En-voyez-moi, je vous prie, l'adresse de Francini dont je ne trouve plus la lettre. Je suppose que vous serez chez vous pour Ies Rameaux. Vous ai|-je dit qu'il y a un article sur moi dans „Panorama" (Rome) 12 nov. ? La „Prospet-iive'; (Rome, 44 vâa Gregoriană) vient de publier (15 fev.) deux articles et mă version italienne *ă'Anna Livia.* Autre

[1] Dragă Nino Frank, „Prospettive", o revistă din Roma, condusă de Curzio Malaparte, a publicat în 15 februarie traducerea noastră din *Anna Livia* cu cîteva articole despre mine si despre *Finnegans Wake.* Settani îmi scrie din Caiprî că a crezut potrivit să atenueze unele pasaje. Te rog să-ţi procuri revista si să notezi pe margine variantele. Vreau să am în acest fel textul nostru. Settani îmi scrie că numele d-tale nu apare din motive pe care le vei înţelege de îndată. Dar sper că nu va rămîne ascuns pentru totdeauna.

Giorgio si Becketit vor veni aici pentru vacanţa de Paşti, încearcă să-l vezi pe unul sau altul înainte, dacă e posibil...

Şi cum e cu cartea mea ? O vez termina curînd ? Să zicem, poate, pînă la sfîrsitul lunii. Să mă înştiinţezi, dar să *nu* o trimiţi prin poştă.

O altă favoare. Dacă-mi scrii, scrie-mi mai degrabă la maşină, din pricina ochilor. O strîngere de mină, J. J. (it.).

chose, mă biographie par Herbert Gorman (Farrar et Rinehart, N. York) vient de paraître et est en vente. Puis, ii y a un article tres long et remarquable que j e vous ai deja signale, public dans New Directions (Norfolk, Connecticut). Peut-etre votre presque voisine M-me MacPherson l'aura et pourra vous le pretor si vous aurez]e deşir de vous adz'esser â elle.

J'espere que voufe passerez des bonnes vacances et que vous n'oublierez pas d'aller â Montreux et â boire le Villeneuve dans la brasserie (pas le restaurant oii nous avons mange). Cordialement votre,

JAMES JOYCE[1]

Către HARRIET SHAW WEAVER 23 aprilie 1940

Hotel Beaujolais. Vichy, Allier

Stimată d-ră Weaver,

Dacă puteţi găsi ,.Prospettive" la Londra, cumpăraţi si numărul din 15 martie, următor celui în care s-a publi-c at *Anna Livia.* Cuprinde o fotografie mare a actualului Ministru al Educaţiei, d-l Giuseppe Bottai, despre care se afirmă că a fost luată după ce a citit numărul în care era producţia mea. Şi-a dus mîna la frunte şi arată a fi consternat. Pe margine e o explicaţie de amuzată disperare. Acum cîţiva ani cîii-d era guvernator al Romei, mi-a scris invitîndu-mă ca oaspete de onoare la un ban-

[1] Stimate domnule Mercanton, Vă mulţumesc pentru scrisoarea dvs. şi pentru amabilele dvs. cuvinte. Trimiteţi-mi, vă rog, a-dresa lui Francini a cărui scrisoare n-o mai găsesc. Presupun că veţi fi acasă de Florii. V-am spus că în „Panorama1' din 12 noiembrie este un articol despre mine. „Prospettive" a publicat recent (15 feb.) două articole si versiunea mea italiană a lui *Anna Livia.* Un alt lucru, biografia mea de Herbert Gorman (Farrar si Rinchart, N. York) a apărut de curînd şi este în vînzare. Apoi m H. e un articol foarte lung si remarcabil, pe care vi l-am mai semnalat, publicat în New Directions (Norfolk, Connecticut). Porte că aproape vecina dvs. d-na MacPherson îl va îi avînd si ar putea să vi-l împrumute dacă veţi dori să vă adresaţi ei.

Sper că veţi petrece o vacanţă plăcută şi că nu veţi uita să v„ duceţi la Montreux şi să beţi un Villeneuve în braseria (nu rt"-.tciurantul) unde am mîncat. Cordial, al dvs., J. J. (fr.).

chet sau la o recepţie. Nu ştiu la ce. în orice caz sper că expresia de protest îndurerat va fi fost înlocuită acum cu un însorit zîmbet sudic.

JAMES JOYCE

Către d-na VICTOR A. SAX 28 aprilie 1940

Hotel Beaujolais, Vichy, Allier

Stimată d-nă Sax,

Vă mulţumesc mult pentru atît de prompta trimitere a tuturor numerelor din „Prospettive" pe care vi le-am cerut. Fotografia ministrului e mai curînd amuzantă şi arată că trebuie să aibă simţul umorului. Cu atît mai bine. Cînd era guvernator al Romei, acum vreo cîţiva ani, m-a invitat la o recepţie literară de acolo. Nu-mi aduc aminte exact despre ce era vorba. I-am scris mul-ţumindu-i pentru onoare, dar nu m-am dus. Cu vederea mea slabă şi lipsa mea cte strălucire în general, nu mă simt la locul meu în asemenea reuniuni. Mă întreb dacă biata mea *Annu Livia* nu i-a dat d-lui

Sax şi dvs. de a-semeni o durere de cap.
După cum v-am spus e greu acuma de trimis bani în orice loc. Aşa cum v-am sugerat, vă trimit o carte despre Roma. A fost .scrisă de prietenul meu Valery Lar-baud si sper că o să vă placă. O să-l rog să o semneze, dar bietul om este paralizat pe partea dreaptă şi nu-şi poate folosi mîna dreaptă. Stă aici unde există o stradă numită după el sau poate după *la source* sau *Ies sources* ale familiei *.
Am venit aici pentru cîteva săptămîni. Necazurile mele de familie au rămas aceleaşi. Sperăm că starea surorii dvs. continuă să fie favorabilă. Nora mea se spune că e ceva mai bine, dar mi-e teamă că răul făcut nu poate să mai fie remediat, încerc mereu să o aduc pe Lucia (fiica

[1] Familia lui Valery Larbaud făcuse avere de pe urma unor izvoare de ape minerale.

mea) într-un loc apropiat de aici, ca să nu mai fim atît de risipiţi. Dar nimic nu efste uşor acum.
Cu reînnoite mulţumiri şi salutări prieteneşti amîn-durora, sincer, a! dvs.,
JAMES JOYCE

Către JAMES JOHNSON SWEENEY 7 august 1940
Hâtel du Commerce S. Gerand-le-Puy, Allier
Stimate d-le Sweeney,
Am trimis ieri la New York, prin avion, două scrisori : una d-lui Cerf, una către Viking Press. Am rugat ca drepturile de autor care mi se cuvin la l viitor să-mi fie trimise telegrafic c/o Ambasada S.U.A. la Vichy (care a preluat protejarea supuşilor britanici), prin Departamentul de Stat de la Washington, reţinîndu-se impozitul pe venit în S.U.A. şi onorariul agenţilor [literari]. L-am rugat de asemeni pe d-l Cerf să-mi trimită un avans pjsupra drepturilor de autor. Situaţia mea e următoarea : soţia, fiul, nepotul şi cu mine sîntem aici în „zona liberă", fiica mea e aproape de S. Nazaire în „zona neliberă" - - un punct primejdios. Am întrebat autorităţile elveţiene dacă permit supuşilor britanici să intre în Elveţia, deoarece doresc să încerc a o transfera pe fiica mea (care este într-o *maison de sânte)* la Ziirich şi să ne ducem şi noi acolo. După 20 de zile n-am primit nici un răspuns. Nici nu ştiu măcar dacă autorităţile franceze sau germane, respectiv, ne vor permite să plecăm de aici. De două luni şi jumătate livrarea veniturilor mele din Londra a fost întreruptă, soldul meu de bancă din Franţa e blocat şi, în consecinţă, sînt în urmă cu plata (şi nu din vina mea) către *la maison de sânte* pentru fiica mea, cu hotelul meu la Vichy şi cu alte facturi. Vă scriu dvs. deoarece d-l Cerf poate să nu fie în N. Y. şi nu te poţi bizui pe Viking Press că va acţiona imediat. Dacă d-l Cerf nu e în oraş, aţi putea vedea pe cineva de la Random House care îl înlocuieşte ? Dacă da, v-aş fi foarte îndatorat. Chiar dacă se va putea rea-

liza planul meu, el va fi extrem de costisitor, fiindcă fiica mea are nevoie de supraveghere medicală (doctor, infirmieră) în călătoria ei prin Franţa, atunci cînd şi dacă va putea călători cu maşina, trenul sau altcumva oriunde în ţară.
P. S. Am aranjat cu d-l Robert Murphy, *chargc d'af-faires* la Ambasada S.U.A. de la Vichy, în ceea ce priveşte primirea banilor care mi se cuvin din S.U.A.

Către CAROLA GIEDION-WELCKER 18 septembrie 1940
Hotel du Commerce S. Gerand-le-Puy, Allier, France
Chere Madame Giedion,
Mon fils et moi nous avons fait la feemaine derniere des demandes d'entree en Suisse pour nous et pour nos famil'les respectives. Sur la feuille â remplir ii y avait .,1'alinea" : „References en Suisse". J'ai donne Ies noms de Giedion, Vogt, Moser et Schoek. Je suppolse que l'on pourra reponclre de mă desirabilte. Quant *â* une garanţie materielle, j'ai prie la maison de Brauchbar de la don-ner. II n'est pas strictement necessaire car aussitot arri-ves lâ-bas un peu apres nous serons independants tandis qu'ici tout contact financier avec l'Angleterre et presque tout avec l'Amerique nous est ferme. Nous avons fait cn meme temps une clemande aux autorites franşaises pour la sortie. Leş autorites allemandes ont deja accortie d'avance la permission de sortie pour mă fille de la zone occupee. Esperoiis que la permission arrive de Berne et le pluls vite possible ! Veuillez communiquer ceci â mon ami Ruggiero au *Creditansto.lt* pour le tenir au courant comme je lui ai promis. Votre bien devoue,

JAMES JOYCE [1]

[1] Stimată d-nă Giedion, Săptămîna trecută fiul meu şi cu mine am făcut cereri de intrare în Elveţia pentru noi şi fami • liile noastre. In formularul care trebuia completat exista un alineat : „Referinţe în Elveţia. Am dat numele Giedion, Vogt, Moser si Schoek. Presupun că dezirabilitatea mea poate fi garantată. In ceea ce priveşte garanţia materială, am, rugat firma Brauchbar să o dea. Nu este strict necesară, deoarece la puţină vreme

Către JAMES JOHNSON SWEENEV 22 septembrie 1940

liotei du Commerce S. Gcrand-lc-Puy, Allier

Stimate d-le Sweeney,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea dvs. expediată cu a-vionul acum o lună si pe care am primit-o după vreo 12 zile. Spuneaţi că la acea dată Cerf şi Huebsch, care primiseră scrisorile mele (la care niciunul nu a răspuns), în-rercau să-rni trimită telegrafic bani c/o Ambasada, S.U.A. din Vichy (de altfel, aceasta va fi adresa mea de mîine încolo, întrucît, din ordinul proprietarului acestui hotel, puţinii oameni care au mai rămas aici trebuie să-l părăsească mîine dimineaţă), şi sperînd că vor putea să o facă, am aşteptat vreme de trei săptămîni şi apoi i-am telegrafiat lui Cerf, care mi-a răspuns că mai încearcă încă şi speră. De atunci au mai trecut aproape două săptămîni şi n-a sosit nimic, în ultimele trei luni am încercat să obţin o parte sau toţi banii care mi se cuvin din Londra de la Guvernul britanic si de la editorii mei britanici, dar n-am reuşit. Toţi banii pe care-i aveam în bancă au fost sechestraţi de guvernul francez ca represalii la sechestrarea banilor francezi în Anglia. Fiica mea este într-o *maison de sânte* aproape de o zonă primejdioasă a coastei franceze din teritoriul ocupat. Am făcut cerere către autorităţile germane de a-i permite, fiind supusă britanică, să plece. Permisiunea i-a fost a-cordată. Apoi am solicitat Crucea Roşie Americană să a-

după sosirea noastră acolo vom fi independenţi, în timp ce aici orice legătură financiară cu Anglia si aproape orice legătură cu America ne este imposibilă. Am făcut în acelaşi timp o cerere de ieşire către autorităţile franceze. Autorităţile germane au şi acordat anticipat fiicei mele permisiunea de ieşire din zona ocupată. Să sperăm că permisiunea de la Berna va sosi cît mai curînd posibil ! Vă rog să comunicaţi aceste lucruri prietenului meu Ruggioro la *Creditanstalt* pentru a-l ţine la curent aşa cum i-am promis. Al dvs. foarte devotat, J. J. (fr.).

ranjeze transportul. Nici un răspuns, întrucît nu există legături poştale între cele două zone de peste două luni, nu am nici o ştire, şi neavînd bani, nu am putut plăti pensiunea ei pentru ultimele trei luni. Numele şi adresa ei sînt : D-ra Lucia Joyce, Clinique „Leş Charmettes", Por-nichet, Loire Inferieure, France şi numele doctorului ei este : Dr. Achille Delmas, la aceeaşi adresă si la 23 rue de la Mairie, Ivry sur Seine, Seine, France. Dacă i se scrie, trebuie să i se trimită aceeaşi scrisoare în dublu exemplar, adică la amîndouă adresele. Prin curierul Ambasadei ele la Vichy, am scris oficiului Ambasadei S.U.A. care funcţionează încă la Paris, cerînd contra semnăturii mele pe un bilet de ordin să se plătească lunar d-rului Delmas suma de 1500 franci pentru fiica mea, deoarece supuşii britanici, potrivit unui aranjament intervenit între guvernele britanic si american, pot obţine această a-locaţie lunară, dacă se recunosc datori si promit rambursarea ei atîta timp cît sînt în Franţa. Primirea scrisorii nu mi-a fost confirmată. Această sumă lunară nu acoperă cheltuielile ei, întrucît costul sanatoriului este de 2700 de franci pe lună. Mă strădui să o mut de acolo într-un sanatoriu din Elveţia, dar, pe lîngă cheltuielile care includ restanţe de piată, supraveghere medicală, Porni-chet—Paris, şi Paris pînă la linia de demarcaţie dintre cele două zone (în prezent linia este la Chalons-sur-Saone) si de acolo la Lyon şi, de la Lyon la Annemasse, şi de la Annemasse la sanatoriul elveţian, de asemeni însoţită de alte infirmiere, executarea acestui plan depinde dacă obţin sau nu autorizaţia pentru intrarea ei în Elveţia. Din scrisoarea dvs., se pare că restricţiile privind trimiterea banilor din S.U.A. si din Anglia către supuşii britanici se aplică numai cînd aceştia sînt rezidenţi în Franţa. Am înaintat aşadar o cerere către Guvernul elveţian pentru intrarea ei şi de asemeni pentru intrarea mea, a soţiei mele, a fiului şi nepotului meu, întrucît nu avem mijloace de susţinere aici, în afară de alocaţia de la Ambasadă care poate înceta în orice lună, şi mai mult aici unde sîntem în prezent - 20 de kilometri de Vichy, nu

avem nici un fel de mijloace de transport, cursele de autobuz fiind suspendate de cîteva săptămîni ca şi acelea ale maşinilor particulare. Am fost informat că autorităţile elveţiene, cînd vor examina cererea, vor cere o garanţie în Elveţia care se va ridica pentru mine şi

familia mea la 50000 de franci elveţieni, adică aproape 700000 de franci francezi, şi că pentru a se rezolva cererea în-tr-o lună, cheltuielile legale se vor ridica la cea. 3000 de franci francezi. L-am -rugat pe un prieten din Zurich să acopere garanţia elveţiană si am încredinţat cererea unui avocat elveţian din Geneva, în acelaşi timp, primind autorizaţia germană pentru ieşirea fiicei mele din zona ocupată, am cerut autorităţilor franceze permisiunea ieşirii noastre din zona neocupată. Am rugat de asemeni pe unul sau doi prieteni de aici, Louis Gillet, Fernand Leger (care el însuşi pleacă în America) şi Armând Pe-titjean să mă ajute cu cererea mea, dar fără cel mai mic succes. Aştept aşadar hotărârea franceză şi elveţiană în această problemă şi de asemeni sosirea unor bani dintr-o sursă oarecare. După cît se pare, în prezent nimeni nu este aici în situaţia de a mă ajuta într-un fel sau altul, şi situaţia noastră devine mai dificilă de la o săptămînă la alta.
Presupun că d-na Jolas va fi ajuns la New York îna.-inte ca scrisoarea mea să vă parvină, şi v-as fi îndatorat dacă i-aţi trimite o copie după această scrisoare sau să i-o citiţi la telefon... Ea ar putea să vă dea şi alte amănunte sau oricui altcuiva care ar fi eventual interesat de această situaţie deşi, fireşte, condiţiile au devenit în toate privinţele mult mai defavorabile de cînd ea a plecat.
Vă mulţumesc pentru amabila promptitudine pe care aţi arătat-o, încercînd să mă ajutaţi şi sper că intervenţia dvs. sau a vreunui prieten al dvs. ar putea fi eficace în a ne da mie şi familiei mele sprijinul pe care îl aşteptăm într-o asemenea grea nevoie.
JAMES JOYCE
346
Către PAUL RUGGIERO 10 noiembrie 1940
S. Gerand-le-Puy, Allier
Cher ami,
Je vous remercie de tout ce que vous avez fait si bien et si vite. Je vieiis de recevoir deux lettres express (cela prend de 2 au 4 jors) de vous et de Mme Giedion. Pour simplifier Ies choses j e reponds â votre adresse en vous priant de lui lirei mă lettre au telephone. Re-merciez Ies Giedion de tout ce qu'ils ont fait et aussi Brauchbar fils. Quant â la procuration je suiş preţ â la signer dire pour *eux.* Envoyez-la-moi donc si vous croyez que cette affake va encore traîner. Autrement je la sig-nerai lâ-bas. Je ne comprendte pas bien pourtant qui pre-cisement a envoye Ies 6000 dollars de New York, ni quand ni comment. Dans une lettre precedente vous me parliez de 4000 $ qu'avait envoye Brauchbar Ed-moncl. Ou je me trompe. En tout caş, faites-le-moi sa-voir que je puisse remercier la personne ou Ies person-nes. Quant â l'avocat, je partage votre opinion. Je le croyais deja payc. Madame Giedion m'a ecrit ii y a une semaine, dans ce sens... [1].
[1] Drasjă prietene,
îţi mulţumesc pentru tot ce-ai făcut atît de bine şi atît de repede. Am primit chiar acum două scrisori expres (fac de la 2 la 4 zile) din partea d-tale si a d-nei Giedion. Pentru a simplifica lucrurile scriu pe adresa d-tale, rugîndu-te să-i citeşti scrisoarea la telefon. Mulţumeşte familiei Giedion pentru tot ce-au făcut şi de asemeni lui Brauchbar fiul. în ceea ce priveşte procura, sînt gata să o semnez cînd vei voi si în sensul pe care mi-l vei indica, adică pentru *ei.* Trimite-mi-o deci dacă eşti de părerea că povestea aceasta o să mai treneze. Altfel o voi semna acolo. Nu înţeleg prea bine cine exact a trimis cei 6000 de dolari din New York nici cînd, nici cum. Intr-o scrisoare anterioară mi-ai vorbit de cei 4000 de dolari pe care i-a trimis Brauchbar Edmond. Sau mă înşel, în orice caz, comunică-mi care este realitatea ca să pot mulţumi persoanei sau persoanelor. Cît despre avocat, sînt de părerea d-tale. Credeam că a şi fost plătit. Doamna Giedion mi-a scris acum o săptămînă în a-crst sens... (fr.).
347
Către PAUL RUGGIERO 19 noiembrie 1940
[S. Gerand-le-Puy]
Cher Ruggiero,
Voilâ la declaration. J'ai telephone â la Legation Suisse â Vichy. On m'a dit de la faire sur papier timbre et dfe la faire legaliser ici. II nous est interdit d'aller â Vichy. Le secretaire de legation m'a promis de me telegraphier aussitot qu'il aura nos visas. J'ai arrange de lui envoyer Ies passeportte â Vichy par un ami qui nous Ies reportera timbres. II faut donc que l'on avise Vichy et pas Lyon.

Notre permis de sortie n'est valable que pour 8 jours encore. II a e te ecrit ii y a 6 semaines. Nous tâcberons de le faire renouveler pour un bref delai. Je ne garantis de pouvoir y reussir. En tout caş ii me faudra quelque piece imprimee ou autre des autorites lâ-bas pour justi-fier mă demande, pour expliquer notre presence, etc. Si ce document est en allemand ii faudra envoyer la tra-duction avec.

Je comprends do moins en moins ce qui se passe. Mais ii est clair que Ies Giedion et vous vous clonnez enormement de peine pour moi.

Cordialement votre, _________ JAMES JOYCE i

[1] Dragă Ruggiero, Iată declaraţia. Am telefonat la Legaţia elveţiană de la Vichy. Mi s-a spus să o fac pe hîrtie timbrată şi să o legalizez aici. Nu avem voie să mergem la Vichy. Secretarul de legaţie mi-a promis să telegrafieze de îndată ce va avea vizele noastre. Am aranjat să-i trimit la Vichy paşapoartele printr-un prieten care mi le va aduce timbrate. Trebuie deci anunţat Vichy-ul şi nu Lyon-ul.

Permisul nostru de ieşire nu este valabil decît pentru încă 8 zile. A fost făcut acum 6 săptămîni. Vom încerca să-l rekmoim pentru o scurtă perioadă. Nu garantez că voi putea reuşi. In orice ca7, am nevoie de vreo hîrtie oficială sau de altceva din partea autorităţilor de acolo pentru a-mi justifica cererea, pentru a explica prezenţa noastră etc. Dacă acest document este în germană va trebui trimis cu traducerea în franceză.

înţeleg din ce în ce mai puţin ce se petrece. Dar îmi este limpede că familia Giedion şi d-ta vă străduiţi enorm de mult ca să mă ajutaţi. Cordial, al d-tale, J. J (fr.).

348

Către GUSTAV ZUMSTEG

22 noiembrie 1940

Maison Ponthenier, S. Gerand-le-Puy,

Allier

Cher Monsieur Zumsteg

Merci bien pour tout ce que vous avez fait. En re-ponse â votre lettre et coup de telephone de Lyon j'ai envoye express mardi dernier â Z'ch la declaration exigce.

En attendant je voudrais bien etre fixe sur deux points : l. Est-il sur que si le permis d'entrer dans la terre promise arrive le consulat de Lyon enverra eeci â la legation de Vichy. J'y ai ecrit et j'y ai telephone â ce propos. Un ami influent est alle la aussi. J'ai peur d'une nouvelle confusion. II y en a assez deja entre Geneve, Lausanne, Zurich et Berne 'sans que Lyon e t Vichy s'y incluent. Je voudrais eviter une nuit â Lyon si possible. 2. Serait-il possible et legalement permissible pour vous d'effectuer un paiement pour moi â Paris -- contre rem-boursement ou ici ou â Zurich selon Ies circonstances. Je dois payer une somme au docteur Achille Delmas.

23 rue de la Mairie â Ivry s/Seine avânt de faire Ies arrangements pour le transport eventuel de mă fille â la Clinique du Pre Carre, Corcelles, Vaucl. Dr. Delmas est le proprietaire-directeur de la maison de sânte ou mă fille se trouve. II s'agit de quelques milliers de francs. J'ai trouve l'escorte pour elle et j'ai le permis allemand. Quant au permis suisse, elle attend. Et moi j'attends.

En remerciant d'avance, votre bien dcvoue et assez degoute,

JAMES JOYCE *

[1] Stimate d-le Zumsteg*, Vă mulţumesc ptntru tot ce-aţi făcut. Ca urmare a scrisorii d\s. şi telefonului dat din Lyon, marţea trecută am trimis la Z'ch declaraţia cerută.

Aşteptînd, aş dori mult să fiu lămurit în două privinţe : 1. Dacă permisul de intrare pe pămîntul făgăduinţei soseşte, consulatul din Lyon îl va trimite în mod sigur la legaţia din Vichy. Le-am scris şi le-am telefonat în acest sens. Do asemeni, un prieten influent s-a dus la ei. Mi-e teamă de o nouă încurcătură. Au fost deajuns de multe între Geneva, Lausanne, Zurich si Berna,

349

Către PAUL RUGGIERO l decembrie 1940

S. Gerand-le-Puy, Allier

Cher ami,

Merci pour votre depeche. Leş visas sont arrives â Vichy hier. Giorgio ira la demain lundi aussi pour faire prolonger de quelques jours nos sorties. Ensuite je vous telegraphierai. Si l'on peut je m'arreterai d'abord une nuit ou deux â Lausanne, hotel de la Paix, ou vous pour-rez m'envoyer un message. C'est vraiment trop exasperant que cela a dure si long que le permis de sortir de Lucia, *donne le 4 aoîit,* a pu etre revoque. II faut main-tenant tout refaire pour elle. Je ne comprends pas trop bien votre telegramme qui parle de „compte bloque garanţie". Mais vous m'expliquerez ce] a. En tout caş merci encore une fois â vous tous [l].

fără ca să mai intervină şi Lyon si Vichy. Aş vrea, dacă e posibil, să evit o noapte la Lyon[2]. V-ar fi posibil dvs. si legal-mente îngăduit să efectuaţi o piată pentru mine la Paris în schimbul rambursării fie aici, fie la Zurich, depinzînd de împrejurări. Trebuie să plătesc o sumă de bani doctorului Achille Delmas, 23 rue de la Mairie, Ivry s/Seine, înainte de a face aranjamentele pentru transportul eventual al fiicei mele la Clinica din Pro Carrc, Corcelles, Vaud. D-rul Delmas esVc dirccto-rul-proprietar al casei de sănătate unde se află fiica mea. E vorba de cîteva mii de franci. I-am găsit însoţitor şi am permisul german. In ceea ce priveşte permisul elveţian ca aşteaptă. Şi eu aştept.

Mulţumindu-vă anticipat, al dvs. foarte devotat şi deajuns de dezgustat J. J. (fr.).

* Gustav Zumsteg, om de afaceri elveţian, fiul proprietarului restaurantului favorit al lui Joyce în Zurich.

[1] Dragă prietene, îţi mulţumesc pentru telegrama ta. Vizele au sosit ieri la Vichy. Giorgio se va duce acolo mîine, luni, pentru a obţine prelungirea cu cîteva zile a permiselor noastre de ieşire. După ace^a îţi voi telegrafia. Dacă se poate o să mă opresc mai întîi o noapte sau două la Lausanne, hotel de la Paix, unde ai putea să-mi trimiţi un mesaj. E într-adevăr foarte exasperant că asta a durat atît de mult încît permisul de ieşire al Luciei, *emis în 4 august*, a putut fi revocat. Acum pentru ea totul trebuie refăcut. Nu înţeleg prea bine telegrama d-tale care vorbeşte despre „cont blocat garanţie". Dar îmi vei explica aceasta. In orice caz, vă mulţumesc încă o dată tuturor (fr.).

Către ARMÂND PETITJEAN [i] *3* decembrie 1940

Maison Ponthenier, S. Gerand-le-Pny, Allier, France

Cette lettre est pour M. Paul Rechi si son ami est părţi.

Cher Petitjean,

Merci. J'ai bi'en recu votre depeche encourageante du 2 courant. Mon fils m'a dit qu'il vous a rcncontre â Vichy et que vous esperiez pouvoir nous telegraphier definiti-vement et probablement jeudi. Je n'ai rien recu. J'appre-cie — mais pas officiellment — que l'on souleve â nou-veau la question — deja reglee par un ordre du ministre de l'Interieur en date du 18 octobre mais â laquelle tous nos visas â la date pri'-cisee du l-er decembre ont e te emis -- de la „mobilisabilite[1]' (moţ qui ne se trouve pas meme dans *Finnegans Wake)* de mon fils. Cette mo-milisabilite n'existe pas ni en fait ni en loi. Ne en Italie, irlandais, fils des parents tous Ies deux de l'Irlande du Sud, n'ayant jamais resiclc et ne residant pas ni en Grande Bretagne ni en Irlande du Nord, ii n'est pas vise par aucune loi sur le service militaire britannique. J'ai obtenu de la Suisse une courte prolongation de nos visas d'entree. Mais nous devons partir ensemble. J'arran-gerai l'affaire de mă fille plus aisement une fois que je serai la. Si le visa suisse etait arrive trois jours ou deux jours plus tot nous serions clejâ a Lausanne. Assucrement ce n'est pas votre faute. Mais la mienne, non plus. C'est un contretemps : mais pourquoi en faire un coiitresens ?

Si vous pouvez arranger l'affaire je suiş sur que vous le ferez. Cordialement votre,

JAMES JOYCE [2]

[1] Un tînăr critic francez, care scrisese un studiu despre *Work in Progresa,* ce nu a mai apărut.

[2] Această scrisoare este destinată d-lui Paul Recht dacă prietenul sau e plecat.

Dragă Petitjean, Mulţumesc. Am primit telegrama d-tale încurajatoare din 2 crt. Fiul meu mi-a spus că te-a întîlnit la Vichy şi că sperai să ne poţi telegrafia definitiv si probabil joi. N-am primit nimic. Cred — dar nu oficial — că se ridica din

Către CAROLA GIEDION-WELCKER 6 decembrie 1940, 3 p. *m.*

Chere Madame Giedion,

S. Gerand-lc-Puy, Allier

Quant â nous, voici Ies dernieres nouvelle's. L'affaire avec l'ambassade des U.S.A. s'est arrangee. On nous a regie Ie mois en cours.

J'ai recu hier la note suivante de M. Demay de l'In-terieur (ministere), aussi de M. Augsbourg : „Decision favorable sera donnee votre demande sauf avi's sous-prefet de Lapalisse en ce qui concerne votre fils qui est d'âge mobilisable. Cet avis prefectoral sera tres certai-nement favorable egalement puisqu'il s'agit d'une simple reconduction. Voir sous-prefet de Lapalisse qui sera pre-venu".

Nous avon's tclephone â la sous-prefecture ii y a une heure mais on n'a pas de nouvelles la â notre sujet. II n'y a qu'â attendre.

D'une facon ou d'une autre aussitot qu'on saura quel-que chose de certain je vous enverrai une

depeche.
P. S. 6 p. m. Pas de nouvelles. Je recus aussi lundi en reponse â une longue depeche que j'envoyais â Vichy
nou problema — oricum lămurită printr-un ordin al ministrului de Interne cu dala de 18 octombrie, dată la care au fost emise toate vizele noastre cu termenul precizat de l decembrie — ..mobi-lizabilităţii" (cuvînt care nu se găseşte nici chiar în *Finnegans Wake)* fiului meu. Această mobilizabilitate nu există nici de fapt, nici legal. Născut în Italia, irlandez, fiu al unor părinţi a-mîndoi din Irlanda de Sud. care n-au stat niciodată nici în Marea Britanie nici în Irlanda de Nord, el nu este vizat de nici o lege a serviciului militar britanic. Am obţinut de la elveţieni o scurtă prelungire a vizelor noastre de intrare. Dar trebuie să plecăm împreună. Voi aranja problema fiicei mele mai uşor odată ce voi fi acolo. Dacă viza elveţiană ar fi sosit cu trei sau două zile mai devreme, am fi fost acum la Lausanne. Desigur, nu-i vina dumitale. Dar nici a n;ea. E un contratimp, de ce să devină un contrasens ?
Dacă ai putea aranja lucrurile sînt sigur că ai face-o.
Cordial, al d-tale, J. J. (fr.).

vendredi un telegramme de Petitjean qui disait : patien-tez quatre jours bon espoir. îl promit de telegraphier jeudi mais je ne recus rien. Le visa suisse selon qu'on a dit â la Legation ne sera pas valable que pour 15 jours [J].
Către PAUL RUGGIERO
(Telegramă)
13 decembie 1940
S, Gcrand-le-Puy
Partirons demain matin trois heures amities
JAMES JOYCE [2]
Către EDMOND JALOUX 17 decembrie 1940
Hotel de la Paix, Lausanne
Cher Jaloux,
Que c'est difficiJe de se trouver ici-bas. J'ai toute une odyssee â vous raconter mais mon bon ami Jacques Mercanton sera mă porte-voix en vous' tendant cette
Stimată doamnă Giedion,
Cît despre noi, iată ultimele ştiri. Problema cu ambasada S.U.A. s-a aranjat. Ne-au achitat luna în curs.
Ieri am primit nota următoare din partea d-lui Demay de la Interne (ministerul), ca şi din partea d-lui Augsbourg : „Se va da *o* decizie favorabilă cererii dvs. cu avizul subprefectului din Lapalisse in ceea ce priveşte pe fiul dvs. care este mobilizatul ca vîrstă. Acest aviz, prefectoral va fi în chip *sigur* favorabil deoarece este vorba de o simplă reînnoire. Vorbiţi cu subprefectul din Lapalisse care va fi prevenit".
Am telefonat la subprefectură acum un ceas, dar nu au nici o ştire în ceea ce ne priveşte. Nu ne rămîne altceva decît să aşteptăm.
In orice caz, de îndată ce vom şti ceva sigur, vă voi trimite o telegramă.
P.S. 6 p.m. Nimic nou. Luni am primit, ca răspuns la o lungă telegramă pe care am trimis-o vineri la Vichy, o telegramă din partea lui Petitjean care spunea : „Aveţi răbdare patru zile. speranţe bune". A promis să telegrafieze joi, dar n-am primit nimic. Viza elveţiană, potrivit celor ce ni s-au spus la legaţie, nu va fi valabilă decît pentru 15 zile. (ir.)
[2] Vom pleca mîine dimineaţă orele trei — salutări J. J. (fr.).

feuille de salut et de depart. Je compte etre de retour â Lausanne d'ici pe u car je veux transferer mă fille â Corcelles. M ai s je tends la parole â Mercanton. Cordia-lement votre,
JAMES JOYCE'
Către PRIMARUL ORAŞULUI ZtJRICH 20 decembrie 1940
Zurich
Sehr vehrerter Herr Stadtprâsident,
Bei meiner Ankunft hier vor einigen Tagen erfahre ich, dass Sie so freundlich waren, meinen Eintrittshewil-ligungsgesuch bei der Behorde das Gewicht Ihrer einfluss-reichen Empfehlung hinzufugen, mit dem Resultat, dass ein Niederlassungsvisum in Zurich jetzt mir un d meiner Familie bewilligt wordcn ist. Die Verbindung zwischen mir und Li r e r **gastfreundlichen** Stadt dehnen sich Liber eine Reihe von fast vierzig Jahren aus, und in diesen peinlichen Zeiten fiihle ich mich sehr geehrt, dass mei ne Gegenwart hier zum grossen Teii ich an der personlichen Burgschaft Zurichs ersten Biirgers schulde.

Dankbar und **hochchtungsvoll** zeichne ich, sehr veh-rehrter Herr Stadtprăsident, als Ihr ergebener,
JAMES JOYCE -

[1] Dragă Jaloux, Cît de greu ne putem vedea aici. Am sâ-ţi povestesc o întreagă odisee dar bunul meu prieten Jacques Mercanton va fi purtătorul meu de cuvînt cînd îţi va aduce acest mesaj de salut si de plecare. Sper să mă înapoie/ curînd la Lausanne, deoarece vreau să o transfer pe fiica mea la Corcelles. Dar dau cuvîntul lui Mercanton. Cordial, al d-tale, J. J. (fr.).

[2] Mult stimate domnule Primar, Acum cîteva zile, la sosirea mea aici, am aflat că aţi fost atît de binevoitor încît aţi adăugat greutatea recomandării dvs , de o deosebită trecere, cererii mele pentru permisul de intrare, ceea ce a avut drept rezultat acordarea vizei de şedere în Zurich pentru mine si pentru familia mea. Legăturile dintre mine si ospitalierul dvs. oraş durea/ti de o perioadă de aproape patruzeci de ani si în aceste vremuri grele mă simt profund onorat că prezenţa mea aici se dato-reşte în mare parte garanţiei personale a primului cetăţean al oraşului Zurich.
Cu recunoştinţă si deosebit respect, mult stimate d-le Primar, sînt ai dvs. devotat, J. J. (t'erm.).

1941

Către JACQUES MERCANTON l ianuarie 1941
Pension Delphin, 69 Muhlebachstrasse,
Zurich

C'est moi donc qui vous signale : L'article de Gillet sur F. W. est dans la „Revue des Deux Mondes" du 15 decembre. J'espere que Jaloux vous a donne un recu pour la biographie si lui qui en reţoit d'ordinaire l'a recue en effet de vous et â la revoir cette annee que je vous sou-haite bonne.
J. J.[1]

Către STANISLAUS JOYCE 4 ianuarie 1941
Pension Uelphin, Muhlebachstrasse 69,
Zurich

Caro fratello,
Forse questi indirizzi ti saranno utili. Sono di per-sone che potrebbero, credo, aiutarti. Ad ogni modo, prova. A. Francini, presso la Scuola dei Padri Scalopi costl, Ezra Pound, 5 via Marsala, Rapalio, Carlo Linati, 20 Sân Vit-tore, Milano, Curzio Malaparte ed Ettore Settani, reda-zione di „Prospetive", via Gregoriană 44, Roma, ii primo direttore, ii secondo collaboratore che fece con me (o

[1] Aşadar eu îţi semnalez : Articolul lui Gillet despre *F. W.* a apărut în „Revue des Deux Mondes" din 15 decembrie. Sper că Jaloux ţi-a dat o chitanţă pentru biografie dacă el, care primeşte de obicei, a primit-o de la d-ta .şi aş dori să o revăd în acest an care îţi urez să-ţi fie bun. J. J. (fr.)

piuttosto rivise) la traduzione di un brano di *Anna Livia* apparso nel fascicole del 15 febbraio 1940 (q . v.). Saluţi da tutti,
JIM[2]

Această carte poştală adresată fratelui său este ultima comunicare scrisă a lui Joyce.
In urma unor violente dureri de stomac survenite în noaptea zilei de 9 spre 10 ianuarie, Joyce a fost internat în zori la spitalul Crucii Roşii din Zurich. Diagnosticîn-du-se un ulcer perforat, el a fost operat în aceeaşi dimineaţă la era 10. După operaţie şi-a revenit pentru puţin timp, ca a doua zi să intre în comă şi să moară la ora 2 ţi 15 minute în dimineaţa zilei de 13 ianuarie, 1941.

[2] Dragă frate, Poate că aceste adrese îţi vor fi de folos. Sînt ale unor persoane care cred că te vor putea ajuta, în orice caz, încearcă. A. Francini, la Scuola doi Padri Scalopi, Ezra Pound, 5 Via Marsala, Rapallo, Carlo Linati, 20 Sân Vittore, Milano, Curzio Malaparte si Ettore Scttani, redacţia revistei „Pros-pettive", via Gregoriană 44, Roma, primul director, al doilea un colaborator care împreună cu mine a făcut (sau mai curînd a revăzut) traducerea unui fragment din *Anna Livia,* apărut în numărul din Io februarie 1940 (q. v.) Salutări din partea tuturor, JIM (it.).

INDICE DE NUME

* Paginile care indică primirea sau expedierea unei scrisori sînt marcate cu aldine. •

SUMAR

Lector : DENISA COMANESCU **Tehnoredactor** : NICOLAE ŞERBANESCU
Bun de tipar : 08.12.1983. Ooli tipar • 23,5.
Tiparul executat' sub cd. 5194/983 la
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICA BACĂU
Strada Mioriţei nr. 27
Lucrarea este tipărită pe hîrtie fabricată de C.C.H. Brăila